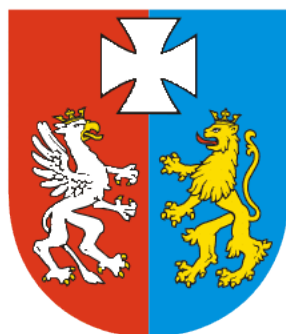

Fundusze
Europejskie
Program Regionalny

Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 315/7523/14
Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
z dnia 27 stycznia 2014 r.

WOJEWÓDZTWO PODKARPACIE

**Regionalny Program Operacyjny
Województwa Podkarpackiego
na lata 2014-2020**
(PROJEKT z dnia 27.01.2014 r.)

Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie

SPIS TREŚCI

SEKCJA 1. WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZO – SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ.....	3
SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH.....	70
2.1 Oś priorytetowa I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka.....	70
2.2 Oś priorytetowa II. Cyfrowe Podkarpackie.....	96
2.3 Oś priorytetowa III. Czysta energia.....	102
2.4 Oś priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	119
2.5 Oś priorytetowa V. Infrastruktura komunikacyjna	148
2.6 Oś priorytetowa VI. Regionalny rynek pracy.....	162
2.7 Oś priorytetowa VII. Integracja społeczna.....	185
2.8 Oś priorytetowa VIII. Jakość edukacji i kompetencji w regionie	217
2.9 Oś priorytetowa IX. Pomoc Techniczna (EFS).....	238
SEKCJA 3. PLAN FINANSOWY PROGRAMU.....	243
SEKCJA 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE	248
SEKCJA 5. UKIERUNKOWANIE WSPARCIA NA ZJAWISKA UBÓSTWA, DYSKRIMINACJI ORAZ WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO	264
SEKCJA 6. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW DOTKNIĘTYCH POWAŻNYMI I TRWALE NIEKORZYSTNYMI WARUNKAMI NATURALNYMI LUB DEMOGRAFICZNYMI	268
SEKCJA 7. SYSTEM INSTYTUCJONALNY	268
SEKCJA 8. SYSTEM KOORDYNACJI.....	279
SEKCJA 9. WARUNKOWOŚĆ EX ANTE	290
SEKCJA 10. REDUKCJA OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH Z PUNKTU WIDZENIA BENEFICJENTA.....	290
SEKCJA 11. ZASADY HORYZONTALNE.....	291
SEKCJA 12. ELEMENTY DODATKOWE	296
ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU WPROWADZANE DO SYSTEMU SFC2014	300
WYKAZ NAJWAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW	301

SEKCJA 1. WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZO – SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ

Sekcja 1.1 Wkład programu w realizację strategii Europa 2020 oraz w osiągnięcie spójności gospodarczo-społecznej i terytorialnej

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2014-2020 (RPO WP) formułuje ramy interwencji dla prowadzenia działań wpisujących się w trzy priorytety określone w głównym dokumencie kierunkowym dla polityki spójności, jakim jest Strategia Europa 2020.

Jednym spośród trzech priorytetów Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny wskazujący na potrzebę rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i innowacji, co stanowi warunek zapewniający inteligentny wzrost gospodarczy. Niniejsza Strategia podkreśla konieczność podniesienia jakości edukacji, poprawy wyników działalności badawczej, wspierania transferu innowacji i wiedzy w Unii Europejskiej, pełnego wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych i zadbania o to, by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty oraz usługi, a także przyczyniały się do zwiększenia wzrostu, tworzenia nowych miejsc pracy i rozwiązywania problemów społecznych w Europie i na świecie¹. Realizacja RPO WP 2014-2020 poprzez finansowanie badań naukowych, wsparcie innowacyjnych przedsiębiorstw, rozwój instytucji otoczenia biznesu i e-usług oraz poprawę jakości kształcenia przyczyni się do wdrożenia w/w priorytetu.

Kolejnym priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój zrównoważony rozumiany jako wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i konkurencyjnej. W powyższej Strategii określone zostały działania na rzecz budowy gospodarki opartej o zasadę rozwoju zrównoważonego wyraźnie wskazując, że cele środowiskowe powinny być dopełnione działaniami na rzecz zrównoważonej i konkurencyjnej gospodarki wzmacniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. W związku z powyższym, zakres interwencji RPO WP 2014-2020 obejmuje także działania z zakresu ochrony środowiska naturalnego i wspierania efektywności wykorzystywania zasobów, dostosowania do zmian klimatu, budowy podstaw gospodarki niskoemisyjnej oraz wewnątrz regionalnej dostępności transportowej.

Jako trzeci priorytet Strategia Europa 2020 wskazuje rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, czyli wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. Oznacza to konieczność wzmocnienia pozycji obywateli poprzez zapewnienie wysokiego poziomu zatrudnienia, inwestowanie w kwalifikacje, zwalczanie ubóstwa oraz modernizowanie rynku pracy, systemów szkoleń i ochrony socjalnej. Dlatego też w ramach RPO WP 2014-2020 uwzględniono działania prowadzące do zwiększenia zatrudnienia i dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych, poprawy zdrowia, zasobów pracy oraz zwiększenia szans na włączenie/integrację społeczną osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i zawodowej.

Podsumowując, efektem realizacji Strategii Europa 2020 ma być gospodarka bazująca na wiedzy, niskoemisyjna, promująca przyjazne środowisku technologie, oszczędnie gospodarująca zasobami, kreująca nowe „zielone” miejsca pracy, a zarazem zachowująca

¹Komunikat Komisji, EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, KOM (2010)2020 wersja ostateczna, s.13

dbałość o spójność społeczną. W celu monitorowania postępu realizacji powyższych założeń, określony został zbiór wskaźników przypisanych do określonych celów rozwojowych, które mają być osiągnięte w roku 2020 na poziomie unijnym. Natomiast cele krajowe Polska przedstawiła w Krajowym Programie Reform (KPR) będącym głównym narzędziem realizacji na poziomie państwa członkowskiego Strategii Europa 2020.

W poniższej tabeli, w odniesieniu do poszczególnych wskaźników monitorujących realizację Strategii Europa 2020, porównane zostały cele Strategii z celami KPR oraz pokazany został stan wyjściowy w odniesieniu do całego kraju oraz do województwa podkarpackiego.

Tabela 1: Porównanie celów Strategii Europa 2020 oraz Krajowego Programu Reform (KPR) ze stanem wyjściowym dla Polski oraz województwa podkarpackiego

Wskaźniki monitorujące realizację Strategii Europa 2020	Cele Strategii Europa 2020	Cele KPR (2020)	Stan wyjściowy dla Polski ²	Stan wyjściowy dla woj. podkarpackiego ³
Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata (%)	co najmniej 75%	co najmniej 71%	64,5% (2012 r.)	63,2% (2012 r.)
Nakłady na działalność badawczą i rozwojową (B+R) w relacji do PKB (%)	3% PKB UE	1,7%	0,74% (2010 r.)	0,97% (2010 r.)
Emisja gazów cieplarnianych (1990=100)	Redukcja o 20%	Redukcja o 14%	87 (2011 r.)	
Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto (%)	20%	15%	10,4% (2011 r.)	
Zużycie energii pierwotnej (Mtoe)	1 474 Mtoe Wzrost efektywności o 20%	96 Mtoe	96,9 Mtoe (2010 r.)	
Młodzież niekontynuująca nauki (%)	Poniżej 10%	4,5%	5,7% (2012 r.)	
Osoby w wieku 30-34 lata posiadające wykształcenie wyższe (%)	Co najmniej 40%	45%	32,9% ⁴	28,4% ⁵
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (%)	Zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym o 20 mln	20-23% Zmniejszenie o 1,5 mln liczby osób żyjących poniżej relatywnej granicy ubóstwa	27,2% (2011 r.)	30,5% (2011 r.)
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem (po uwzględnieniu transferów społecznych) (%)			17,7% (2011 r.)	21,3% (2011 r.)

² Źródło danych: GUS

³ Źródło danych: GUS

⁴ Obliczenia własne na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011

⁵ Obliczenia własne na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011

Z przedstawionych powyżej danych jednoznacznie wynika, iż w większości przypadków województwo podkarpackie będzie musiało podjąć liczne działania, aby osiągnąć pożądane wartości wskaźników. Dlatego też RPO WP 2014-2020 uwzględnia szereg przedsięwzięć, które mają przyczynić się do osiągnięcia w/w celów.

Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych programem

GOSPODARKA WOJEWÓDZTWA

Stan obecny

1. Potencjał istniejących uczelni oraz prowadzone przez nie badania mają szczególne znaczenie dla rozwoju regionu. Choć dzięki inwestycjom podjętym w perspektywie finansowej 2007-2013 w województwie podkarpackim znacznej poprawie uległy warunki infrastrukturalne w zakresie prowadzenia badań, to jednak dotychczas obserwowane trendy i procesy wskazują, że wciąż dużym wyzwaniem jest silniejsze powiązanie sektora nauki z gospodarką⁶. Niezbędne w tym celu są przedsięwzięcia mające na celu rozwijanie potencjału jednostek naukowych i uczelni poprzez wspieranie projektów wpływających na poprawę powiązań pomiędzy sferą nauki i gospodarki, świadczenie usług z zakresu B+R na rzecz przedsiębiorców, czy prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych, których wyniki mogą być skomercjalizowane (w wyniku ich sprzedaży do gospodarki lub wdrożenia w praktyce gospodarczej).
2. W porównaniu z innymi regionami znajdującymi się na podobnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, województwo podkarpackie wyróżnia się dużym udziałem prywatnego finansowania prac badawczo-rozwojowych oraz ich silną koncentracją na naukach technicznych.⁷ Liczba jednostek związanych z działalnością B+R plasuje województwo na 9 pozycji w skali kraju (111 jednostek ogółem, 99 w sektorze przedsiębiorstw), tą samą pozycję zajmuje region pod względem liczby pracowników zatrudnionych w tym sektorze. Na tle nakładów na B+R w relacji do PKB województwo podkarpackie wyraźnie przewyższa średnią krajową i wypada bardzo dobrze także w porównaniu z innymi polskimi regionami, ich wysokość wzrosła od poziomu 0,37 % PKB w 2009 r. i w 2011 wyniosła 0,95 % PKB.⁸ Z punktu widzenia procesów gospodarczych oraz znaczenia dla innowacyjności ważne jest nie tylko powyższe, ale także struktura instytucjonalna tych nakładów. Przyjmuje się, że przeważać powinny te ponoszone przez przedsiębiorstwa. W krajach o najwyższym poziomie rozwoju systemów innowacji odsetek nakładów z sektora przedsiębiorstw przekracza 60%. W 2010 r. średnia dla UE-27 wynosiła około 54%⁹, natomiast w województwie podkarpackim było to blisko 59,1% (2011 r.) Struktura nakładów na B+R w regionie jest bardzo korzystna nie tylko w kontekście krajowym, ale także w kontekście europejskim. Co istotne, wysoki udział przedsiębiorstw w finansowaniu B+R jest tendencją utrzymującą się w regionie od wielu lat. Pomimo tych pozytywnych trendów zbyt niski nadal jest poziom współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a nauką¹⁰. Do cech negatywnych w tym obszarze zaliczyć należy również niski wskaźnik zatrudnionych

⁶ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013, s. 9, 21

⁷ Ibidem, s. 21

⁸ GUS, Bank Danych Lokalnych

⁹ dane według EUROSTAT

¹⁰ Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego, Warszawa 2012, s.16-20

- w sektorze B+R na 1000 aktywnych zawodowo, wahania liczby zgłaszanych wynalazków, brak tendencji wzrostu, jak również wyraźnie niższą od średniej krajowej aktywność patentowa na milion ludności.¹¹
3. W województwie wzrasta liczba rejestrujących się podmiotów (w porównaniu z rokiem 2008 liczba firm wzrosła o ponad 10 tyś. i tendencja ta stale się utrzymuje). Jednak 99% z pośród wszystkich zarejestrowanych w województwie firm to przedsiębiorstwa zatrudniające do 49 pracowników, a ponad 95 % to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób.¹² W porównaniu do całego kraju, struktura zatrudnienia w województwie charakteryzuje się stosunkowo niskim udziałem sektora usług 42,5% podczas gdy na sektor rolniczy i przemysłowy przypada analogicznie 32,7% i 24,8% pracujących¹³. Niski udział MŚP w zatrudnieniu powiązany jest z dużym udziałem zatrudnienia w usługach publicznych (nierynkowych). Mniejszy jest też udział rolnictwa w generowaniu wartości dodanej brutto, mimo relatywnie wysokiego zatrudnienia i znacznego udziału obszarów o wykorzystaniu rolniczym, co świadczy o niskiej produktywności tego sektora.¹⁴ Mimo rosnącej liczby podmiotów zarejestrowanych w bazie REGON poziom przedsiębiorczości oraz stopa kreacji przedsiębiorstw w dalszym ciągu są bardzo niskie. Według danych GUS na koniec 2012 roku na 10 tys. mieszkańców przypadało 728 podmiotów, podczas gdy w Polsce były to 1032 firmy.¹⁵ W wyniku występowania tych niekorzystnych czynników nasilają się procesy migracji poza województwo.¹⁶
 4. Marka województwa podkarpackiego z założenia ma budować percepcję zrównoważonego rozwoju w kontekście dwóch najważniejszych elementów turystyki (Bieszczady) i przemysłu (Lotnictwo)¹⁷. Innowacyjność sektora lotniczego, tak ważnego dla regionu oraz poniesione nakłady na infrastrukturę w perspektywie 2007-2013 znacznie poprawiły atrakcyjność inwestycyjną województwa. Preferencyjne warunki prowadzenia działalności gospodarczej występują m.in. w 3 Specjalnych Strefach Ekonomicznych¹⁸. Podkarpackie zaliczyć należy do województw o średniej sile eksportowej. Wartość eksportu województwa wyniosła w 2010 r. 3,3 mld euro (11 miejsce w kraju). Wartość importu w tym samym roku osiągnęła poziom 2,4 mld euro, co oznacza dodatnie saldo wymiany towarowej województwa z zagranicą w wysokości 0,9 mld euro. Dynamika importu w latach 2009-2010 r. osiągnęła jednak poziom 40%. (średnia dla kraju 24%)¹⁹. Województwo podkarpackie jest regionem zróżnicowanym pod względem koncentracji działalności eksportowej, tylko powiaty z zachodniej części należą do wiodących w tej dziedzinie. Niewystarczająca jest również dywersyfikacja partnerów, co może stanowić zagrożenie w sytuacjach kryzysowych.²⁰
 5. W województwie podkarpackim sprecyzowano wybór dwóch inteligentnych specjalizacji wiodących: lotnictwo i kosmonautyka oraz jakość życia i jednej inteligentnej specjalizacji wspomagającej: informatyka i telekomunikacja. Są to obszary, w których osiągnąć można przewagę konkurencyjną i dokonać transformacji gospodarczej zgodnie

¹¹ Gaczek Wanda, Matusiak Monika, Mrozińska Agnieszka, Ziółkowska Halina, „Innowacyjność gospodarek województw Polski Wschodniej – ocena, znaczenie, perspektywy”, s. 47

¹² GUS, Bank Danych Lokalnych

¹³ GUS, BDR 2013

¹⁴ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s. 14, 50

¹⁵ GUS, Bank Danych Lokalnych

¹⁶ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s., s. 81, 312

¹⁷ Strategia kreacji i promocji marki województwa podkarpackiego z planem wdrożenia strategii w latach 2010–2015 oraz wytycznymi do strategii

¹⁸ Raport atrakcyjności inwestycyjnej województw 2013, PALiIZ

¹⁹ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s. 29

²⁰ Ibidem, s. 33

z Regionalną Strategią Innowacji²¹, w szczególności w obszarze wzmocnienia bazy produkcyjnej. Nie bez znaczenia dla województwa są sektory strategiczne ujęte w strategii rozwoju regionalnego, to przede wszystkim: lotniczy, elektromaszynowy, rolno-spożywczy, chemiczny oraz turystyczny²². Pozostałe potencjalne branże specjalizacji nie posiadają jeszcze ugruntowanej pozycji, województwo charakteryzuje się ogólnie słabym sektorem przedsiębiorstw, jednak skoncentrowane wsparcie może potencjalnie przyczynić się do wzmocnienia ich pozycji. W podkarpackim, pomimo podobnego do średniego w kraju udziału małych i średnich przedsiębiorstw w ogólnej liczbie przedsiębiorstw, absorbują one mniejszą niż w innych województwach część siły roboczej. O ile w Polsce ten odsetek wynosi 50% to na Podkarpaciu 40%. W przypadku mikroprzedsiębiorstw odsetek ten wynosi 37%. Proporcje te świadczą o słabości sektora MŚP w naszym województwie.²³

6. Szansą na promocję postaw proinnowacyjnych wśród przedsiębiorców w województwie podkarpackim są instytucje otoczenia biznesu. Aktywność tych instytucji i dostęp do oferowanych przez nie usług pozwala zmniejszyć ryzyko i obciążenia związane z rozwojem przedsiębiorstwa. Duże znaczenie dla regionu mają również *klastry* skupiające nie tylko duże firmy i zagranicznych inwestorów, ale także liczną grupę małych i średnich przedsiębiorców. Do końca 2011 roku w województwie podkarpackim odnotowano powstanie 15 inicjatyw klastrowych. Większość z nich ma swoją siedzibę w stolicy regionu – Rzeszowie (11). W pozostałych miastach (Stalowej Woli, Mielcu, Krośnie i Lesku) istnieją już pojedyncze inicjatywy klastrowe. Najwięcej inicjatyw klastrowych powstało w branży lotniczej oraz informatycznej. Kolejnymi co do popularności branżami są: przemysł metalowy oraz turystyka. Struktura branżowa regionalnych inicjatyw klastrowych jest zbliżona do listy kluczowych branż regionu.²⁴

Wyzwanie

Wzmocnienie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu oraz rozwój przedsiębiorczości w województwie podkarpackim.

Oczekiwane efekty

1. Wzmocnienie potencjału jednostek sektora nauki do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej.
2. Zwiększenie kooperacji przedsiębiorców z ośrodkami badawczo-rozwojowymi prowadzące do zintensyfikowania mechanizmów transferu technologii, komercjalizacji wiedzy, wdrożenia wyników badań w dziedzinach, które mają szansę stać się marką - specjalizacją Podkarpackiego.
3. Wzrost poziomu oraz poprawa warunków do rozwoju przedsiębiorczości w województwie podkarpackim.
4. Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz wzrost działalności eksportowej podkarpackich firm.
5. Wzrost konkurencyjności podkarpackich przedsiębiorców.

²¹ Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3)

²² Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO... op. cit.

²³ GUS, Bank Danych Lokalnych

²⁴ Klastry w województwie podkarpackim. PARP 2012 r., s. 7-8.

6. Stworzenie systemu instytucji otoczenia biznesu świadczącego kompleksowe i konkurencyjne usługi.

E-USŁUGI PUBLICZNE

Stan obecny

1. W Polsce w sektorze administracji jedynie 8% urzędów posiada dokument strategiczny w zakresie rozwoju teleinformatycznego. Na szczeblu samorządowym najważniejszymi celami związanymi z cyfryzacją jest rozwój usług elektronicznych oraz informatyzacja urzędu. Najczęściej udostępnianymi na stronie urzędu, bezpłatnymi informacjami są treści o charakterze kulturowym (87%) oraz mapy i zdjęcia (81%). W przypadku udostępnianych informacji oznaczenia metadanymi stosuje 62% urzędów. Co trzeci urząd udostępnia swoją stronę w wersji językowej innej niż polska, 17% jest przystosowanych do obsługi przez telefony komórkowe i urządzenia²⁵. Zdecydowana większość stron internetowych urzędów nie spełnia rekomendacje Web Content Accessibility Guidelines - WCAG 2.0., czyli nie jest dostępna dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności²⁶. Coraz więcej urzędów posiada elektroniczną skrzynkę podawczą (96% w 2012 r.). a 87% urzędów zdecydowało się umieścić ją na Platformie Usług Administracji Publicznej (ePUAP). Jedna trzecia urzędów udostępnia usługi elektroniczne inne niż oparte o tzw. wzór pisma ogólnego. Najczęściej usługi elektroniczne są udostępniane na platformie ePUAP (72%). W połowie urzędów nie odnotowano skrócenia czasu załatwienia sprawy drogą elektroniczną w porównaniu ze sprawami wniesionymi w sposób tradycyjny. Dwa urzędy na pięć w roku 2012 wprowadziły nową usługę elektroniczną lub znacząco ulepszyły sposób jej świadczenia stosując technologie teleinformatyczne.

W ostatnich latach obserwowany jest wzrost odsetka osób kontaktujących się z administracją publiczną za pośrednictwem Internetu (ok 22,6% populacji)²⁷, jednak ciągle występują bariery utrudniające ten kontakt. Najczęściej wskazywaną barierą jest brak możliwości kompleksowego załatwienia sprawy i konieczność udania się do urzędu celem złożenia wszystkich niezbędnych dokumentów, które zwykle zawierają dane już znajdujące się w innych systemach ewidencyjnych i rejestrowych²⁸. Z usług e-administracji najczęściej korzystają przedsiębiorstwa duże i to właśnie one są głównymi odbiorcami oferowanych wśród przedsiębiorców usług. Do najczęściej wykorzystywanych form kontaktu należą: pozyskanie informacji, pobranie formularzy i odesłanie wypełnionych²⁹.

Niespełna połowa urzędów, gdzie korzysta się z systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją lub gdzie przebieg załatwiania i rozstrzygania spraw dokumentowany jest w systemie tradycyjnym, jest wspomaganych systemem teleinformatycznym.

Urzędy województwa podkarpackiego charakteryzuje model informatyczny oparty na komputerach spiętych siecią, lokalizacją aplikacji i plików na serwerze, przekazywaniem danych między programami w trybie wsadowym³⁰. W województwie podkarpackim obserwuje się niskie zainteresowanie społeczne, jak i niską dostępność usług

²⁵ Wpływ cyfryzacji na działanie urzędów administracji publicznej w Polsce w 2012 r., MAiC, Warszawa 2012 r., str. 9.

²⁶ Ibidem, str. 11.

²⁷ Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2013 r., GUS Szczecin 2013 r., str. 11.

²⁸ Program Zintegrowanej informatyzacji Państwa, MAiC, Warszawa 2013 r., str. 21.

²⁹ Społeczeństwo informacyjne w liczbach 2013, MAiC, Warszawa 2013 r., str. 170.

³⁰ Wpływ cyfryzacji na działanie urzędów administracji publicznej w Polsce w 2012 r., op. cit., str. 13.

e-administracji. Wskaźnik świadczenia i rozwijania usług e-administracji dla województwa podkarpackiego wynosi 19% i jest to najniższa wartość w Polsce. Oferta usług świadczonych drogą elektroniczną przez jednostki samorządów terytorialnych i im podległe instytucje jest oceniana jako uboga³¹.

Interwencja w obszarze społeczeństwa informacyjnego w województwie podkarpackim w perspektywie finansowej 2007-2013 wynosi ok. 3,5% wszystkich środków skierowanych do regionu, co odpowiada średniemu wynikowi w kraju. W ramach wsparcia Narodowej Strategii Spójności budowana jest m.in. sieć szerokopasmowa w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 (RPO WP 2007-2013) realizowane są dwa duże projekty systemowe – Podkarpacki System Informacji Medycznej (PSIM) oraz Podkarpacki System e-Administracji Publicznej (PSeAP). Nakłady na ten cel powodują, że alokacja RPO WP 2007-2013 na e-usługi i aplikacje jest dwukrotnie wyższa (4,8%) niż średnio w Polsce (2,2%)³². Jednocześnie pewna część projektów wspartych w ramach RPO WP 2007-2013 ma charakter punktowy, polegający na rozwiązywaniu problemów w skali jednej instytucji lub jednej jednostki terytorialnej.

Natomiast Podkarpacki System e-Administracji Publicznej z założenia stanowi wspólną dla JST województwa platformę e-administracji, zintegrowaną z elektroniczną Platformą Usług Administracji Publicznej. Systemy elektronicznych obiegu dokumentów umożliwiają JST udostępnianie dla obywateli usług na wysokim poziomie oraz usprawniają funkcjonowanie administracji samorządowej³³. Obecnie w JST nadal jeszcze funkcjonuje duża ilość rozproszonych systemów dziedzinowych, które wymagają integracji z systemami zasadniczymi³⁴.

2. Potrzeba poprawy dostępności informacji sektora publicznego jest zaznaczona w dokumentach na poziomie krajowym oraz unijnym, np. w znowelizowanej dyrektywie 2003/98/WE ws. ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego. Do najbardziej przydatnych i przez to udostępnianych w pierwszej kolejności, należą m.in. dane przestrzenne, zdrowotne, edukacyjne³⁵.

Podkarpacki System Informacji Medycznej, w tym Regionalne Centrum Informacji Medycznej (RCIM) stanowi platformę umożliwiającą integrację systemów informatycznych jednostek ochrony zdrowia działających na terenie województwa podkarpackiego. Ze względu na jego otwartość możliwe jest zintegrowanie wszystkich podmiotów realizujących świadczenia zdrowotne. Głównym celem przedsięwzięcia jest zwiększenie dostępu do usług i informacji medycznej pacjentów podkarpackich jednostek służby zdrowia poprzez budowę kompleksowego systemu umożliwiającego zbior, analizę i udostępnianie danych cyfrowych. Wybudowana infrastruktura teleinformatyczna ma usprawnić proces leczenia pacjentów oraz zminimalizować koszt zarządzania usługami zdrowotnymi. Nie wszystkie jednostki służby zdrowia realizujące świadczenia zdrowotne w regionie są przyłączone do ww. platformy informatycznej i mogą korzystać z wymiany danych w ramach RCIM, co ogranicza kompleksowość informacji o świadczonych (udostępnianych) usługach na terenie województwa³⁶.

³¹ Społeczeństwo informacyjne w liczbach, op. cit., str. 157.

³² Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, IBS 2012 r., str. 121.

³³ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013, UMWP, Rzeszów 2013 r., str. 179,

³⁴ Program Zintegrowanej informatyzacji Państwa, op. cit., str. 115.

³⁵ Program Zintegrowanej informatyzacji Państwa, op. cit., str. 55.

³⁶ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego, op. cit., str. 180.

3. W województwie podkarpackim tylko część jednostek samorządu terytorialnego (25%) dysponuje lokalnymi systemami informacji przestrzennej. Centralny system informacji przestrzennej, jakim jest Geoportal.pl, udostępnia na terenie województwa usługi w znacznie mniejszym zakresie niż ma to miejsce w innych częściach kraju³⁷. Obecnie jedynie kilka powiatów województwa podkarpackiego (i gmin zlokalizowanych na obszarze tych powiatów) wdraża w ramach środków unijnych odpowiednie systemy informatyczne. Obecny niedobór systemów i brak unifikacji powoduje konieczność kompleksowego podejścia w regionie.
4. W województwie podkarpackim stan posiadania komputerów i klasopracowni komputerowych w szkołach zlokalizowanych na części terenów jest zadawalający, aby możliwe było prowadzenie zajęć z wykorzystaniem technik multimedialnych. Istnieją jednak obszary, gdzie sytuacja przedstawia się gorzej. Dotyczy to zwłaszcza części terenów wiejskich. Jednak nawet w dobrze wyposażonych w sprzęt komputerowy klasopracowniach nie w pełni wykorzystywane są ich możliwości, m.in. z uwagi na ograniczony dostęp do treści multimedialnych i niewystarczający stopień korzystania z nowoczesnych narzędzi informatycznych. Brakuje zwłaszcza systemów integrujących zasoby i treści multimedialne oraz umożliwiające komunikację i współpracę w procesie dydaktycznym uczelni ze szkołami. Powszechny elektroniczny obieg informacji, w obszarze kultury i wiedzy wymaga wsparcia instytucji publicznych, które będą funkcjonować zarówno w sposób wirtualny, jako usługi sieciowe, ale również lokalnie, w fizycznej publicznej przestrzeni. Uzupełniając formalną edukację cyfrową będą pozwalały rozwiązywać różne formy wykluczenia cyfrowego³⁸.
5. Zgodnie z zapisami zmienionej dyrektywy 2003/98/WE ws. ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego rozszerzono jej zakres przedmiotowy o muzea, biblioteki oraz archiwa. Zasoby tych instytucji, poddane cyfryzacji będą mogły podlegać ponownemu wykorzystywaniu, o ile instytucje posiadają do nich prawa własności intelektualnej. Realne jest zatem stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi usług w tym zakresie. Zbiory dziedzictwa kulturowego wraz z powiązаныmi z nimi metadanymi stanowią potencjalną podstawę treści cyfrowych w zakresie produktów i usług oraz mają potencjał w dziedzinie innowacyjnego ponownego wykorzystywania w takich sektorach jak edukacja³⁹. Jednocześnie peryferyjne położenie niektórych obszarów województwa podkarpackiego utrudnia dostęp do oferty kulturalnej i zasobów wiedzy. Zwiększenie dostępu do dóbr kultury uzależnione jest z jednej strony od poziomu infrastruktury, z drugiej od oferty kulturalnej uwzględniającej nowoczesne technologie w docieraniu z nią do wszystkich zainteresowanych.

W ramach RPO WP 2007-2013 wsparto projekt pn. *Podkarpacka Biblioteka Cyfrowa*, tj. regionalną bibliotekę cyfrową tworzoną przez kilkanaście instytucji z województwa podkarpackiego, a także projekt pn. *Wirtualne Muzea Podkarpacia*, który obejmuje siedem instytucji muzealnych z terenu województwa podkarpackiego i umożliwia zwiedzania wnętrz muzealnych w Internecie oraz przybliżenie zbiorów poprzez użycie najnowszych technologii. W województwie podkarpackim za istotne uznaje się kontynuowanie działań w ww. obszarach celem stworzenia mieszkańcom, niezależnie od ich miejsca zamieszkania możliwości korzystania z zasobów dziedzictwa kulturowego. Jest to szczególnie istotne ze względu na fakt, że podaż udostępnionych zasobów nie odpowiada rosnącemu zapotrzebowaniu na dane i informacje.

³⁷ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego, op. cit., str. 180.

³⁸ Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2020, Rzeszów 2013 r., str. 46.

³⁹ Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa, op. cit., 55.

Wyzwanie

Upowszechnienie technologii informacyjno – komunikacyjnych w województwie podkarpackim

Spodziewane efekty

1. Zmniejszenie barier w dostępie do administracji poprzez zwiększenie ilości spraw możliwych do załatwienia drogą elektroniczną.
2. Ułatwienie dostępu do informacji publicznej oraz zwiększenie zakresu zasobów udostępnianych w technologii cyfrowej przez administrację publiczną.
3. Usprawnienie zarządzania przestrzenią, rozwój usług przestrzennych oraz ułatwienie dostępu do danych przestrzennych dzięki rozwojowi Systemów Informacji Przestrzennej.
4. Zwiększenie wykorzystania technik informacyjno - komunikacyjnych w procesach edukacji.
5. Poprawa stanu informatyzacji oraz poszerzenie zakresu usług ochrony zdrowia.
6. Poprawa jakości oraz zwiększenie zakresu zasobów wiedzy i kultury dostępnej w formie cyfrowej.

TRANSPORT

Stan obecny

1. Położenie geograficzne województwa (południowo-wschodnia Polska, granice z Ukrainą i Słowacją) korzystnie wpływają na jego potencjalną dostępność komunikacyjną o znaczeniu międzynarodowym. Przez jego obszar przebiega trasa E40 łącząca granicę niemiecką i ukraińską, droga E 371 z Radomia do Koszyc oraz 5 pozostałych dróg krajowych. Istotną zmianą poprawiającą sytuację komunikacyjną województwa będzie oddanie do użytku odcinków autostrady A4. Odcinki będące obecnie w realizacji umożliwią połączenie autostradą Polski południowej i południowo-zachodniej z Rzeszowem, a dalej z granicą w Korczowej⁴⁰. Województwo nie posiada jednak wystarczającej sieci dróg łączących się z autostradą A4, prowadzących do niej i rozprowadzających z niej ruch.
2. Ze względu na ukształtowanie terenu, występowanie obszarów chronionych czy obszarów o niskim zaludnieniu województwo cechuje duża rozbieżność w średnim czasie dojazdu samochodem osobowym do Rzeszowa oraz najniższy wskaźnik efektywności sieci wśród województw Polski Wschodniej (56%). W najgorszej sytuacji są powiaty leski i bieszczadzki (gdzie wymagany czas jest wyższy niż 150 min.) oraz powiat lubaczowski (120 min.). W zasięgu co najwyżej 60 minutowego dojazdu do Rzeszowa znajduje się 60% mieszkańców województwa oraz nieco powyżej 60% firm⁴¹. Na rozbieżności w ww. zakresie bezpośrednio wpływa również niezadowalająca jakość systemu transportowego funkcjonującego w regionie.
3. Ze względu na położenie ośrodków subregionalnych głównie w zachodniej części województwa, ich dostępność również jest niezadowalająca. Wschodnią część regionu (za wyjątkiem bezpośredniego sąsiedztwa Przemyśla) cechuje ponad półgodzinny

⁴⁰ Instytut Badań Strukturalnych, Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego, Warszawa 2012

⁴¹ Ibidem

średni czas dojazdu do najbliższego ośrodka subregionalnego. W najgorszej sytuacji są ponownie powiaty bieszczadzki, leski i lubaczowski. Średni czas dojazdu do najbliższych ośrodków powiatowych w większości nie przekracza 15 min. Dłuższy czas cechuje zachodnią część powiatu przemyskiego, południową powiatu rzeszowskiego oraz obszary położone na południowych krańcach województwa. Miastem najslabiej skomunikowanym z pozostałymi miastami powiatowymi są Ustrzyki Dolne. Ich średni czas przejazdu samochodem osobowym do innych ośrodków powiatowych wynosi 110 min, przy czym podróż do Tarnobrzega zajmuje średnio 176 min. Długi czas przejazdu pomiędzy miastami powiatowymi cechuje również Lubaczów, Stalową Wolę, Lesko oraz Tarnobrzeg. W najlepszej sytuacji znajduje się Rzeszów (średnia 57 min.).⁴²

4. Województwo charakteryzuje słaba wewnętrzna dostępność biegunów wzrostu i miast powiatowych w transporcie publicznym. Istotne znaczenie dla jakości życia, ale także dla tworzenia potencjału rozwojowego ma transport publiczny. Szczególnie istotne jest zapewnienie dobrego dostępu do lokalnych, subregionalnych i regionalnych ośrodków usług publicznych. Rozwój miejskiego transportu publicznego dodatkowo ma również ważny walor proekologiczny. Region wyróżnia się na tle Polski systematycznie spadającą liczbą przewozów pasażerskich komunikacją miejską. Tendencja ta utrzymuje się od lat – w okresie 2006-2012 poziom wskaźnika zmalał o ponad 1/3, podczas gdy w Polsce utrzymywał się na niezmiennym poziomie. Syntetyczna analiza stanu transportu publicznego jest trudna ponieważ dostępne w tym zakresie dane statystyczne są bardzo ograniczone. Dane GUS z 2008 r. dotyczące liczby mieszkańców miast, w których działa komunikacja publiczna, przypadającej na miejsca w wozach świadczą, że miasta Polski Wschodniej dysponowały skromniejszym taborom (77,4 miejsc na 1 tys. ludności) komunikacji publicznej niż średnia krajowa (99,1 miejsc na 1 tys. ludności). Badania z 2009 r. zlecone przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości pokazują, że mieszkańcy stolic Polski Wschodniej powszechnie korzystają z transportu publicznego, przy czym widoczna jest pewna zależność między rozwojem transportu publicznego (liczba pojazdów, przystanków, linii, kursów) a częstotliwością i powszechnością korzystania. W opinii mieszkańców Polski Wschodniej najslabszym elementem transportu publicznego jest stan techniczny dróg, który przekłada się na wygodę przejazdu. Innym elementem ocenianym przeciętnie nieco gorzej niż inne (stan techniczny pojazdu, częstotliwość kursowania w godzinach szczytu) jest częstotliwość kursowania poza godzinami szczytu. Relatywnie najwyższe oceny uzyskała łatwość zakupu biletu⁴³. Na terenie województwa podkarpackiego obserwuje się ciągły wzrost liczby pojazdów zarejestrowanych oraz wzrost natężenia ruchu pojazdów. Wraz ze wzrostem natężenia ruchu pojazdów wzrasta wielkość emisji z transportu drogowego. Dodatkowymi czynnikami zwiększającymi zużycie paliwa i emisję zanieczyszczeń jest brak płynności ruchu, nieodpowiedni stan nawierzchni dróg oraz wyeksploatowany tabor samochodowy. Odpowiedzią na negatywne oddziaływania transportu publicznego na środowisko naturalne jest zrównoważony rozwój systemu transportowego, w tym w szczególności przewozów o charakterze użyteczności publicznej. Transport publiczny ma za zadanie służyć mieszkańcom Województwa Podkarpackiego. Dlatego też ważne jest rozwijanie zintegrowanych systemów zarządzania ruchem, preferujących transport publiczny i integrację wszystkich jego rodzajów (zintegrowane węzły przesiadkowe, wspólny bilet i taryfa). Wówczas przewóz osób odbywać się będzie w sposób szybki

⁴² Ibidem.

⁴³ Diagnoza sytuacji społeczno gospodarczej wraz z analizą SWOT dla Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych (EUROREG) Uniwersytet Warszawski

i sprawny, z zachowaniem zasad ochrony środowiska, niestety – z ograniczeniami dla komunikacji indywidualnej⁴⁴. W perspektywie finansowej 2007-2013 realizowane były projekty z zakresu transportu publicznego, obejmujące zarówno roboty budowlane, jak i zakup i/lub modernizację taboru w zdecydowanej większości w średniej wielkości miastach (pow. 20 tys. mieszk.). Wyjątek stanowi Rzeszów (gdzie realizowany był projekt w ramach PO RPW) i Tarnobrzeg. Projekty o największej wartości w ramach RPO WP realizowane były w Mielcu, Przemyślu, Stalowej Woli i Dębicy⁴⁵. Jednak potrzeby w tym zakresie są w dalszym ciągu niezaspokojone. Mimo tych inwestycji Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2020 wskazuje na potrzebę rozbudowy transportu publicznego, także w kontekście ochrony środowiska i przechodzenia do modelu gospodarki niskoemisyjnej. Słabość transportu publicznego zauważalna jest w szczególności w miastach mniejszych, gdzie konieczna jest poprawa dostępności do ośrodków centralnych będących miejscami świadczenia usług publicznych.

5. Stan dróg wojewódzkich w regionie w 45% przypadków uznawany jest za zły lub niezadowolający⁴⁶. Bezpośrednim skutkiem obecnego stanu dróg jest ich wysoka wypadkowość. Liczba ofiar śmiertelnych na 100 tys. samochodów wynosi 14,46 (średnia krajowa (14,38)⁴⁷. Wskaźnik liczby zabitych na 100 wypadków wynosi natomiast 10,19 i przewyższa średnią krajową (9,64)⁴⁸. Analogiczne wnioski płyną z badania w ramach projektu *European Road Assessment Programme*, który 61% długości dróg krajowych województwa podkarpackiego klasyfikuje jako drogi o bardzo dużym ryzyku indywidualnym⁴⁹. Słabą stroną sieci drogowej, w wielu większych miejscowościach, jest brak obwodnic. W miejscach gdzie brakuje obwodnic trasy dróg przebiegają przez miasta ulicami o nieodpowiednich parametrach technicznych, intensywnie obudowanymi, stwarzając zagrożenie zarówno dla ich użytkowników jak i dla mieszkańców. Ruch samochodowy o dużym natężeniu (w tym ruch samochodów ciężarowych), który przebiega przez obszary zabudowane powoduje zmniejszenie przepustowości sieci ulicznych, ograniczenia prędkości, zwiększa zanieczyszczenie powietrza i potęguje hałas komunikacyjny⁵⁰.
6. Najważniejszym połączeniem kolejowym województwa podkarpackiego jest obecnie modernizowana magistrała E30 prowadząca do granicy z Ukrainą. Prowadzone prace pozwolą na zwiększenie prędkości na odcinku Kraków – Rzeszów do 160 km/h. Planowana modernizacja linii od Rzeszowa do granicy pozwoli na osiągnięcie prędkości 120 km/h⁵¹.
7. Długość linii kolejowej województwa podkarpackiego wynosi 5,7 km na 100 km², co jest niższym wynikiem niż średnia krajowa osiągająca 6,5 km na 100 km². Województwo podkarpackie cechuje się jednak najwyższym wskaźnikiem długości linii kolejowej na 100 km² wśród województw Polski Wschodniej. W kwestii długości linii kolejowej na 10

⁴⁴ Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Podkarpackiego – projekt (załącznik do uchwały Nr 297/7213/13 ZWP z dnia 3 grudnia 2013 r.)

⁴⁵ Badanie ewaluacyjne pn. Znaczenie projektów realizowanych w ramach RPO WP dla rozwoju miast województwa podkarpackiego, Centrum Studiów Regionalnych UniRegio

⁴⁶ Informacja o stanie technicznym nawierzchni na sieci dróg wojewódzkich. Stan na koniec roku 2012, Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie

⁴⁷ Bank Danych Lokalnych GUS (dane za 2012r.)

⁴⁸ Analiza stanu bezpieczeństwa i porządku w ruchu drogowym na terenie województwa podkarpackiego w 2012 r., Komenda Województwa Policji w Rzeszowie, Rzeszów, marzec 2013

⁴⁹ Instytut Badań Strukturalnych, Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego, Warszawa 2012

⁵⁰ Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Podkarpackiego – projekt (załącznik do uchwały Nr 297/7213/13 ZWP z dnia 3 grudnia 2013 r.)

⁵¹ Instytut Badań Strukturalnych, Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego, Warszawa 2012

tys. mieszkańców województwo podkarpackie również plasuje się poniżej średniej krajowej osiągając wynik 4,9 km. W tym przypadku jest to drugi (po województwie świętokrzyskim) wynik wśród województw Polski Wschodniej. Równie istotną kwestią jest niska jakość istniejącej infrastruktury kolejowej⁵² oraz braki w zasobach taborowych, które znacznie obniżają atrakcyjność oferty transportu kolejowego w województwie.

8. Województwo podkarpackie nie ma również dobrego połączenia kolejowego Rzeszowa z miastami wojewódzkimi w tym w szczególności z Warszawą. Podróż do stolicy koleją zajmuje średnio 311 min. Zbyt długi czas podróży dotyczy również przemieszczania się pomiędzy miastami leżącymi w obrębie województwa. Efektywność sieci kolejowej wynosi 37,2% co podobnie jak w przypadku dróg jest jednym z niższych wskaźników w porównaniu do innych województw. Średni czas dojazdu koleją z Jasła do innych ośrodków powiatowych wynosi 139 min., analogiczny wskaźnik dla pozostałych równie słabo skomunikowanych miast – Dębicy i Lubaczowa, to odpowiednio 126 i 123 minuty. Najlepiej pod tym względem prezentuje się Tarnobrzeg (38 min.) oraz Rzeszów (47 min.). Szczególnie źle przedstawia się sytuacja Sanoka, skąd podróż koleją do Stalowej Woli, Przemyśla czy Tarnobrzega zajmuje ponad 5 godzin⁵³.
9. Na Podkarpaciu funkcjonują dwa centra logistyczne realizujące przewozy intermodalne, tj. PKP CARGO Centrum Logistyczne Medyka-Żurawica⁵⁴ oraz Stacja Kolejowa LHS w Woli Baranowskiej. Stacja Kolejowa w Woli Baranowskiej posiada infrastrukturę umożliwiającą przeładunek towarów sypkich, drobnicowych, drewna i kontenerów z tzw. szerokiego toru biegnącego z Ukrainy na normalny tor europejski⁵⁵. Brak dobrych połączeń drogowych i kolejowych z ww. stacją rzutuje bezpośrednio na warunki wymiany handlowej. Ich usprawnienie pozwoli lepiej wykorzystać szansę jaką stwarza przygraniczne położenie regionu i funkcjonowanie w województwie linii szerokotorowej LHS. Tym samym przyczyni się do wzrostu udziału transportu intermodalnego w przewozach towarowych na obszarze województwa.
10. Wpisany do europejskiej sieci transportowej TEN-T (sieć kompleksowa) Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka obsłużył w 2012r. 564,9 tys. pasażerów⁵⁶, co sytuuje go w klasyfikacji pomiędzy Poznaniem a Łodzią. Lotnisko cechuje wysoka dynamika liczby pasażerów⁵⁷ oraz bardzo dobre warunki infrastrukturalne. Brak jest natomiast dobrego połączenia lotniska z Rzeszowem, pomimo, że znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie stolicy regionu.

Wyzwania

1. Poprawa skomunikowania regionu z krajowym układem transportowym.
2. Zwiększenie wewnątrzregionalnej dostępności do ośrodków życia społeczno-gospodarczego, w tym m.in. regionalnych biegunów wzrostu /stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie węzłów sieci TEN-T/ węzłów przeładunkowych poza siecią TEN-T.

⁵² Ibidem

⁵³ Ibidem

⁵⁴ Intermodalny terminal transportowy Medyka – Żurawica wpisany jest do sieci kompleksowej TEN-T

⁵⁵ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013

⁵⁶ Transport Wyniki działalności w 2012 r., GUS, Warszawa, lipiec 2013

⁵⁷ Zgodnie z Diagnozą sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013, dynamika wzrostu ruchu pasażerskiego za okres 2009-2011 była jedną z najwyższych w kraju i wyniosła aż 28,1%.

Oczekiwane efekty

1. Zwiększenie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności całego obszaru regionu, w tym zwiększenie dostępu do Rzeszowa (wzrost liczby mieszkańców województwa objętych godzinną izochroną dojazdu do Rzeszowa) i regionalnych biegunów wzrostu.
2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa w transporcie.
3. Obniżenie negatywnego wpływu transportu na środowisko.

EDUKACJA

Stan obecny

1. Od roku 2005 do 2011 poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej w województwie podkarpackim wzrósł ponad dwukrotnie. Mimo to w dalszym ciągu jest on znacznie niższy od krajowego i wynosi 65,8% (2011r.)⁵⁸ W dostępie do edukacji przedszkolnej w regionie występują znaczące dysproporcje, widoczne przede wszystkim w podziale na miasto - gdzie odsetek dzieci uczęszczających do przedszkola sięga 89,1% i wieś, gdzie wartość ta sięga 50,5%⁵⁹. Podział widoczny jest również w ujęciu terytorialnym na wschodnią część województwa, gdzie mniej niż 1/3 dzieci w wieku przedszkolnym uczęszcza do tej placówki oraz część zachodnią o zauważalnie wyższych wartościach. Od 2005 r. w województwie obserwowany jest stopniowy wzrost zarówno udziału dzieci chodzących do przedszkola, jak i liczby dostępnych miejsc w tego typu placówkach. Niemniej jednak wykorzystanie miejsc jest maksymalne. Średnia liczba dzieci w wieku 3-6 lat przypadająca na 1 miejsce w przedszkolu w 2010 r. wyniosła 2,16 (wobec średniej 1,78 dla Polski)⁶⁰. Niska dostępność placówek przedszkolnych jest również istotną barierą aktywizacji zawodowej młodych kobiet. W lata 2008-2011 ze środków PO KL na terenie województwa skorzystało 211 ośrodków wychowania przedszkolnego (utworzonych - 45; wspartych - 166), a liczba dzieci objętych wsparciem wyniosła 17908 (gmina miejska (1765); gmina miejsko - wiejska (2332), gmina wiejska (13811))⁶¹. Z raportu przygotowanego na zlecenie Ministerstwa wynika, iż trwałość ośrodków, które były otwierane w badanych projektach PO KL jest bardzo wysoka – w szczególności w odniesieniu do przedszkoli (87,5%) – aczkolwiek uzależniona jest ona w dużej mierze od obszaru (miasto-wieś), na którym zakładana jest placówka⁶². Dla województwa podkarpackiego wartość tę oszacowano na poziomie 67%⁶³, co plasuje województwo na 13 miejscu wśród reszty województw. Aby osiągnąć zakładany na 2020 rok wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej na poziomie 95% należy w dalszym ciągu wspierać obszar edukacji przedszkolnej poprzez tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego oraz podnoszenie jakości zajęć.
2. W województwie dostęp do edukacji na poziomie podstawowym i gimnazjalnym nie jest problemem. Współczynnik skolaryzacji z wyłączeniem edukacji wyższej w województwie podkarpackim jest porównywalny do średniego poziomu w Polsce⁶⁴. Diagnoza

⁵⁸ Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie podkarpackim, MRR, Warszawa 2012, str.12

⁵⁹ Ibidem, s. 13

⁶⁰ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013, s. 84.

⁶¹ Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach poddziałania 9.1.1 PO KL, raport końcowy, Warszawa 10 grudnia 2012r., str. 30.

⁶² Ibidem s.4

⁶³ Ibidem, s.85 (średnia trwałość nowoutworzonych placówek (wszystkie formy edukacji przedszkolnej))

⁶⁴ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa.... Op. Cit. s.85

funkcjonowania szkolnictwa ogólnego w województwie podkarpackim z uwzględnieniem dynamiki zmian w okresie 2007-2012 pokazuje, że w zakresie szkolnictwa podstawowego liczba uczniów spada, a w kontekście tego ogólna liczba klas i szkół podstawowych ulega redukcji. Dynamika ta widoczna jest szczególnie na obszarach wiejskich (w roku szkolnym 2011/12 zanotowano spadek aż o 22 szkoły w stosunku do roku szkolnego 2010/11), bowiem w miastach liczba ta nieznacznie z roku na rok wzrasta (przyrost rzędu 1 do 4 placówek rocznie)⁶⁵. Natomiast liczba gimnazjów z roku na rok systematycznie wzrasta, aczkolwiek tendencja ta dotyczy tylko miast (w latach 2006/2007 – 2011/2012 liczba gimnazjów w mieście wzrosła ze 109 do 124). Na wsi, gdzie najczęściej gimnazjów działało w roku szkolnym 2008/09 (418 placówek) widoczny jest spadek ich liczby o 1-2 placówki rocznie (w roku szkolnym 2011/2012 funkcjonowało 413 placówek)⁶⁶. Podobna tendencja występuje w przypadku szkół ponadgimnazjalnych usytuowanych na wsiach, gdzie ich liczba od roku szkolnego 2006/2007 (27 placówek) znacząco spadła – 21 placówek w roku szkolnym 2011/2012. W kontekście zmian demograficznych zauważalny jest również systematyczny spadek liczby uczniów we wszystkich typach szkół. Jakość edukacji nauczania na poziomie podstawowym mierzona zdawalnością sprawdzianu szóstoklasisty w szkołach województwa podkarpackiego pokazuje, że ogólne wyniki osiągnięte przez uczniów są coraz słabsze. Średni wynik sprawdzianu w szkołach podstawowych w roku szkolnym 2006/2007 wyniósł 67,1% (26,8 pkt.), zaś w roku szkolnym 2010/2011 64,6% (25,8 pkt.)⁶⁷. Niemniej jednak w roku 2012 zdawalność sprawdzianu szóstoklasisty w województwie podkarpackim była wyższa (22,97 pkt.) niż średnia krajowa (22,75 pkt.)⁶⁸. Z kolei porównując wyniki egzaminów gimnazjalnych na przełomie lat 2007 – 2011 w szkołach województwa podkarpackiego można stwierdzić, iż osiągnięte wyniki egzaminów gimnazjalnych spadają (część humanistyczna: 2006/2007 – 32 pkt., 2010/2011 – 27 pkt.; część matematyczno-przyrodnicza: 2006/2007 – 25,2 pkt., 2010/2011 – 24,4 pkt.)⁶⁹. W części humanistycznej wyniki te utrzymywały się na poziomie wyższym niż w części matematyczno-przyrodniczej. Mimo to, wyniki egzaminów gimnazjalnych osiągnięte przez uczniów w województwie podkarpackim były rokrocznie wyższe niż średnia krajowa – w szczególności dotyczyło to części humanistycznej.

3. Analiza zdawalności egzaminów maturalnych nie pokazuje wyraźnych tendencji zmian w tym obszarze. W województwie podkarpackim liczba osób przystępujących do matury jest niewiele mniejsza od liczby absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, co oznacza, że niemal wszyscy absolwenci przystępują do matury. W latach 2008, 2009 i 2012 średnie wyniki maturzystów były nieco lepsze od średniej krajowej, w 2010 roku średnia była na tym samym poziomie, a w latach 2007 i 2011 wyniki były gorsze⁷⁰. Brak utrzymującej się tendencji, utrudnia wyciągnięcie wniosków na temat jakości i skuteczności nauczania.
4. Analiza liczby szkół w województwie podkarpackim w ostatnich pięciu latach pokazuje, że liczba zasadniczych szkół zawodowych, techników oraz centrów kształcenia praktycznego nie zmienia się znacząco⁷¹. Natomiast liczba uczniów w zasadniczych szkołach zawodowych i technicach spadła o 13% pomiędzy rokiem 2008 a 2012⁷². Niemniej jednak

⁶⁵ Analiza potrzeb i barier organów prowadzących w zakresie programów rozwojowych szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w województwie podkarpackim, Raport z analizy danych zastanych dla badania ewaluacyjnego, Katowice-Kraków, grudzień 2012, IPM Sp. z o.o., Centrum Doradztwa Strategicznego s.c, s.12

⁶⁶ Ibidem s.12

⁶⁷ Ibidem s.19

⁶⁸ Osiągnięcia uczniów kończących szkołę podstawową w roku 2012 – sprawozdanie ze sprawdzianu 2012, CKE, s. 24

⁶⁹ Analiza potrzeb i barier organów prowadzących w zakresie programów rozwojowych ... Op. Cit. str. 23

⁷⁰ Ibidem, str.68

⁷¹ Ocena rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie podkarpackim w kontekście Działania 9.2 PO KL, Raport końcowy z badania ewaluacyjnego, Katowice-Kraków, grudzień 2012, IPM Sp. z o.o., Centrum Doradztwa Strategicznego s.c., s. 19

⁷² Ibidem, s. 20

spadek liczby uczniów występował w analizowanym okresie we wszystkich typach szkół, co świadczy o tym, iż jest to tendencja ogólna. Powyższe jest nie tylko wynikiem zachodzących zmian demograficznych, ale również występującym w całym kraju zjawiskiem niedowartościowania kształcenia zawodowego w relacji do kształcenia ogólnego. Dyrektorzy szkół zawodowych w głównej mierze dobierając kierunki kształcenia kierują się panującą na nie „modą”, będącą wynikiem zainteresowania uczniów, nie zaś tendencjami panującymi na rynku pracy. Ponad 75% dyrektorów szkół zawodowych w regionie wskazało, że przyczyną utworzenia kierunku w szkole było duże zainteresowanie uczniów kształceniem w danym kierunku lub dysponowanie odpowiednią kadram, a jedynie 12,7% respondentów jako przyczynę podało wysokie zapotrzebowanie rynku pracy na pracowników o danym profilu wykształcenia w regionie⁷³. System edukacji w Polsce kładzie za mały nacisk na prowadzenie zajęć z doradztwa zawodowego, które pozwoliłyby na lepsze ukierunkowanie zawodowe młodego człowieka i jednocześnie będą zapobiegać nieprzemyślanym decyzjom w kontekście wyboru dalszej ścieżki edukacyjnej⁷⁴. Analiza rynku pracy wskazuje, że istnieje rozbieżność pomiędzy zapotrzebowaniem na kompetencje ze strony pracodawców a ofertą potencjalnych pracowników. Badania losów absolwentów publicznych, ponadgimnazjalnych szkół zawodowych wskazują, że 22% absolwentów jest bezrobotnych pomimo poszukiwania pracy⁷⁵. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy mogą być niedostosowane do potrzeb pracodawców i rynku pracy kompetencje absolwentów. Badania rynku pracy potwierdzają istnienie niedoboru poszukiwanych przez pracodawców absolwentów ścisłych kierunków studiów oraz techników i szkół zawodowych przy nadwyżce absolwentów kierunków o charakterze humanistycznym⁷⁶. Jednocześnie dane empiryczne pokazują, że w krajach, w których szkolne doradztwo zawodowe jest na wysokim poziomie, stopa zatrudnienia wśród młodych jest na wyższym poziomie niż w Polsce, co może świadczyć o większym dopasowaniu kwalifikacji do potrzeb rynku pracy⁷⁷. Dotychczasowe działania w regionie ukierunkowane na rozwój bazy dydaktycznej spowodowały, że 25% dyrektorów szkół zawodowych oceniło swoją bazę jako dobrze dostosowaną do potrzeb nowoczesnego stanowiska pracy⁷⁸. Dominują jednak oceny średnie, a do najbardziej priorytetowych potrzeb szkół, związanych z ich dalszym rozwojem, dyrektorzy zaliczają doposażenie i modernizację bazy dydaktycznej, w szczególności związanej z zajęciami zawodowymi⁷⁹. Spowodowane jest to przede wszystkim rozwojem technologicznym, a w związku z tym koniecznością nieustannego rozwoju i rozbudowy bazy dydaktycznej szkoły.

5. Teorie i badania dotyczące problemu wykluczenia cyfrowego pokazują, że twarde bariery (tj. ograniczenia infrastrukturalne) mają stopniowo coraz mniejsze znaczenie, natomiast coraz ważniejsze stają się bariery miękkie (brak wiedzy, motywacji, brak odpowiednich umiejętności korzystania)⁸⁰. Bardzo niepokojący jest fakt braku wzrostu poziomu kompetencji cyfrowych⁸¹. Wzrost umiejętności korzystania z komputerów wynika przede wszystkim ze wzrostu liczby użytkowników, zaś poziom umiejętności korzystania

⁷³ Ibidem, s. 24

⁷⁴ Dlaczego należy zwiększyć efektywność doradztwa zawodowego w polskich szkołach, Forum Obywatelskiego Rozwoju - Analiza FOR 9/2013 (29 sierpnia 2013), Anna Patrycja Czepiel, s. 2

⁷⁵ Dane pochodzące z badania „Losy absolwentów publicznych szkół zawodowych w województwie podkarpackim”, realizowanego przez WUP w Rzeszowie w ramach „Podkarpackiego Obserwatorium Rynku Pracy” w terminie IV-VII 2013. Dane niepublikowane

⁷⁶ Dlaczego należy zwiększyć efektywność ... Op.cit. s.4

⁷⁷ Dlaczego należy zwiększyć efektywność ... Op.cit.s. 3

⁷⁸ Ocena rozwoju szkolnictwa zawodowego ...Op.cit. s. 26

⁷⁹ Ibidem, s. 25

⁸⁰ The Internet and Social Inequalities, Witte J.C. i S.E. Mannon (2010), Taylor & Francis

⁸¹ Diagnoza i rekomendacje w obszarze kompetencji cyfrowych społeczeństwa i przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w kontekście zaprogramowania wsparcia w latach 2014-2020, D. Batorski, Warszawa, listopad 2012, s.43

z komputerów jest podobny do poziomu, jaki był w poprzednich latach. Problem niskich kompetencji użytkowników w Polsce może być efektem stosunkowo wysokiej samooceny tych kompetencji. Według badań GUS z 2011 roku, ponad połowa (57,3%) Polaków uważała swoje umiejętności korzystania z komputera lub Internetu za wystarczające do komunikacji z bliskimi osobami za pomocą narzędzi internetowych⁸². Tak wysoka samoocena może być powodem niskiej motywacji do podnoszenia kwalifikacji skutkującym brakiem wzrostu kompetencji cyfrowych. Wśród niekorzystających z Internetu dominują osoby starsze. Aż 84% osób, które nie używają sieci stanowią osoby w wieku 45 lat i więcej, a ponad połowa niekorzystających przekroczyła już 60-ty rok życia⁸³. Podstawowym problemem dla tych osób jest brak wiedzy o Internecie oraz umiejętności potrzebnych do obsługi komputera i poruszania się w sieci. Dane GUS wskazują, że aż 90,1% osób w wieku 16,24 lata, korzystających z Internetu zdobyło swoje umiejętności komputerowe w instytucji działającej w ramach systemu edukacji (69,5% w podstawówce lub gimnazjum, 69,9% w szkole średniej lub zawodowej, 18,9% w szkole wyższej), co lokuje nas w czołówce krajów. Analogiczny odsetek dla całego społeczeństwa wynosi 29,5%, co może wskazywać na rosnącą rolę szkoły w przekazywaniu kompetencji cyfrowych⁸⁴. Niemniej jednak, z badań Komisji Europejskiej wynika, że w Polsce średni poziom wykorzystania nowych technologii w szkole jest niski. System oświat jest w małym stopniu nastawiony na kształtowanie kompetencji cyfrowych, a tym samym jest mało efektywny w tym zakresie. Wynika to zarówno z poziomu kompetencji nauczycieli, jak i z nieefektywnych programów nauczania⁸⁵. Istotnym elementem jest również ograniczony dostęp do komputerów i Internetu w szkołach. Należy jednak podkreślić, iż w dalszym ciągu podnoszenie kwalifikacji nauczycieli w wykorzystywaniu ICT w procesie nauczania wymaga wsparcia. Jak wynika z badań ewaluacyjnych, świadczyć o tym może olbrzymie zainteresowanie pracowników oświaty różnymi formami doskonalenia w tym zakresie, dostępnymi w ramach EFS, tj. kursami i studiami podyplomowymi⁸⁶. Również rekomendacje z tego badania ewaluacyjnego podkreślają konieczność dalszego doskonalenia zawodowego nauczycieli w wykorzystywaniu ICT w procesie kształcenia oraz zapewnienia odpowiedniej jakości programów i materiałów multimedialnych do prowadzenia zajęć⁸⁷.

6. W województwie podkarpackim system kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli nie zapewnia dostatecznego wsparcia dla szkół i nauczycieli⁸⁸. Z drugiej strony mała aktywność nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego jest w znacznym stopniu spowodowana osiągnięciem przez nich wysokich stopni awansu zawodowego. Z powodu braku możliwości aktualizowania praktycznych umiejętności i słabych związków z zakładami pracy, w regionie szczególnie nisko oceniani są nauczycieli praktycznej nauki zawodu⁸⁹. Niejednokrotnie posiadają oni przestarzałe umiejętności, niedopasowane do uwarunkowań obecnego rynku pracy, szczególnie tam gdzie mamy do czynienia z nowoczesnymi technologiami i specjalistycznym sprzętem.

⁸² Ibidem, s.44.

⁸³ Diagnoza i rekomendacje w obszarze kompetencji cyfrowych... Op.cit s.50.

⁸⁴ Społeczeństwo informacyjne w liczbach, GUS 2011 (tablice wynikowe ze strony stat.gov.pl (dostęp 22 lipca 2013)

⁸⁵ Diagnoza i rekomendacje w obszarze kompetencji cyfrowych... Op.cit s. 87.

⁸⁶ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz systemu kształcenia i szkolenia w ramach EFS, Raport końcowy z badania, Agrotec Polska Sp. z o.o. i Polskie Towarzystwo Socjologiczne, Warszawa 2008, s.70.

⁸⁷ Ibidem, s.76

⁸⁸ Informacja na podstawie wyników kontroli NIK przeprowadzonej na terenie 7 województw (mazowieckiego, podkarpackiego, podlaskiego, pomorskiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego). Kontrolą objęto lata szkolne 2009/2010 i 2010/2011 (Organizacja i finansowanie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli, Informacja o wynikach kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, s.5)

⁸⁹ Ocena rozwoju szkolnictwa zawodowego ... op.cit., s. 31

7. Województwo podkarpackie od lat charakteryzuje się najniższym odsetkiem osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym. Pod względem odsetka osób w wieku 25-64 lata kształcących się ustawicznie województwo zajmowało w 2011 r. 249 miejsce wśród 295 regionów UE, których dane były dostępne. W 2011r. wskaźnik osób w wieku 25-64 lata kształcących się ustawicznie, zarówno w ujęciu całej UE, Polski, województwa wschodnich Polski, jak i Podkarpacia uległ spadkowi⁹⁰. Wśród tej populacji kształcenie ustawiczne mieszkańców Podkarpacia jest mało powszechne i z roku na rok uczestnictwo osób dorosłych w kształceniu ustawicznym spada. W 2011 r. zaledwie 3% osób w tym wieku uczyło się lub doksztalało (dla porównania w roku 2010 wskaźnik osiągał wartość 3,3%)⁹¹, co daje ostatnie miejsc wśród innych województw. Ten najgorszy wynik w kraju (na równi z woj. warmińsko-mazurskim) negatywnie wpływa zarówno na rynek pracy, zwiększając niedopasowanie strukturalne podaży pracy do popytu na pracę, jak i pogarsza możliwości tworzenia innowacji⁹².
8. Na przestrzeni lat 2007-2013 udział procentowy szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu najlepiej kształtował się w przypadku szkół podstawowych – na koniec 2012 r. było to aż 95,1%. Najgorzej sytuacja prezentuje się w przypadku szkół ponadgimnazjalnych – zaledwie 64,7% tego typu placówek było wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu⁹³. Biorąc pod uwagę poziom informatyzacji placówek edukacyjnych na Podkarpaciu mierzony ilością uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu, najgorzej wypadają szkoły gimnazjalne, dla których wartość ta osiąga 8,7 uczniów (na 1 komputer z dostępem do Internetu)⁹⁴. Najlepsze wyniki zauważalne są w przypadku szkół podstawowych, dla których powyższe wartości plasują się na poziomie 7,6 uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu⁹⁵. Na skutek realizacji projektów w ramach RPO WP 2007-2013, w tym również realizacji znacznej części interwencji na obszarach wiejskich, na których występują widoczne opóźnienia w zakresie rozwoju infrastruktury publicznej, nastąpiła zauważalna poprawa dostępności infrastruktury edukacyjnej w regionie. Biorąc pod uwagę liczbę uczniów przypadających na jedno pomieszczenie szkolne zauważyć można, że w 2012r. obciążenie placówek edukacyjnych uległo zmniejszeniu, co było zauważalne na terenach wszystkich powiatów województwa⁹⁶. Ze względu na zmniejszającą się liczbę ludności w wieku szkolnym zwiększać się będzie dostępność placówek edukacyjnych. Z drugiej strony mała liczba ludności może powodować zamykanie placówek ze względów ekonomicznych. Niezbędne jest zatem inwestowanie w rozwój jakościowy instytucji, tak aby mogły one zapewnić sobie - poprzez dobrą renomę oraz wysoki poziom kształcenia, w tym również uzyskany poprzez infrastrukturę i wyposażenie - odpowiednią liczbę uczniów⁹⁷.

⁹⁰ Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji komponentu regionalnego POKL w województwie podkarpackim, Raport końcowy z badania ewaluacyjnego, Kutno, dnia 6.11.2013, ASM - Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., str. 66.

⁹¹ Wskaźnik „Odsetek osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym w wieku 25-64 lat w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (%)” , <http://www.monitoruj.podkarpackie.pl>

⁹² Diagnoza innowacyjności woj. Podkarpackiego na tle regionów Polski i Unii Europejskiej, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów, grudzień 2012 r., str. 39-40

⁹³ Znaczenie interwencji RPO WP w obszarze interwencji publicznej, Raport końcowy, Public Profits Sp. z o.o., Poznań-Rzeszów, październik 2013 r., str.26.

⁹⁴ Ibidem, str.26

⁹⁵ Ibidem, str. 26.

⁹⁶ Ibidem, str. 86

⁹⁷ Ibidem, str.145

Wyzwanie

Wyrównywanie szans edukacyjnych oraz dostosowanie systemu edukacji w regionie do potrzeb rynku pracy i wyzwań przyszłości poprzez:

- zmniejszenie dysproporcji w dostępie do edukacji przedszkolnej w szczególności na obszarach wiejskich,
- poprawę jakości kształcenia w zakresie wczesnej edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego,
- poprawę warunków dydaktycznych w szkołach i placówkach oświatowych, w szczególności w zakresie szkolnictwa i doskonalenia zawodowego dopasowanego do regionalnych uwarunkowań i potrzeb pracodawców, jako element niezbędny do podniesienia jakości nauczania,
- upowszechnienie doradztwa zawodowego, w tym w szczególności w szkołach gimnazjalnych,
- kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli w kontekście potrzeb szkoły i/ lub kierunków rozwoju edukacji, w szczególności w szkołach zawodowych,
- upowszechnienie uczenia się osób dorosłych, w szczególności osób starszych i o niższych kwalifikacjach.

Oczekiwane efekty

1. Wzrost odsetka dzieci objętych różnymi formami edukacji przedszkolnej.
2. Zwiększenie wykorzystania ICT w procesie kształcenia.
3. Upowszechnienie indywidualizacji nauczania w placówkach oświatowych.
4. Poprawa kompetencji kluczowych, społecznych i zawodowych u uczniów.
5. Wzrost współpracy placówek kształcenia zawodowego z pracodawcami.
6. Dostosowanie bazy dydaktycznej i edukacyjnej szkół i placówek oświatowych do potrzeb regionalnego rynku pracy oraz potrzeb wynikających z kierunków rozwoju edukacji.
7. Wzrost liczby szkół i placówek oświatowych świadczących usługi doradztwa edukacyjno-zawodowego dla uczniów.
8. Zwiększenie uczestnictwa nauczycieli w kształceniu i doskonaleniu zawodowym, w szczególności w szkołach zawodowych.
9. Zwiększenie odsetka osób dorosłych objętych kształceniem ustawicznym, w szczególności osób starszych i o niższych kwalifikacjach.

CZYSTA ENERGIA

Stan obecny

1. Województwo podkarpackie posiada możliwości do rozwoju energetyki opartej o odnawialne źródła energii:
 - w roku 2011 produkcja energii wytworzonej z odnawialnych nośników energii była na poziomie 319,7 GWh, co stanowiło 11,1% całkowitej wielkości wytworzonej na terenie województwa energii. W odniesieniu do zużycia energii elektrycznej ogółem w województwie udział OZE wynosił 6,3%.
 - największy potencjał techniczny rozwoju energetyki odnawialnej występuje w powiecie jarosławskim. W powiecie tym największy udział w mix'ie OZE przypada na energetykę wiatrową. Na drugim miejscu jest biomasa pochodzenia rolniczego.

- odnawialnym źródłem energii, które posiadało największą moc zainstalowaną w roku 2012, była elektrownia szczytowo-pompowa w powiecie leskim (Zespół Elektrowni Wodnych Solina – Myczkowce S.A.). Drugim źródłem energii odnawialnej, pod kątem ogólnej mocy zainstalowanej, były elektrownie wiatrowe. Trzecim, pod kątem wielkości mocy zainstalowanej, odnawialnym źródłem energii była energetyka wodna (elektrownie wodne przepływowe). Powiatami, w których moc zainstalowana OZE w roku 2012 była na poziomie większym niż 15 MW były: powiat leski, powiat krośnieński, powiat przemyski oraz powiat sanocki. W roku 2012 w województwie podkarpackim było 6 powiatów, w których (zgodnie z danymi URE) nie było obiektów wytwarzających energię elektryczną z OZE.
 - największy potencjał energetyki wodnej (wody przepływowe) kształtujący się na poziomie powyżej 5 MW występuje w powiatach nizańskim, przemyskim oraz leskim. Nieco niższy potencjał energetyki wodnej, na poziomie 3–5 MW występuje w powiatach stalowowolskim, dębickim, jarosławskim, brzozowskim, sanockim oraz w m. Przemyśl.
 - największy potencjał techniczny rozwoju energetyki wiatrowej występuje w powiecie jarosławskim (powyżej 1,5 tys. GWh). Duży potencjał techniczny (w porównaniu z pozostałą częścią województwa) występuje w środkowej i północnej części województwa.
 - potencjał techniczny energetyki słonecznej charakteryzuje się niezbyt dużym zróżnicowaniem w poszczególnych powiatach. Największy potencjał techniczny energetyki słonecznej, powyżej 45 GWh/rok występuje w powiecie rzeszowskim.
 - najwyższy potencjał techniczny biomasy leśnej, kształtujący się na poziomie powyżej 70 GWh występuje w powiecie bieszczadzkiem. Na nieco niższym poziomie (w przedziale 40–70 GWh) kształtuje się potencjał techniczny biomasy leśnej w powiecie: sanockim, leskim, przemyskim, lubaczowskim oraz stalowowolskim.
 - najwyższy potencjał techniczny produkcji biomasy ze słomy i siana, kształtujący się na poziomie powyżej 70 GWh występuje w powiecie rzeszowskim oraz kolbuszowskim.
 - w województwie podkarpackim występuje małe zróżnicowanie ze względu na potencjał biomasy z plantacji roślin. Potencjał techniczny biomasy z plantacji roślin wieloletnich energetycznych kształtuje się w przedziale 100–350 GWh. Wyjątki stanowią powiaty grodzkie znajdujące się na terenie województwa, gdzie potencjał techniczny roślin energetycznych nie przekracza 100 GWh oraz powiaty: łańcucki oraz leski, gdzie potencjał techniczny przekracza 350 GWh.
 - najwyższy potencjał techniczny produkcji biogazu rolniczego, powyżej 10 GWh, występuje w powiatach środkowej i zachodniej części województwa podkarpackiego (powiaty: dębicki, jasielski, strzyżowski oraz rzeszowski). Wysoki potencjał techniczny, kształtujący się w przedziale 5–10 GWh występuje w powiatach: lubaczowskim oraz ropczycko–sędziszowskim.
 - najwyższy potencjał energetyki geotermalnej, wynoszący powyżej 10 MW występuje w powiatach przeworskim i strzyżowskim, natomiast najniższy potencjał, poniżej 1 MW występuje w powiatach nizańskim, leżajskim, lubaczowskim, sanockim oraz leskim
2. Województwo podkarpackie jest importerem energii netto.
 3. W 2010 r. pod względem zużycia energii elektrycznej (niskie napięcie), w przeliczeniu na 1 mieszkańca, województwo podkarpackie zajęło w zestawieniu z pozostałymi województwami 11 miejsce, a wartość wskaźnika była niższa niż średnia dla kraju. Zauważalny jest stały wzrost zużycia energii elektrycznej we wszystkich

gospodarstwach domowych (w miastach i na wsi). Wraz ze wzrostem PKB w województwie zużycie energii będzie rosło.

4. Problemem województwa jest niska efektywność źródeł ciepła spalających zarówno paliwa stałe (w tym niewłaściwej jakości) oraz gazowe. Jedynym odnawialnym źródłem energii stosowanym do wytworzenia ciepła jest biomasa, lecz jej wkład jest marginalny (w 2010 r. wyniósł on niespełna 2,8% - ponad 2 razy mniej niż średnia krajowa). Konieczne jest odwrócenie niekorzystnego trendu w miastach poprzez likwidację istniejących nieefektywnych źródeł ciepła (indywidualnych palenisk) i przyłączenie ich do sieci ciepłowniczej lub zastąpienie ich ekologicznymi, energooszczędnymi urządzeniami grzewczymi lub zastosowanie odnawialnych źródeł energii.
5. Oprócz modernizacji istniejących sieci ciepłowniczych pod kątem ograniczenia strat ciepła istotna jest rozbudowa ciepłociągów w terenach miejskich silnie zurbanizowanych.
6. Przyczyną niewłaściwej jakości powietrza w województwie w pierwszej kolejności jest spalający paliwa sektor komunalno-bytowy, a dopiero w kolejnej komunikacja, transport i energetyka.

Wyzwanie

Poprawa efektywności energetycznej w tym zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii.

Oczekiwane efekty

1. Zwiększenie udziału źródeł odnawialnych w bilansie energetycznym województwa.
2. Poprawa efektywności energetycznej szczególnie w sektorze mieszkaniowym, publicznym i w MŚP⁹⁸.
3. Rozwój i modernizacja sieci ciepłowniczej oraz modernizacja i budowa źródeł ciepła z wykorzystaniem wysokosprawnych, kogeneracyjnych źródeł ciepła i źródeł odnawialnych.
4. Poprawa jakości powietrza, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń pochodzących z wytwarzania energii.
5. Uniezależnienie wzrostu PKB od wykorzystania energii i budowa gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów.
6. Rozwój i modernizacja sieci elektroenergetycznej na potrzeby przyłączania nowych źródeł OZE.

OCHRONA ŚRODOWISKA I ZAPOBIEGANIE ZAGROŻENIOM

Stan obecny

1. Zasoby wód województwa są nierównomiernie rozmieszczone (w północno - zachodniej części regionu zasoby wód są większe niż w południowej), a ich wielkość jest zmienna. W części południowej okresowo występują niedobory w zaopatrzeniu w wodę. Na Podkarpaciu występuje niski poziom retencji wód powierzchniowych i gruntowych, brak dużych i małych zbiorników retencyjnych oraz polderów, a także zły stan zabudowy regulacyjnej cieków wodnych. Na znacznym terenie województwa występuje możliwość

⁹⁸ Założenia tzw. pakietu 3 x 20: UE chce ograniczyć do 2020 roku emisję gazów cieplarnianych o 20%, zwiększyć udział źródeł odnawialnych w bilansie finalnej energii do 20% oraz zredukować zapotrzebowanie jednostkowe na energię o 20% poprzez poprawę efektywności; ponadto doprowadzić do wzrostu udziału biopaliw w paliwach transportowych do 10%.

wystąpienia powodzi. Z racji uwarunkowań klimatycznych oraz występowania terenów górskich i podgórszych, zjawisko to ma miejsce stosunkowo często. Jednocześnie podmioty ratownicze i interwencyjne odpowiedzialne za reagowanie na zagrożenia w dalszym ciągu są niedostatecznie wyposażone. W województwie brak jest również rozbudowanego, nowoczesnego systemu wczesnego ostrzegania w przypadku zagrożeń.⁹⁹

2. Na terenie województwa podkarpackiego w 2010 r. wytworzono 532,4 tys. Mg odpadów komunalnych co daje 0,253 Mg/M, rok. W masie wytwarzanych odpadów najwięcej było odpadów takich jak papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło z gospodarstw domowych (łącznie 34,8%) oraz odpadów kuchennych i ogrodowych (32,8%). W województwie zebrano łącznie w 2010 roku 397,6 tys. Mg odpadów komunalnych, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiło 189,0 kg/rok. W województwie podkarpackim, podobnie jak w całej Polsce, odsetek ilości odpadów poddawanych selektywnej zbiórce nadal pozostaje bardzo niski¹⁰⁰. Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w województwie podkarpackim w 2012 r. stanowiły 12,1%¹⁰¹. Według danych zgromadzonych w Wojewódzkim Systemie Odpadowym (WSO), w 2010 r. wytworzono w województwie podkarpackim ok. 2,1 mln Mg odpadów z grup 01 – 19. W 2010 roku głównym sposobem postępowania z wytworzonymi w województwie podkarpackim odpadami z grup 01 – 19 było poddanie ich odzyskowi (80,5%). Unieszkodliwianiu przez składowanie poddano jedynie 0,4% masy wytworzonych odpadów.¹⁰² W masie wytworzonych odpadów z grup 01 – 19 znajdowało się około 3% odpadów niebezpiecznych¹⁰³.
3. Na Podkarpaciu wciąż istnieje dysproporcja między liczbą osób obsługiwanych przez sieci wodociągowe i sieci kanalizacyjne. Z sieci wodociągowej korzysta 76 % mieszkańców województwa, natomiast z sieci kanalizacyjnej korzysta 60,7 % mieszkańców. Ponadto na terenie województwa występuje niedostatek indywidualnych rozwiązań w zakresie oczyszczania ścieków w terenach o nielicznej lub rozproszonej zabudowie. Największe znaczenie dla gospodarki wodnej województwa mają wody powierzchniowe, które pokrywają ok. 85% zaopatrzenia na wodę w regionie i są podstawowym źródłem zaopatrzenia mieszkańców w wodę pitną. Zasoby wód podziemnych są rozmieszczone nierównomiernie i są dużo mniejsze niż w innych częściach kraju. Wody podziemne w regionie pokrywają ok. 15 % zapotrzebowania na wodę i wykorzystywane są głównie jako źródło wody pitnej oraz w przemyśle spożywczym. Monitoring wód powierzchniowych województwa wskazuje bardzo dobry lub dobry stan ekologiczny oraz potencjał ekologiczny dobry i powyżej dobrego dla 45,3 % klasyfikowanych jednolitych części wód, umiarkowany stan/potencjał ekologiczny cechuje 37,5 % części wód, słaby stan/potencjał ekologiczny cechuje 15,6 % części wód, a zły potencjał ekologiczny stwierdzono w 1,6 % części wód. Stan wód powierzchniowych pod względem chemicznym wskazuje w większości dobry stan jednolitych części wód, jedynie 8,3 % części wód wykazuje stan poniżej dobrego. Ogólny stan wód powierzchniowych województwa wskazuje ich dobry stan dla 17,4 % jednolitych części wód, natomiast stan zły stwierdzono w 82,6 % części wód. Monitoring wód podziemnych województwa wskazał, że 70 % wód spełniało warunki dobrego stanu, natomiast 30 % wód cechuje się stanem słabym.

⁹⁹ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.326-327

¹⁰⁰ Ibidem, s.213

¹⁰¹ Bank Danych Lokalnych, GUS

¹⁰² Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.216

¹⁰³ Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego, op. cit., s.15

4. Województwo charakteryzuje się cennymi walorami przyrodniczymi oraz dobrym stanem ich zachowania na tle ogólnej kondycji takich zasobów w Polsce, jak i w dużej części Europy. Na terenie Podkarpacia krajowymi formami ochrony przyrody objęto obszar o powierzchni około 797 644 ha, co stanowi 44,7 % powierzchni województwa (w kraju wskaźnik ten wynosi 32,4 %). Na obszarze województwa wyznaczono tereny wchodzące w skład 2 parków narodowych, 10 parków krajobrazowych oraz 94 rezerwatów przyrody. Województwo należy do najbardziej zalesionych województw w kraju – lesistość na poziomie 37,2%. Województwo podkarpackie charakteryzuje również, oprócz różnorodnych ekosystemów typowo leśnych, szereg innych siedlisk przyrodniczych, najczęściej dobrze zachowanych np. półnaturalne łąki i pastwiska, zbiorowiska nadrzeczne i inne.¹⁰⁴ Do atrakcji naturalnych regionu należą tereny górskie występujące w południowej jego części. Wzbogacają one krajobraz oraz zapewniają ekspozycję atrakcyjnych panoram górskich, szczególnie z łąk zwanych połoninami. Tereny te sprzyjają wędrowkom i spacerom górskim oraz innym formom turystyki aktywnej np. rowerowej, narciarskiej czy konnej¹⁰⁵.

Wyzwanie

Poprawa stanu środowiska i zachowanie różnorodności biologicznej przy równoczesnym zwiększeniu skuteczności w reagowaniu na klęski żywiołowe

Oczekiwane efekty

1. Zwiększenie możliwości monitorowania ewentualnych zagrożeń i zarządzania zagrożeniami, poprawa koordynacji akcji ratunkowych, rozwój form małej retencji.
2. Poprawa gospodarowania odpadami komunalnymi i innymi niż komunalne oraz zwiększenie poziomu surowców wtórnych podlegających recyklingowi.
3. Poprawa stanu gospodarki wodno-ściekowej, w tym rozwój systemów indywidualnych oczyszczania ścieków w terenach zabudowy rozproszonej.
4. Przywrócenie różnorodności biologicznej, zwiększenie wykorzystania lokalnych walorów przyrodniczych w celach turystycznych, wzrost poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców i jakości informacji o środowisku.

KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

Stan obecny

1. Historycznie uwarunkowane położenie województwa podkarpackiego na pograniczu kultur miało decydujący wpływ na ukształtowanie zachowanego do dziś dziedzictwa kulturowego zarówno w warstwie materialnej, jak i niematerialnej. Wymiernym atutem wielokulturowości regionu jest wielość zabytków ruchomych i nieruchomych tutaj zlokalizowanych, w tym 6 obiektów znajdujących się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO, pomników kultury w Leżajsku i Łańcucie czy też unikatowej w skali europejskiej drewnianej architektury sakralnej. W rejestrze zabytków województwa podkarpackiego prowadzonym przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajduje się 3 849 zabytków nieruchomych oraz 48 539 zabytki ruchome (stan na 31.12.2011 r.)¹⁰⁶.

¹⁰⁴ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.182-183

¹⁰⁵ Ibidem, s. 62

¹⁰⁶ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s. 95

Dzięki dużym nakładom finansowym pochodzącym przede wszystkim ze źródeł publicznych część materialnego zasobu kulturowego regionu poddano niezbędnym pracom remontowo-konserwatorskim, zmierzającym do zabezpieczenia obiektów przed dalszą degradacją i zarazem zapoczątkowującym przywrócenie zabytkom regionu dawnej świetności. Jednakże nadal wiele z nich wymaga gruntownych prac remontowo-konserwatorskich. Problem ten dotyczy m.in. założeń dworskich, zabytków przemysłu, techniki i sztuki inżynierskiej, czy nieużytkowanych cerkwi.

2. Niewątpliwym atutem województwa podkarpackiego jest relatywnie duża liczba instytucji kultury, przy czym życie kulturalne regionu skupione jest przede wszystkim w głównych ośrodkach miejskich, a więc w stolicy województwa i pozostałych miastach na prawach powiatu. Pod względem liczby instytucji kultury region zajmuje 6 pozycję w kraju (774). Tak wysoką lokatę zawdzięcza bardzo dużej liczbie bibliotek publicznych (690 wraz z filiami). W przypadku pozostałych typów placówek widoczne jest duże zróżnicowanie: bardzo słaba pozycja w odniesieniu do liczby teatrów i galerii oraz salonów sztuki (14 miejsca w kraju), średnia krajowa w przypadku muzeów (9), wypadając jednocześnie dobrze w odniesieniu do liczby kin stałych (6). Problemem jest silna koncentracja tych podmiotów (szczególnie w odniesieniu do kultury wysokiej) w dwóch miastach: Rzeszowie i Przemyślu.¹⁰⁷ W związku z powyższym na terenie województwa znajdują się również obszary, które ze względu na swoje peryferyjne położenie oraz niekorzystne warunki ekonomiczne mają utrudniony dostęp do oferty kulturalnej, a uczestnictwo ich mieszkańców w życiu kulturalnym i w przedsięwzięciach kultury wysokiej ma charakter incydentalny. Zwiększenie dostępu do dóbr kultury uzależnione jest z jednej strony od poziomu infrastruktury służącej realizacji zadań w dziedzinie kultury, odpowiadającej obowiązującym standardom w tym zakresie, z drugiej zaś od oferty kulturalnej uwzględniającej oczekiwania współczesnych odbiorców i umiejętnego wykorzystania nowoczesnych technologii w docieraniu z nią do wszystkich zainteresowanych.

Wyzwanie

Zachowanie dla przyszłych pokoleń zasobów dziedzictwa kulturowego

Oczekiwane efekty

1. Polepszenie stanu obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych.
2. Rozwój zasobów kultury.
3. Poprawa dostępności dóbr kultury.

SYSTEM OSADNICZY WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Stan obecny

1. Województwo podkarpackie cechuje jedna z najkorzystniejszych w Polsce, policentryczna struktura osadnicza. Miasta na obszarze województwa są rozmieszczone względnie równomiernie, z drugiej jednak strony województwo posiada najmniejszy w kraju wskaźnik urbanizacji (41,4%).
2. Miasta województwa podkarpackiego zmagają się z wieloma wyzwaniami rozwojowymi - problemami społecznymi i gospodarczymi wynikającymi z upadku tradycyjnych gałęzi

¹⁰⁷ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.97-98

przemysłu, utraty dotychczasowych funkcji, globalizacji czy też spowolnienia gospodarczego. W niektórych ośrodkach miejskich lub/i na niektórych ich obszarach (dzielnicach) doszło do kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych oraz do degradacji fizycznej, gospodarczej i społecznej. Do najbardziej dotkniętych problemami strukturalnymi obszarów należą miasta subregionalne: Przemyśl, Dębica oraz Tarnobrzeg (różnorodne problemy przestrzenne, wynikające w dużej mierze z przemian, transformacji ustrojowej). Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze są zagrożone degradacją, marginalizacją oraz brakiem perspektyw rozwojowych. Grupę tę stanowią: obszary poprzemysłowe, po byłych państwowych gospodarstwach rolnych, pogórnice i powojkowe, które wymagają rekultywacji, i stworzenia warunków do ich ponownego zagospodarowania. Miasta tracące funkcje przemysłowe powiększają swoje tereny zdewastowane i zdegradowane oraz niewykorzystywane przestrzenie, znacznie zmniejszając tempo rozwoju. Tym samym, obniżają swoją pozycję konkurencyjną miast w stosunku do innych w kraju¹⁰⁸. Obserwuje się tam zjawisko ubożenia ludności i spadku nakładów inwestycyjnych. Zjawiska te dotyczą najczęściej ośrodków lokalnych i subregionalnych, w których niemożliwe jest przeprowadzenie w krótkim czasie restrukturyzacji upadających tradycyjnych gałęzi przemysłu. Obszary po byłych państwowych gospodarstwach rolnych położone są głównie we wschodniej i południowej części województwa. Duże powierzchnie ww. obszarów pozostały również w powiecie rzeszowskim oraz w powiecie dębickim. Są to obszary zdegradowane, słabo zagospodarowane, o zniszczonej infrastrukturze gospodarczej i społecznej. Obszary pogórnice związane z etapem poeksploatacyjnym są terenami, na których najczęściej występują zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi. W województwie podkarpackim dotyczy to przede wszystkim terenów byłego kopalnictwa siarki, położonych w mieście Tarnobrzeg i gminie Lubaczów. Obszary powojkowe na terenie województwa podkarpackiego zajmują powierzchnię około 52 ha, na których zlokalizowane są obiekty o łącznej powierzchni użytkowej blisko 10 000 m². Obszary powojkowe, tj. nieruchomości Agencji Mienia Wojskowego Oddziału Terenowego w Krakowie znajdują się na terenie powiatów: jarosławskiego, niżańskiego, przemyskiego, rzeszowskiego, stalowowolskiego i tarnobrzeskiego¹⁰⁹.

Zasady zagospodarowania obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, polegać będą na kompleksowym podejściu do problemów, rewitalizacji ww. obszarów zdegradowanych i nadaniu tym obszarom nowych funkcji.

3. Miasta o dobrej sytuacji ekonomicznej skoncentrowane są przede wszystkim w centralnej części województwa, w obrębie oddziaływania Rzeszowa oraz w zachodniej części regionu, w pasie od Krosna przez Dębicę po Mielec i Tarnobrzeg. Najwięcej miast o słabym potencjale rozwojowym znajduje się na północy i północnym-wschodzie województwa (Lubaczów, Cieszanów, Narol i Oleszyce).
4. Słabą stroną systemu osadniczego w województwie podkarpackim jest zjawisko niekontrolowanej, chaotycznej suburbanizacji wokół ośrodków miejskich blokujące naturalny rozwój struktur miejskich, stwarzające utrudnienia komunikacyjne, powodujące nieład przestrzenny, nasilenie presji na środowisko (zanieczyszczenie powietrza, hałas) oraz zwiększenie kosztów infrastrukturalnych. Główne przyczyny tych procesów, oprócz osobistych aspiracji mieszkańców miast przeprowadzających się do strefy podmiejskiej, wynikają ze słabnącej atrakcyjności miast, w szczególności ich centrów, jako miejsc

¹⁰⁸ Założenia Krajowej Polityki Miejskiej do roku 2020, przyjęte przez Radę Ministrów na posiedzeniu w dniu 16 lipca 2013r.

¹⁰⁹ Plan Zagospodarowania Przestrzennego województwa Podkarpackiego - projekt

zamieszkania czy też problemów społecznych często dotyczących znaczne obszary miast.

5. W ramach województwa dominującą pozycję zajmuje liczący ponad 180 tys. mieszkańców Rzeszów, który jest największym ośrodkiem miejskim, stolicą regionu i siedzibą władz samorządowych. Spełnia wiele funkcji ponadregionalnych m.in.: jest centrum strefy węzłowej i obszaru wykształcającej się aglomeracji miejsko-przemysłowej przeobrażającej się w metropolię rzeszowską. Jednocześnie w dokumentach krajowych wskazywany jest jako ważny ośrodek rozwoju, w tym centrum i ośrodek przemysłowy z dominantą przemysłu elektromaszynowego i rolno-spożywczego z produkcją o znaczeniu krajowym, stanowiącym ponad 19% produkcji przemysłowej całego województwa podkarpackiego.

Miasto jako ośrodek wojewódzki o znaczeniu krajowym potrzebuje dalszego wzmocnienia funkcji wyższego rzędu. Należy umacniać jego rolę jako głównego ośrodka skupiającego wyspecjalizowane usługi dla biznesu oraz konsumpcyjne i publiczne, a jednocześnie wzmacniać jego integrację w ramach wyznaczonego obszaru funkcjonalnego¹¹⁰.

6. W województwie można zidentyfikować 9 biegunów wzrostu: Rzeszów-Łańcut (biegun o znaczeniu krajowym), Krosno, Dębica-Ropczyce, Przemyśl, Mielec, Tarnobrzeg, Jarosław-Przeworsk, Sanok-Lesko, Stalowa Wola. Rozmieszczenie biegunów wzrostu, w tym ośrodków subregionalnych na obszarze województwa oraz ich położenie względem ośrodka centralnego – Rzeszowa jest ogromnym potencjałem, stwarzającym możliwości równomiernego rozwoju województwa oraz zapewniającym wysoki stopień zintegrowania regionalnego systemu osadniczego.

System miast województwa jest podwójnie policentryczny, tj. oprócz regularnego rozkładu wielkościowego mamy do czynienia z równomiernym rozmieszczeniem geograficznym. W województwie - miasto Rzeszów oraz byłe miasta wojewódzkie: Krosno, Przemyśl i Tarnobrzeg stanowią ośrodki „centralne”, wokół których wytwarzają się struktury miejskie ściśle powiązane ze sobą. Grono tych miast uzupełniają Stalowa Wola, Mielec, Dębica, Jarosław, Sanok i Jasło, tworząc swoisty pierścień wokół największego ośrodka w województwie. Daje to duże prawdopodobieństwo uzyskiwania efektów synergicznych. Sam układ radialno-koncentryczny jest jednym z najefektywniejszych i wskazuje na pierwszeństwo wspierania modernizacji i budowy powiązań komunikacyjnych. W obrębie województwa i jego najbliższego otoczenia wyróżnić można kilka podukładów miejskich, opartych na wyraźnych ciężeniach grawitacyjnych. Jest to zwłaszcza układ Tarnobrzeg-Sandomierz-Stalowa Wola, Jasło-Krosno, Rzeszów-Łańcut, Dębica-Ropczyce¹¹¹.

7. Każdy z biegunów wzrostu cechuje się specyficznym, wewnętrznym zestawem potencjałów i zasobów rozwojowych oraz wyzwań rozwojowych.

Potencjalną barierą zrównoważonego rozwoju województwa jest słaba dynamika rozwoju gospodarczego w ośrodkach subregionalnych – Przemyślu, Tarnobrzegu i Stalowej Woli, a ponadto słabnąca dynamika rozwoju Krosna. Sytuacja w każdym z tych ośrodków jest różna, odmienna też jest skala możliwości interwencji władz lokalnych i regionalnych. W relatywnie najtrudniejszej pozycji znajduje się Przemyśl. W/w miasta pełnią funkcje ponadlokalnych ośrodków usług publicznych (w szczególności szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia i kultury). Bez wzmocnienia potencjału ośrodków miejskich trudno

¹¹⁰ Ekspertyza pn. „Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym”, opracowana przez pracowników Polskiej Akademii Nauk Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania.

¹¹¹ ibidem

oczekiwać poprawy sytuacji również na rynku pracy oraz pozytywnych trendów w zakresie kapitału ludzkiego¹¹².

Pozostałe bieguny wzrostu (tzw. układy bipolarne) pełniące rolę węzłowych centrów wzrostu – miejskich obszarów funkcjonalnych, również wymagają wzmocnienia w zakresie pełnionych funkcji, głównie w obszarach: gospodarki, produkcji, edukacji i nauki, ochrony zdrowia oraz turystyki. Doprowadzi to do zwiększenia możliwości tworzenia miejsc pracy, polepszenia warunków życia oraz zwiększenia dostępności do usług dla mieszkańców tych ośrodków i otaczających je obszarów funkcjonalnych.

Wyzwanie

Wzmocnienie pozycji Rzeszowa oraz pozostałych biegunów wzrostu województwa podkarpackiego w przestrzeni regionalnej i krajowej dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa.

Oczekiwane efekty

1. Wykorzystanie korzystnej policentrycznej struktury osadniczej województwa dzięki równomiernemu rozmieszczeniu głównych ośrodków wzrostu (m.in. nawiązywanie współpracy sieciowej między stolicą województwa i centrami subregionalnymi).
2. Umocnienie pozycji Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego jako centrów rozwoju lokalnego.
3. Pobudzenie rozwoju gospodarczego obszarów miejskich, decydujących o rozwoju całego obszaru, z wykorzystywaniem ich potencjału endogenicznego oraz aktywności mieszkańców.
4. Zwiększenie mobilności oraz poprawa jakości życia mieszkańców tworząca warunki do rozwoju i aktywizacji podmiotów gospodarczych, poprzez świadome kształtowanie powiązań komunikacyjnych w obrębie miejskich obszarów funkcjonalnych.
5. Wzmocnienie spójności wewnętrznej, zmniejszenia różnic oraz optymalizacja wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa.
6. Zapobiegnięcie procesom rozpraszania zabudowy (suburbanizacji) powodującym degradację terenów otwartych i przydatnych dla rolnictwa.

RYNEK PRACY

Stan obecny

1. Na przestrzeni ostatnich lat znacznemu wzrostowi uległa liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy (z 115 567 osób na koniec 2008 r. do 153 807 osób w 2012 r.). Na koniec 2012 r. wskaźnik bezrobocia w województwie podkarpackim kształtował się na poziomie 16,3% i w porównaniu do roku 2008 wzrósł o 3,2 pkt. procentowego.¹¹³
2. Problem bezrobocia dotyka w znacznym stopniu osób młodych, - na koniec 2012 r. w powiatowych urzędach pracy zarejestrowanych było 65 795 osób bezrobotnych do

¹¹² Badanie ewaluacyjne: „Znaczenie projektów realizowanych w ramach RPO WP dla rozwoju miast województwa podkarpackiego”, zespół badawczy Centrum Studiów Regionalnych UniRegio.

¹¹³ Dane GUS

30 roku życia. Osoby młode stanowią blisko 43% ogółu bezrobotnych.¹¹⁴ Wśród osób bezrobotnych do 30 roku życia przeważają kobiety, które stanowią ponad 52% ogółu bezrobotnych w tej kategorii wiekowej. W tej grupie wiekowej znaczną część stanowią osoby długotrwale bezrobotne. Na koniec 2012 roku takie osoby stanowiły ponad 49% ogółu bezrobotnych.¹¹⁵

3. W województwie podkarpackim występuje wysoki odsetek osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych (17,5%) i ich udział stale rośnie.¹¹⁶
4. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-29 lat w roku 2012 wyniósł 35%, dla osób w wieku 50 lat i więcej – 34,1%.¹¹⁷
5. W województwie podkarpackim prognozowane zmiany demograficzne na lata 2007-2030 wskazują na wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym (45-59/64 lata) o 3,6 punktu procentowego. Zmiany dotyczyć będą także wzrostu ludności w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnym spadku liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym.¹¹⁸
6. W regionie występuje bardzo duży udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych. Na koniec 2012 roku 86 490 osób figurowało w rejestrach powiatowych urzędów pracy jako długotrwale bezrobotne, co stanowi aż 56,2% ogółu osób bezrobotnych. W porównaniu z rokiem 2008 liczba osób długotrwale bezrobotnych wzrosła o 22 461.¹¹⁹ Wśród tej grupy osób występują także inne problemy, które pogłębiają ich niekorzystną sytuację na rynku pracy. Znaczna część osób długotrwale bezrobotnych nie posiada doświadczenia zawodowego lub też posiada krótki staż pracy. Znaczny odsetek osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia pozostaje bez pracy ponad 12 miesięcy.¹²⁰
7. W kontekście powyższego istotnymi są dane potwierdzające skuteczność i trwałość wspierania osób pozostających bez zatrudnienia poprzez dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Spośród powstałych w latach 2008-2012 firm ze wsparciem środków w ramach Działania 6.2 PO KL 59% wciąż aktywnie działa. Osoby, którym jako bezrobotnym udzielono dotacji wciąż prowadzą firmę (50% takich uczestników projektów).¹²¹ Istotną informacją jest także fakt, że spośród osób, które uzyskały dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej w latach 2008-2012 40% planuje zatrudnienie pracowników.¹²²
8. Osoby planujące rozpocząć działalność gospodarczą napotykają na trudności w zakresie pozyskania środków na rynku komercyjnym. Najczęściej brak dostępu lub też ograniczony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania odnosi się do sytuacji, gdy działalność gospodarcza jest dopiero podejmowana lub też znajduje się w bardzo wczesnym stadium rozwojowym. W odniesieniu do tej kategorii podmiotów oszacowano lukę finansową w województwie podkarpackim na poziomie około 92 milionów złotych.

¹¹⁴Opracowanie PORP na podstawie danych SI Syriusz „Podstawowe charakterystyki osób bezrobotnych do 30 roku życia zarejestrowanych w PUP z terenu województwa podkarpackiego wg. stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku”, WUP Rzeszów, <http://www.porp.wup-rzeszow.pl/dokumenty/index/page/5.html>

¹¹⁵Ibidem

¹¹⁶Badanie własne na podstawie: „Analiza sytuacji na rynku pracy województwa podkarpackiego”, WUP Rzeszów, <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=80//5>

¹¹⁷BDL

¹¹⁸ Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego - projekt, Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie, 2013 r., s. 40

¹¹⁹ Badanie własne na podstawie: „Analiza sytuacji na rynku pracy województwa podkarpackiego”, WUP Rzeszów, <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=80//5>

¹²⁰Ibidem

¹²¹Raport końcowy Badanie skuteczności i efektywności wsparcia oferowanego w ramach Priorytetu VI PO KL w kontekście barier i potrzeb rozwojowych pracodawców województwa podkarpackiego, Centrum Doradztwa Strategicznego, s. 118

¹²²Ibidem

- Nowopowstałe przedsiębiorstwa generują od 25 do 50% całkowitej luki finansowej w sektorze MŚP, co potwierdza duże trudności związane z zapewnieniem zewnętrznego finansowania przedsięwzięć w zakresie podejmowania działalności gospodarczej.¹²³
9. W trudnej sytuacji na rynku pracy są osoby niepełnosprawne. Na koniec 2012 roku w rejestrach powiatowych urzędów pracy figurowało 6 147 osób niepełnosprawnych, tj. o 2 610 więcej niż na koniec 2008 roku. Choć udział tej grupy osób wśród ogółu bezrobotnych nie jest duży i kształtuje się na poziomie 4%, to obserwowany jest stały jego przyrost i w niedługim czasie ta grupa będzie wymagać szczególnej pomocy.¹²⁴ Wskaźnik zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych w wieku 16-64 lata w województwie podkarpackim wynosi według stanu z 2012 roku średniorocznie 25,8.¹²⁵
 10. Grupę najbardziej zagrożoną ubóstwem stanowią rodziny wielodzietne. Już przy liczbie dzieci powyżej 3 aż 36,4% małżeństw jest zagrożone skrajną granicą ubóstwa – wydatki poniżej minimum egzystencji (wskaźnik zagrożenia ubóstwem gospodarstw domowych według typu gospodarstwa domowego w 2012r.).¹²⁶
 11. Znaczną grupę osób bezrobotnych stanowią osoby zamieszkałe na wsi. Województwo podkarpackie jest regionem o najniższym stopniu urbanizacji.¹²⁷ 62,8 % ogółu bezrobotnych to osoby z terenów wiejskich. Sytuacja w tej grupie nie zmienia się od 2008 roku.¹²⁸ Ponadto wśród osób zamieszkałych na terenach wiejskich grupą osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy są użytkownicy i członkowie rodziny użytkownika pracujący w niewielkich gospodarstwach indywidualnych (do 2 ha). Zgodnie z Powszechnym Spisem Rolnym 2010 takich osób było przeszło 307,5 tys. na 561,8 tys. ogółem.¹²⁹
 12. W województwie mamy do czynienia z niską aktywnością pracodawców w zakresie podnoszenia kwalifikacji pracowników. Przyczynami tego zjawiska są między innymi: wysokie koszty szkoleń oraz niski poziom świadomości w zakresie budowania konkurencyjności przedsiębiorstwa w oparciu o kompetencje swoich pracowników.¹³⁰
 13. Pomimo zanotowanego spadku w roku 2012 (w stosunku do roku 2011) zwolnienia grupowe stanowią istotny problem podkarpackiego rynku pracy.¹³¹ Monitorowane dane nie oddają pełnej skali problemu ze względu na fakt, że raportowane są tylko zwolnienia zgłaszane przez zakłady pracy, które ustawowo są do tego zobligowane. Należy mieć na uwadze również zwolnienia pojedynczych osób z małych zakładów pracy, które mają identyczne problemy jak osoby zwalniane z większych zakładów pracy, lecz nie zawsze mogą skorzystać z pomocy zewnętrznej.¹³² Przedsiębiorstwa przechodzące procesy zmiany gospodarczej nie są przygotowane na sprawne przeprowadzenie procesów restrukturyzacji i niechętnie wykorzystują istniejące wsparcie w tym zakresie.¹³³

¹²³ „Rola instrumentów inżynierii finansowej w zaspokajaniu potrzeb finansowych przedsiębiorstw w województwie podkarpackim”, PAG Uniconsult, Warszawa 2011 r., s. 108

¹²⁴ Badanie własne na podstawie: „Analiza sytuacji na rynku pracy województwa podkarpackiego”, WUP Rzeszów, <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=80//5>

¹²⁵ Dane GUS

¹²⁶ GUS „UBÓSTWO W POLSCE w świetle badań GUS” Warszawa 2013r. s.18

¹²⁷ GUS „Ludność. Stan i struktura demograficzna – społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011”, s. 53

¹²⁸ Badanie własne na podstawie: „Analiza sytuacji na rynku pracy województwa podkarpackiego”, WUP Rzeszów, <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=80//5>

¹²⁹ Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie podkarpackim Powszechny Spis Rolny 2010, Rzeszów 2012, s. 112

¹³⁰ „Pracodawcy Podkarpacia” Raport końcowy – Podkarpackie Obserwatorium Rynku Pracy, Rzeszów 2013, s. 148 - 159

¹³¹ W latach 2007 – 2013 na terenie województwa podkarpackiego zgłosiło zwolnienia 54 zakłady publiczne i 152 zakłady prywatne – łącznie przewidywano zwolnienia 19 640 osób. Ostatecznie zwolnienia nastąpiły w 67 zakładach publicznych i 161 firmach prywatnych obejmując łącznie 13 745 osób, czyli w większej niż zakładano liczbie przedsiębiorstw lecz dotyczyły one mniejszej niż zakładano liczby pracowników, Badanie własne na podstawie: „Analiza sytuacji na rynku pracy województwa podkarpackiego”, WUP Rzeszów, <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=80//5>

¹³² Ibidem

¹³³ Jedynie 7 przedsiębiorstw skorzystało ze wsparcia procesów restrukturyzacyjnych w ramach Poddziałania 8.1.2 POKL, pomimo ułatwionego dostępu do pomocy realizowanej w formie konkursów otwartych w procedurze przyspieszonego wyboru

14. Monitoring dotychczasowych działań związanych z wdrażaniem w ramach Priorytetu VIII POKL wsparcia dla regionalnych przedsiębiorstw wykazują dużo większy od oczekiwanego udział w grupie pracowników, którzy zakończyli udział w projektach szkoleniowych (45 711 osób) osób w wieku powyżej 50. roku życia (5217 osób, co stanowi 248% zakładanej wielkości docelowej) i osób o niskich kwalifikacjach (mierzonych poziomem wykształcenia – 19 440 osób, co stanowi 195% wartości docelowej). Wyższy od oczekiwanego dotychczasowy udział we wsparciu osób z tych dwóch grup szczególnego ryzyka uzasadnia obecny brak założeń dotyczących specyficznego ukierunkowania na te grupy wsparcia w obszarze adaptacyjności przedsiębiorstw¹³⁴.
15. Na terenie województwa podkarpackiego występują niekorzystne trendy demograficzne, które skutkują słabnącym tempem przyrostu naturalnego. Zgodnie z prognozą GUS na lata 2008-2035 dla województwa podkarpackiego od 2020 roku przyrost naturalny przyjmie wartości ujemne.¹³⁵
16. Zaledwie 3% wszystkich dzieci do 3 roku życia jest objętych opieką powyżej 30 godzin w tygodniu w porównaniu do ogólnej liczby dzieci w tym wieku w kraju.¹³⁶ W województwie podkarpackim odsetek gmin z instytucjami opieki nad dziećmi do lat 3 w 2012 r. wynosił 10%, przy wartości w Polsce wynoszącej 13% gmin.¹³⁷ Na terenie Podkarpacia udział żłobków, jako formy sprawowania opieki nad małymi dziećmi w strukturze wszystkich badanych placówek wynosi 72%.¹³⁸ Z danych GUS wynika, iż w 2012 roku na terenie województwa podkarpackiego funkcjonowało 31 żłobków, 7 oddziałów żłobkowych i 1 klub dziecięcy. W ciągu ww roku przebywało w tych placówkach 3011 dzieci. W porównaniu z województwami sąsiednimi, Podkarpacie wypada korzystniej dysponując większą liczbą tego typu placówek, jednak na tle całego kraju pod względem liczby placówek dla dzieci w wieku do 3 lat plasuje się na 10 miejscu. Największą liczbą miejsc w przeliczeniu na 1000 dzieci w wieku do 3 lat charakteryzują się największe miasta. Natomiast województwo podkarpackie pod względem wartości wskaźnika liczby dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych przypadających na 1000 dzieci w wieku do 3 lat zajmuje 9 miejsce w kraju (wartość wskaźnika 32,7), przy wartości tego wskaźnika dla Polski 37,9.¹³⁹
17. W porównaniu z rozwiniętymi krajami europejskimi ludność Polski jest nadal stosunkowo młoda w sensie demograficznym. Niemniej jednak w nieodległej perspektywie starzenie się społeczeństwa będzie ważnym problemem. Udział ludności w wieku 65 lat i więcej w populacji województwa podkarpackiego wzrośnie z 13% w 2007 roku do 23% w 2035 roku.¹⁴⁰
18. Liczba osób biernych zawodowo z powodu choroby lub niepełnosprawności, w województwie podkarpackim jak i na terenie całego kraju, powoli zmniejsza się (kraj: w 2008 r. – 2383 tys., w 2012 r. – 1949 tys., woj. podkarpackie: w 2008 r. – 139 tys., w 2012 r. – 105 tys.). Niestety jednak choroba lub niepełnosprawność w 2012 r. stanowiła 15,1% wśród wszystkich przyczyn bierności zawodowej na Podkarpaciu

projektów. „Sprawozdanie z realizacji Priorytetu VIII komponentu regionalnego w ramach POKL – I półrocze 2013r.”, WUP Rzeszów

¹³⁴ Ibidem

¹³⁵ http://www.stat.gov.pl/gus/5840_8708_PLK_HTML.htm, stan z dnia 13.01.2014

¹³⁶ Eurostat; Analiza województwa podkarpackiego załączona do Mandatu negocjacyjnego z czerwca 2013 roku, str. 3

¹³⁷ Sprawozdanie Rady Ministrów z realizacji ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. Nr 45, poz. 235, z późn. zm.) w latach 2011-2012, Warszawa 2013, s. 13-14

¹³⁸ GUS, Notatka informacyjna „Żłobki i kluby dziecięce w 2012 r.”, str. 2

¹³⁹ GUS, Bank Danych Lokalnych

¹⁴⁰ „Prognoza ludności na lata 2008-2035, GUS Departament Badań Demograficznych, Warszawa 2009, s. 47, 182

(w kraju 14,8%).¹⁴¹ Stan zdrowia mieszkańców w województwie podkarpackim utrzymuje się na poziomie przeciętnym, ale lepszym niż u ogółu Polaków.¹⁴²Najczęstsze przyczyny zgonów na Podkarpaciu to choroby układu krążenia i nowotwory oraz przyczyny zewnętrzne (zamierzone samookaleczenia, wypadki komunikacyjne, upadki)¹⁴³. Problemy zdrowotne przyczyniają się do dezaktywacji zawodowej, a w konsekwencji powodują poważne obciążenie ekonomiczne społeczeństwa polskiego poprzez obniżenie produktywności populacji. W 2010 r. łączna liczba dni absencji chorobowej wynosiła ponad 187 milionów. Łączne koszty schorzeń w Polsce w 2010 roku wyniosły około 149,54 mld PLN (10% wartości PKB wytworzonego w 2010 r.), z czego 60% (81,62 mld PLN, tj. 5,7% wartości PKB) stanowiły koszty utraconej produktywności (pośrednio) będące rezultatem absencji chorobowej, pobierania rent z tytułu niezdolności do pracy oraz przedwczesnej umieralności, a 41% (56,6 mld PLN, tj. 4,0% wartości PKB) koszty świadczeń zdrowotnych (bezpośrednio)¹⁴⁴.

19. Zgłaszalność na badania przesiewowe w ramach krajowych programów zdrowotnych kształtuje się wśród mieszkańców województwa na poziomie zazwyczaj niższym niż średnia krajowa. W przypadku badań mammograficznych na poziomie od 33% do 38,8%, badań cytologicznych 23,95% do 30,46%.¹⁴⁵
20. Programy profilaktyczne realizowane przez samorządy (i ich jednostki ochrony zdrowia) koncentrują się głównie na edukacji antynikotynowej i antyalkoholowej. Stosunkowo dobrze realizowana jest profilaktyka stomatologiczna wśród dzieci w wieku przedszkolnym. Natomiast poza nielicznymi przypadkami (Samorząd Województwa i Miasto Rzeszów), nie są w ogóle realizowane programy zdrowotne i profilaktyczne dotyczące najczęściej występujących schorzeń. Jednak w przypadku prowadzonych przez samorządy programów, zgłaszalność bywa na niewystarczającym poziomie (np. profilaktyka raka jelita grubego u mężczyzn).
21. W województwie podkarpackim nie występują szczególne obszary negatywnego oddziaływania na zdrowie społeczeństwa/osób pracujących. Obserwowany jest natomiast szczególny wzrost wśród chorób tzw. para zawodowych: schorzenia kręgosłupa, sercowo-naczyniowe, psychiczne. Analizując dane dotyczące leczenia na oddziałach kardiologicznych można zauważyć nieustający wzrost liczby osób z chorobami układu krążenia (liczba osób leczona na oddziałach kardiologicznych w kraju: 2008 r. – 457959 os., 2009 r. – 470108 os., 2010 r. – 483117os., 2011 r. – 511690 os., w woj. podkarpackim: 2008 r. – 27727 os., 2009 r. – 25776 os., 2010 r. – 27406 os., 2011 r. – 28488 os.). Natomiast liczba pacjentów na oddziałach kardiochirurgicznych w kraju spadła w 2011 r. (36847 os.) w stosunku do 2010 r. (37486 os.), natomiast w woj. podkarpackim wzrosła (2010 r. – 1071 os., 2011 r. – 1197 os.).¹⁴⁶
22. W województwie notuje się duże braki zwłaszcza w tzw. profilaktyce wtórnej chorób układu naczyniowo-sercowego, co utrudnia powrót do normalnej aktywności zawodowej osób po przebytych zdarzeniach.

¹⁴¹ GUS, Bank Danych Lokalnych

¹⁴² <http://monitoruj.podkarpackie.pl/ochrona-zdrowia.html>, stan z dn. 24.10.2013 r.

¹⁴³ „Sytuacja demograficzna i stan zdrowia ludności w woj. podkarpackim w latach 2009-2011”, J. Jagiełło-Kotwica, H. Zięba, Rzeszów 2012, s. 246.

¹⁴⁴ Koszty bezpośrednie (leczenia) to koszty medyczne poniesione z tytułu poszczególnych schorzeń i obejmują one zarówno diagnostykę, jak i leczenie. Obejmują one rzeczywisty przepływ środków pieniężnych, bez względu na to, kto ponosi koszty (obywatel czy płatnik). Dr. Joanna Leśniowska, Ekspertyza pn. „Koszty utraconej produktywności z powodu chorób w Polsce z uwzględnieniem wpływu na rynek pracy i na gospodarkę”, MZ, Warszawa 2013, str. 5, 8, 12, 32, 41.

¹⁴⁵ Krajowe Strategiczne Ramy Polityki w Obszarze Ochrony Zdrowia w Polsce, Ministerstwo Zdrowia, Warszawa 2012, projekt

¹⁴⁶ GUS, Bank Danych Lokalnych

23. W zakresie rehabilitacji zawodowej na dosyć wysokim poziomie utrzymuje się wsparcie osób niepełnosprawnych, natomiast w pozostałych obszarach wymaga wyraźnej koordynacji i wsparcia.

Wyzwania

1. Osoby pozostające poza rynkiem pracy są słabo przygotowane do wejścia i utrzymania się na rynku.
2. Niski poziom przedsiębiorczości w regionie.
3. Pracodawcy w niewystarczającym stopniu podnoszą kwalifikacje pracowników,
4. Przedsiębiorcy borykający się z problemami restrukturyzacyjnymi nie mają wystarczającego wsparcia,
5. Pracownicy zwalniani z firm w wyniku restrukturyzacji w niewielkim stopniu są obejmowani wsparciem w celu utrzymania ich w aktywności zawodowej
6. Niewystarczający stopień upowszechnienia opieki żłobkowej w województwie, zwłaszcza poza obszarami miast,
7. Niewystarczająca profilaktyka w zakresie chorób będących najczęstszymi powodami przedwczesnego opuszczania rynku pracy.

Oczekiwane efekty

1. Wzrost liczby osób lepiej przygotowanych do wejścia i utrzymania się na rynku pracy,
2. Wzrost liczby nowoutworzonych firm.
3. Zwiększenie trwałości nowopowstałych miejsc pracy.
4. Wzrost liczby ilości miejsc w żłobkach i innych formach opieki nad dziećmi do lat 3,
5. Wzrost ilości osób, które powróciły na rynek pracy.
6. Wzrost liczby pracowników firm podnoszących swoje kompetencje. Wzrost świadomości pracodawców w zakresie konieczności podnoszenia kwalifikacji wśród swoich pracowników.
7. Zwiększenie szans na znalezienia nowego zatrudnienia przez pracowników zwolnionych z pracy z powodów restrukturyzacyjnych.
8. Zwiększenie/wydłużenie okresu aktywności zawodowej

INTEGRACJA SPOŁECZNA

Stan obecny

1. Województwo podkarpackie charakteryzuje się relatywnie wysokim poziomem ubóstwa i wykluczenia społecznego, potwierdzają to statystyki Eurostatu jak i GUS. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem, zarówno relatywnym¹⁴⁷, ustawowym¹⁴⁸ oraz skrajnym¹⁴⁹, jak również wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym¹⁵⁰ jest wyższy od

¹⁴⁷ Wydatki gospodarstwa domowego wynoszą mniej niż 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych.

¹⁴⁸ Granicę ubóstwa wyznacza kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej.

¹⁴⁹ Poziom minimum egzystencji obliczany jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS) jako granica ubóstwa skrajnego. Minimum egzystencji wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka.

¹⁵⁰ Wskaźnik ten jest zdefiniowany jako udział ludności w co najmniej jednym z trzech następujących warunków: zagrożonych ubóstwem, czyli poniżej progu ubóstwa, w sytuacji poważnych trudności materialnych (zagrożonych deprivacją materialną), mieszkających w rodzinach o bardzo małej intensywności pracy. Rodzina jest zagrożona ubóstwem jeżeli jej dochód jest niższy niż 60 % mediany dochodów w danym kraju – w roku 2011 wartość tej granicy wnosila dla 1 osoby 887 zł miesięcznie a dla 4

przeciętej krajowej i średniej unijnej. W regionie odsetek osób zagrożonych ubóstwem, zarówno relatywnym, jak i skrajnym, systematycznie spada¹⁵¹. Niestety w 2011 r. wzrósł odsetek osób żyjących poniżej minimum egzystencjalnego. Względnie stałą wartość utrzymuje wskaźnik ubóstwa ustawowego, mimo spadku w latach 2005 – 2010. Wyniki badań wskazują, iż w województwie podkarpackim zagrożony wykluczeniem społecznym¹⁵² jest co drugi mieszkaniec regionu¹⁵³, a region znajduje się na 12 miejscu w hierarchii województw o najwyższym poziomie warunków życia¹⁵⁴. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, iż niektóre osoby lub grupy osób znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji materialnej – należą do nich przede wszystkim: gospodarstwa domowe z osobami bezrobotnymi¹⁵⁵, dzieci i młodzież¹⁵⁶, rodziny wielodzietne i niepełne¹⁵⁷, oraz gospodarstwa domowe z osobami niepełnosprawnymi¹⁵⁸.

2. Województwo Podkarpackie charakteryzuje się wysoką liczbą osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności – województwo plasuje się znacznie powyżej średniej dla kraju¹⁵⁹. Ogółem w 2012 roku z pomocy społecznej skorzystało ponad 74 tys. rodzin, a w nich blisko 246 tys. osób, stanowi to ponad 11,5 % mieszkańców regionu. Wśród osób korzystających z pomocy społecznej w województwie podkarpackim bardzo liczną grupę stanowią rodziny z dziećmi zwłaszcza rodziny wielodzietne, niepełne (ponad 45,5 tys. rodzin w 2012 r.). Od 2010 r. następuje wzrost liczby rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu ubóstwa, bezrobocia a także niepełnosprawności¹⁶⁰. Należy również podkreślić, że ubóstwo wiąże się najczęściej z brakiem pracy¹⁶¹, który zaś może wynikać z różnego rodzaju deficytów,

osobowej rodziny (z dwojgiem dzieci do lat 14) nieco ponad 1863 zł. Rodzina jest w pogłębionej deprawacji materialnej jeżeli deklaruje, iż nie może zaspokoić 4 z 9 podstawowych potrzeb. Rodzina żyje w sytuacji bardzo niskiej intensywności pracy jeżeli czas pracy jej członków w roku poprzedzającym badanie był niższy niż 20 % pełnego rocznego czasu pracy.

¹⁵¹ Bank Danych Lokalnych

¹⁵² Sytuacja, w której dana jednostka będąca członkiem społeczeństwa nie może normalnie uczestniczyć w działaniach jego obywateli, przy czym ograniczenie to nie wynika z jej wewnętrznych przekonań, ale znajduje się poza kontrolą wykluczonej jednostki. Wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym i w praktyce oznacza niemożność uczestnictwa w życiu gospodarczym, politycznym jak i kulturowym, w wyniku braku dostępu do zasobów, dóbr i instytucji, ograniczenia praw społecznych oraz deprywacji potrzeb. - *definicja ze Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020*

¹⁵³ J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków. Raport, Polskie Towarzystwo Statystyczne, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2012, s. 348.*

¹⁵⁴ J. Czapiński, T. Panek (red.), *Raport Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa, 2013*

¹⁵⁵ Jak wynika z *Informacji sygnałnej GUS „Ubóstwo w Polsce w 2012 r.”* wśród gospodarstw domowych, w skład których wchodziła przynajmniej jedna osoba bezrobotna zagrożonych ubóstwem skrajnym było ok. 13% osób, a w przypadku gospodarstw gdzie bezrobotne były przynajmniej 2 osoby – stopa ubóstwa skrajnego wynosiła ok. 33%.

¹⁵⁶ Jak wynika z *Informacji sygnałnej GUS „Ubóstwo w Polsce w 2012 r.”* częściej ubóstwem ekonomicznym zagrożeni są ludzie młodzi, w tym dzieci. W 2012 roku wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym wśród dzieci i młodzieży do lat 18 wyniósł ok. 9% (podobnie jak w roku poprzednim), a osoby w tym wieku stanowiły prawie jedną trzecią populacji zagrożonej ubóstwem skrajnym podczas gdy w populacji ogółem do tej grupy wiekowej należała mniej więcej co piąta osoba

¹⁵⁷ Jak wynika z *Informacji sygnałnej GUS „Ubóstwo w Polsce w 2012 r.”* rodziny wielodzietne stanowią grupę najbardziej zagrożoną ubóstwem skrajnym. W 2012 r. poniżej minimum egzystencji żyło ok. 27% osób w gospodarstwach małżeństw z 4 i większą liczbą dzieci. Osoby tworzące rodziny niepełne były we względnie lepszej sytuacji. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym dla rodzin niepełnych wyniósł ok. 9%.

¹⁵⁸ Jak wynika z *Informacji sygnałnej GUS „Ubóstwo w Polsce w 2012 r.”* obecność osoby niepełnosprawnej w gospodarstwie domowym znacznie zwiększa ryzyko zagrożenia ubóstwem. Stopa ubóstwa skrajnego wśród osób w gospodarstwach domowych z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną wyniosła ok. 10% (w gospodarstwach bez osób niepełnosprawnych – ok. 6%). W najtrudniejszej sytuacji były rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi (12% osób skrajnie ubogich).

¹⁵⁹ Źródło: Bank danych lokalnych – w roku 2011 w województwie podkarpackim ze świadczeń korzystało 637,2 osób w Polsce odsetek ten na 10 tys mieszkańców wyniósł 523,7 osób.

¹⁶⁰ Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie Podkarpackim 2012r, Obserwatorium Integracji Społecznej w Rzeszowie, ROPS Rzeszów, Rzeszów 2013, Na dalszej pozycji wśród powodów korzystania z pomocy społecznej są długotrwała lub ciężka choroba (ok. 15% rodzin), niepełnosprawność (ok. 12% rodzin), bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych (ok. 7% rodzin), potrzeba ochrony macierzyństwa (ok. 5% rodzin), wielodzietność (ok. 4% rodzin), rodziny niepełne (ok. 3% rodzin). Wzrost liczby rodzin objętych pomocą wynika z jednej strony z rosnącego poziomu bezrobocia, obniżania dochodów rodzin, z wzrastającej liczby wydawanych orzeczeń o niepełnosprawności a także ze zmian kwot kryteriów dochodowych kwalifikujących do objęcia pomocą społeczną.

¹⁶¹ Najważniejsze czynniki, wpływające na ryzyko znalezienie się gospodarstwa w sferze ubóstwa dochodowego to utrzymywanie się ze świadczeń społecznych oraz występowanie w gospodarstwie domowym osób bezrobotnych – na podstawie Główny Urząd Statystyczny, *Jakość życia, kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce, Warszawa 2013, str. 39.*

np. niskich kompetencji, niepełnosprawności czy niezaradności życiowej¹⁶². Dalszymi przesłankami korzystania z pomocy społecznej są długotrwała lub ciężka choroba (ok. 15% rodzin), niepełnosprawność (ok. 12% rodzin), bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych (ok. 7% rodzin), potrzeba ochrony macierzyństwa (ok. 5% rodzin), wielodzietność (ok. 4% rodzin), rodziny niepełne (ok. 3% rodzin). Dodatkowo zauważyć należy występowanie negatywnego zjawiska „dziedziczenia biedy” oraz uzależnienia się całych rodzin od pomocy finansowej, co przejawia się np. niepodejmowanie żadnej aktywności społecznej i zawodowej. Region posiada jeden z najwyższych w kraju wskaźnik obciążenia instytucji pomocy społecznej, tj. liczby klientów przypadającego na jednego pracownika socjalnego (213, wobec średniej dla kraju 181)¹⁶³. Fakt taki wpływa na ograniczoną dostępność kadr pracy socjalnej, co wiązać może się z obniżeniem skuteczności i efektywności pracy z osobami i rodzinami wykluczonymi bądź zagrożonymi wykluczeniem społecznym.

3. W regionie niedostatecznie rozwinięta jest oferta wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, niwelująca deficyty rodzinne i rozwojowe. Mieszkańcy 2/3 gmin w regionie nie mają dostępu do specjalistów w zakresie pracy z rodziną, mimo wzrastającej liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej, w tym z powodu niewydolności opiekuńczo – wychowawczej. Wciąż na niewystarczającym poziomie jest wsparcie w postaci asystentów rodzin, rodzin wspierających (tylko 4 w całym regionie, z których pomocy korzysta 3 rodziny) oraz koordynatorów pieczy zastępczej¹⁶⁴. W 63% gmin na Podkarpaciu nie funkcjonują ani świetlice socjoterapeutyczne ani inne placówki wsparcia dziennego. Istnieje również problem ograniczonego dostępu do specjalistycznych usług pomocy rodzinie, w tym usług interwencji kryzysowej. W 2012 r. na terenie województwa funkcjonowało 14 takich ośrodków (z 88 miejscami, z których skorzystało 2198 osób), wszystkie przeznaczone dla ofiar przemocy w rodzinie. Z każdym rokiem wzrasta również liczba rodzin zmagających się z problemem alkoholowym bądź narkotykowym. Ponadto w wyniku nakładania się na siebie innych trudności, z którymi muszą zmagać się rodziny prognozuje się, że liczba ich będzie w najbliższych latach wzrastać¹⁶⁵.
4. W województwie podkarpackim zaobserwować można niewystarczający dostęp do usług w zakresie wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych. Wobec problemów, z którymi spotyka się rodzina z dzieckiem niepełnosprawnym, niezwykle istotne jest stworzenie kompleksowego systemu oddziaływań profilaktycznych, diagnostycznych, leczniczo-rehabilitacyjnych i terapeutyczno-edukacyjnych, skierowanych zarówno do małych dzieci jak również ich rodzin, które mogą prowadzić do całkowitego wyrównania zaburzeń rozwojowych u niektórych dzieci lub też ograniczyć prawdopodobieństwo ich niezdolności do samodzielnego funkcjonowania w późniejszym życiu. Działania z zakresu zapobiegania i minimalizowania skutków niepełnosprawności są szczególnie istotne, mając na uwadze ich wpływ na możliwość podjęcia zatrudnienia przez opiekunów osób niesamodzielną (np. rodziców).
5. W 2012 r. na Podkarpaciu funkcjonowało łącznie 48 domów pomocy społecznej (ok. 65% podmiotów prowadzących tego rodzaju placówki stanowiły gminy), znajdowały się w nich w sumie 4649 miejsca, zamieszkałe przez 5006 osób. Liczba placówek nie

¹⁶² Ibidem, s. 39.

¹⁶³ Analiza porównawcza województw w kontekście realizacji celów PO KL 2007-2013, Warszawa, wrzesień 2012

¹⁶⁴ Diagnoza systemu wsparcia rodziny na terenie województwa podkarpackiego, ROPS Rzeszów, kwiecień 2011,

¹⁶⁵ Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie Podkarpacki 2012r, Obserwatorium Integracji Społecznej w Rzeszowie, ROPS Rzeszów, Rzeszów 2013

zmieniła się od 2010 r. a liczba miejsc wzrosła zaledwie o 50¹⁶⁶. Jednocześnie istotnym jest, iż od 2008 roku maleje liczba dostępnych miejsc w tychże placówkach, przy jednoczesnym wzroście liczby mieszkańców. Jak wynika z dostępnych danych¹⁶⁷ z roku na roku zwiększa się liczba osób wymagających wsparcia tych podmiotów¹⁶⁸. Spowodowane jest to starzeniem się społeczeństwa. Starzeniu się społeczeństwa towarzyszy spadek liczby potencjalnych opiekunów osób starszych (głównie członków rodzin), co jest związane m.in. ze zmieniającym się modelem rodziny i spadkiem dzietności (np. opóźnianiem decyzji o posiadaniu dzieci) oraz mniejszą skłonnością do tworzenia wielorodzinnych gospodarstw domowych. W tym kontekście zauważyć należy znaczne braki w zakresie dostępności środowiskowych usług opiekuńczych (np. dzienne domy pomocy, środowiskowe domy samopomocy czy też pielęgniarki lub opiekunki środowiskowe). W 2012 r. w województwie podkarpackim funkcjonowało 63 środowiskowych domów samopomocy z 2122 miejscami oraz 7 dziennych domów pomocy z 327 osobami korzystającymi. Zarówno liczba jednostek jak i liczba miejsc wzrosła od 2010 r., wciąż jednak nie jest ona wystarczająca w stosunku do potrzeb¹⁶⁹

6. W regionie funkcjonuje 21 mieszkań chronionych, w tym 15 mieszkań dla osób usamodzielnianych opuszczających niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych, schroniska, zakłady poprawcze oraz 3 mieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Jak wynika z analiz ROPS w Rzeszowie zasoby dostępne w województwie w tym zakresie są niewystarczające (zapotrzebowanie na tego rodzaju wsparcie przekracza 2,5-krotnie posiadane miejsca), zwłaszcza w kontekście problemów dotyczących osób niepełnosprawnych i z zaburzeniami psychicznymi¹⁷⁰
7. Wykluczeniem społecznym zagrożeni są również migranci¹⁷¹, osoby obcego pochodzenia oraz należące do mniejszości. Ze względu na brak danych niemożliwe jest liczbowe wyrażenie skali problemów. Niemniej jednak osoby te mają prawo do podjęcia pracy oraz zarejestrowania się jako bezrobotni lub korzystania z opieki społecznej, jednakże bez znajomości języka i kultury nie są w stanie sprawnie i samodzielnie poruszać się w polskim społeczeństwie. Brakuje skutecznych programów integracyjnych i inicjatyw zmierzających do aktywizacji tych osób. Ważną rolę w prowadzeniu polityki integracji społecznej odgrywa sektor ekonomii przedsiębiorczości społecznej, zapewniając grupom zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem zasoby i możliwości niezbędne do pełnego uczestnictwa w życiu ekonomicznym i społecznym¹⁷². Podmioty ekonomii społecznej funkcjonujące¹⁷³ w województwie podkarpackim mają problemy takie jak: słaby potencjał kadrowy i finansowy, brak stałych (komercyjnych) źródeł finansowania, brak odpowiedniego zaplecza sprzętowego i lokalowego, niewystarczające umiejętności biznesowe (marketingowe, prawne, finansowe) pracujących w podmiotach osób, brak współpracy i kooperacji pomiędzy samymi

¹⁶⁶ Sprawozdanie MPIPS za 2011 oraz 2012 r. www.mpips.gov.pl

¹⁶⁷ Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie Podkarpacki 2012r, Obserwatorium Integracji Społecznej w Rzeszowie, ROPS Rzeszów, Rzeszów 2013

¹⁶⁸ Ocena realizacji oraz aktualności celów i priorytetów rozwojowych Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020 w kontekście nowych zadań i wyzwań polityki rozwoju kraju i Unii Europejskiej, Raport końcowy, Warszawa 2012,

¹⁶⁹ Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie Podkarpacki 2012r, Obserwatorium Integracji Społecznej w Rzeszowie, ROPS Rzeszów, Rzeszów 2013

¹⁷⁰ Tamże.

¹⁷¹ Tamże.

¹⁷² Wkład sektora ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych w integrację społeczną określono zgodnie z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej

¹⁷³ 772 spółdzielnie, a w tym szczególnie 62 spółdzielnie socjalnych, 10 klubów integracji społecznej, 10 centrów integracji społecznej, 35 warsztatów terapii zajęciowej, 8 zakłady aktywności zawodowej, 6099 organizacji obywatelskie (277 fundacje oraz 5822 stowarzyszeń i innych)

podmiotami. Wskazane bariery uniemożliwiają podmiotom ekonomii społecznej w pełni skuteczne wypełnianie zadań z zakresu integracji społecznej.

8. Poprawa stanu zdrowia i zmniejszanie zachorowalność ludności stanowi jeden z czynników przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz zwiększający aktywność zawodową ludności.

a) Ludność w województwie podkarpackim jest obecnie młodsza niż średnio w Polsce¹⁷⁴. Jednakże wyraźnie rośnie udział ludności w wieku poprodukcyjnym z 15,5% w 2008 do 16,7% w 2012 i trend ten będzie się w kolejnych latach nasilał¹⁷⁵.

Województwo Podkarpackie wyróżnia wśród innych wysoki przyrost naturalny, jego wskaźnik w roku 2011 wyniósł tu 1,4 zaś wskaźnik dla całego kraju zaledwie 0,3.

Niemniej wskaźnik urodzeń żywych na 1 000 ludności w latach 2009–2011 był niższy niż w kraju¹⁷⁶. Przy tym poziom umieralności niemowląt w województwie jest nadal wyższy niż w kraju¹⁷⁷. W województwie podkarpackim w 2010 r. wskaźnik zgonów noworodków i niemowląt wyniósł 5,23 i był wyższy od krajowego – 5,0¹⁷⁸.

b) Głównymi przyczynami zgonów w województwie od lat są:

- choroby układu krążenia, odpowiedzialne za ponad połowę zgonów mieszkańców (więcej niż w kraju, gdzie wskaźnik ten wynosi 46%). Choroby te są również najczęstsze jeśli chodzi o podkarpackie statystyki zachorowalności i hospitalizacji (16,7% wszystkich leczonych w szpitalach).

- nowotwory złośliwe, które stanowiły przyczynę 25% zgonów. Główne grupy zachorowań to: nowotwory złośliwe narządów trawiennych, narządów oddechowych i klatki piersiowej oraz nowotwory złośliwe żeńskich narządów płciowych i sutka.

- trzecią najliczniejszą grupę stanowią zewnętrzne przyczyny zachorowania i śmierci, w tym wypadki, upadki, samookaleczenia.

- Wśród najliczniejszych grup zachorowań wskazać należy również choroby układu oddechowego i układu kostno-stawowo-mięśniowego¹⁷⁹.

Mimo poprawy subiektywnej oceny stanu zdrowia, pod koniec 2009 r., u prawie co drugiego mieszkańca Podkarpacia (45%) wystąpiły długotrwałe problemy zdrowotne lub choroby przewlekłe, trwające co najmniej 6 miesięcy.

c) Rośnie rokrocznie liczba pacjentów z zaburzeniami i chorobami psychicznymi, w tym związanych z uzależnieniami. W roku 2011 zanotowano 18 559 nowych zachorowań, a wskaźnik zachorowań na 100 tys. mieszkańców wzrósł w porównaniu z 2009 r. o 10%. Na co w znacznej mierze wpływa stres, tempo życia oraz zmiany, jakie dokonują się we współczesnym świecie.

d) 74 to podmioty utworzone przez samorzady funkcjonujące w blisko 400 budynkach z czego ponad 150 jest w średnim a 31 budynków w złym stanie technicznym. Najtrudniejsza w tym zakresie sytuacja ma miejsce w przypadku szpitalnych bloków operacyjnych. Większość szpitali w województwie podkarpackim nie spełnia wymogów określonych przepisami Rozporządzenia Ministra Zdrowia z 26 czerwca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą i jest objęta programem dostosowania w tym zakresie. Sprzęt medyczny jaki funkcjonuje w w/w jednostkach jest

¹⁷⁴ Portal Informacyjny GUS.

¹⁷⁵ Portal Informacyjny GUS.

¹⁷⁶ Sytuacja demograficzna i stan zdrowia ludności w województwie podkarpackim 2009-2011. Jadwiga Jagiełło-Kotwica, Halina Zięba. Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie, Wydział Polityki Społecznej, Rzeszów 2012

¹⁷⁷ Sytuacja demograficzna i stan zdrowia ludności w województwie podkarpackim 2009-2011. Jadwiga Jagiełło-Kotwica, Halina Zięba. Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie, Wydział Polityki Społecznej, Rzeszów 2012

¹⁷⁸ Diagnoza do SRW, str. 129 (wskaźnik na 1000 urodzeń żywych).

¹⁷⁹ Analiza własna w oparciu o dane GUS.

wykorzystywany już ponad 10 lat. Wśród najbardziej potrzebnych do uzupełnienia wysokospecjalistycznych sprzętów medycznych wymienić należy, tomografy komputerowe, rezonansy magnetyczne, aparaty rtg. Warto zwrócić również uwagę na brak na terenie województwa aparatu typu pet, akceleratorów radioterapeutycznych.

Wyzwania

1. Aktywizacja społeczno zawodowa osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy,
2. Poprawa dostępu do usług społecznych (w tym mieszkalnictwa wspomaganego) i zdrowotnych (w szczególności dla osób starszych) w regionie, w tym zmniejszenie obciążenia instytucji pomocy społecznej.
3. Niewystarczający stan infrastruktury przedsiębiorstw społecznych i słaba rola podmiotów ekonomii społecznej,
4. Niezadawalający stan infrastruktury ochrony zdrowia i pomocy społecznej.
5. Niedostateczny poziom jakości i dostęp do specjalistycznych usług medycznych.

Oczekiwane efekty

1. Zwiększenie szans na zatrudnienie, obniżenia poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego w regionie,
2. Zwiększenie roli PES w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu oraz zwiększenie zatrudnienia w PES,
3. Zmodernizowanie kluczowych elementów istniejącej infrastruktury ochrony zdrowia wynikających z diagnozy oraz poprawa stanu wyposażenia podmiotów leczniczych w specjalistyczny i wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny, w celu zaspokojenia potrzeb pacjentów i zwiększenia jakości i dostępności usług medycznych oraz wydłużenia aktywności zawodowej mieszkańców województwa
4. Przywrócenie dotychczasowych funkcji zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i środowiskowo obszarów miejskich.

Uzasadnienie wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych

Cele i zakres wsparcia RPO WP są odpowiedzią na wyzwania rozwojowe nakreślone w *Umowie Partnerstwa*.

Podstawą wyboru celów tematycznych realizowanych w ramach RPO WP, uwzględniającą zarówno wnioski z diagnozy sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego, jak również szerokie uwarunkowania europejskie i krajowe, są przede wszystkim zapisy *Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2020*, w której określone zostały obszary koncentracji potencjałów i barier rozwojowych regionu na tle strategicznych kierunków rozwoju.

Specyfiką polityki spójności w latach 2014-2020 jest koncentracja tematyczna i terytorialna funduszy unijnych, która zgodnie z dokumentem *Europa 2020*, wprowadzi gospodarki europejskie na ścieżkę inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Dlatego też celem głównym RPO WP jest **wzmocnienie i efektywne wykorzystanie gospodarczych i społecznych potencjałów regionu dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju województwa.**

Wykazane w ramach RPO WP obszary wsparcia w szerszej perspektywie będą realizować cele Strategii Rozwoju Kraju 2020 w obszarach zwiększania konkurencyjności gospodarki, poprawy spójności społecznej i terytorialnej oraz podnoszenia sprawności i efektywności państwa. Będą one również wpisywać się w cele rozwojowe strategii zintegrowanych, tj. Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”, Strategii Sprawne Państwo, Strategii Rozwoju Transportu, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020.

Dodatkowo, wskazane cele interwencji Programu są spójne z *Krajowym Programem Reform*, najważniejszym narzędziem realizacji na poziomie państw członkowskich unijnej strategii Europa 2020.

Program będzie wpisywać się również w cele Strategii Rozwoju Polski Wschodniej.

Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych – polegać będzie na interwencji na obszarach Polski charakteryzujących się niskimi wskaźnikami sytuacji społeczno-gospodarczej, najmniej korzystnym usytuowaniem geograficznym względem głównych ośrodków wzrostu i zatrudnienia oraz niekorzystnymi przewidywaniami z punktu widzenia perspektyw rozwojowych i poziomu życia mieszkańców. Obszarem strategicznej interwencji dla wzmocnienia spójności w układzie krajowym są m.in. województwa Polski Wschodniej, cechujące się najniższym poziomem rozwoju w kraju. Wsparcie będzie się koncentrować na ośrodkach wojewódzkich oraz rozwoju sieci miast powiatowych (o znaczeniu subregionalnym i lokalnym). Dodatkowo prowadzone będą działania wspomagające połączenia między miastami Polski Wschodniej i najważniejszymi ośrodkami w kraju

Z uwagi na szerokie uwzględnienie w ramach RPO WP wymiaru terytorialnego, Program wpisuje się w założenia *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*. Celem polityki przestrzennego zagospodarowania kraju określonym w KPZK jest: *efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.*

Opisane w Diagnozie wyzwań, potrzeb i potencjałów regionu... wyzwania stojące przed województwem przełożyły się na zakres interwencji RPO WP, który opierać się będzie na n/w celach tematycznych i priorytetach inwestycyjnych:

Cel tematyczny 1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji

- **1.1** Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy
- **1.2** Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji,

zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu

Cel tematyczny 2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych

- **2.3** Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego i, e-kultury i e-zdrowia

Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP

- **3.1** Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości
- **3.2** Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia
- **3.3** Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług
- **3.4** Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji

Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach

- **4.1.** Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- **4.3.** Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym,
- **4.5.** Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu,
- **4.7** Promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe.

Cel tematyczny 5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem

- **5.2** Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami

Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami

- **6.1** Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia

wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie

- **6.2** Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie
- **6.3** Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego
- **6.4** Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę
- **6.5** Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu

Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej

- **7.2** Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi
- **7.4** Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu

Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników

- **8.5** Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników
- **8.7** Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw
- **8.8** Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę
- **8.9** Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian
- **8.10** Aktywne i zdrowe starzenie się

Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją

- **9.1** Inwestowanie w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, która przyczyni się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszy nierówności w zakresie stanu zdrowia, promocja włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych
- **9.2** wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich
- **9.3** udzielanie wsparcia na rzecz przedsiębiorstw społecznych

- **9.4** Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie
- **9.7** Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym
- **9.8** Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia

- **Cel tematyczny 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie**
- **10.1** Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia;
- **10.3** Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji;
- **10.3 BIS** Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami;
- **10.4** Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej

Tabela 2. Przegląd uzasadnienia wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych

Wybrany do realizacji cel tematyczny	Wybrany do realizacji priorytet inwestycyjny	Uzasadnienie wyboru w oparciu o diagnozę z punktu 1.1 oraz uwzględniając unijne, krajowe i/lub regionalne dokumenty strategiczne
1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	1.1. Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzmocnienie potencjału jednostek sektora nauki do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Krajową Strategią Inteligentnej Specjalizacji, Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3), projektu Umowy Partnerstwa 2014-2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji • Konieczność stymulowania wzrostu nakładów ogółem na działalność B+R • Poprawa jakości badań oraz wzmocnienie współpracy sektora nauki i gospodarki • Zapewnienie wysokiej jakości infrastruktury naukowo-badawczej poprzez wsparcie wybranych inwestycji w infrastrukturę B+R jednostek naukowych, zgodnie z regionalną strategią inteligentnej specjalizacji, w zakresie komplementarnym wobec planowanego na poziomie krajowym mechanizmu wsparcia strategicznej infrastruktury badawczej w ramach Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej oraz innych instrumentów finansowania infrastruktury sektora nauki
	1.2. Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie kooperacji przedsiębiorców z ośrodkami badawczo-rozwojowymi <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Krajowego Programu Reform wraz z Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r., Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Krajową Strategią Inteligentnej Specjalizacji, Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3), projektu Umowy Partnerstwa 2014-2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji • Konieczność stymulowania wzrostu nakładów prywatnych na działalność B+R • Konieczność zwiększenia skali współpracy pomiędzy sektorem MŚP a B+R, wynikająca z niskiego stopnia korelacji pomiędzy sferą naukową, w tym badawczo rozwojową, a przedsiębiorstwami z sektora MŚP • Potrzeba większego zaangażowania sektora prywatnego w finansowanie działalności badawczo-rozwojowej • Podjęcie dodatkowych działań w celu stworzenia otoczenia biznesu sprzyjającego innowacjom poprzez skoordynowane wsparcie w obszarze badań, innowacji i przemysłu oraz lepsze dostosowanie instrumentów do poszczególnych etapów cyklu innowacji • Konieczność zapewnienia na poziomie regionalnym warunków służących pobudzeniu popytu przedsiębiorstw na innowacje i prace badawczo-rozwojowe poprzez bezpośrednie wsparcie finansowe inwestycji firm w obszarze B+R+I, jak również poszerzenie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji o wysokim potencjale komercjalizacji • Konieczność zapewnienia na poziomie regionalnym warunków służących rozwojowi działalności B+R+I prowadzonej przez przedsiębiorstwa w ramach powiązań kooperacyjnych, klastrów i inicjatyw klastrowych • Konieczność wzmocnienia działań służących promowaniu współpracy pomiędzy sektorem nauki i biznesu, jak również promowaniu innowacyjnej przedsiębiorczości

	ogólnym przeznaczeniu	
2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych	2.3 Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego i, e-kultury i e-zdrowia	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Upowszechnienie technologii informacyjno – komunikacyjnych w województwie podkarpackim. <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Strategii Sprawne Państwo, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kierunkowe cele wyznaczone przez Europejską Agendę Cyfrową • Konieczność kontynuowania procesu udostępniania zasobów publicznych w postaci treści cyfrowych oraz zwiększenie zakresu, jakości i dostępności usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną • Konieczność upowszechnienia funkcjonowania cyfrowych urzędów • Zapewnienie interoperacyjności systemów informatycznych i rejestrów publicznych • Dostęp do usług publicznych jest również gwarancją zapewnienia funkcjonalnej i przestrzennej spójności poszczególnych terytoriów
3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP	3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost poziomu oraz poprawa warunków do rozwoju przedsiębiorczości w województwie podkarpackim, • Pobudzenie rozwoju gospodarczego w obrębie miejskich obszarów funkcjonalnych. <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020, Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Krajową Strategią Inteligentnej Specjalizacji, projektu Krajowej Polityki Miejskiej, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji • Stymulowanie wzrostu znaczenia gospodarczego małych i średnich przedsiębiorstw, zdolnych do bardziej elastycznego funkcjonowania na rynku i przedstawiania zindywidualizowanej, unikatowej oferty • Konieczność podniesienia konkurencyjności gospodarczej Rzeszowa i jego aglomeracji, a także ośrodków o charakterze subregionalnych centrów wzrostu • Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia
	3.2. Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz wzrost działalności eksportowej podkarpackich firm <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Krajową Strategią Inteligentnej Specjalizacji, Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3), projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji • Konieczność zwiększenia aktywności polskich przedsiębiorców na rynkach zagranicznych • Konieczność tworzenia warunków dla napływu inwestycji • Konieczność wspierania aktywności międzynarodowej MŚP

		<ul style="list-style-type: none"> • Kreowanie wizerunku gospodarczego regionu oraz promocja turystyczna regionu • promowanie postaw pro biznesowych
	3.3. Wspieranie tworzenia i poszerzenia zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost konkurencyjności podkarpackich przedsiębiorców <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Krajowego Programu Reform, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Krajową Strategią Inteligentnej Specjalizacji , Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3) :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność wspierania rozwoju silnej i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej do konkurencyjności na rynkach światowych • Konieczność doskonalenia i rozwoju technologii • Konieczność zapewnienia warunków wymuszających większą konkurencyjność oraz innowacyjność MŚP
	3.4. Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie systemu instytucji otoczenia biznesu dopasowanego do regionalnych potencjałów, świadczącego kompleksowe i konkurencyjne usługi <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Krajową Strategią Inteligentnej Specjalizacji , projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność wzmocnienia powiązań kooperacyjnych i klastrowych, w szczególności w zakresie przygotowywania i rozwoju wspólnych produktów i usług oraz ekspansji rynkowej • Rozwój inicjatyw klastrowych, jako narzędzi zwiększających absorpcję i rozprzestrzeniających innowacje z obszarów o najwyższym poziomie konkurencyjności na obszary, gdzie poziom ten jest niższy
4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4.1 Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego województwa podkarpackiego w oparciu o istniejący potencjał do wytwarzania energii z alternatywnych, w tym odnawialnych, źródeł energii <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Krajowego Programu Reform, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Polityki Energetycznej Polski do 2030, Krajowego Planu Działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych 2010, projektu Umowy Partnerstwa, Stanowiskiem służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020 oraz Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego na lata 2012-2015, szczególnie w obszarze strategicznym – Pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych i energooszczędność oraz Programu Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój zrównoważony • Zgodnie z pakietem klimatyczno-energetycznym, wyznaczony dla Polski cel dotyczący udziału OZE do 2020 wynosi 15% • Konieczność wzrostu udziału odnawialnych źródeł energii w produkcji energii • Konieczność skoncentrowania działań rozwojowych na dywersyfikacji źródeł i efektywnym wykorzystaniu energii. Działania

	<p>powinny być skierowane przede wszystkim na inwestycje na rzecz zmniejszenia energochłonności gospodarki oraz promowanie rozwiązań zwiększających efektywność energetyczną</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność wspierania produkcji urządzeń i technologii związanych z OZE • Konieczność dostosowania sieci dystrybucyjnych do rozwijającego się rynku OZE
<p>4.3 Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym,</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potrzeba zmniejszenia energochłonności regionu <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Krajowego Programu Reform, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, projektu Umowy Partnerstwa, projektu Krajowej Polityki Miejskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Celem polityki energetycznej UE wskazanym w pakiecie energetyczno-klimatycznym jest poprawa do 2020 r. efektywności energetycznej o 20% • Sektory publiczny i mieszkaniowy posiadają duży potencjał oszczędzania energii, a wsparcie tego typu działań będzie skutkowało poprawą efektywności energetycznej w budownictwie oraz pozwoli na zmniejszenie wykorzystania paliw stałych do celów grzewczych i bytowych na rzecz paliw płynnych oraz zwiększenie wykorzystania energii z OZE, będąc w zgodzie z polityką energetyczną państwa oraz celami dyrektywy 2012/27/UE • Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich
<p>4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu,</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój ciepłownictwa na terenie województwa w oparciu o wykorzystanie odnawialnych źródeł energii • Obniżenie negatywnego wpływu transportu na środowisko <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Krajowego Programu Reform, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, projektu Krajowej Polityki Miejskiej, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jednym z priorytetów Strategii Europa 2020 jest wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej między innymi poprzez modernizację sektora transportu i zmniejszenia jego udziału w emisji gazów cieplarnianych • Zalecenie KE w zakresie ograniczenia emisji gazów wywołujących efekt cieplarniany oraz doprowadzenia do wzrostu udziału w rynku energii odnawialnych: redukcja emisji gazów cieplarnianych do roku 2020 o 20% w stosunku do 1990 r., zwiększenie do 2020 r. udziału OZE w zużyciu energii do 20% • Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich
<p>4.7 Promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost efektywności energetycznej, w tym systematyczne wspieranie rozwoju kogeneracji <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Krajowego Programu Reform, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie rozwoju kogeneracji stanowi istotny element poprawy efektywności ekonomicznej sektora energetycznego w Polsce, jak również zmniejszenia jego negatywnego oddziaływania na środowisko poprzez redukcję emisji substancji szkodliwych – pyłów, dwutlenku siarki, tlenku azotu oraz gazów cieplarnianych • Wysokosprawna kogeneracja to również zmniejszenie zużycia paliwa a tym samym zapotrzebowania na kurczące się zasoby paliw stałych

<p>5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobieganie ryzyku i zarządzanie ryzykiem</p>	<p>5.2 Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie możliwości monitorowania ewentualnych zagrożeń i zarządzania zagrożeniami <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, projektu Umowy Partnerstwa oraz Strategii Rozwoju Państwowej Straży Pożarnej i Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego woj. podkarpackiego na lata 2013-2020, planów zarządzania kryzysowego na poziomie województwa i powiatów, Strategii Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie, „Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły”, „Koncepcji systemu powiadamiania ratunkowego dla województwa podkarpackiego” oraz powiatowych planów ochrony przed powodzią, Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego na lata 2012-2015, (Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zmiany klimatu skutkują zwiększeniem częstotliwości i skali powodzi, suszy oraz innych katastrofalnych zjawisk klimatycznych • Ochronę przez skutkami powodzi, suszy i deficytu wody może zapewnić racjonalnie prowadzona gospodarka wodami ukierunkowana na rozwój małej retencji wodnej, uwzględniającej również wymagania ochrony przyrody i krajobrazu oraz potrzeby rolnictwa i wypoczynku, jak również odpowiednie wyposażenie służb ratunkowych ujętych w KSRG • <i>Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE i Dyrektywa 2007/60/WE w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim</i>, wprowadzają zupełnie nowe spojrzenie na zagadnienia ochrony wód i ochrony przeciwpowodziowej. Wymaga ono kompleksowego podejścia do zagadnienia ochrony przeciwpowodziowej, w tym w szczególności planowania działań w ujęciu zlewniowym oraz uwzględniania potrzeb ekosystemów występujących w dolinach rzek • Zgodnie z Komunikatem <i>Wspólnotowe podejście do zapobiegania klęskom żywiołowym oraz katastrofom spowodowanym przez człowieka</i>, skutki klęsk żywiołowych mogą mieć negatywny wpływ na wzrost gospodarczy i konkurencyjność
<p>6. Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	<p>6.1. Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie</p> <p>6.2. Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa gospodarowania odpadami komunalnymi, niebezpiecznymi i innymi niż komunalne, zwiększenie odsetka surowców wtórnych podlegających odzyskowi <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa, projektu Krajowej Polityki Miejskiej oraz Krajowego planu gospodarki odpadami 2014” (Kpgo 2014), Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego na lata 2012-2015 oraz Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jednym z priorytetów Strategii Europa 2020 jest rozwój zrównoważony • Konieczność kontynuacji działań na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska naturalnego związana z procesem wdrażania prawa UE • Konieczność inwestowania w gospodarkę odpadami • Konieczność zapewnienia podstawowych usług komunalnych w zakresie efektywnej gospodarki odpadami • <i>Konieczność stymulowania</i> stopniowego przechodzenie z systemu polegającego na składowaniu odpadów na system wspierający przetworzenie i odzysk surowców bądź ich energetyczne wykorzystanie • Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich <p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa stanu gospodarki wodno-ściekowej, w tym rozwój systemów indywidualnych oczyszczania ścieków w terenach

<p>prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie</p>	<p>zabudowy rozproszonej</p> <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa oraz Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych” (KPOŚK):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jednym z priorytetów Strategii Europa 2020 jest rozwój zrównoważony • Konieczność kontynuacji działań na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska naturalnego związana z procesem wdrażania prawa UE • Konieczność inwestowania w gospodarkę wodno-ściekową • Konieczność zapewnienia podstawowych usług komunalnych w zakresie rozwoju infrastruktury kanalizacyjnej wodociągowej, oczyszczalni ścieków • <i>Konieczność</i> budowania gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów • Konieczność zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych
<p>6.3. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zachowanie dla przyszłych pokoleń zasobów dziedzictwa kulturowego <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa oraz Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych” (KPOŚK):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zachowanie dziedzictwa kulturowego to fundamenty dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju • Konieczność zwiększania dostępności zasobów kultury • Promowanie uczestnictwa w kulturze poprzez rozwój infrastruktury kultury i kształcenie podstawowych kompetencji kulturowych • Konieczność tworzenia warunków wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym • Konieczność zachowania i efektywnego wykorzystania zasobów kulturowych
<p>6.4 Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywację gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przywrócenie bioróżnorodności, zwiększenie wykorzystania lokalnych walorów przyrodniczych w celach turystycznych, wzrost poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców i jakości informacji o środowisku <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa oraz Krajowej strategii ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej, Priorytetowych Ram Działań dla sieci Natura 2000 na Wieloletni Program Finansowania UE w latach 2014-2020, Strategii ochrony obszarów wodno-błotnych w Polsce:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność wspieranie wykorzystania zasobów lokalnych • Ochrona i zachowanie różnorodności biologicznej oraz zapewnienie efektywnej i aktywnej ochrony cennych przyrodniczo obszarów • Konieczność wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego • Konieczność przeciwdziałania czynnikom i zjawiskom negatywnie oddziałującym na stan różnorodności biologicznej

		<ul style="list-style-type: none"> Konieczność uwzględniania wielofunkcyjnego charakteru gospodarki leśnej m.in. tworzenie warunków dla rekreacji oraz uprawiania turystyki
	<p>6.5 Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojaskowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nadanie nowych funkcji społeczno-gospodarczych obszarom zdegradowanym i przemysłowym oraz ograniczenie obszarów, gdzie występują przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza i poziomu hałasu <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa, projektu Krajowej Polityki Miejskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> Degradacja terenów i przestrzeni publicznych stanowi istotną barierę w rozwoju społeczno- ekonomicznym miast. Miasta powinny tworzyć bezpieczne, przyjazne i harmonijne środowisko zaspakajające potrzeby mieszkańców i odwiedzających w sferze działalności gospodarczej, pobytu, konsumpcji oraz rekreacji Konieczność przeciwdziałania narastaniu niekorzystnych zjawisk na obszarach problemowych w miastach, zdegradowanych dzielnic śródmiejskich, terenów przemysłowych, powojaskowych, a także innych obszarów miast, gdzie koncentrują się negatywne zjawiska społeczne Konieczność zastosowania instrumentów restrukturyzacji i przywracania na ścieżkę wzrostu dużych obszarów miejskich, w tym zurbanizowanych obszarów przemysłowych Konieczność restrukturyzacji i rewitalizacji miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, Konieczność rekultywacji terenów zanieczyszczonych lub zdegradowanych w szczególności przemysłowych i powojaskowych Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich
<p>7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej</p>	<p>7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi</p> <p>7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> Poprawa skomunikowania regionu z krajowym układem transportowym, Zwiększenie mobilności oraz poprawa jakości życia mieszkańców tworząca warunki do rozwoju i aktywizacji podmiotów gospodarczych, poprzez świadome kształtowanie powiązań komunikacyjnych w obrębie miejskich obszarów funkcjonalnych <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Białej księgi - Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu - dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii rozwoju transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku), projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Jednym z priorytetów Strategii Europa 2020 jest rozwój zrównoważony Słabo rozwinięty transport w Polsce stanowi barierę dla wzrostu gospodarczego i zatrudnienia Konieczność zapewnienie warunków dla zwiększenia mobilności, rozwoju społeczno-gospodarczego Konieczność niwelowania barier infrastrukturalnych w rozwoju społeczno-gospodarczym Konieczność tworzenia sprzyjających warunków dla rozwoju regionu i jego mieszkańców
<p>8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<p>8.5 Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie ilości osób lepiej przygotowanych do wejścia/powrotu i utrzymania się na rynku pracy. <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie</p>

wspieranie mobilności pracowników	<p>i programów w Polsce na lata 2014–2020, Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r., projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% • Konieczność zwiększenia poziomu zatrudnienia poprzez umożliwienie startu młodych na rynku pracy podniesienie aktywności kobiet, realizację programów 50+ • Konieczność zwiększenia aktywności zawodowej oraz mobilności zawodowej i przestrzennej • Konieczność podnoszenia kwalifikacji kapitału ludzkiego w celu umożliwienia oparcia gospodarki na innowacjach, a także konieczności zwiększania mobilności pracowników
8.7 Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost przedsiębiorczości i samozatrudnienia w regionie oraz wzrost trwałości powstałych miejsc pracy <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r., projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% • Konieczność zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz konieczność wyposażenia w odpowiednią wiedzę i możliwości współpracy młodych przedsiębiorców, którzy są na etapie tworzenia własnej firmy • Konieczność zwiększenia aktywności zawodowej • Konieczność wzrostu współczynnika aktywności zawodowej, w szczególności kobiet, osób młodych i starszych oraz priorytetowego traktowania działań służących uwolnieniu potencjału przedsiębiorczości, promowaniu samozatrudnienia i rozwoju przedsiębiorstw • Konieczność lepszego wykorzystania zasobów na rynku pracy poprzez zwiększenie szans na zatrudnienie osób bezrobotnych i poszukujących pracy
8.8 Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ułatwienie dostępu do podejmowania aktywności zawodowej • Upowszechnienie elastycznych form zatrudnienia <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r., projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% • Konieczność zwiększenia poziomu zatrudnienia poprzez podniesienie aktywności kobiet, wsparcia rodzin w edukacji i opiece nad dziećmi, tworzenie nowych miejsc wczesnej edukacji oraz opieki instytucjonalnej i pozainstytucjonalnej dla dzieci, propagowanie elastyczności zatrudnienia • Konieczność zwiększenia aktywności zawodowej • Konieczność wydłużenia okresu aktywności zawodowej i zapewnienia lepszej jakości funkcjonowania osób starszych • Konieczność zwiększenia współczynnika aktywności zawodowej kobiet, którego częściową przyczyną jest brak przystępnych cenowo usług opieki nad dziećmi, konieczności zwiększenia udziału elastycznych uregulowań w pracy oraz konieczności promowania równości kobiet i mężczyzn oraz godzenia życia zawodowego i rodzinnego • Konieczność kontynuowania wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy szczególnie przez inwestowanie w wysokiej jakości, przystępną cenowo opiekę nad dziećmi

		<ul style="list-style-type: none"> Konieczność lepszego wykorzystania zasobów na rynku pracy poprzez zwiększenie szans na zatrudnienie osób bezrobotnych i poszukujących pracy
	8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie udziału firm uczestniczących w kształceniu swoich pracowników Poprawa sytuacji pracowników i firm planujących restrukturyzację lub przechodzących procesy restrukturyzacyjne <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r., projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% Konieczność profesjonalizacji kadr przedsiębiorstw oraz zwiększenia adaptacyjności przedsiębiorstw konieczność zwiększenia aktywności zawodowej, poprawy jakości kapitału ludzkiego oraz mobilności zawodowej i przestrzennej Konieczność wzrostu zatrudnienia, wydłużenia okresu aktywności zawodowej i zapewnienia lepszej jakości funkcjonowania osób starszych oraz podniesienia poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli Konieczność zwiększenia konkurencyjności i stabilności MŚP - głównego źródła tworzenia miejsc pracy a także szczególnego wsparcia przedsiębiorstw przechodzących procesy modernizacyjne konieczność lepszego wykorzystania zasobów na rynku pracy poprzez poprawę adaptacyjności osób aktywnych zawodowo i przedsiębiorstw
	8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> Wdrożenie programów profilaktycznych, w zakresie chorób, które są najczęstszym powodem przedwczesnego opuszczania rynku pracy <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r., projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% Konieczność zwiększenia poziomu zatrudnienia poprzez podniesienie aktywności kobiet, realizację programów 50+, a także wykorzystywanie potencjału i zapobieganie wykluczeniu osób starszych, propagowanie elastyczności zatrudnienia osób starszych, oraz zwiększanie dostępności do programów zdrowotnych Konieczność zwiększenia aktywności zawodowej oraz poprawy jakości kapitału ludzkiego Konieczność wzrostu zatrudnienia, wydłużenia okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych, poprawy zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej a także odniesienia poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli Konieczność lepszego wykorzystania zasobów na rynku pracy poprzez poprawę zdrowia zasobów pracy Konieczność zwiększania wskaźnika zatrudnienia osób starszych poprzez aktywne i prewencyjne wsparcie oraz konieczności podejmowania działań na rzecz przedłużania zdrowszego życia zawodowego
9. Promowanie włączenia społecznego,	9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> Wsparcie infrastruktury w obszarze ochrony zdrowia ukierunkowanej na leczenie chorób związanych z wiekiem

<p>walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<p>krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych</p>	<p>przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym (w zakresie chorób układu krążenia, onkologii, ginekologii, położnictwa, neonatologii oraz pediatrii), a także zapewnienie odpowiedniej infrastruktury w obszarze ochrony zdrowia, umożliwiającej kompleksowy dostęp do specjalistycznych usług medycznych w zakresie profilaktyki, diagnostyki, leczenia i rehabilitacji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Polepszenie bazy lokalowej oraz wyposażenia podmiotów działających w obszarze pomocy społecznej poprzez rozwój infrastruktury <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w priorytetowych, wynikających z uwarunkowań epidemiologicznych, dziedzinach medycyny oraz dostosowania systemu ochrony zdrowia do prognozowanych do roku 2030 zmian demograficznych • Konieczność zwiększenia bezpieczeństwa obywatela (m.in. poprzez rozwój infrastruktury ochrony zdrowia, w tym infrastruktury opieki długoterminowej, uwzględniający trendy demograficzne i profil zdrowotny społeczeństwa) • Konieczność poprawy zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej, a także poprawy sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym • Konieczność koncentracji na zwiększeniu dostępności wysokiej jakości świadczeń zdrowotnych w oparciu o jasną strategię, przy uwzględnieniu przejścia z opieki instytucjonalnej na opiekę środowiskową (w celu zmniejszenia nierówności w dostępie do usług zdrowotnych), wspieraniu w oparciu o jasną koncepcję tworzenia skutecznego i stabilnego systemu wysokiej jakości usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym, przy uwzględnieniu możliwych scenariuszy przejścia z opieki instytucjonalnej na opiekę środowiskową oraz zwiększeniu dostępności usług społecznych w celu ograniczenia nierówności społecznych
	<p>9.2. Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Włączenie w procesy rozwojowe obszarów słabiej rozwiniętych • Przywrócenie dotychczasowych funkcji zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i środowiskowo obszarów miejskich • Pobudzenie rozwoju gospodarczego obszarów miejskich w oparciu o endogeniczne czynniki oraz aktywność mieszkańców <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, projektu Krajowej Polityki Miejskiej, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność przeciwdziałania narastaniu niekorzystnych zjawisk na obszarach problemowych w miastach, zdegradowanych dzielnicach śródmiejskich, blokowiskach, a także na innych obszarach miast, gdzie koncentrują się negatywne zjawiska społeczne • Konieczność tworzenia warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych • Konieczność wspierania rozwoju infrastruktury społecznej, w tym infrastruktury kulturalnej stanowiącej ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności miast, a także wpływającej na budowanie silnej pozycji konkurencyjnej ośrodków miejskich • Konieczność wspierania rozwoju funkcji metropolitalnych słabszych ośrodków miejskich oraz ośrodków subregionalnych • Wspomaganie obszarów o najniższym poziomie dostępu do dóbr usług warunkującym możliwości rozwojowe • Konieczność restrukturyzacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych i miast • Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich • Konieczność zwiększenia wykorzystania zasobów lokalnych instytucji publicznych dla rozwijania aktywności obywatelskiej
	<p>9.3 Udzielanie wsparcia na rzecz</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p>

<p>przedsiębiorstw społecznych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa infrastruktury przedsiębiorstw społecznych i wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność rozbudowy i zwiększania instrumentów ekonomii społecznej, w tym spółdzielni socjalnych • Konieczność zwiększania aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym • Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym • Konieczność wspierania rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu, w tym wspierania różnorodnych form samopomocy • Konieczność koncentracji na ekspansji sektora stabilnych kapitałowo przedsiębiorstw społecznych • Konieczność koncentracji na poprawie szans na włączenie społeczne/integrację społeczną osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i zawodowej, w tym m.in. poprzez wsparcie ekonomii społecznej i miejsc pracy w PES
<p>9.4 Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poszerzenie oferty pomocy rodzinie biologicznej nakierowanej na powrót i integrację, a także wsparcie rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej • Aktywizacja społeczno zawodowa osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy • Zwiększenie szans na zatrudnienie, obniżenia poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego w regionie <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność zapewnienia realnego wsparcia rodzin wielodzietnych zabezpieczającego je przed ryzykiem wykluczenia społecznego • Konieczność zwiększania aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym (m.in. poprzez programy integracji społecznej nastawione na likwidowanie deficytów jednostek oraz wspieranie ich potencjałów) oraz zmniejszania ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych (w tym m.in. rodzin wielodzietnych, osób niepełnosprawnych, osób starszych) • Konieczność wydłużania okresu aktywności zawodowej i zapewnienia lepszej jakości funkcjonowania osób starszych oraz poprawy sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym • Konieczność koncentracji na zapewnieniu ukierunkowanego i zindywidualizowanego wsparcia oraz wzmocnieniu działań mających na celu pomoc w powrocie do zatrudnienia • Konieczność poprawy szans na włączenie społeczne/integrację społeczną osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i zawodowej, w tym m.in. poprzez aktywną integrację społeczną (w tym indywidualizację oraz kompleksowość wsparcia)
<p>9.7 Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa dostępu do usług społecznych i zdrowotnych w regionie, w tym zmniejszenie obciążenia instytucji pomocy społecznej • Zapewnienie osobom w wieku starszym dostępu do kompleksowej opieki medycznej <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do</p>

		<p>2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność podejmowania działań na rzecz rozwoju profilaktyki rodziny oraz pracy z rodziną w kryzysie, zapewnienia realnego wsparcia rodzin wielodzietnych zabezpieczającego je przed ryzykiem wykluczenia społecznego (m.in. poprzez zapewnienie rodzinom wielodzietnym w kryzysie odpowiedniego wsparcia psychologicznego i interwencyjnego) oraz wsparcia rozwoju <i>srebrnej gospodarki</i> • Konieczność podnoszenia jakości i dostępności usług publicznych • Konieczność wydłużania okresu aktywności zawodowej i zapewnienia lepszej jakości funkcjonowania osób starszych, poprawy zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej oraz poprawy sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym • Konieczność koncentracji na zwiększeniu dostępności wysokiej jakości świadczeń zdrowotnych w oparciu o jasną strategię, przy uwzględnieniu przejścia z opieki instytucjonalnej na opiekę środowiskową oraz zwiększaniu dostępności usług społecznych w celu ograniczenia nierówności społecznych
	<p>9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie roli podmiotów ekonomii społecznej w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu • Potrzeba wzrostu zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność rozbudowy i zwiększania instrumentów ekonomii społecznej, w tym spółdzielni socjalnych • Konieczność zwiększania aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym • Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym • Konieczność wspierania rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu, w tym wspierania różnorodnych form samopomocy • konieczność koncentracji na ekspansji sektora stabilnych kapitałowo przedsiębiorstw społecznych • Konieczność koncentracji na poprawie szans na włączenie społeczne/integrację społeczną osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i zawodowej, w tym m.in. poprzez wsparcie ekonomii społecznej i miejsc pracy w PES
<p>10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>	<p>10.1 Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyrównywanie szans edukacyjnych i poprawę jakości kształcenia w zakresie kształcenia elementarnego, podstawowego i ponadpodstawowego <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej strategii rozwoju regionalnego 2010— 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność poprawy dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki • Konieczność zwiększenia dostępności edukacji przedszkolnej oraz zwiększenie efektywności nauczania na poziomach podstawowym i średnim • Konieczność podniesienia poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli • Poprawa dostępności i jakości wczesnej edukacji, rozwijanie dodatkowych zajęć edukacyjnych uzupełniających edukację

	<p>szkolną, rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów oraz wspomagających rodziców w wychowaniu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność poprawy jakości kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz rozwój kreatywności i innowacyjności osób uczących się • Zwiększanie szans dzieci ze środowisk znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na nadrobienie zaległości w umiejętnościach społecznych i uczenia się, tak aby miały one równy start z innymi uczniami w szkole
<p>10.3 Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji;</p> <p>10.3 BIS Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami;</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja szkolnictwa zawodowego w kontekście regionalnych uwarunkowań i potrzeb rynku pracy <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej strategii rozwoju regionalnego 2010— 2020, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r. oraz zawierające opinię Rady nt. przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na lata 2012-2016 (Aktualizacja 2013), projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność poprawy dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienia konkurencyjności nauki • Zwiększenie stopnia zaangażowania ze strony pracodawców w proces kształcenia zawodowego oraz poprawy stopnia popularności system kształcenia zawodowego • Konieczność podniesienia poziom kompetencji i kwalifikacji osób dorosłych • Niewystarczające upowszechnienie i efektywność form uczenia się dorosłych oraz niedocenywanie uczenia się w pracy i uczenia się praktycznego, jako podstawy dla nowoczesnego systemu uczenia się dorosłych, co powoduje trudności w dostosowywaniu się pracowników do ciągle zmieniających się wyzwań rynku pracy • Konieczność lepszego dopasowania kształcenia i szkolenia zawodowego na wszystkich poziomach do potrzeb gospodarczych i społecznych oraz wymagań rynku pracy • Konieczność koncentracji na poprawie jakości edukacji zwłaszcza w odniesieniu do kształcenia zawodowego
<p>10.4 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dostosowanie bazy dydaktycznej i edukacyjnej szkół i placówek oświatowych, w szczególności w zakresie wyposażenia warsztatów w szkołach zawodowych wszystkich szczebli <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Krajowej strategii rozwoju regionalnego 2010— 2020, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność niezbędnych inwestycji w procesie modernizacji kształcenia i szkolenia zawodowego • Konieczność zwiększenia dostępności placówek wychowania przedszkolnego/edukacji przedszkolnej

Tabela 3: Matryca zgodności Programu z kierunkami działań Umowy Partnerstwa, priorytetami Strategii Europa 2020, Position Paper KE oraz CSR.

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE					
Oś priorytetowa	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety	Inicjatywa flagowa		Priorytety finansowania	Kierunki działań				
I. KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA	Podnoszenie jakości i umiędzynarodowienie badań oraz wzrost wykorzystania ich wyników w gospodarce	Ulepszenie infrastruktury w zakresie badań i innowacji w sektorze nauki i przedsiębiorstw	Wzrost inteligentny	Unia Innowacji	Zalecenie Rady nr 5 na lata 2013-2014: Przedsięwzięcie dodatkowych środków w celu stworzenia otoczenia biznesu przyjaznego innowacjom poprzez skoordynowanie polityki w obszarach badań, innowacji i przemysłu, dalszy rozwój instrumentów rewolwingowych i zachęt podatkowych, a także lepsze dopasowanie istniejących instrumentów do poszczególnych etapów cyklu innowacji.	Otoczenie biznesu sprzyjające innowacjom	Wspieranie prywatnych inwestycji w zakresie badań i rozwoju.				
		Rozwój kadry sektora B+R					Ulepszanie infrastruktury w zakresie badań i innowacji w celu osiągnięcia wybitnych wyników w tej dziedzinie				
		Umiędzynarodowienie polskiej nauki, w tym powstawanie międzynarodowych agend badawczych w Polsce									
		Transfer wiedzy i innowacji do gospodarki					Tworzenie środowiska przyjaznego innowacjom dla innowacyjnych przedsiębiorstw				
	Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw	Wzrost skali działalności przedsiębiorstw						Budowanie efektywnego otoczenia wspierającego przedsiębiorstwa i przyczynianie się do innowacji, przedsiębiorczości i internacjonalizacji			
		Wzrost produktywności przedsiębiorstw						Zwiększanie wydajności poprzez przedsiębiorczość i innowacje			
		Dywersyfikacja działalności i nowe modele biznesowe						Wspieranie zmian strukturalnych w gospodarce			
	Zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie	Zwiększenie zastosowania TIK w MŚP						Europejska Agenda Cyfrowa	Zalecenie Rady nr 6 na lata 2013-2014: (...) Przyspieszenie starań na rzecz zwiększenia zasięgu łączności szerokopasmowej (...)		Rozwój produktów i usług opartych na TIK, handlu elektronicznego oraz zwiększanie zapotrzebowania na TIK

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE		
	Oś priorytetowa	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety		Inicjatywa flagowa	Priorytety finansowania	Kierunki działań
			Zapewnienie dostępu do sieci szerokopasmowych				Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia	Rozszerzenie dostępu do usług szerokopasmowych oraz rozwój szybkich sieci
VIII. JAKOŚĆ EDUKACJI I KOMPETENCJI W REGIONIE	Lepsze kompetencje kadr gospodarki		Poprawa jakości kształcenia					Poprawa jakości, efektywności i dostępności szkolnictwa wyższego oraz kształcenia na poziomie równoważnym
			Zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy		Mobilna młodzież		Zwiększenie współczynnika aktywności zawodowej poprzez poprawę polityki w dziedzinie zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji	Poprawa dostępności uczenia się przez całe życie, podnoszenie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i lepsze dopasowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy
			Lepszy dostęp do wysokiej jakości i usług edukacyjnych dostarczanych na rzecz grup o specjalnych potrzebach		Europejska Agenda Cyfrowa		Zwiększenie współczynnika aktywności zawodowej poprzez poprawę polityki w dziedzinie zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji	Rozwoju otwartych i łatwo dostępnych materiałów dydaktycznych on-line, otwarte praktyki edukacyjne on-line i korzystanie z otwartych sieci
VI. REGIONALNY RYNEK PRACY	Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy		Poprawa szans na zatrudnienie osób poszukujących pracy nieaktywnych zawodowo				Zalecenie Rady nr 3 na lata 2013-2014: Zwiększenie wysiłków na rzecz obniżenia bezrobocia osób młodych (...) Zwalczanie ubóstwa	Rozwoju umiejętności wymaganych przez takie sektory jak: srebrna gospodarka, usługi osobiste oraz świadczenia zdrowotne i usługi socjalne; gospodarka niskoemisyjna i bardziej odporna na zmiany klimatu; Promowanie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji, kształcenia podstawowego i średniego
								Aktywne i zdrowe starzenie się
								Trwała integracja z rynkiem pracy młodzieży niepracującej, która nie kształci się ani nie szkoli
								Równość mężczyzn i kobiet oraz godzenie życia zawodowego i

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE	
	Oś priorytetowa	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety		Inicjatywa flagowa	Priorytety finansowania
			<p>Wzrost inteligentny Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu</p>	<p>Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia</p>	<p>pracujących oraz segmentacji rynku pracy (...) Zalecenie Rady nr 4 na lata 2013-2014: Kontynuowanie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, szczególnie poprzez inwestowanie w wysokiej jakości, przystępną cenowo opiekę nad dziećmi i nauczanie przedszkolne, oraz przez zapewnienie stabilnego finansowania i wykwalifikowanego personelu. Podjęcie regularnych działań na rzecz zreformowania KRUS w celu poprawy międzysektorowej mobilności pracowników (...) Wsparcie ogólnej reformy emerytalnej za pomocą środków zwiększających szanse starszych pracowników na zatrudnienie, tak aby podnieść wiek dezaktywacji zawodowej.</p>		<p>prywatnego</p>
		<p>Poprawa adaptacyjności osób aktywnych zawodowo i pracodawców, w szczególności przedsiębiorstw sektora MŚP</p>					<p>Tworzenie miejsc pracy, w szczególności na obszarach oferujących nowe źródła wzrostu (gospodarka ekologiczna, srebrna gospodarka, TIK, usługi osobiste oraz usługi zdrowotne i socjalne)</p>
							<p>Poprawa zdrowia zasobów pracy</p>
				<p>Zalecenie nr 1 na lata 2013-2014: (...) dokonanie przeglądu wydatków w celu lepszego ukierunkowania polityk społecznych oraz zwiększenia oszczędności kosztowej i efektywności</p>			

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE		
Oś priorytetowa	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety	Inicjatywa flagowa		Priorytety finansowania	Kierunki działań	
					wydatków na opiekę zdrowotną (...)			
III CZYSTA ENERGIA	Zmniejszenie emisyjności gospodarki	Zwiększenie efektywności energetycznej gospodarki			Zalecenie nr 6 na lata 2013-2014: Odnowienie i rozbudowę mocy wytwórczych oraz poprawę efektywności w całym łańcuchu energii. Przyspieszenie i rozszerzenie rozbudowy sieci energetycznej, w tym transgranicznych połączeń międzysystemowych, oraz wyeliminowanie przeszkód dla transgranicznego handlu energią elektryczną (...)	Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna	Promowanie efektywności energetycznej	
		Zwiększenie udziału OZE					Wsparanie i ułatwianie inwestycji w OZE	
	Obniżenie emisji generowanych przez transport w aglomeracjach miejskich						Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia	Redukcja emisji gazów cieplarnianych w sektorach rolnym i leśnictwa
V. INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA							Rozwój i modernizacja systemów dystrybucji energii	
IV. OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO I DZIEDICTWA KULTUROWEGO	Poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu oraz rozwój systemów zarządzania zagrożeniami	Zmniejszenie wrażliwości obszarów i sektorów wrażliwych na zmiany klimatu				Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna	Opracowanie przyjaznych dla środowiska systemów transportu i promowanie zrównoważonej mobilności w miastach	
		Rozwój systemów zarządzania zagrożeniami					Przystosowanie się do zmiany klimatu w obszarze gospodarki wodnej i zapobiegania powodziom)	
	Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie	Zachowanie efektywności wykorzystanie zasobów						Przystosowanie się do zmiany klimatu na innych obszarach (gospodarka leśna, użytkowanie gruntów, zarządzanie strefą przybrzeżną)
		Zmniejszenie presji na środowisko naturalne			Zalecenie Rady nr 6 na lata 2013-2014: (...) Poprawę gospodarki odpadami i gospodarki wodnej			Zaspokojenie poważnych potrzeb w sektorze wodnym i sektorze odpadów, aby spełnić wymogi prawodawstwa UE
							Ochrona różnorodności biologicznej, ochrona gleby oraz	

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE	
Oś priorytetowa	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety	Inicjatywa flagowa		Priorytety finansowania	Kierunki działań
			Wzrost zrównoważony	Europa efektywnie korzystająca z zasobów			<p>promowanie usług ekosystemowych i zielonej infrastruktury</p> <p>Poprawa jakości środowiska miejskiego, włącznie z rewitalizacją terenów zdegradowanych i zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza</p>
	Poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie dostępności kraju w układzie europejskim	Zwiększenie dostępności transportowej kraju w układzie europejskim			Zalecenie nr 6 na lata 2013-2014: (...) Wzmocnienie roli i zasobów urzędu sprawującego nadzór nad rynkiem kolejowym oraz zapewnienie skutecznego i bezwzględnego wdrożenia projektów inwestycyjnych w kolejnictwie (...)	Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia	Rozwijanie kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów kolejowych
		Podniesienie poziomu bezpieczeństwa systemu transportowego					Zwiększenie konkurencyjności gospodarki poprzez inwestowanie w drogową sieć TEN-T i łączenie drugorzędnych i trzeciorzędnych węzłów z infrastrukturą TEN-T
		Rozwój alternatywnych form transportu					Opracowanie przyjaznych dla środowiska systemów transportu i promowanie zrównoważonej mobilności w miastach
III CZYSTA ENERGIA	Zwiększenie stabilności dostaw energii elektrycznej i gazu ziemnego	Usprawnienie infrastruktury przesyłowej i dystrybucyjnej energii elektrycznej i gazu ziemnego (w tym budowa i rozbudowa terminala LNG)			Zalecenie nr 6 na lata 2013-2014: Odnowienie i rozbudowę mocy wytwórczych (...)		
		Poprawa zdolności do magazynowania energii elektrycznej i gazu ziemnego					
VII. INTEGRACJA SPOŁECZNE	Wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	Aktywna integracja społeczna	Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu	Europejski program walki z ubóstwem	Zalecenia Rady nr 3 na lata 2013-2014: [...] Zwalczanie ubóstwa pracujących (...)	Zwiększenie współczynnika aktywności zawodowej poprzez poprawę polityki w dziedzinie zatrudnienia,	Aktywne włączenie
		Integracja usług różnych służb publicznych					Promowanie innowacji społecznych.
		Wsparcie ekonomii społecznej i miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych					Większy i stabilny dostęp do
	Ograniczenie ryzyka	Poprawa dostępu do niedrogich					

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE	
Oś priorytetowa	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety	Inicjatywa flagowa		Priorytety finansowania	Kierunki działań
	wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług	usług publicznych				włączenia społecznego i edukacji	wysokiej jakości i przystępnych cenowo usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym
		Wzrost udziału wsparcia w formie usług niestacjonarnych		Europejska Agenda Cyfrowa			Aktywne włączenie
VII. INTEGRACJA SPOŁECZNE	Włączenie społeczności zamieszkałych obszary peryferyjne i zdegradowane	Kompleksowa rewitalizacja					Rewitalizacja fizyczna i gospodarcza ubogich społeczności miejskich i wiejskich (w tym RLKS);
V. INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA	Poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie krajowym	Zwiększenie wewnątrzregionalnej dostępności transportowej	Wzrost zrównoważony	Europa efektywnie korzystająca z zasobów	Zalecenie nr 6 na lata 2013-2014: (...) Wzmocnienie roli i zasobów urzędu sprawującego nadzór nad rynkiem kolejowym oraz zapewnienie skutecznego i bezwłocznego wdrożenia projektów inwestycyjnych w kolejnictwie (...)	Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia	Zwiększenie konkurencyjności gospodarki poprzez inwestowanie w drogową sieć TEN-T i łączenie drugorzędnych i trzeciorzędnych węzłów z infrastrukturą TEN-T
	Podniesienie poziomu bezpieczeństwa systemu transportowego						
	Rozwój alternatywnych form transportu						
	Poprawa warunków administracyjno-prawnych dla rozwoju gospodarki	Poprawa jakości regulacji (prawa)			Zalecenie Rady nr 7 na lata 2013-2014: Dalsze działanie na rzecz poprawy otoczenia biznesu poprzez uproszczenie egzekwowania umów i wymogów dotyczących pozwoleń na budowę oraz przez obniżenie kosztów przestrzegania przepisów podatkowych (...)	Otoczenie biznesu sprzyjające innowacjom	Inwestycje w potencjał instytucjonalny i w skuteczność administracji publicznej oraz usług publicznych ukierunkowane na przeprowadzenie reform, lepsze prawo i jakość rządzenia
		Poprawa jakości obsługi w administracji publicznej					
		Poprawa jakości działania wymiaru sprawiedliwości					

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE	
Oś priorytetowa	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety	Inicjatywa flagowa		Priorytety finansowania	Kierunki działań
		Poprawa jakości zarządzania strategicznego i finansowego			Zalecenie Rady nr 2 na lata 2013-2014: (...) Przyjęcie środków służących wzmocnieniu mechanizmów rocznej i średniookresowej koordynacji budżetowej na różnych poziomach administracji.		
II. CYFROWE PODKARPACKIE	Zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie	Wzmocnienie zastosowania TIK w usługach publicznych	Wzrost inteligentny	Europejska Agenda Cyfrowa			Doskonalenie aplikacji TIK w zakresie administracji elektronicznej (w tym elektronicznych zamówień publicznych), e-learningu, e-kultury, e-integracji i e-zdrowia

Sekcja 1.2 Rozkład środków finansowych

Uzasadnienie podziału środków między cele tematyczne i priorytety inwestycyjne

W perspektywie finansowej 2014-2020 fundusze europejskie będą przeznaczone na wszystkie zaproponowane w ramach Wspólnych Ram Strategicznych cele tematyczne. Nastąpi jednak wyraźna koncentracja środków w tych obszarach, które umożliwią realizację określonych w Umowie Partnerstwa celów, przy jednoczesnym zagwarantowaniu finansowania najbardziej efektywnych przedsięwzięć. Koncentracja tematyczna interwencji w ramach RPO WP na kluczowych dla rozwoju regionu w najbliższych latach dziedzinach, przy niezbędnej dla uzyskania oczekiwanego wpływu wielkości angażowanych środków, doprowadzi do wzmocnienia istniejących potencjałów rozwojowych i zapewni ich lepsze wykorzystanie.

Podstawowym uzasadnieniem rozkładu środków w ramach RPO WP jest konieczność realizacji trzech priorytetów strategii Europa 2020 - strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Pięć ambitnych celów wynikających ze strategii Europa 2020 dotyczy: zwiększania zatrudnienia, wzrostu innowacyjności (mierzonego wzrostem nakładów na B+R ogółem i wzrostem udziału nakładów przedsiębiorstw), zmian klimatu, edukacji i walki z ubóstwem. Określone w strategii Europa 2020 priorytety zostały, zgodnie z konkluzjami Rady Europejskiej, dostosowane do specyficznych uwarunkowań krajowych i przyjęte w Krajowych programach reform na rzecz realizacji strategii Europa 2020 jako tzw. Krajowe cele rozwojowe.

Osiągnięcie Priorytetów strategii Europa 2020 jest wspierane poprzez realizację Projektów przewodnich: Unia innowacji; Mobilna młodzież, Europejska agenda cyfrowa; Europa efektywnie korzystająca z zasobów; Polityka przemysłowa w erze globalizacji; Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia; Europejski program walki z ubóstwem, które należy uznać za zgodne z wyzwaniami rozwojowymi województwa podkarpackiego i możliwe, w różnym stopniu, do wykorzystania w tworzeniu skutecznego wsparcia rozwojowego dla tego obszaru, finansowanego przy udziale środków publicznych.

Dokonując podziału środków pomiędzy poszczególnymi celami tematycznymi wzięto również pod uwagę wnioski wynikające z analizy barier, potrzeb i potencjałów województwa podkarpackiego.

Koncentracja tematyczna w ramach RPO WP polega zatem na skoncentrowaniu interwencji polityki regionalnej z poziomu krajowego na działaniach zorientowanych na strategiczne dziedziny decydujące o konkurencyjności regionu w dłuższym horyzoncie czasowym.

Ustalone obszary tematyczne w ramach RPO WP, wraz z przypisanym im określonym podziałem środków, są istotne z punktu widzenia osiągnięcia celów rozwojowych kraju (kreowania wzrostu i zatrudnienia) i wynikają z analizy czynników rozwoju terytorialnego wpływających na poziom konkurencyjności.

Uwzględniając zapisy projektów rozporządzeń KE ustanawiających szczegółowe przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego, alokacje dla poszczególnych priorytetów Programu zostały określone w następujący sposób:

- działania dotyczące innowacji, badań naukowych, rozwoju technologicznego, rozwoju produktów i usług opartych na technologiach informacyjno- komunikacyjnych, wsparcia przedsiębiorców, zwiększenia efektywności energetycznej oraz działania związane z odnawialnymi źródłami energii (cele tematyczne 1, 2, 3, 4) – **50%** całkowitej alokacji przyznanej z EFRR;
- działania mające na celu zwiększenie stopnia wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz poprawę efektywności energetycznej (cel tematyczny 4) – **18,6%** całkowitej alokacji przyznanej z EFRR;
- działania mające na celu promowanie włączenia społecznego i walkę z ubóstwem (cel tematyczny 9) - **28,7%** całkowitej alokacji przyznanej z EFS;
- **66,1%** całkowitej alokacji przyznanej z EFS zostanie przeznaczona na pięć priorytetów inwestycyjnych.

Określając podział środków na poszczególne cele tematyczne i priorytety inwestycyjne w ramach RPO WP, wzięto również pod uwagę priorytety finansowania określone przez KE dla Polski w dokumencie Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020 (tzw. Position paper dla Polski).

Priorytety finansowania odzwierciedlają wagę potrzeb w zakresie finansowania i potencjalny wkład we wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Są to m.in. poprawa dostępności transportowej, modernizacja sieci energetycznych, poszerzenie korzystania z TIK, zwiększanie innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw, rozwój e-gospodarki, integracja najsłabszych grup społecznych na rynku pracy, poprawa jakości edukacji, gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna.

Wskazane powyżej cele tematyczne i priorytety inwestycyjne uporządkowano według przyjętej w RPO WP logiki interwencji wydzielając 9 osi priorytetowych.

Tabela 4. Matryca logiczna strategii inwestycyjnej programu

Oś priorytetowa	Fundusz	Wsparcie UE (mln EUR)	Udział łącznego wsparcia UE w całości środków programu (w podziale na fundusze)	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Cele szczegółowe priorytetów inwestycyjnych	Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające poszczególnym celom szczegółowym
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	EFRR	51,0	2,4%	1	1.1	Wzmocnienie potencjału jednostek sektora nauki do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej	Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB
	EFRR	87,0	4,1%		1.2	Zwiększenie skali i poprawę jakości prac badawczo-rozwojowych w województwie podkarpackim	Udział podmiotów gospodarczych ponoszących nakłady na działalność B+R w ogólnej liczbie podmiotów
	EFRR	76,8	3,6%	3	3.1	Wzrost poziomu przedsiębiorczości i tworzenie warunków do jej rozwoju	Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady brutto na środki trwałe w sektorze prywatnym jako % PKB)
	EFRR	33,3	1,6%		3.2	Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych	Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady brutto na środki trwałe w sektorze prywatnym jako % PKB)
	EFRR	130,4	6,1%		3.3	Trwałe przyspieszenie rozwoju istniejących przedsiębiorstw	Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady brutto na środki trwałe w sektorze prywatnym jako %PKB)
	EFRR	33,8	1,6%		3.4	Podniesienie jakości i rozszerzenie usług oferowanych przez Instytucje Otoczenia Biznesu	Udział przedsiębiorstw innowacyjnych - w ogóle przedsiębiorstw - nowe lub istotnie ulepszone produkty
	II. Cyfrowe Podkarpackie	EFRR	66,0	3,1%	2	2.3	Wzrost jakości i rozszerzenie zakresu usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną
III. Czysta energia	EFRR	43,5	2%	4	4.1	Wzrost wykorzystania potencjału odnawialnych źródeł energii w szczególności w generacji rozproszonej	Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto
	EFRR	105,3	5%		4.3	Poprawa efektywności energetycznej w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej	Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na jednego mieszkańca Emisja gazów cieplarnianych [KOBIZE] Emisja GHG
	EFRR	76,1	3,6%		4.5	Obniżenie emisyjności ośrodków miejskich województwa	Zmniejszenie strat w przesyłce energii ciepłej Liczba TJ energii ciepłej („siecowej”) na

							1000 mieszkańców (Polska=100) Liczba dni w roku, w których przekroczono normy jakości powietrza (PM 10, PM 2.5) w stacjach pomiarowych np. Podkarpackiego
	EFRR	28,8	1,4%		4.7	Wzrost produkcji energii pochodzącej z wysokosprawnej kogeneracji	Odsetek energii ciepłej wytwarzanej w kogeneracji Dodatkowa moc zainstalowana w kogeneracji
IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	EFRR	24,6	1,2%	5	5.2	Zwiększenie odporności na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu występujące na terenie województwa podkarpackiego	Pojemność obiektów małej retencji wodnej
	EFRR	24,7	1,2%	6	6.1	Rozwój systemu gospodarki odpadami komunalnymi oraz poprawa gospodarki odpadami innymi niż komunalne w województwie	Udział odpadów komunalnych zbieranych selektywnie, w tym szkła, papieru i tworzyw sztucznych, w masie wszystkich zebranych odpadów komunalnych w skali województwa w ciągu roku Udział odzyskanych odpadów innych niż komunalne w strumieniu odpadów
	EFRR	81,8	3,9%		6.2	Poprawę stanu gospodarki wodno-ściekowej na terenie województwa	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków
	EFRR	56,2	2,7%		6.3	Rozwój zasobów kultury i ochronę zabytków województwa podkarpackiego	Zwiedzający muzea i oddziały muzealne (ogółem) na 1000 mieszkańców
	EFRR	11,3	0,5%		6.4	Przywrócenie i ochronę różnorodności biologicznej województwa podkarpackiego	Powierzchnia form ochrony przyrody objęta planami
	EFRR	20,3	1%		6.5	Poprawę jakości przestrzeni miejskiej województwa podkarpackiego	Powierzchnia terenów zdegradowanych poddanych rekultywacji lub remediacji Liczba ludności objęta systemem monitoringu ciągłego i powiadamiania o jakości powietrza Ilość emisji unikniętej (zanieczyszczenia pyłowe gazowe)
		EFRR	29,3	1,4%	4	4.5	Poprawa jakości oferty transportu zbiorowego (publicznego) w miastach województwa podkarpackiego
V. Infrastruktura komunikacyjna	EFRR	214,8	10,2%	7	7.2	Poprawa drogowych powiązań w województwie	Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej terytorium Polski: Podkarpackie
	EFRR	129,5	6,1%		7.4	Wzrost konkurencyjności oferty transportu kolejowego	Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej terytorium Polski: Podkarpackie
VI. Regionalny rynek				8			

pracy	EFS	86,9	4,1%		8.5	Wzrost liczby osób lepiej przygotowanych do wejścia i utrzymania się na rynku pracy	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu Liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego
	EFS	98,4	4,7%		8.7	Wzrost przedsiębiorczości i samozatrudnienia w regionie	Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej
	EFS	11,7	0,6%		8.8	Zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób mających utrudniony dostęp do rynku pracy z powodu sprawowania opieki nad dziećmi do lat 3	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/ wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu
	EFS	32,8	1,6%		8.9	Poprawa kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami Zwiększenie adaptacyjności przedsiębiorstw i pracowników, dotkniętych procesami zmiany gospodarczej	Liczba osób, które nabyły kompetencje w ramach lub po opuszczeniu programu Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie
	EFS	5,4	0,3%		8.10	Utrzymanie aktywności zawodowej i dobrego stanu zdrowia mieszkańców województwa	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie .
VII. Integracja społeczna	EFS	45,3	2,1%	9	9.4	Wzrost aktywności społecznej i zawodowej oraz samodzielności osób będących w szczególnie niekorzystnej sytuacji społecznej i zawodowej	Liczb osób niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie pracującymi na własny rachunek)

						Liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)
	EFS	78,4	3,7%	9.7	Zwiększenie liczby osób korzystających z wysokiej jakości usług społecznych.	Liczba osób w niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, uzyskujących kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu
	EFS	45,4	2,2%		Zwiększenie liczby osób korzystających z wysokiej jakości usług zdrowotnych.	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych
	EFRR	75,7	3,6%	9.1	Poprawa jakości infrastruktury ochrony zdrowia w województwie.	Oczekiwana liczba osób korzystających z ulepszonych usług opieki zdrowotnej
					Poprawa jakości infrastruktury społecznej w województwie.	
	EFRR	56,0	2,6%	9.2	Ograniczenie problemów społecznych na terenach zdegradowanych	Oczekiwana liczba osób korzystających z infrastruktury na obszarach zrewitalizowanych
EFRR	6,4	0,3%	9.3	Wzrost skali świadczonych usług użyteczności publicznej świadczonych przez przedsiębiorstwa społeczne.		
VIII. Jakość edukacji i kompetencji w regionie				10.1	Upowszechnienie edukacji przedszkolnej	Liczba przedszkoli, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS
	EFS	34,9	1,6%		Poprawa jakości kształcenia ogólnego	Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS
	EFS	80,0	3,8%	10.3/10.3 BIS	Rozwój wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego odpowiadającego na potrzeby regionalnego rynku pracy	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki
					Upowszechnienie kształcenia ustawicznego	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C) Liczba osób, które nabyły kompetencje w ramach lub po opuszczeniu programu Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)
	EFRR	60,5	2,8%	10.4	Poprawa dostępności i jakości regionalnej infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej	

IX. Pomoc techniczna	EFS	69,9	3,3%			Umożliwienie sprawnego funkcjonowania systemu realizacji programu oraz zapewnienie ciągłości procesu programowania.	
----------------------	-----	------	------	--	--	---	--

SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH

2.1 OŚ PRIORYTETOWA I. KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA

Tabela 5: Priorytety inwestycyjne w ramach OP 1

Oś priorytetowa I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka		
CT 1 Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	1.1 Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy	EFRR
	1.2 Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, eko-innowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu	
CT 3 Wzmacnianie konkurencyjności MŚP	3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości	
	3.2 Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia	
	3.3 Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług	
	3.4 Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji	

Oś priorytetowa I jest osią jednofundusową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W jej ramach przewiduje się realizację działań objętych CT1 i CT 3. Połączenie dwóch CT w ramach jednej Osi priorytetowej jest uzasadnione z uwagi na komplementarność zaplanowanych do realizacji typów projektów. Wsparcie infrastruktury i działalności w zakresie B+R w ramach CT 1 jest ściśle powiązane z wdrażaniem innowacji w przedsiębiorstwach zaprogramowanym w ramach CT 3. Jednocześnie zarówno w ramach CT 1 jak i w CT 3 przewidywane jest wsparcie innowacyjności i aktywności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw, co ostatecznie wpłynie na podniesienie poziomu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki województwa.

Priorytetem w tym obszarze powinno być stworzenie otoczenia biznesu sprzyjającego innowacjom, aby umożliwić zmianę w kierunku gospodarki opartej na innowacjach zdolnej tworzyć miejsca pracy w kontekście zmniejszającej się przewagi kosztowej. Główne elementy powinny obejmować wzmacnianie prywatnej działalności w zakresie badań i innowacji oraz poprawę transferu wiedzy między sektorem publicznym i prywatnym. Inwestycje należy ukierunkować na działania prowadzące do innowacyjności, wyższej wartości dodanej, dostarczania innowacyjnych wyników oraz zwiększania wydajności, a w ten sposób do rozszerzenia i internacjonalizacji działalności gospodarczej oraz zwiększonego zatrudnienia. Inwestycje należy skoncentrować na obszarach, w których można osiągnąć przewagę konkurencyjną i dokonać transformacji gospodarczej zgodnie

z inteligentną specjalizacją, w szczególności w obszarze wzmocnienia bazy produkcyjnej. Inteligentne specjalizacje regionu są rezultatem wyboru bazującego przede wszystkim na regionalnych atutach i endogenicznych zasobach, w tym także w aktualnej i przyszłej działalności naukowo-badawczej i przedsiębiorczości. W województwie podkarpackim sprecyzowano wybór dwóch inteligentnych specjalizacji wiodących: lotnictwo i kosmonautyka oraz jakość życia i jednej inteligentnej specjalizacji wspomagającej: informatyka i telekomunikacja¹⁸⁰.

Wybór przemysłu lotniczego i kosmicznego jako inteligentnej specjalizacji województwa podkarpackiego ma swoje uzasadnienie także w jasno zdefiniowanym potencjale naukowo-badawczym i edukacyjnym regionu. Region charakteryzuje m.in. wysoko rozwinięty przemysł lotniczy, o długich tradycjach, z zaangażowanym kapitałem zagranicznym, jak również rozwinięte szkolnictwo wyższe, istotne dla rozwoju regionu kierunki badań i edukacji, głównie w Politechnice Rzeszowskiej i Uniwersytecie Rzeszowskim. Ogromnym potencjałem w tej dziedzinie cechuje się Dolina Lotnicza - unikatowy klaster high-tech pełniący rolę klastra wiodącego nie tylko w południowo-wschodniej Polsce, ale również w Europie. Obecnie na Podkarpaciu koncentruje się około 90% krajowej produkcji przemysłu lotniczego. Dolina Lotnicza poprzez swoje działania dąży do dynamicznego rozwoju regionu, zwiększenia liczby miejsc pracy oraz poprawy warunków życia mieszkańców.

Wybór jakości życia jako drugiej inteligentnej specjalizacji znajduje pełne uzasadnienie w zasobach endogenicznych regionu. O ile inteligentna specjalizacja lotnictwo i kosmonautyka dotyczy zasadniczo kilku największych miast województwa podkarpackiego, to specjalizacja jakość życia z założenia ma służyć inteligentnemu rozwojowi całego jego obszaru, w tym szczególnie środowiska wiejskiego i małych miejscowości.

Natomiast informatyka i telekomunikacja została uznana za inteligentną specjalizację wspomagającą. Ma to duże znaczenie dla każdego obszaru społecznego i gospodarczego rozwoju regionu ponieważ pozwoli organizacyjnie i finansowo wspierać sektory wysokich technologii.

Realizacja priorytetów inwestycyjnych z dwóch celów tematycznych pozwoli zmaksymalizować skuteczność realizacji celu, którym jest **wzrost poziomu przedsiębiorczości oraz poprawa zewnętrznej konkurencyjności regionu**. Oba cele tematyczne przyczyną się do realizacji celu głównego Umowy Partnerstwa, którym jest **zwiększenie konkurencyjności gospodarki**.

Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy (PI 1.1)

Skuteczne wykorzystanie wiedzy, w tym przede wszystkim wyników badań naukowych szczególnie w kontekście rozwoju gospodarczego regionu jest jednym z podstawowych elementów budowania przewag konkurencyjnych. Zasadniczy kierunek działań, w tym zakresie powinien koncentrować się przede wszystkim na wzmocnieniu własnych specjalizacji regionalnych. Efektywna realizacja działania wymaga zatem skutecznego

¹⁸⁰ Projekt Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3).

wsparcia zewnętrznego, zarówno instytucjonalnego jak i finansowego w ramach partnerskiej współpracy sektora akademickiego i gospodarczego, przy aktywnym udziale administracji lokalnej i regionalnej. Spójne i komplementarne działania w tym zakresie stworzą realną szansę na wzmocnienie, a także efektywne wykorzystanie już istniejącego potencjału badawczego w regionie¹⁸¹ w celu realizacji bardziej zaawansowanych przedsięwzięć. Uczelnie wyższe są ogromnym potencjałem województwa, który potrzebuje wsparcia dla dalszego rozwoju dlatego interwencja w ramach priorytetu będzie prowadzona w celu zapewnienia najlepszych warunków infrastrukturalnych do prowadzenia badań naukowych. Profil badawczy uczelni wyższych jest powiązany z kierunkami prowadzonych studiów, zatrudnianą kadrą naukową oraz w odniesieniu do części nauk (np. technicznych, biologicznych, chemicznych) z infrastrukturą laboratoryjną. Aby posiadanie zaplecza B+R przekładało się na wzrost innowacyjności i konkurencyjności regionu, uczelnie wyższe powinny również dysponować wykształconą kadrą naukową, prowadzić intensywną działalność badawczą oraz podejmować ożywioną współpracę z przedsiębiorcami prowadzącymi działalność w regionie.

Cel szczegółowy: Wzmocnienie potencjału jednostek sektora nauki do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej.

Tabela 6. Wskaźniki rezultatu (PI 1.1)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1		Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	%	Regiony słabiej rozwinięte	0,95	2011		GUS	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W ramach priorytetu 1.1 planuje się wsparcie inwestycji polegających na tworzeniu i rozwoju infrastruktury badawczo-rozwojowej jednostek naukowych (w tym szkół wyższych). Interwencja w ramach priorytetu będzie miała na celu ukierunkowanie potencjału badawczo-rozwojowego województwa na zastosowanie gospodarcze **w odpowiedzi na zapotrzebowanie ze strony przedsiębiorców**. W ramach priorytetu wpierane będą inwestycje wynikające z regionalnych specjalizacji określonych w Regionalnej Strategii Innowacji na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3). W tej grupie projektów wsparciem objęte zostaną wybrane przedsięwzięcia infrastrukturalne, nie ujęte w ramach Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej, które mają jednak kluczowe znaczenie dla realizacji regionalnej strategii inteligentnej specjalizacji. Wyłączone ze wsparcia będą inwestycje w infrastrukturę dydaktyczną szkół wyższych. Finansowanie infrastruktury TIK w jednostkach naukowych będzie możliwe tylko wówczas, gdy infrastruktura ta jest przedmiotem projektu lub jest niezbędna do realizacji projektu. W przypadku projektów badawczych (w tym we współpracy z przedsiębiorcami) wsparciem objęte zostaną w szczególności projekty interdyscyplinarne ukierunkowane na

¹⁸¹ Strategia Rozwoju Województwa-Podkarpackie 2020, Rzeszów, sierpień 2013, s. 34

komercjalizację wyników badań, także w powiązaniu z doposażeniem laboratoriów w niezbędną aparaturę badawczą m.in. w celu uzyskania certyfikacji tych laboratoriów.

Interwencja zostanie rozszerzona o wsparcie w zakresie szkoleń i staży pracowników naukowych w krajowych i międzynarodowych jednostkach badawczych, jak również w przedsiębiorstwach.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- wsparcie infrastruktury sfery B+R w jednostkach naukowych wynikające z regionalnych specjalizacji
- wsparcie jednostek naukowych w zakresie działalności badawczo-rozwojowej w obszarach specjalizacji regionalnej (w tym wspólne projekty badawcze sektora B+R i przedsiębiorstw)

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki naukowe, szkoły wyższe
- Konsorcja jednostek naukowych i przedsiębiorstw

Główne grupy docelowe:

- Przedsiębiorcy
- Zespoły naukowo-badawcze
- Pracownicy sektora B+R

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa, w szczególności w obszarach lokalizacji jednostek z dorobkiem naukowym oraz zapleczem badawczym (rzeszowski ośrodek akademicki i jego zamiejscowe jednostki badawcze, a także ośrodki posiadające szkoły wyższe) zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujący tryb wyboru projektów:

- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne).

Z uwagi na specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 1.1 przewiduje się zastosowanie trybu pozakonkursowego w formule projektów strategicznych. Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub zakres planowanych przedsięwzięć - brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkurencyjnego.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji działania związane z podnoszeniem kompetencji kadr, staży pracowników naukowych i pracowników przedsiębiorstw pozostające w bezpośrednim związku z celami projektu, niezbędne do wdrożenia i obsługi realizowanych przedsięwzięć (art. 98 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.). Zastosowanie tego mechanizmu przełoży się na wzrost kompetencji i wiedzy praktycznej pracowników, a jednocześnie przyczyni się do podniesienia potencjału badawczo-wdrożeniowego jednostek naukowych i przedsiębiorstw.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 7. Wskaźniki produktu (PI 1.1)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba jednostek naukowych (w tym szkół wyższych) objętych wsparciem w zakresie inwestycji w infrastrukturę B+R	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjenci	Rocznie
2	Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjenci	Rocznie
3	Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi (CI)	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjenci	Rocznie
4	Liczba osób objętych wsparciem w zakresie rozwoju kadr B+R, O/K/M	os.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjenci	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu (PI 1.2)

Cechami pozytywnymi w województwie podkarpackim są niewątpliwie: duży udział nakładów na prace rozwojowe i badania stosowane, wysoki udział przedsiębiorstw w finansowaniu działalności badawczo-rozwojowej (wyraźnie wyższy od średniej krajowej), bardzo wyraźny wzrost nakładów na B+R od roku 2005 w wartościach bezwzględnych, korzystna struktura kierunków wydatkowania środków według dziedzin nauki (z dużym udziałem wydatków w naukach inżynieryjno-technicznych), tendencja rosnąca liczby udzielanych patentów po 2004 r., stabilna liczba jednostek badawczo-rozwojowych (rosnąca w 2009 r.)¹⁸².

Jednak jedną z barier rozwojowych jest niska innowacyjność gospodarki przejawiająca się m.in.: niskim poziomem uczestnictwa ośrodków B+R w procesie tworzenia i dyfuzji innowacji do sektora przedsiębiorstw, niskim wskaźnikiem współpracy firm z regionalnym zapleczem B+R, problemami z wdrażaniem innowacji przez przedsiębiorstwa. Znaczące jest to, że w województwie więcej przedsiębiorstw niż średnio w kraju wskazuje na bariery ekonomiczne i bariery rynkowe (np. brak własnych środków finansowych, zbyt wysokie koszty innowacji)¹⁸³. Dlatego też konieczne jest skierowanie wsparcia stymulującego działalność innowacyjną poprzez tworzenie warunków dla prowadzenia działalności B+R. Oczekiwany efektami tego wsparcia będą: zwiększenie nakładów prywatnych na działalność B+R oraz zwiększenie stosowania innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach w zakresie rozwoju produktów i usług.

We współczesnej gospodarce za kluczowe czynniki pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw uznawana jest wiedza i innowacje. Dlatego ważnym jest także aby wspierać działania w tym zakresie mając na uwadze rozwój wyspecjalizowanych instytucji poprzez profesjonalizację ich działalności (nie infrastruktury).

Cel szczegółowy: Zwiększenie skali i poprawa jakości prac badawczo-rozwojowych w województwie podkarpackim

Tabela 8. Wskaźniki rezultatu (PI 1.2)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1		Udział podmiotów gospodarczych ponoszących nakłady na działalność B+R w ogólnej liczbie podmiotów	%	Regiony słabiej rozwinięte	52,7	2011		GUS	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

¹⁸² Ibidem, s. 47

¹⁸³ Ibidem, s. 70

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Działania przewidziane w ramach priorytetu inwestycyjnego 1.2 mają na celu zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw poprzez rozwój infrastruktury B+R oraz wsparcie prac badawczo-rozwojowych w przedsiębiorstwach służących głównie realizacji *regionalnych strategii inteligentnej specjalizacji*. W ramach priorytetu planuje się możliwość uzyskania wsparcia na wdrożenie własnych lub zakupionych wyników badań naukowych oraz praw do własności intelektualnych. Przewiduje się również wsparcie transferu wiedzy i praw niematerialnych oraz wsparcie dla pozyskania praw wyłącznych dla własnych rozwiązań technicznych.

Działania realizowane w ramach priorytetu będą skutkowały poprawą jakości badań oraz wzmocnieniem współpracy sektora nauki i gospodarki. Przedsiębiorcy będą mogli przeprowadzić prace badawcze samodzielnie i przy wykorzystaniu własnych zasobów lub współpracując w tym zakresie z podmiotem zewnętrznym (jednostką naukową, innym przedsiębiorcą, siecią naukową, konsorcjum naukowo-przemysłowym itp.). Przewidziana interwencja zostanie rozszerzona m.in. o wsparcie w zakresie staży pracowników przedsiębiorstw w jednostkach badawczych co przełoży się na wzrost kompetencji i wiedzy praktycznej pracowników, a jednocześnie na podniesienie potencjału badawczo-wdrożeniowego jednostek naukowych i przedsiębiorstw. Efektem osiągniętym dzięki wsparciu będzie wzrost nakładów na B+R przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia w przedsiębiorstwach w obszarze B+R.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- wsparcie na stworzenie lub rozwój istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego (np. centra B+R), służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, w tym zakup aparatury specjalistycznej i urządzeń laboratoryjnych, także tych służących certyfikacji laboratoriów. Wsparcie uzyskują projekty do 25 mln PLN kosztów kwalifikowanych (zgodnie z linią demarkacyjną).
- wsparcie prac B+R przez przedsiębiorstwa rozpoczynające lub rozwijające działalność badawczo-rozwojową oraz wdrażających innowacyjne rozwiązania (w tym wsparcie na uzyskanie poza granicami RP ochrony własności przemysłowej w trybie krajowym i międzynarodowym). Wsparcie uzyskują projekty do 3 mln PLN kosztów kwalifikowanych (zgodnie z linią demarkacyjną).
- wsparcie wdrożenia własnych lub zakupionych wyników prac B+R, badań naukowych/technologii, jak również zakup praw do własności intelektualnej (w tym patentów, licencji, know-how lub innej nieopatentowanej wiedzy technicznej związanej z wdrażanym produktem lub usługą). Wsparcie uzyskują projekty do 25 mln PLN kosztów kwalifikowanych (zgodnie z linią demarkacyjną).

Główne typy beneficjentów:

- Przedsiębiorstwa
- Konsorcja przedsiębiorstw z jednostkami naukowymi innymi przedsiębiorcami, siecią naukową, konsorcjum naukowo-przemysłowym itp.
- Podmioty zarządzające klastrami

- Podmioty zarządzające parkami naukowo-technologicznymi, centrami transferu technologii, inkubatorami przedsiębiorczości
- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Instytucje otoczenia biznesu

Główne grupy docelowe:

- Przedsiębiorstwa

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne)

W ramach interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 1.2 przewiduje się stosowanie konkursowego trybu wyboru projektów. Przewidywana jest także realizacja ograniczonej liczby operacji w formule projektów strategicznych. Zastosowanie konkretnego trybu będzie uzależnione od rodzaju projektów, które będą podlegały dofinansowaniu. Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub zakres planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkursowego. W pozostałym zakresie priorytetu inwestycyjnego, projekty wyłaniane będą w trybie konkursowym. W procesie wyboru projektów objętych dofinansowaniem w ramach PI 1.2 przewiduje się zastosowanie *preferencji* dla interwencji w obszarach regionalnej inteligentnej specjalizacji oraz przedsięwzięć realizowanych w ramach współpracy pomiędzy przedsiębiorstwem, a jednostką naukową i/lub realizowane w ramach inicjatyw klastrowych. Preferencje uzyskają również projekty mające na celu wypracowanie/wdrożenie eko-innowacji umożliwiających bardziej efektywne gospodarowanie zasobami i surowcami oraz zdobycie przewag konkurencyjnych.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji działania związane z rozwojem kadr nauki i przedsiębiorstw zaangażowanych w prowadzenie badań naukowych, pozostające w bezpośrednim związku z celami projektu, niezbędne do wdrożenia i obsługi realizowanych przedsięwzięć (art. 98 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013

z dnia 17 grudnia 2013 r.). Uzasadnieniem zastosowania tego mechanizmu jest to, iż decydujący w tym zakresie jest czynnik ludzki, dlatego uzupełniająco do działań inwestycyjnych wspierane będą szkolenia i staże pracowników w jednostkach naukowych, co przełoży się na wzrost kompetencji i wiedzy praktycznej pracowników, a jednocześnie przyczyni się do podniesienia potencjału badawczo-wdrożeniowego jednostek naukowych i przedsiębiorstw.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji oraz przy wykorzystaniu instrumentów finansowych

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych (zwrotnych i mieszanych). Zwiększenie wykorzystania tych instrumentów związane będzie z tymi obszarami wsparcia działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, które mają głównie charakter wdrożeń, zakupu gotowych maszyn i urządzeń. *Dobór i ostateczna decyzja zastosowania instrumentów finansowych zostanie jednak podjęta przez IZ na podstawie wyników oceny ex-ante, o której mowa w art. 37 rozporządzenia ramowego .*

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 9. Wskaźniki produktu (PI 1.2)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w zakresie inwestycji w infrastrukturę B+R	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca	Rocznie
2	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie prowadzenia prac B+R	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca	Rocznie
3	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie wdrożenia wyników prac B+R	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca	Rocznie
4	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla projektów w zakresie innowacji lub B+R (CI)	PLN	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjenci	Rocznie

5	Liczba osób objętych wsparciem w zakresie rozwoju kadr B+R,	os.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie
---	---	-----	------	----------------------------	--	--------------	---------

Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości (PI 3.1)

Województwo podkarpackie należy do województw o najniższym poziomie rozwoju gospodarczego w Polsce, zajmuje ostatnie miejsce wśród województw pod względem poziomu przedsiębiorczości. Wynika to zarówno ze złego stanu wyjściowego, jak i ze znacznie niższej, niż przeciętnie w kraju, dynamiki przedsiębiorstw (istotnie niższa niż przeciętnie w Polsce stopa kreacji i destrukcji firm).¹⁸⁴ Problemy ekonomiczne województwa wiążą się także z niewystarczającą stopą inwestycji prywatnych. Wydajność wszystkich sektorów gospodarki jest niższa niż w całej Polsce. Szczególnie niekorzystna jest sytuacja ponad trzykrotnie mniej produktywnego *rolnictwa*.

Cel szczegółowy: Wzrost poziomu przedsiębiorczości i tworzenie warunków do jej rozwoju.

Tabela 10. Wskaźniki rezultatu (PI 3.1)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady brutto na środki trwałe w sektorze prywatnym jako % PKB)		%	Regiony słabiej rozwinięte					Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Choć gospodarka województwa podkarpackiego charakteryzuje się dużym potencjałem specjalizacji, to nadal region cechuje niski poziom przedsiębiorczości i niewystarczająca stopa inwestycji. By wykorzystać w pełni potencjał województwa należy stworzyć odpowiednie warunki dla rozwoju gospodarki regionu. Wsparcie zastosowania TIK¹⁸⁵ oraz dostęp do nowoczesnych technologii ułatwi szybszy rozwój małym i średnim przedsiębiorstwom. Wsparcie MŚP w zakresie wykorzystania TIK jest tym bardziej uzasadnione, że małe podmioty gospodarcze najczęściej działają w sektorach o niskiej innowacyjności i szansą dla nich może okazać rozwinięcie działalności z wykorzystaniem e-handlu. Ponadto występuje nisza popytowa w zakupach na cele prowadzonej działalności oraz sprzedaży produktów i usług. E-handel pośrednio oddziałuje również na turystykę, przyczynia się do promocji produktów regionalnych oraz wzmacnia markę regionu poprzez promocję miejsc i ekologicznego stylu życia¹⁸⁶ a przede wszystkim wspiera rozwój mikro

¹⁸⁴ Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO... op. cit., s. 41

¹⁸⁵ Technologie informacyjno-komunikacyjne

¹⁸⁶ (RIS3) - inteligentna specjalizacja – „jakość życia”.

przedsiębiorczości. Możliwe będzie tworzenie i rozwój infrastruktury inkubatorów przedsiębiorczości, w tym inkubatorów przedsiębiorczości akademickiej.

By stworzyć lepsze warunki dla rozwoju gospodarki województwa zasadnym jest również uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych (uzbrojenie w media, budowa lub modernizacja układów komunikacyjnych, itp. w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, sprzyjających powstawaniu miejsc pracy i wzmocnieniu połączeń funkcjonalnych różnych części regionu a jednocześnie w przyciąganiu zewnętrznych inwestorów. W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się zastosowanie w priorytecie inwestycyjnym instrumentów wspierających rozwój terytorialny skierowanych do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego (ZIT/RIT). Zastosowanie ZIT/RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

Wsparcie tworzenia MŚP (w tym producentów rolno-spożywczych) poprzez:

- wsparcie inkubatorów przedsiębiorczości oraz ośrodków wspierających przedsiębiorczość akademicką przede wszystkim w oparciu o już istniejące struktury prowadzące do podniesienia jakości usług oraz pozwalające na skuteczne dotarcie z ofertą do potencjalnych odbiorców
- wsparcie ukierunkowane na rozwój nowopowstałych firm, w tym wsparcie w zakresie rozwoju produktów i usług opartych na TIK, sprzedaży produktów i usług w Internecie (handel elektroniczny), tworzenia i udostępniania usług elektronicznych.
- wsparcie tworzenia nowej i istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego (w tym na obszarach powojaskowych, przemysłowych, pokolejowych i popegeerowskich) poprzez m.in. uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media, budowę lub modernizację układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego, kampanie promocyjne.

Główne typy beneficjentów:

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Jednostki organizacyjne JST
- Podmioty zarządzające terenami inwestycyjnymi
- Organizacje pozarządowe

Główne grupy docelowe:

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa

Terytorialny obszar realizacji:

- projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa, w tym dotyczące przygotowania terenów inwestycyjnych realizowane będą również w ramach instrumentów wspierających rozwój terytorialny (ZIT/RIT).

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy – realizowane w formule ZIT/RIT

Projekty realizowane w ramach priorytetu 3.1 wybierane będą w ścieżce konkursowej. Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

W procesie wyboru projektów objętych dofinansowaniem przewiduje się zastosowanie *preferencji* dla działań z zakresu regionalnych inteligentnych specjalizacji oraz działań realizowanych na obszarach o niskim poziomie aktywności gospodarczej.

Część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT/RIT (m.in. w zakresie przygotowania terenów inwestycyjnych), których wybór zostanie dokonany w trybie pozakonkursowym.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach ZIT/RIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii ZIT/MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Proponowane projekty będą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący. Projekty muszą być wpisane w Strategii ZIT (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT/RIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Wspierane w ramach ZIT/RIT działania z zakresu przygotowania terenów inwestycyjnych będą miały charakter komplementarny w stosunku do projektów realizowanych z poziomu krajowego, kompleksowo wpływające na rozwój poszczególnych MOF.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 11. Wskaźniki produktu (PI 3.1)*

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				System sprawozdawczości	Rocznie
2	Liczba nowych wspieranych przedsiębiorstw (CI)	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjenci/ System sprawozdawczości	Rocznie
3	Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych	ha	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjenci	Rocznie

*Wskaźnik nr 3 realizowany będzie również przez projekty ZIT/RIT.

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia (PI 3.2)

Atrakcyjność inwestycyjna województwa należy do najlepszych w Polsce Wschodniej. W wartościach bezwzględnych udział BIZ¹⁸⁷ per capita oszacowano na 270 zł. Pomimo, że był to najlepszy rezultat w makroregionie Polski Wschodniej, to w perspektywie ogólnopolskiej pozwoliło województwu podkarpackiemu zająć 11. miejsce. Jednak, pomimo radykalnie słabej dostępności drogowej i kolejowej oraz niewielkiego rynku zbytu, zapewnia ono stosunkowo niskie koszty pracy. Postrzegane jest także jako najbezpieczniejszy obszar w kraju. Szczególnie dobrze oceniana jest atrakcyjność dwóch podregionów – tarnobrzeskiego i rzeszowskiego. Wśród innych atutów regionu wymienia się także działalność parków technologicznych i Specjalnych Stref Ekonomicznych, konkurencyjne ceny gruntów oraz obecność wykwalifikowanej kadry, wyrosłej z przemysłowej tradycji.¹⁸⁸

W strukturze odbiorców eksportu województwa podkarpackiego występuje również duże zróżnicowanie partnerów. Obok krajów Unii Europejskiej, w tym głównie Niemiec ważnymi partnerami handlowymi są wschodni sąsiedzi w tym głównie Ukraina. Ponad 22% udział w eksporcie stanowią także pozostałe kraje tj. przede wszystkim Kanada i Stany Zjednoczone, co można tłumaczyć silnymi związkami kapitałowymi podkarpackich firm z ich amerykańskimi właścicielami. Coraz większą rolę odgrywa bowiem wymiana handlowa

¹⁸⁷ Bezpośrednie inwestycje zagraniczne

¹⁸⁸ Informacje o województwie podkarpackim dla inwestorów zagranicznych umieszczone na stronie PAIIIZ., stan z dnia 21.10.2013 r.

prowadzona przez firmy z Doliny Lotniczej (które są swoistym motorem eksportu). Natomiast niezauważalny jest eksport Podkarpacia do krajów dalekiego wschodu (Chin, Japonii, Korei i Tajwanu)¹⁸⁹

Województwo podkarpackie nie posiada silnej i rozpoznawalnej marki gospodarczej, choć „Dolina Lotnicza” coraz mocniej identyfikuje region jako wiodący w dziedzinie przemysłu lotniczego i ma szansę zostać swoistą wizytówką Podkarpacia. Działania z zakresu promocji gospodarczej realizowane były do tej pory przez szereg instytucji i miały charakter nieskoordynowanych pojedynczych inicjatyw, nie powiązanych spójną regionalną koncepcją promocji eksportu. Mało efektywne było również dotowanie wyjazdów pojedynczych przedsiębiorców na targi, co nie przełożyło się na efektywność tego działania.

Cel szczegółowy: Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych

Tabela 12. Wskaźniki rezultatu (PI 3.2)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady brutto na środki trwałe w sektorze prywatnym jako % PKB)		%	Regiony słabiej rozwinięte					Rocznie

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Pozytywnym trendem jest zwiększenie aktywności podkarpackich firm na rynkach zagranicznych. Jednocześnie wciąż konieczna jest realizacja działań, które ułatwią MŚP oferowanie produktów i usług na rynkach zagranicznych, których poziom aktywności jest uwarunkowany wielkością przedsiębiorstwa, branżą lub sektorem w którym działa. Ważnym elementem rozwoju regionu będzie aktywna promocja gospodarcza i turystyczna, prowadzona w dostosowaniu do obiektywnie istniejącego potencjału i możliwości jego opłacalnego zagospodarowania. Promocja ta powinna także obejmować możliwości biznesowe, i być prowadzona zarówno w kraju, jak i za granicą. Warunkiem koniecznym dla zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej województwa jako całości, jak i poszczególnych jego obszarów, jest wykreowanie, rozpropagowanie i utrwalenie jego pozytywnego wizerunku prezentującego walory w zakresie korzystnych warunków dla lokalizowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Skoordynowane działania w zakresie promowania atrakcyjności inwestycyjnej regionu powinny uwzględniać najistotniejsze atuty regionu. Przedsięwzięcia w powyższym zakresie mogą być realizowane zarówno na poziomie regionalnym, jak i lokalnym, w tym z uwzględnieniem udziału administracji publicznej w zakresie uczestnictwa w różnego typu międzyregionalnych i międzynarodowych projektach i sieciach współpracy.

¹⁸⁹ Ibidem, s. 31.

Realizowane przedsięwzięcia przyczynią się ponadto do wspierania ponadregionalnej i międzynarodowej aktywności przedsiębiorstw z województwa podkarpackiego poprzez:

- poprawę wizerunku gospodarki regionu wśród partnerów międzynarodowych,
- poprawę dostępu do informacji o warunkach prowadzenia działalności gospodarczej poza granicami Polski,
- ułatwienie nawiązywania i utrzymywania kontaktów gospodarczych
- wzrost inwestycji przedsiębiorców z regionu na rynkach zagranicznych,
- rozwój branż priorytetowych

Osiągnięcie powyższych celów wpłynie na poprawę wizerunku Podkarpacia oraz wzrost znaczenia regionalnych przedsiębiorców w gospodarce międzynarodowej.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

W priorytecie inwestycyjnym przewiduje się takie działania, które wypromują korzystny wizerunek regionu na arenie międzynarodowej, jak również umożliwią spójną promocję podkarpackich eksporterów w procesie ich umiędzynarodowienia.

- Wspieraniem objęte będą kompleksowe projekty z zakresu promocji gospodarczej i turystycznej regionu, ze szczególnym uwzględnieniem smart specialisation (w tym misje gospodarcze),
- Wsparcie projektów polegających na stworzeniu kompleksowej oferty dla przedsiębiorców, grup branżowych i międzybranżowych nastawionych na wzrost eksportu i zdobywanie nowych rynków zbytu poprzez m.in. opracowywanie nowych modeli biznesowych, opracowanie i wdrożenie planów rozwoju eksportu, systemów produkcji i zarządzania podnoszących konkurencyjność, dostosowujących ofertę do wymagań rynków docelowych,
- wsparcie międzynarodowej współpracy gospodarczej przedsiębiorstw (w tym producentów rolno-spożywczych) oraz przedsięwzięć polegających na wspieraniu kooperacji i współpracy między firmami i pośrednikami handlowymi poprzez rozwijanie kontaktów handlowych.

Główne typy beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego
- Organizacje pozarządowe
- Podmioty zarządzające klastrami
- Instytucje otoczenia biznesu
- Centra obsługi inwestorów i eksporterów,
- Regionalna Organizacja Turystyczna

Główne grupy docelowe

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów w trybie:

- konkursowym;

- pozakonkursowym (projekt systemowy).

Projekty realizowane w ramach priorytetu 3.2 wybierane będą w ścieżce konkursowej. Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego. W procesie wyboru projektów objętych dofinansowaniem przewiduje się zastosowanie *preferencji* dla działań z zakresu regionalnych inteligentnych specjalizacji.

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów planuje się zastosować w odniesieniu do projektu systemowego realizowanego przez Samorząd Województwa polegającego na kompleksowej promocji gospodarczej i turystycznej regionu, ze szczególnym uwzględnieniem *smart specialisation*. Projekt realizowany będzie we współpracy z m.in. jednostkami samorządu terytorialnego i partnerami gospodarczymi, wykorzystując rozwiązania wypracowane w obecnej perspektywie. Elementem promocji gospodarczej będzie także promocja turystyczna w powiązaniu z wizerunkiem regionu i jego atrakcyjności inwestycyjnej. Oparcie promocji gospodarczej w części na projektach systemowych będzie narzędziem koordynacji ich realizacji co przyniesie efekt o większej skali oddziaływania.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji oraz przy wykorzystaniu instrumentów finansowych

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu przewiduje się wykorzystanie instrumentów finansowych (zwrotnych i mieszanych). Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakresu zaangażowania instrumentów finansowych, wskazania typów instrumentów, a także warunków korzystania z tego typu wsparcia, przedstawione zostaną w dokumencie uszczegóławiającym program operacyjny w oparciu o wyniki analizy wymaganej przepisami art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 13. Wskaźniki produktu (PI 3.2)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji/ umiędzynarodowienia działalności	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjent	Rocznie
2	Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze krajowym	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjent	Rocznie
3	Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze międzynarodowym	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjent	Rocznie
4	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjent	Rocznie

Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług (PI 3.3)

Przedsiębiorstwa przemysłowe oraz usługowe w województwie podkarpackim wykazują wysoki udział sprzedaży produktów i usług zarówno nowych jak i istotnie ulepszonych (odpowiednio 5 i 3 miejsce w kraju), co świadczy o ciągłym doskonaleniu swojej oferty handlowej i wysokiej świadomości odnośnie ciągłego podnoszenia jakości produktów i usług. Jednak nadal poziom innowacyjności podkarpackich przedsiębiorstw nie jest na tyle wysoki, by mogły one konkurować na rynku krajowym czy europejskim. Firmy podkarpackie posiadają przeciętną w skali kraju prężność inwestycyjną. Nakłady inwestycyjne podkarpackich przedsiębiorstw w 2010 r. wyniosły 4,1 mld zł, co dało średnią 27 tys. zł na firmę. Wartość ta pozwoliła uplasować się województwu na 7. pozycji w Polsce. Ponad połowa wydanych środków skupiła się w pięciu powiatach – mieleckim, rzeszowskim grodzkim i ziemskim, sanockim oraz stalowowolskim. Warto podkreślić, że Przemysł jako jedyne miasto grodzkie zanotował wyższe nakłady w sektorze usług rynkowych, co stanowi na Podkarpaciu ewenement. W pozostałych powiatach dominowały nakłady firm branży przemysłowej i budownictwa, stanowiąc 60,5% całości. Na przemysłową orientację wskazywać może także wysoki udział produkcji przemysłu w sektorze MŚP, który w 2009 r. wyniósł 42,2%.¹⁹⁰ Wśród podmiotów gospodarczych, w które zaangażowany jest kapitał zagraniczny przeważały mikro i małe przedsiębiorstwa, jednak ich udział był znacząco niższy (ok. 76%) niż wynosi średnia dla Polski (ok. 83%). Podobnie mniejszy w województwie podkarpackim jest całościowy udział bezpośrednich inwestycji zagranicznych. W 2010 r. wyniósł on ok. 6% przy wyniku dla Polski równym 10%¹⁹¹. Powyższe wymusza konieczność

¹⁹⁰ Informacja pobrana ze strony projektu „Monitoruj Podkarpackie” (<http://monitoruj.podkarpackie.pl>). stan z dn. 21.10.2013 r.

¹⁹¹ Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO (...) op. cit. s.52

dokonywania dalszych inwestycji prywatnych, co konsekwentnie będzie wpływać na zwiększenie wartości nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa podkarpackiego. Ze względu na zróżnicowanie wewnętrzne regionu w poziomie aktywności gospodarczej, widoczne są potrzeby wsparcia firm (szczególnie na obszarach o niższym poziomie rozwoju gospodarczego) w zakresie przechodzenia na kolejne etapy działalności (głównie zwiększania zatrudnienia), poziomu technologicznego, jak i organizacyjnego.

Niewątpliwym motorem napędowym rozwoju regionu są inwestycje. To właśnie na ich wsparcie przeznaczone zostały środki ze Schematu 1.1 B w RPO WP 2007-2013. Taki impuls w kategoriach makroekonomicznych jest niezbędny i uzasadniony, gdyż w przeliczeniu na mieszkańca, w 2002 r. nakłady inwestycyjne wyniosły przeciętnie w kraju 1 841 zł, a w województwie podkarpackim zaledwie 1164 zł. W 2010 r. odpowiednie wartości wyniosły 2479 zł i 1746 zł. Różnice w przeciętnych inwestycjach na przestrzeni ostatnich lat nie zostały istotnie zniwelowane, nawet w okresie dobrej koniunktury gospodarczej. Taka sytuacja regionu wydaje się być wystarczającym uzasadnieniem dla wsparcia inwestycyjnego sektora przedsiębiorstw na dużą skalę w kolejnym okresie programowania, a jednocześnie wydaje się uwzględniać specyfikę regionu.¹⁹²

Cel szczegółowy: Trwałe przyspieszenie rozwoju istniejących przedsiębiorstw.

Tabela 14. Wskaźniki rezultatu (PI 3.3)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady brutto na środki trwałe w sektorze prywatnym jako %PKB)		%	Regiony słabiej rozwinięte					Rocznie

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W celu osiągnięcia jak największej efektywności wsparcia szczególny nacisk zamierza się położyć na wspieranie projektów wykorzystujących potencjały regionu, w zakresie których pozycja i rola województwa w gospodarce krajowej jest lub może być ponadprzeciętnie wysoka. Dotyczy to zarówno dziedzin już obecnie dobrze rozwiniętych, wymagających działań na rzecz utrzymania tego wysokiego poziomu rozwoju, ale także dziedzin, w których duży potencjał nie jest w pełni wykorzystany - jak *produkcja żywności i turystyka*. Turystyka w regionie stanowi znacznie mniejszą część krajowej, niżby to wynikało z potencjału ludnościowego czy terytorialnego. Wyraźną słabością regionu jest generalnie stosunkowo niska jakość oferty. Wprawdzie dynamika budowy hoteli wyższej klasy jest w makroregionie wyższa niż średnio w kraju, ale ilościowo nadal stanowią one nieznaczną część bazy¹⁹³. Dane te świadczą o potrzebie znacznego podniesienia jakości usług w tym obszarze, by zdobyć i utrzymać konkurencyjność.

¹⁹² Ewaluacja wkładu bezpośrednich dotacji inwestycyjnych udzielonych w ramach RPO WP we wzrost innowacyjności oraz konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw województwa podkarpackiego. Raport 2012 r., s. 20.

¹⁹³ Ekspertyza na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego pt. Turystyka jako czynnik rozwoju regionów Polski Wschodniej Warszawa, 18 października 2011

Szczególnie istotne będzie wsparcie innowacji produktowych, procesowych i organizacyjnych w MŚP. Wsparcie będzie się koncentrować z jednej strony na kompleksowym wsparciu dla MŚP na każdym z etapów rozwoju przedsiębiorstwa jak również wspomaganie rozwoju mikro przedsiębiorstw poprzez dostarczanie im zasobów umożliwiających rozwój i wzrost zatrudnienia. Wspierane będą działania związane z rozbudową przedsiębiorstwa, zmianą procesu produkcyjnego lub zmianą w sposobie świadczenia usług. Finansowane będą inwestycje w nowoczesne maszyny i sprzęt produkcyjny. Inwestycje w obszarze TIK¹⁹⁴ zwiększą konkurencyjność przedsiębiorstw, ulepszając oferowane przez nie usługi i produkty oraz wspomogą procesy decyzyjne w przedsiębiorstwach.

W celu zwiększenia tzw. efektu mnożnikowego interwencji, przewiduje się również dokapitalizowanie funduszy poręczeniowych i pożyczkowych.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- wsparcie rozwoju istniejących firm poprzez dofinansowanie projektów polegających na rozbudowie przedsiębiorstwa w celu dokonania zasadniczych zmian procesu produkcyjnego lub zmianę w sposobie świadczenia usług prowadzących do wprowadzenia na rynek nowych produktów/usług (inwestycje w nowoczesne maszyny i sprzęt produkcyjny) oraz projektów polegających na poprawie efektywności energetycznej procesów technologicznych wraz z kompleksową termomodernizacją budynków przemysłowych (na podstawie przeprowadzonego audytu energetycznego).
- wsparcie projektów przyczyniających się do zwiększenia wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjno – komunikacyjnych
- wsparcie inwestycyjne w MŚP poprawiające potencjał konkurencyjny firm z sektora turystyki w szczególności inwestycje związane m.in. tworzeniem stałych miejsc pracy, z rozbudową i unowocześnieniem wyposażenia przedsiębiorstwa, wdrażaniem nowych rozwiązań organizacyjnych wykorzystujących rozwiązania informacyjno – komunikacyjne.
- Wsparcie dostępu przedsiębiorstw do kapitału zewnętrznego poprzez rozwój instrumentów finansowych (wsparcie kapitałowe funduszy pożyczkowych i poręczeniowych).

Główne typy beneficjentów:

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
- Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe

Główne grupy docelowe:

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

¹⁹⁴ Ang. ICT

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego

Możliwe będzie zastosowanie preferencji, np.:

- branżowych – w celu wspierania specjalizacji regionalnych województwa;
- dla jak największej liczby tworzonych miejsc pracy

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji oraz przy wykorzystaniu instrumentów finansowych

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych (zwrotnych i mieszanych) Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakresu zaangażowania instrumentów finansowych, wskazania typów instrumentów, a także warunków korzystania z tego typu wsparcia, przedstawione zostaną w dokumencie uszczegóławiającym program operacyjny w oparciu o wyniki analizy wymaganej przepisami art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 15. Wskaźniki produktu (PI 3.3)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia na rynek nowych produktów	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca	Rocznie
2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca	Rocznie
3	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie inwestycji	Szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca	Rocznie

Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji (PI 3.4)

Ważnym czynnikiem zwiększającym atrakcyjność inwestycyjną regionu jest również rozwój instytucji otoczenia biznesu. Szczególnie istotną rolę odgrywają instytucje wspierające przedsiębiorczość, rozwiązania proinwestycyjne, komercjalizację badań naukowych i innowacyjność przedsiębiorstw. Znaczący wpływ na rozwój kompetencji i konkurencyjności podkarpackich IOB miało udzielone wsparcie w perspektywie finansowej 2007-2013. Wyróżnić tu należy m.in. następujące efekty: zwiększenie potencjału w zakresie świadczonych usług oraz poszerzenie oferty usług; poprawa wizerunku i wzrost rozpoznawalności instytucji; wzrost poziomu zatrudnienia w instytucji lub wzrost potencjału merytorycznego kadry; wzrost pozycji konkurencyjnej instytucji, a także nabycie cennego doświadczenia. Jednak potencjał IOB w regionie jest nadal niski dlatego interwencja ponosząca konkurencyjność oferowanych przez nie usług jest uzasadniona.

Wobec coraz większych wyzwań wynikających z funkcjonowania polskiej gospodarki w strukturach jednolitego rynku europejskiego, wzrastającej presji konkurencyjnej, jak również konsekwencji wynikających z globalizacji gospodarki światowej niezbędne jest zapewnienie przedsiębiorcom odpowiedniego dostępu do zróżnicowanego i odpowiadającego potrzebom rynku wsparcia. Wsparcie to powinno uwzględniać gamę dotychczas oferowanych usług, jak również przygotowywane i wdrażane pakiety nowych usług dostosowanych do specyfiki konkretnych potrzeb. Najbardziej odczuwalnymi problemami podkarpackich przedsiębiorców są kwestie finansowo-inwestycyjne oraz trudności związane z marketingiem. Niezbędne jest zatem wsparcie podmiotów zajmujących się profesjonalną obsługą doradczą przedsiębiorców oraz osób planujących podjąć działalność gospodarczą, jak również rozwój istniejących sieci instytucji otoczenia biznesu w regionie. Ważnym elementem działań powinno być kompleksowe wsparcie otoczenia

biznesu, uwzględniające jego dotychczasowe ograniczenia. W tym obszarze szczególnie istotne będzie zintegrowanie wsparcia finansowanego z EFS i EFRR oraz jednocześnie podniesienie potencjału działających na terenie województwa podkarpackiego IOB (działania podażowe) oraz wzrost zainteresowania przedsiębiorców ich usługami (działania popytowe)¹⁹⁵. Dlatego wsparciem zostaną objęte instytucje świadczące kompleksowe usługi doradcze, dostosowane do potrzeb lokalnych firm, zorientowanych na klienta.

W celu osiągnięcia znacznie większych korzyści wspierane będzie sieciowanie środowiska otoczenia biznesu. Przyczyni się to do zwiększenia konkurencyjności podkarpackich IOB poprzez wprowadzenie usług o charakterze zaawansowanym (np. dot. innowacyjności), które zgodnie z tendencjami występującymi na rynku ocenić należy jako najistotniejsze lub rozwojowe.

Cel szczegółowy: Podniesienie jakości i rozszerzenie usług oferowanych przez Instytucje Otoczenia Biznesu

Tabela 16. Wskaźniki rezultatu (PI 3.4)

Lp	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.		Udział przedsiębiorstw innowacyjnych - w ogóle przedsiębiorstw - nowe lub istotnie ulepszone produkty	%	Regiony słabiej rozwinięte				GUS	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Nie bez znaczenia jest identyfikacja współpracy ponadregionalnej, w tym międzynarodowej, dlatego istnieje potrzeba wsparcia przede wszystkim działań konsolidujących współpracę jednostek otoczenia biznesu, dlatego w sposób szczególny premiowane będą przedsięwzięcia o charakterze partnerskim. W ramach priorytetu przewiduje się wsparcie przedsięwzięć zorientowanych na integrację sektora otoczenia biznesu, uruchomienie systematycznych mechanizmów konsultacji, promocję całego sektora otoczenia biznesu, stworzenie platformy internetowej zawierającej szczegółową i aktualną informację o ofercie IOB i ukierunkowującą przedsiębiorców na konkretne instytucje mogące im pomóc¹⁹⁶. Wsparcie to koncentrować się będzie na profesjonalizacji i poprawy działalności już istniejących instytucji a nie na rozbudowie ich infrastruktury.

Istotnym wyzwaniem będzie opracowanie i wdrożenie nowego modelu biznesowego, w którym Instytucje Otoczenia Biznesu będą mogły się sprawdzać w roli „łącznika” pomiędzy przedsiębiorcą, a sferą nauki (m.in. jednostkami naukowymi) czy samorządem lokalnym. W dalszej kolejności należałoby wprowadzić rozwiązania bardziej dostosowane do potrzeb przedsiębiorców oraz innych Instytucji, uprościć procedury współpracy i zapewnić lepszą

¹⁹⁵ Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO (...), op. cit., s. 147.

¹⁹⁶ Rekomendacje -Propozycje działań wspierających podkarpackie IOB w przyszłym okresie finansowania. Badanie ewaluacyjne pn. „Wpływ wsparcia RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 na funkcjonowanie Instytucji Otoczenia Biznesu”, Rzeszów 2013 r.

promocję proponowanych rozwiązań (ofert współpracy)¹⁹⁷. Ważny jest również rozwój klastrów regionalnych, w których udział będzie preferowany podczas udzielania wsparcia przedsiębiorcom w ramach priorytetu. Same klastry należy traktować nie tyle jako sposób rozwoju pojedynczych przedsiębiorstw, lecz jako mechanizm aktywizacji całego regionu. Pozwalają one stworzyć sieci współpracy i powiązania gospodarcze, których siła oddziaływania wykracza daleko poza lokalne ramy.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- działania realizowane w celu wzmocnienia instytucji otoczenia biznesu. m.in.: usługi doradcze i szkoleniowe dla podmiotów zarządzających parkami przemysłowymi, inkubatorami przedsiębiorczości i innymi instytucjami o podobnym charakterze (koszty utrzymania IOB będą stanowiły nieznaczny procent wydatków związanych z realizacją projektów bezpośrednio dedykowanych MŚP),
- projekty doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność MŚP i Grup Producentów Rolnych (GPR) do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku.
- wsparcie usług IOB uzupełniające do poziomu krajowego
- rozwój inicjatyw klastrowych, jako narzędzi zwiększających absorpcję i rozprzestrzeniających innowacje w szczególności w zakresie przygotowywania i rozwoju wspólnych produktów i usług.

Główne typy beneficjentów:

- Instytucje Otoczenia Biznesu
- Podmioty zarządzające klastrami

Główne grupy docelowe:

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
- Grupy Producentów Rolnych

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów w trybie:

- konkursowym
- pozakonkursowym (projekt systemowy)

Projekty realizowane w ramach priorytetu 3.4 wybierane będą w ścieżce konkursowej. Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego. W procesie wyboru projektów objętych dofinansowaniem przewiduje się zastosowanie *preferencji* dla działań z zakresu regionalnych inteligentnych specjalizacji. Premiowanie w ramach priorytetu, będą te podmioty, które udokumentują świadczenie bezpłatnych usług informacyjnych dla firm, jak

¹⁹⁷ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego, op. cit., s. 43

również instytucje w największym stopniu adaptujące się do potrzeb i oczekiwań przedsiębiorstw, zarówno tych potrzebujących podstawowego, jak i bardziej zaawansowanego wsparcia.

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów planuje się zastosować w odniesieniu do projektu systemowego realizowanego przez Samorząd Województwa polegającego na kompleksowym wsparciu podkarpackich instytucji otoczenia biznesu, co pozwoli skutecznie wspomagać proces świadczenia przez IOB tych usług, które zgodnie z tendencjami występującymi na rynku tego rodzaju usług ocenić należy jako obecnie najistotniejsze lub rozwojowe. W ramach projektu systemowego realizowanego przez UMWP przewiduje się m.in. realizację działań skoordynowanych zorientowanych na promocję całego sektora otoczenia biznesu oraz zapewnienie dostępności informacji na temat oferty usługowej podkarpackich IOB. Głównym medium tego rodzaju działań będzie portal internetowy zawierający kompletne i aktualizowane na bieżąco informacje dotyczące oferty podkarpackich IOB.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji działania związane z możliwością korzystania przez IOB/klastry ze wsparcia dotyczącego szkoleń w zakresie odnoszącym się do prowadzonej przez nie działalności, pozostających w bezpośrednim związku z celami projektu, niezbędnych do wdrożenia i obsługi realizowanych przedsięwzięć (art. 98 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.). Uzasadnieniem zastosowania tego mechanizmu jest to, iż jednym z głównym problemów na jaki aktualnie natrafiają instytucje otoczenia biznesu jest brak wykwalifikowanych kadr posiadających kompetencje kluczowe na odpowiednim poziomie, wiedzę i umiejętności dotyczące specyfiki pracy w sektorze otoczenia biznesu. Jednocześnie, same instytucje mają ograniczone możliwości przygotowywania zatrudnianych pracowników do realizacji zadań związanych z działalnością danych instytucji.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 17. Wskaźniki produktu (PI 3.4)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba nowych i ulepszonych usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjenci/ System sprawozdawczości	Rocznie
2	Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu - ośrodki przedsiębiorczości	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				System sprawozdawczości	Rocznie
3	Liczba wspartych klastrów	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				System sprawozdawczości	Rocznie

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 18. Ramy wykonania osi priorytetowej (OP 1)

Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe – wskaźnik rezultatu)	Lp.	Definicja wskaźnika lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	R			
Poziom zakontraktowanej alokacji	%	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte							IZ		
Zakończone "kamienie milowe" zdefiniowane w projektach indywidualnych	%	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte							IZ		
Liczba przedsiębiorstw w otrzymujących wsparcie (CI)	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte							IZ		

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabela 19: Kategorie interwencji osi priorytetowej (OP 1)

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Regiony słabiej rozwinięte											
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania		Wymiar 3 Typ terytorium		Wymiar 6 Terytorialne mechanizmy wdrażania		Wymiar 7 EFS secondary theme (Wyłącznie EFS)		Wymiar 8 Cel tematyczny (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
001		01 04		01 05		00	-	00	-	03	
056		01		01 05		00	-	00	-	01	
058		01		01 05		00	-	00	-	01	
060		01		01 05		00	-	00	-	01	
061		01		01 05		00	-	00	-	01	
062		01		01 05		00	-	00	-	01	
063		01		01 05		00	-	00	-	01	
064		01		01 05		00	-	00	-	01	
065		01		01 05		00	-	00	-	01	
066		01		01 05		00	-	00	-	03	
068		01		01 05		00	-	00	-	03	
069		01		01 05		00	-	00	-	03	
071		01		01 05		00	-	00	-	03	
073		01		01 05		00	-	00	-	03	
074		01		01 05		00	-	00	-	03	
099		01		01 05		00	-	00	-	01 03	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

2.2 OŚ PRIORYTETOWA II. CYFROWE PODKARPACKIE

Tabela 20: Priorytety inwestycyjne w ramach OP 2

Oś priorytetowa II. Cyfrowe Podkarpackie		
CT 2		
Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK	2.3 wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia	EFRR

Oś priorytetowa II *Cyfrowe Podkarpackie* jest spójna z zapisami *Strategii Europa 2020* w ramach priorytetów *rozwój inteligentny i wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu* oraz odpowiada postulatowi silniejszego promowania e-usług sektora publicznego w Inicjatywie flagowej *Europejskiej Agendzie Cyfrowej*. Interwencja podejmowana w ramach osi priorytetowej II realizuje cel główny *Umowy Partnerstwa* pn. *Podniesienie sprawności i efektywności państwa* oraz cel szczegółowy pn. *Zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie* poprzez priorytet *wzmocnienia zastosowania TIK w usługach publicznych*.

Oś priorytetowa II *Cyfrowe Podkarpackie* realizuje **cel tematyczny 2** i jest osią jednofundusową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia (PI 2.3)

Doświadczenia z realizacji projektów w obszarze technologii informacyjno – komunikacyjnych uzasadniają wspieranie współpracy pomiędzy podmiotami publicznymi celem uzyskania większej efektywności i skuteczności ich działania. Zastosowanie technologii informacyjno – komunikacyjnych w usługach publicznych powinno uwzględniać aspekt pogłębienia integracji systemów usług publicznych. Dla uzyskania najlepszych efektów niezbędne jest skoncentrowanie wsparcia na rozwiązywaniu problemów w sposób całościowy oraz systemowy. Dzięki takiemu podejściu podniesie się jakość, funkcjonalność oraz interoperacyjność usług publicznych. Poprzez rozszerzenie zakresu e-usług możliwy będzie dostęp do większej ilości zasobów publicznych oraz zwiększony zakres informacji udostępnianych w technologii cyfrowej. Możliwe będzie szersze wykorzystanie cyfrowych zasobów w obszarze kultury, nauki, a także w procesach edukacji z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi teleinformatycznych. Konieczne jest zatem równoległe wspieranie nowoczesnej infrastruktury podaży i jakości produktów, usług i treści cyfrowych. Wprowadzenie nowych e-usług publicznych przyczyni się pośrednio do powszechnego wykorzystania powstałej szkieletowej sieci światłowodowej, a udostępnienie jak najszerszego zakresu usług publicznych umożliwi interakcję z administracją oraz załatwienie sprawy na odległość. Powyższe działania przyczynią się także do większego wykorzystywania internetu w kontaktach z administracją publiczną.

Cel szczegółowy: Wzrost jakości i rozszerzenie zakresu usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną.

Tabela 21. Wskaźniki rezultatu (PI 2.3)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Odsetek osób korzystających z internetu w kontaktach z administracją publiczną	-	%	Regiony słabiej rozwinięte					

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W ramach priorytetu przewiduje się działania polegające na rozwijaniu **e-usług publicznych** oraz **udostępnianiu informacji sektora publicznego**.

Wsparcie będzie obejmowało w szczególności tworzenie i rozwijanie systemów teleinformatycznych i usług publicznych m.in. w obszarach ochrony zdrowia, kultury, dziedzictwa kulturowego, turystyki, edukacji i nauki, informacji przestrzennej oraz administracji.

Wspierane będzie włączanie kolejnych jednostek oraz integracja systemów dziedzinowych zamiarem kontynuowania dobrych praktyk wynikających z realizacji projektów PSIM i PSeAP. Ponadto warunkiem brzegowym udzielenia wsparcia będzie nieduplikowanie rozwiązań wdrożonych na szczeblu krajowym.

Planowane działania przyczynią się do:

- cyfryzacji procesów administracji szczebla regionalnego i lokalnego;
- poszerzenia zakresu oraz stopnia dojrzałości usług publicznych;
- dostosowywania systemów informatycznych do wymogów prawnych;
- integracji rozproszonych systemów dziedzinowych w administracji i wspierania interoperacyjności regionalnej;
- tworzenia i rozwijania systemów jednolitych w skali regionalnej oraz wspierania interoperacyjności z systemami krajowymi;
- cyfryzacji informacji sektora publicznego, zasobów nauki i kultury oraz integracji systemów udostępniania danych, w tym zapewnienia bezpieczeństwa przechowywanych danych.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

a) w zakresie rozwoju e-usług publicznych oraz informatyzacji administracji szczebla regionalnego i lokalnego m.in.:

- systemy elektronicznego zarządzania dokumentacją, podpis elektroniczny
- budowa, rozbudowa i modernizacja rejestrów publicznych

b) w zakresie udostępniania informacji sektora publicznego m.in.:

- cyfryzacja i udostępnianie zasobów,
- tworzenie i rozbudowa repozytoriów cyfrowych wraz z budową lub rozbudową infrastruktury dla bezpiecznego przechowywania udostępnianych zasobów.
- budowa, rozbudowa i modernizacja systemów teleinformatycznych.

Działania objęte niniejszym priorytetem inwestycyjnym przyczyną się do zwiększania przejrzystości i efektywności funkcjonowania administracji publicznej w wyniku informatyzacji urzędów i usprawnieniu procesów wewnętrznych. Poprawie ulegnie zarządzanie przestrzenią poprzez rozwój usług oraz dostęp do danych przestrzennych. Poprawi się sytuacja w obszarze cyfryzacji powiatowych i wojewódzkich zasobów geodezyjnych i kartograficznych. Ponadto ułatwiony będzie dostęp do informacji publicznej oraz zwiększone zasoby udostępniane w technologii cyfrowej. Nastąpi poprawa stanu informatyzacji oraz poszerzenie zakresu usług, w tym edukacyjnych, ochrony zdrowia, kultury dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii informacyjnych. Możliwe będzie wsparcie systemów teleinformatycznych świadczeniodawców usług zdrowotnych. Jednocześnie poprawi się jakość oraz zwiększy się zakres zasobów wiedzy i kultury dostępnej dla mieszkańców w formie cyfrowej. Ponadto w wymiarze społecznym działania objęte niniejszym priorytetem inwestycyjnym przyczyną się do zmniejszenia barier w dostępie do administracji publicznej poprzez zwiększenie ilości spraw możliwych do załatwienia drogą elektroniczną, większą automatyzację i zwiększenie efektywności procesów interakcji obywatel/administracja. W związku z wprowadzeniem elektronicznej drogi komunikacji z administracją, uproszczeniem procedur oraz możliwości wyboru kanału komunikacji pojawią się korzyści związane z oszczędnością czasu przez obywateli i przedsiębiorców. Poprzez swobodne korzystanie z elektronicznych usług publicznych oraz udostępnionych zasobów publicznych możliwe będzie wyrównywanie szans edukacyjnych i uczestnictwa w kulturze oraz zwiększanie aktywności i zaangażowania obywateli w życiu publicznym.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną
- Jednostki administracji rządowej¹⁹⁸
- Podmioty działające w publicznym systemie ochrony zdrowia
- Osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki oświatowe
- Szkoły wyższe
- Jednostki badawczo-rozwojowe
- Jednostki naukowe
- Instytucje kultury
- Organizacje pozarządowe
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych

Główne grupy docelowe:

Mieszkańcy, przedsiębiorcy, instytucje publiczne z terenu województwa podkarpackiego oraz ze względu na otwarty dostęp do zasobów i usług pozostali użytkownicy Internetu.

¹⁹⁸ Projekty administracji rządowej zespólonej i niezespólonej będą mogły uzyskać wsparcie wyłącznie w sytuacji, w której projekt nie będzie miał zasięgu krajowego lub jest planowany, realizowany analogiczny projekt o zasięgu krajowym.

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy,
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne).

Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych istotne kierunki rozwoju technologii informacyjno – komunikacyjnych. Zastosowanie formuły projektów strategicznych jest szczególnie uzasadnione ze względu na konieczność koordynacji i koncentracji wsparcia na obszarach uznanych za priorytetowe oraz potrzebę wspierania integracji i interoperacyjności systemów teleinformatycznych. Ponadto istotne jest zapewnienie komplementarności z przedsięwzięciami zrealizowanymi, realizowanymi bądź planowanymi do realizacji.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Ramy odniesienia, które zostaną uwzględnione w procesie wyboru projektów:

- priorytetowe usługi/funkcjonalności dla obywateli i przedsiębiorców, oparte na inwentaryzacji potrzeb oraz aktualnym stanie rozwoju e-usług publicznych,
- łączenie systemów integrujących,
- podejście systemowe,
- koordynacja z Programem Operacyjnym Polska Cyfrowa,
- obowiązek uwzględnienia zgodności z Krajowymi Ramami Interoperacyjności¹⁹⁹,
- obowiązek integracji z nadrzędnymi (referencyjnymi) systemami ogólnokrajowymi i regionalnymi, w tym w szczególności z platformą ePUAP,
- brak duplikowania rozwiązań wdrożonych na szczeblu krajowym.
- stosowanie neutralności technologicznej,
- dostępność usług i treści dla osób niepełnosprawnych.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji działania związane z rozwijaniem kompetencji kadr, pozostające w bezpośrednim związku z celami projektu, niezbędne do wdrożenia i obsługi realizowanych przedsięwzięć (art. 98 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego

¹⁹⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych.

i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.). Uzasadnieniem zastosowania tego mechanizmu są doświadczenia perspektywy finansowej 2007-2013²⁰⁰.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 22. Wskaźniki produktu (PI 2.3)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w instytucjach publicznych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjenci	Rocznie
2	Liczba urzędów, które usprawniły funkcjonowanie dzięki awansowi cyfrowemu	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Beneficjenci	Rocznie

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy trans-granicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

²⁰⁰ Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, str. 121.

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 23. Ramy wykonania osi priorytetowej (OP 2) – EFRR

Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe – wskaźnik rezultatu)	Lp.	Definicja wskaźnika lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	R			
Poziom zakontraktowanej alokacji	1		%	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte							
Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w instytucjach publicznych	2		szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte							
Zakończone "kamienie milowe" zdefiniowane w projektach strategicznych (key implementation steps)	3		%	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte							

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabela 24: Kategorie interwencji osi priorytetowej (OP 2) - EFRR

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Regiony słabiej rozwinięte											
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania		Wymiar 3 Typ terytorium		Wymiar 6 Terytorialne mechanizmy wdrażania		Wymiar 7 EFS secondary theme (Wyłącznie EFS)		Wymiar 8 Cel tematyczny (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
077		01		01		00	-	00		02	
077		01		05		00	-	00	-	02	
078		01		01		00	-	00	-	02	
078		01		05		00	-	00	-	02	
079		01		01		00	-	00	-	02	
079		01		05		00	-	00	-	02	
080		01		01		00	-	00	-	02	
080		01		05		00	-	00	-	02	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

2.3 OŚ PRIORYTETOWA III. CZYSTA ENERGIA

Tabela 25: Priorytety inwestycyjne w ramach OP 3

Oś priorytetowa III. Czysta energia		
CT 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4.1 Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych	EFRR
	4.3 Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym	
	4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące zmiany klimatu	
	4.7 Promowanie wykorzystania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe	

Oś priorytetowa III *Czysta energia* realizuje **cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach** i jest osią jednofundusową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Celem nadrzędnym osi priorytetowej III jest **poprawa efektywności energetycznej oraz zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii**.

Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (PI 4.1)

Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii jest jednym z najważniejszych kierunków Polityki Energetycznej Polski do 2030 roku (PEP 2030). Dokument ten zawiera rozwiązania wychodzące naprzeciw najważniejszym wyzwaniom polskiej energetyki zarówno w perspektywie krótkoterminowej, jak i do 2030 r. Rozwój energii z OZE zostanie oparty na zasadach racjonalnego wykorzystania istniejących zasobów tej energii, co jest jednym z celów pakietu klimatyczno-energetycznego, będącego realizacją konkluzji Rady Europejskiej z marca 2007 r. Polska zmierzając do zwiększania udziału energii ze źródeł odnawialnych wytwarzanej w systemach indywidualnych i na potrzeby własne gospodarstw domowych, będzie prowadziła działania zmierzające do zapewnienia bezpośredniego wsparcia dla takich instalacji.²⁰¹

Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie paliwowo-energetycznym województwa przyczyni się do poprawy efektywności wykorzystania i oszczędzania zasobów surowców energetycznych, poprawy stanu środowiska m.in. przez redukcję emisji zanieczyszczeń do atmosfery, gleby i wód oraz redukcję ilości wytwarzanych odpadów.

²⁰¹ Krajowy Plan Działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych 2010.

Przyczyni się również do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego województwa a w szczególności do poprawy zaopatrzenia w energię na terenach o słabo rozwiniętej infrastrukturze energetycznej. Potencjalnie największym odbiorcą energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych w województwie może być rolnictwo (głównie w wyniku rozwoju generacji rozproszonej opartej na OZE – np. biogazownie). Energetyka rozproszona to zwykle niewielkie jednostki wytwórcze zlokalizowane blisko odbiorcy, podnoszące lokalne bezpieczeństwo energetyczne, zmniejszające straty przesyłowe oraz zapewniające efekt ekologiczny poprzez wzrost udziału energii odnawialnej w konsumpcji. Ponadto wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych cechuje się niewielką lub zerową emisją gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń, co zapewnia pozytywne efekty ekologiczne.

Energetyka wodna: potencjał wytwarzania energii elektrycznej na rzekach województwa podkarpackiego daje podstawy do budowy małych elektrowni wodnych (MEW). W pierwszej kolejności powinny być wykorzystane istniejące spiętrzenia.

Energetyka wiatrowa: obszar województwa podkarpackiego cechuje się korzystnymi uwarunkowaniami pod względem wietrzności. Szacuje się, że tylko na maksymalnie do ok. 14% powierzchni województwa możliwa jest lokalizacja elektrowni wiatrowych. Duży potencjał występuje w środkowej i północnej części województwa podkarpackiego.

Energetyka słoneczna: potencjał techniczny energetyki słonecznej charakteryzuje się małym zróżnicowaniem na obszarze województwa, jednak występuje duże zainteresowanie rozwojem fotowoltaiki.

Energia z biomasy: województwo charakteryzuje się wysokim potencjałem pozyskania biomasy leśnej (ze względu na dużą lesistość), natomiast duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych stanowi istotne ograniczenie pozyskania biomasy pochodzenia rolniczego.

Energia geotermalna: występujące na terenie województwa wody geotermalne mogą być wykorzystane na cele produkcji ciepła, a także balneologii i rekreacji. Funkcjonujące na terenie województwa pompy ciepła są wykorzystywane przez gospodarstwa domowe i obiektach użyteczności publicznej.

Interwencja powinna jednak być ukierunkowana w taki sposób, aby w optymalny sposób wykorzystać zasoby województwa podkarpackiego. W szczególności preferowane powinno być²⁰²:

- budowa małych elektrowni wodnych, wykorzystujących inwestycje związane z gospodarką wodną;
- budowa instalacji wykorzystujących przetworzoną biomasę do produkcji energii elektrycznej i cieplnej w skojarzeniu (oparcie produkcji energii na substratach dostępnych na szczeblu lokalnym);
- produkcja energii elektrycznej w farmach wiatrowych;
- produkcja energii w mikroźródłach (w szczególności na terenach o zabudowie rozproszonej).

Należy przy tym pamiętać, że wraz z budową instalacji produkujących energię ze źródeł odnawialnych konieczna jest realizacja równoległych inwestycji w sieci energetyczne (nowe przyłącza, poprawa efektywności istniejących sieci). Silniejszy rozwój produkcji w oparciu o mikroźródła będzie wymagał znacznie większych inwestycji w infrastrukturę sieciową.

²⁰² Ewaluacja Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013

Województwo podkarpackie posiada w znacznym stopniu zdekapitalizowaną infrastrukturę elektroenergetyczną. Dużą część stacji energetycznych stanowią rozwiązania stare, liczące ponad 30 lat. Stan techniczny sieci dystrybucyjnych nie jest zadowalający i wymaga modernizacji oraz rozbudowy. Zdekapitalizowana infrastruktura wpływa na duże straty przesyłowe. Ponadto w województwie występują obecnie ograniczone możliwości przyłączania nowych wytwórców energii elektrycznej do sieci. Zbyt mała moc stacji transformatorowych stanowi barierę w rozwoju energetyki odnawialnej. Również sieci napowietrzne niskiego napięcia w bardzo wielu przypadkach pracują, jako sieci promieniowe bez możliwości rezerwowego zasilania w przypadku awarii lub remontów. Obniża to, w istotny sposób, poziom bezpieczeństwa energetycznego. Oprócz inwestycji o znaczeniu regionalnym i lokalnym w OZE, istotne są również działania mające na celu powstawanie małych źródeł energii elektrycznej i ciepłej – wdrażanie działalności prosumenckiej. W przypadku generacji rozproszonej wytwarzana moc jest niezależna od operatora systemu, a sama energia wytwarzana jest i wykorzystywana w ilości zapewniającej zaspokajanie potrzeb własnych producenta. Systematyczny rozwój generacji rozproszonej przyczyni się do większej oszczędności energii wskutek mniejszych odległości do przesłania energii, a co za tym idzie mniejszych strat przesyłowych.

Cel szczegółowy: Wzrost wykorzystania potencjału odnawialnych źródeł energii w szczególności w generacji rozproszonej

Tabela 26. Wskaźniki rezultatu (PI 4.1)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto (w %) [GUS]	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej/ Additional capacity of renewable energy production	MW	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci/ Instytucja Zrządzająca	Rocznie
2	Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto (w %) [GUS]	Udział OZE w produkcji energii elektrycznej ogółem	%	Region słabiej rozwinięty		2013		GUS	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej do produkcji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, w oparciu o moc instalowanej elektrowni/jednostki:
 - energia wodna,
 - energia wiatru,
 - energia słoneczna,

- energia geotermalna,
- energia biogazu,
- energia biomasy.

Wielkość mocy w oparciu o zapisy *Linii demarkacyjnej*.

- Projekty mające na celu efektywną dystrybucję ciepła z OZE (m.in. pompy ciepła, geotermia, kotłownie)
- Budowa oraz modernizacja sieci umożliwiających przyłączenie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego (projekty realizowane przez operatorów systemu dystrybucyjnego dotyczące sieci dystrybucyjnej o napięciu SN i nn.)

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, w tym przedsiębiorstwa energetyczne
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS
- Szkoły wyższe
- Organizacje pozarządowe
- Podmioty wykonujące działalność leczniczą, w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej
- Podmioty działające w formule partnerstwa publiczno-prywatnego.

Główne grupy docelowe:

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa, w szczególności gminy, na terenie których występują najkorzystniejsze warunki (wietrzne, solarne, hydrologiczne i geotermalne) do lokowania inwestycji związanych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii z wyłączeniem terenów objętych różnymi formami ochrony przyrody, na których tego typu inwestycje nie mogą być realizowane oraz w przypadku farm wiatrowych terenów w pobliżu zabudowy związanej ze stałym pobytem ludzi, zgodnie z ustaleniami zawartymi w Wojewódzkim Programie Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego. W przypadku źródeł na biomasę stałą wyklucza się lokalizację inwestycji w rejonach, w których stwierdzono lub zdiagnozowano przekroczenia dopuszczalnych wartości stężeń zanieczyszczeń w powietrzu, w tym w szczególności stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5} zgodnie z ustaleniami zawartymi w programach ochrony powietrza obowiązujących w województwie podkarpackim.

Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

W priorytecie inwestycyjnym nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu przewiduje się wykorzystanie instrumentów finansowych. Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakresu zaangażowania instrumentów finansowych, wskazania typów instrumentów, a także warunków korzystania z tego typu wsparcia, przedstawione zostaną w dokumencie uszczegóławiającym program operacyjny w oparciu o wyniki analizy wymaganej przepisami art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 27. Wskaźniki produktu (PI 4.1)

L. p.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty				Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2	Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty				Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
3	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty				Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
4	Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty				Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym (PI 4.3)

Polityka ekologiczna Państwa na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016 jako jeden z podstawowych celów wyznacza kierunki działań prowadzące do zwiększenia efektywności energetycznej gospodarki i zaoszczędzenie 9% energii finalnej do roku 2017, określa priorytety w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a także wskazuje kierunek działań koniecznych dla zapewnienia właściwej ochrony środowiska naturalnego. Wśród działań priorytetowych, znaczący wpływ na rozwój odnawialnych źródeł energii i efektywność energetyczną mają: ochrona atmosfery, ochrona wód, gospodarka odpadami oraz modernizacja systemu energetycznego.

Jednym z kluczowych kierunków rozwoju województwa podkarpackiego jest zapewnienie wysokiej jakości środowiska naturalnego, m.in. poprzez wspieranie rozwoju niskoemisyjnej gospodarki. Projekty realizowane w tym priorytecie inwestycyjnym przyczyniają się do realizacji celów strategii Europa 2020 w ramach priorytetu – Zrównoważony Rozwój. Powyższe oznacza budowanie bardziej konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, która w wydajny, zrównoważony sposób wykorzystuje zasoby i zmniejsza emisje zanieczyszczeń.

Największy potencjał w zakresie oszczędności energii postrzegany jest w budynkach. Należy przede wszystkim skoncentrować się na instrumentach mających doprowadzić do uruchomienia procesu kompleksowej modernizacji energetycznej budynków.

Poprawa efektywności energetycznej jest najczęściej osiągnięta przez zastosowanie wydajniejszych technologii lub procesów produkcyjnych. Ograniczanie zużycia energii obniża koszty eksploatacji i może przyczynić się do oszczędności w wydatkach konsumentów, pod warunkiem, że oszczędności energetyczne są wyższe niż dodatkowe koszty, związane z wdrażaniem energooszczędnych technologii. Ponadto służy ograniczaniu emisji gazów cieplarnianych i innych zanieczyszczeń, co w efekcie przynosi także inne korzyści - np. w poprawie zdrowia publicznego i ograniczenia wydatków zdrowotnych.

Bardzo ważna jest świadomość społeczeństwa w zakresie możliwości podejmowania różnych działań mogących spowodować eliminację lub znaczne ograniczenie źródeł powstawania zwiększonego zapotrzebowania na energię. Do działań w tym zakresie zaliczyć należy promowanie i wdrażanie rozwiązań technologicznych ograniczających zużycie energii. Istotne jest wykonywanie kompleksowej modernizacji budynków, zwłaszcza użyteczności publicznej i mieszkalnych, celem zwiększenia ich efektywności energetycznej do poziomu budownictwa energooszczędnego z równoczesnym wprowadzaniem systemu zarządzania energią.

Zgodnie z przepisami prawa sektor publiczny pełnić ma rolę wzorcową w zakresie działań prowadzących do poprawy efektywności energetycznej.

Zakładane efekty realizowanego priorytetu:

- oszczędności finansowe wynikające z zastosowania nowoczesnych rozwiązań,
- ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery,
- ograniczenie zużycia paliw kopalnych i sukcesywne zastępowanie ich poprzez OZE,
- kompleksowa modernizacja budynków (zwłaszcza użyteczności publicznej oraz mieszkalnych) w kierunku budownictwa energooszczędnego.

Cel szczegółowy: Poprawa efektywności energetycznej w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej.

Tabela 28. Wskaźniki rezultatu (PI 4.3)

Lp	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1		Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na jednego mieszkańca	kWh	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci / Instytucja Zrządzająca	Rocznie
2	Emisja gazów cieplarnianych [KOBIZE]	Emisja GHG	tona ekwiwalentu CO2	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci / Instytucja Zrządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- realizacja zadań wynikających z planów ograniczenia niskiej emisji (w tym audyty energetyczne dla sektora publicznego i mieszkaniowego, jako element kompleksowy projektu).
- kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkaniowych (części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych) wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne w zakresie związanym m.in. z:
 - ociepleniem obiektu,
 - wymianą okien, drzwi zewnętrznych oraz oświetlenia na energooszczędne,
 - przebudową systemów grzewczych (wraz z wymianą i podłączeniem do źródła ciepła), systemów wentylacji i klimatyzacji,
 - instalacji OZE w modernizowanych energetycznie budynkach),
 - instalacji systemów chłodzących, w tym również z OZE
- wprowadzenie systemów zarządzania energią (np. smart metering) jako element kompleksowy projektu.

Wysokość kosztów kwalifikowalnych dla projektów dotyczących budynków mieszkaniowych w oparciu o zapisy Linii demarkacyjnej.

Projekty dotyczące budynków publicznych mogą być realizowane przez jst oraz ich związki.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się zastosowanie instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne skierowanego do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF). Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki danego terytorium i zamieszkującej go społeczności.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Jednostki sektora finansów publicznych,
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS
- Podmioty wykonujące działalność leczniczą, w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej
- Podmioty działające w formule partnerstwa publiczno-prywatnego.

Główne grupy docelowe:

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Inwestycje realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego, z preferencją obszarów z naruszeniami standardów jakości powietrza wskazanych w naprawczych programach ochrony powietrza oraz w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF). Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki danego terytorium i zamieszkującej go społeczności.

Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy

- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne) Planuje się, zastosowanie w ramach ZIT wyłącznie trybu pozakonkursowego..

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach ZIT powinny spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii ZIT, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Proponowane projekty będą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący. W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane w Strategii ZIT (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT.

Projekty realizowane w ramach w/w priorytetu inwestycyjnego powinny wynikać z planów gospodarki niskoemisyjnej.

Wspierane w ramach RPO WP 2014-2020 działania z zakresu w/w priorytetu inwestycyjnego będą miały charakter komplementarny w stosunku do realizowanych w programach krajowych.

Mechanizmem gwarantującym komplementarność przedsięwzięć planowanych do współfinansowania z programu krajowego oraz RPO WP 2014-2020 jest ujęcie inwestycji

projektowanych do realizacji w PO IS jako projektów komplementarnych do realizowanych w formule ZIT ze środków RPO WP 2014-2020 w Strategii ZIT.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

W priorytecie inwestycyjnym nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 29. Wskaźniki produktu (PI 4.3)*

Lp	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty				Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty				Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
3	Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty				Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie

Wskaźnik nr 1, 2, 3 będą realizowane również przez projekty realizowane w formule ZIT.

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów , w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące zmiany klimatu. (PI 4.5)

W ogólnym bilansie zużycia paliw pierwotnych i nośników energii w regionie największy udział stanowi węgiel, a największy udział w zapotrzebowaniu na moc cieplną mają odbiorcy użytkujący indywidualne wysokoemisyjne źródła ciepła. Skutkuje to niedotrzymaniem standardów jakości powietrza (np. pyłu zawieszonego PM10). Źródłami emisji tych zanieczyszczeń są przede wszystkim: produkcja ciepła w domowych instalacjach grzewczych i lokalnych kotłowniach węglowych (tzw. niska emisja) i transport.

System produkcji ciepła w województwie podkarpackim korzysta głównie z paliw kopalnych. Jedynym odnawialnym źródłem energii stosowanym do wytworzenia ciepła jest biomasa, lecz jej wkład jest marginalny (wyniósł on w 2010 r. niespełna 2,8% ponad 2 razy mniej niż średnia krajowa). Największe zakłady reprezentujące energetykę cieplną w województwie podkarpackim pracują w kogeneracji, w oparciu o wykorzystanie paliwa gazowego, dlatego ich oddziaływanie na środowisko w porównaniu do elektrociepłowni opalanych węglem jest znikome.

Ciepłownictwo sieciowe rozwija się w dużych aglomeracjach miejskich²⁰³, gdzie koszty dostarczenia nośnika ciepła do odbiorcy są relatywnie niskie. Wskaźnik dekapitalizacji majątku trwałego w województwie podkarpackim (stan na 2011r.) jest wysoki i wyniósł ponad 55%, co wpływa na zwiększenie strat produkcyjnych jak i przesyłowych. Przedsiębiorstwa wytwarzające ciepło w województwie podkarpackim głównie inwestują w modernizację i rozbudowę sieci dystrybucyjnych. Jednak ponoszone nakłady są niewystarczające. Województwo pod tym względem jest na 14 miejscu w kraju.

Realizacja programów ochrony powietrza to np. termomodernizacja, wymiana czynników grzewczych, czy rozbudowa sieci ciepłowniczych.

Wspierane będą przedsięwzięcia prowadzące do obniżenia emisji zanieczyszczeń do powietrza, pochodzącej z produkcji energii oraz ograniczenia tzw. niskiej emisji, szczególnie na obszarach, gdzie stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza. Ponadto wsparciem objęte będą inwestycje służące budowie nowych niskoemisyjnych bądź modernizacji istniejących niskosprawnych źródeł ciepła, a także modernizacji bądź zwiększaniu zasięgu scentralizowanych systemów zaopatrzenia w ciepło (głównie w małych miastach). W tym zakresie wspierane będą przede wszystkim inwestycje wykorzystujące gaz ziemny, biogaz i biomasę²⁰⁴.

Realizowane w formule ZIT/RIT projekty powinny przyczyniać się np. do nadania przestrzeni miejskiej nowej jakości funkcjonalnej i stworzenia warunków do rozwoju obszarów miejskich w oparciu o specyficzne uwarunkowania endogeniczne. Ponadto do zadań własnych gmin należy finansowanie oświetlenia ulic, placów i dróg publicznych znajdujących się na jej terenie, niezależnie od prawa własności względem infrastruktury. Koszty te stanowią istotne

²⁰³ W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego założono rozbudowę i modernizację systemów sieci ciepłowniczych w miastach oraz zwiększenie wykorzystania źródeł energii odnawialnych dla wytwarzania energii cieplnej (geotermii, biomasy, energii słonecznej).

²⁰⁴ Wojewódzki Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego 2013

obciążenie budżetów gmin, natomiast oszczędności możliwe do osiągnięcia w wyniku modernizacji oświetlenia sięgać mogą nawet kilkudziesięciu procent.

Dzięki wsparciu zintegrowanych, kompleksowych projektów mających na celu np. wymianę (na bardziej efektywne) indywidualnych źródeł ciepła, zmniejszy się emisja zanieczyszczeń w obrębie miast, co w rezultacie będzie miało pozytywny wpływ na poprawę jakości środowiska naturalnego oraz jakości życia mieszkańców.

Dodatkowo należy wskazać, że część priorytetu inwestycyjnego 4.5 dotycząca transportu niskoemisyjnego zawarta jest w Osi priorytetowej V.

Cel szczegółowy: Obniżenie emisyjności ośrodków miejskich województwa

Tabela 30. Wskaźniki rezultatu (PI 4.5 – OP 3)

Lp	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1		Zmniejszenie strat w przesyłce energii cieplnej	GJ	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2		Liczba TJ energii cieplnej („sieciorowej”) na 1000 mieszkańców (Polska=100)	szt.	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
3		Liczba dni w roku, w których przekroczono normy jakości powietrza (PM 10, PM 2.5) w stacjach pomiarowych np. Podkarpackiego	dni	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się szerokie zastosowanie instrumentów wspierających rozwój terytorialny skierowanych do miejskich obszarów funkcjonalnych (ZIT/RIT). Zastosowanie ZIT/RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności. Projekty realizowane w formule zintegrowanej przyczynią się do poprawy spójności na terenie poszczególnych miejskich obszarów funkcjonalnych, jak również spójności wewnętrznej regionu.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- wymiana/modernizacja indywidualnych źródeł ciepła (kryterium wsparcia – przekroczenie standardów jakości powietrza).
- zmniejszenie strat energii w dystrybucji ciepła w tym z OZE (np. pompy ciepła, geotermia, kotłownie)
- rozszerzenie zasięgu ciepła sieciowego o nowych odbiorców (w tym budowa/modernizacja/wyposażenie w celu przeciwdziałania niskiej emisji)

- realizacja zintegrowanych strategii zrównoważenia energetycznego dla obszarów miejskich, w tym publicznych systemów oświetleniowych i sieci inteligentnych.
- wsparcie dla projektów mogących wynikać z planów gospodarki niskoemisyjnej/ programów ograniczenia niskiej emisji dla poszczególnych typów obszarów miast i niekwalifikujących się do dofinansowania w ramach innego PI np. działania dotyczące oszczędności energii, inwestycje w zakresie budownictwa pasywnego.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki sektora finansów publicznych,
- Porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera.
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS

Główne grupy docelowe:

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

W zakresie źródeł ciepła i systemów zaopatrzenia w ciepło interwencja ukierunkowana będzie przede wszystkim na obszary, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza. Preferowana będzie realizacja projektów powiązanych z priorytetem inwestycyjnym 4.3 (szczególnie w sektorze budownictwa mieszkaniowego).

Inwestycje realizowane będą również w ramach Zintegrowanych/Regionalnych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT/RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy

- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne). Planuje się zastosowanie dla projektów realizowanych w formule ZIT/RIT trybu pozakonkursowego.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach ZIT/RIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii ZIT/MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Ponadto, proponowane projekty będą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący. Kryteria wyboru projektów w formule ZIT/RIT będą akceptowane przez Komitet Monitorujący.

W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii ZIT/MOF (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT/RIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT.

Realizacja projektów w ramach w/w priorytetu inwestycyjnego powinna wynikać z kompleksowych planów gospodarki niskoemisyjnej/strategii miejskich dla poszczególnych typów obszarów miast.

Wspierane w ramach RPO WP 2014-2020 działań z zakresu w/w priorytetu inwestycyjnego będą miały charakter komplementarny w stosunku do realizowanych w PO IŚ 2014-2020.

Mechanizmem gwarantującym komplementarność przedsięwzięć z zakresu w/w PI planowanych do współfinansowania ze środków PO IŚ oraz RPO WP 2014-2020 jest ujęcie inwestycji projektowanych do realizacji w PO IŚ jako projektów komplementarnych do realizowanych w formule ZIT ze środków RPO WP 2014-2020 w Strategii ZIT.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

W priorytecie inwestycyjnym nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 31. Wskaźniki produktu (PI 4.5 – OP 3)*

L p.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Długość wybudowanej lub zmodernizowanej sieci ciepłowniczej	km	EFRR	Region słabiej rozwinięty				Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2	Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych źródeł ciepła	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty				Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie

*wskaźnik nr 3 będzie realizowany również przez projekty w formule ZIT

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Promowanie wykorzystania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe (PI 4.7)

Wspieranie rozwoju kogeneracji stanowi istotny element poprawy efektywności ekonomicznej sektora energetycznego, jak również zmniejszenia jego negatywnego oddziaływania na środowisko poprzez redukcję emisji substancji szkodliwych. Wysokosprawna kogeneracja to również zmniejszenie zużycia paliwa, a tym samym zapotrzebowania na kurczące się zasoby paliw stałych.

Jednocześnie, nadmierny udział indywidualnych źródeł ciepła przekłada się na niewykorzystanie potencjału lokalnych systemów ciepłowniczych. W systemach ciepłowniczych małych i średnich miast rzadko stosuje się kogenerację, a wsparcie dla konwersji węglowych źródeł ciepła na źródła wykorzystujące niskoemisyjne paliwo (gaz ziemny) lub na OZE jest niewystarczające. Jednocześnie jednak sektor ciepłowniczy posiada jeden z największych potencjałów oszczędności energii.

Rozwój energetyki rozproszonej może stanowić jeden z elementów przekonywania społeczeństwa do odnawialnych źródeł energii. Powstanie małych i średniej mocy obiektów energetycznych pracujących w skojarzeniu (kogeneracja) czy produkujących energię ciepłą pozwoli na wykorzystanie lokalnych źródeł energii i zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu. Zgodnie z planami zmian w polskim prawie, mikroinstalacje mają być szczególnie wspierane.²⁰⁵

W Programie rozwoju OZE w województwie podkarpackim przyjmuje się zrównoważony rozwój produkcji biomasy stałej, głównie pochodzenia rolniczego oraz zagospodarowanie biomasy z odpadów komunalnych w zakładach utylizacji odpadów (m.in. w Rzeszowie). Zakłada się także lokalne wykorzystanie wytworzonej biomasy w układach kogeneracyjnych, co ma na celu wspieranie wzrostu udziału ciepła sieciowego w ogólnym zapotrzebowaniu na ciepło. Przewiduje się rozwój biogazowni rolniczych opartych o lokalne substraty oraz wykorzystanie zasobów biomasy leśnej.

Biomasa pochodząca z lokalnych zasobów powinna być w pierwszej kolejności wykorzystywana do wytwarzania ciepła systemowego. Ciepło systemowe powinno być wytwarzane w układach kogeneracyjnych. W procesie wytwarzania energii, obecnie największe przychody generowane są przy wytwarzaniu i sprzedaży energii elektrycznej.

²⁰⁵ Wojewódzki Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego 2013

Zastosowanie układów kogeneracyjnych umożliwi szybszy zwrot z zainwestowanego kapitału, zatem powinno zachęcać się inwestorów (w tym samorządy) do inwestowania w ten rodzaj źródeł wytwarzania energii.

Wśród działań prowadzonych w celu racjonalizacji, lepszego wykorzystania i zmniejszenia zużycia energii należy wspierać w szczególności tworzenie źródeł energii z wykorzystaniem wysokosprawnej kogeneracji poprzez budowę nowych oraz modernizację już istniejących wraz z przyłączem jednostek wytwarzania do najbliższej istniejącej sieci.

Cel szczegółowy: Wzrost produkcji energii pochodzącej z wysokosprawnej kogeneracji

Tabela 32. Wskaźniki rezultatu (PI 4.7)

Lp	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1		Odsetek energii ciepłej wytwarzanej w kogeneracji	%	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2		Dodatkowa moc zainstalowana w kogeneracji	MWh	Region słabiej rozwinięty		2013		Agencja Rynku Energii	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji,
- budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji z OZE,
- budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania ciepła w wyniku, której jednostki te zostaną zastąpione jednostkami wytwarzania energii w wysokosprawnej kogeneracji,
- budowa przyłączy do sieci ciepłowniczej i elektroenergetycznej (jako element kompleksowy projektu)

Podział w oparciu o moc zainstalowaną na podstawie zapisów *Linii demarkacyjnej*.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, w tym przedsiębiorstwa energetyczne
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS
- Szkoły wyższe
- Organizacje pozarządowe
- Podmioty wykonujące działalność leczniczą, w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej

Główne grupy docelowe:

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

W priorytecie inwestycyjnym nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 33. Wskaźniki produktu (PI 4.7)

Lp	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba wybudowanych i zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej i elektrycznej z OZE w ramach kogeneracji	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty				Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2	Liczba wybudowanych i zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej w	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty				Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie

ramach kogeneracji					
--------------------	--	--	--	--	--

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 34. Ramy wykonania osi priorytetowej (OP 3)

Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub jeśli właściwe - wskaźnik rezultatu)	L.p.	Definicja wskaźnika lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródła danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019r.
							M	K	R			
Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych [tony ekwiwalentu CO ₂] / Estimated decrease of GHG [tons of CO ₂ eq]	1		tony ekwiwalentu CO ₂	EFRR	Region słabiej rozwinięty	ewaluacja				Instytucja Zarządzająca		
Zakończone "kamienie milowe" zdefiniowane w projektach indywidualnych (key implementation steps)	2		%	EFRR	Region słabiej rozwinięty							

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabela 35: Kategorie interwencji osi priorytetowej (OP 3)

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Regiony słabiej rozwinięte											
Wymiar 1		Wymiar 2		Wymiar 3		Wymiar 6		Wymiar 7		Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Cele tematyczne (EFRR/FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
011		01 04		01 05		00	-	00	-	04	
012		01 04		01 05		00	-	00	-	04	
013		01 04		01 05		00	-	00	-	04	
014		01 04		01 05		00	-	00	-	04	
015		01 04		01 05		00 05		00	-	04	
016		01 04		01 05		00 05		00	-	04	
019		01		01		00		00	-	04	

		04		05		05					
070		01		01		00	-	00	-	04	
		04		05							

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

Nie dotyczy

2.4 OŚ PRIORYTETOWA IV. OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Tabela 36: Priorytety inwestycyjne w ramach OP 4

Oś priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego		
CT 5 Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem	5.2 Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami	EFRR
CT 6 Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami	6.1 Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie	
	6.2 Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie	
	6.3 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego	
	6.4 Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywację gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę	
	6.5 Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu	

Oś priorytetowa IV jest osią jednofundusową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, obejmującą cel tematyczny 5 *Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem* oraz cel tematyczny 6 *Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami*.

Wskazane wyżej połączenie celów tematycznych wynika z logicznego powiązania ze sobą interwencji oraz komplementarności przewidzianych w nich działań. Istnieje bowiem ścisły

związek między stanem środowiska a zapobieganiem zmianom klimatu i zapobieganiem ryzyku. Należy mieć na uwadze, iż przeciwdziałanie zagrożeniom (w tym wynikającym ze zmian klimatu), wpływa nie tylko na bezpieczeństwo regionu, ale także na stan środowiska naturalnego. Ponadto projekty mające na celu zachowanie różnorodności biologicznej w wielu przypadkach przyczyniają się do adaptacji do zmian klimatu. Połączenie w ramach jednej osi zakresów interwencji związanych z ochroną środowiska (w tym środowiska kulturowego) z działaniami związanymi z adaptacją do zmian klimatu, zapewni spójność planowania i wdrażania projektów oraz zapewni elastyczność w realizacji powiązanych ze sobą działań.

Dzięki realizacji priorytetów inwestycyjnych z dwóch celów tematycznych (5 i 6), możliwe będzie zmaksymalizowanie skuteczności realizacji celu nadrzędnego osi priorytetowej IV, którym jest **ochrona środowiska, zachowanie różnorodności biologicznej oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla zwiększenia atrakcyjności regionu**. Taka konstrukcja osi IV przyczyni się do lepszego, niż miałyby to miejsce w przypadku odrębnych osi priorytetowych, osiągnięcia założonego celu nadrzędnego.

Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami (PI 5.2)

Problem zmian klimatycznych narzuca planowanie szeregu działań, mających zwiększyć odporność na klęski żywiołowe. Jednym z najważniejszych wyzwań polityki regionalnej do roku 2020, które zostały określone w „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta obszary wiejskie” jest m.in. przeciwdziałanie powodziom. W dokumencie tym zwrócono uwagę na „negatywne zjawiska pogodowe”, takie jak np. powódzie, gwałtowne burze, które obok niekorzystnego wpływu społecznego, powodować mogą również znaczny wpływ na rozwój gospodarczy.²⁰⁶ Potrzeba podjęcia działań w tym obszarze została określona również w „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”²⁰⁷.

Województwo podkarpackie posiada w skali kraju znaczne zasoby wodne. Główną ich składową stanowią wody powierzchniowe. Rzeki wypływające z obszaru województwa (nie dotyczy Wisły), prowadzą 8% zasobów krajowych (według szacunków w roku średnim) wody pitnej²⁰⁸. Jednocześnie, tak jak to zostało wskazane w „Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020”, na Podkarpaciu występuje niski poziom retencji wód powierzchniowych i gruntowych, brak dużych i małych zbiorników retencyjnych oraz polderów, a także zły stan zabudowy regulacyjnej cieków wodnych.

Warunki klimatyczne wraz z anomaliami pogodowymi sprawiają, że na terenie województwa pojawia się problem nadmiaru wody podczas obfitych opadów i śnieżnych roztopów oraz problem jej deficytu w czasie długotrwałej suszy. Jednym ze skutków takiego stanu rzeczy jest problem zalewania obszarów o większej gęstości zaludnienia, co generuje wysokie koszty.

Wielkość i charakter cieków wodnych, występowanie budowli hydrotechnicznych i stan infrastruktury przeciwpowodziowej nie zabezpiecza wystarczająco przed zagrożeniem

²⁰⁶ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta obszary wiejskie, Warszawa 2010, s. 53

²⁰⁷ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, s. 153-157

²⁰⁸ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.209

powodziowym dużej części województwa podkarpackiego. Co za tym idzie, na znacznym terenie województwa podkarpackiego występuje możliwość wystąpienia powodzi. Z racji uwarunkowań klimatycznych oraz występowania terenów górskich i podgórskich, zjawisko to ma miejsce stosunkowo często. Główne zagrożenie powodziowe, niosące ryzyko zalania znacznych obszarów przywodnych występuje w dolinach największych rzek tj. Wisły, Sanu, Wisłoka i Wisłoki. Lokalnie duże zagrożenie niosą też małe rzeczki i potoki, często o wartkim, górskim charakterze nurtu wodnego. Oprócz cieków wodnych regionu, ryzyko powodzi przynoszą wpływające na teren województwa z przygranicznych obszarów Ukrainy rzeki: Lubaczówka, Szkło i Wisznia.²⁰⁹

Mocną stroną województwa podkarpackiego jest doświadczenie osób i służb podejmujących decyzje i akcje ratownicze wynikające z (cyklicznie) powtarzających się zdarzeń kryzysowych oraz zaangażowanie społeczeństwa i samorządów lokalnych w zakresie utrzymania i wspierania OSP, działających na rzecz bezpieczeństwa lokalnych społeczności. Jednocześnie podmioty ratownicze i interwencyjne odpowiedzialne za reagowanie na zagrożenia w dalszym ciągu są niedostatecznie wyposażone. W województwie brak jest również rozbudowanego, nowoczesnego systemu wczesnego ostrzegania w przypadku zagrożeń.²¹⁰

Dlatego też w ramach priorytetu inwestycyjnego 5.2 wsparcie ukierunkowane będzie na działania, które przyczynią się do:

- zwiększenia możliwości monitorowania ewentualnych zagrożeń i zarządzania zagrożeniami,
- poprawy koordynacji akcji ratunkowych,
- rozwoju form małej retencji.

Cel szczegółowy: Zwiększenie odporności na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu występujące na terenie województwa podkarpackiego

Tabela 37. Wskaźniki rezultatu (PI 5.2)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Pojemność obiektów małej retencji wodnej		dam3	Regiony słabiej rozwinięte	1166,7	2011		GUS	rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Działania przewidziane w ramach priorytetu inwestycyjnego 5.2 mają na celu lepsze przygotowanie województwa podkarpackiego na wypadek wystąpienia zagrożeń. Dlatego tak istotna jest realizacja inwestycji zwiększających możliwość monitorowania ewentualnych zagrożeń i zarządzania nimi. Dzięki organizacji systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych możliwe będzie przeprowadzanie skoordynowanych akcji ratunkowych. Jednocześnie tego typu

²⁰⁹ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.220

²¹⁰ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.326-327

przedsięwzięcia niosą za sobą konieczność odpowiedniego wyposażenia służb ratunkowych w sprzęt techniczny wykorzystywany do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof.

Racjonalna gospodarka wodna opiera się w dużej mierze na magazynowaniu wody w zbiornikach retencyjnych i w profilu glebowym. Dlatego też niezmiernie istotne są inwestycje z zakresu małej retencji. Mała retencja jako jedna z form magazynowania wody, może być wykorzystana jako narzędzie do zapobiegania powodziom i suszom, które zaliczane są do zjawisk katastrofalnych.

Istotne jest także zapewnienie właściwej gospodarki wodami opadowymi i roztopowymi na obszarach województwa podkarpackiego o większej gęstości zaludnienia, aby nie dochodziło do zalewania tychże obszarów. Należy również wpierać inwestycje mające na celu ochronę przeciwpowodziową województwa.

Z uwagi na fakt, że województwo podkarpackie należy do najbardziej zalesionych w kraju, a lasy zaliczane są do jego strategicznych zasobów (są cenne zarówno pod względem przyrodniczym jak i gospodarczym), wsparcie powinno obejmować także zakres tematyczny związany z ochroną przed pożarami.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- rozwój form małej retencji, w tym:
 - budowa (odbudowa, rozbudowa, nadbudowa) lub przebudowa lub remont obiektów małej retencji w szczególności: zbiorników retencyjnych posiadających retencję powodziową wraz z obiektami związanymi z nimi funkcjonalnie, zbiorników wodnych służących kształtowaniu zasobów wodnych
 - budowa suchych zbiorników przeciwpowodziowych wraz z obiektami związanymi z nimi funkcjonalnie
 - budowa polderów przeciwpowodziowych wraz z obiektami związanymi z nimi funkcjonalnie
 - odtwarzanie naturalnych obszarów zalewowych wraz z wykupem niezbędnych terenów
- wprowadzenie i doskonalenie regionalnego systemu wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacji wystąpienia zagrożenia, w szczególności powodzi, w tym wyposażenie i wzmocnienie służb ratowniczych, przede wszystkim poprzez zakupy sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof (w zależności od beneficjenta - na poziomie regionalnym – Ochotnicza Straż Pożarna)
- budowa, rozbudowa lub modernizacja urządzeń dla celów ochrony przed pożarami lasów
- zapewnienie właściwej gospodarki wodami opadowymi i roztopowymi na obszarach o większej gęstości zaludnienia
- inwestycje mające na celu ochronę obszarów ze średnim ryzykiem powodziowym (zgodnie z mapami ryzyka powodziowego):
 - realizacja kompleksowych inwestycji związanych z oceną ryzyka wystąpienia powodzi i zarządzania tym ryzykiem
 - wykonanie zabezpieczeń obiektów już istniejących (kompleksowe remonty, dostosowanie do obowiązujących standardów, rozbiórki obiektów, których technologiczna żywotność dobiegła końca bądź zagrażają bezpieczeństwu ekologicznemu i społecznemu)

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Spółki wodne i ich związki
- Jednostki OSP
- Parki narodowe i krajobrazowe
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- Organy administracji rządowej

Główne grupy docelowe:

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa, w szczególności na obszarach województwa narażonych na występowanie powodzi.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Nie przewiduje się realizacji projektów podlegających zasadom pomocy publicznej.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 38. Wskaźniki produktu (PI 5.2)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1.	Liczba wprowadzonych do użycia systemów monitorowania zagrożeń i systemów wczesnego ostrzegania	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2.	Pojemność obiektów małej retencji	m3	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
3.	Liczba ludności korzystającej ze środków ochrony przeciwpowodziowej / ang. Population benefiting from flood protection measures (CI)	os.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
4.	Liczba ludności korzystającej ze środków ochrony przed pożarami lasów / Population benefiting from forest fire protection measures (CI)	os.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie (PI 6.1)

Wybór tego kierunku działań podyktowany jest m.in. koniecznością sprostania standardom wyznaczonym w dokumentach krajowych i unijnych - gospodarkę odpadami, jako jedno z głównych wyzwań dla Polski, identyfikuje Komisja Europejska.

Stan gospodarki odpadami, szczególnie komunalnymi, w województwie podkarpackim jest niezadowolający. Zapisy „Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego”²¹¹ i analiza zawarta w Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego²¹² potwierdzają, iż gospodarka odpadami w regionie wymaga wsparcia.

Zgodnie z Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami (WPGO) na terenie województwa podkarpackiego wyznaczono 6 regionów gospodarki odpadami komunalnymi (Centralny, Północny, Południowo – Zachodni, Południowo – Wschodni, Zachodni, Wschodni). W regionach tych zostały wskazane regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych oraz instalacje przewidziane do zastępczej obsługi tych regionów, w przypadku gdy znajdująca się w nich instalacja uległa awarii lub nie może przyjmować odpadów z innych przyczyn. Zadaniem instalacji zastępczych jest także przetwarzanie odpadów do czasu uruchomienia regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych. W poszczególnych regionach winny być zagospodarowane zmieszane odpady komunalne,

²¹¹ Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, op. cit., s.76

²¹² Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego, Rzeszów 2012, s. 24-107

odpady zielone i odpady powstające w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych.

Według danych na dzień 31.10.2013 r. w żadnym z ww. regionów istniejące regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych nie mają wystarczających mocy przerobowych do zagospodarowania wszystkich wytwarzanych tam zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz odpadów powstających po mechaniczno-biologicznym przetworzeniu. W Regionie Zachodnim, Północnym, Południowo-Zachodnim uzupełnieniem instalacji regionalnych są instalacje zastępcze, które aby stać się instalacjami regionalnymi winny się rozbudować lub zmodernizować. W regionach Wschodnim, Południowo – Wschodnim oraz Centralnym brak jest takich instalacji lub ich moce przerobowe są niewystarczające.

Wyzwaniem pozostaje nadal problem odpadów komunalnych. W województwie podkarpackim zagospodarowano w 2010 roku 262,1 tys. Mg odpadów komunalnych (65,9% masy odpadów zebranych). Pozostała masa odpadów była magazynowana lub kierowana była do zagospodarowania do obiektów zlokalizowanych poza województwem podkarpackim. Na terenie województwa podkarpackiego odpady były przede wszystkim poddawane procesom unieszkodliwiania poprzez składowanie (67,8% masy zagospodarowywanych odpadów).²¹³

Choć w ostatnich latach można było zaobserwować zwiększenie ilości odpadów poddawanych selektywnej zbiórce, to w województwie podkarpackim, podobnie jak w całej Polsce, odsetek ten nadal pozostaje niski - odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w województwie podkarpackim w 2012 r. stanowiły 12,1%²¹⁴.

Należy przy tym podkreślić, że zgodnie z wymogami tzw. ramowej dyrektywy o odpadach²¹⁵, do roku 2020 niezbędne jest przygotowanie do ponownego użycia i recykling odpadów, przynajmniej takich frakcji jak: papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło z gospodarstw domowych wagowo na poziomie minimum 50% oraz przygotowanie do ponownego użycia, recyklingu i innych metod odzysku innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych na poziomie minimum 70%. Z kolei, tzw. Dyrektywa składowiskowa²¹⁶ nakłada na Polskę obowiązek redukcji masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania, do poziomu maksymalnie 35% w roku 2020 w stosunku do masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r.²¹⁷

Według danych zgromadzonych w Wojewódzkim Systemie Odpadowym (WSO), w 2010 r. wytworzono w województwie podkarpackim ok. 2,1 mln Mg odpadów z grup 01 – 19. W 2010 roku głównym sposobem postępowania z wytworzonymi w województwie podkarpackim odpadami z grup 01 – 19 było poddanie ich odzyskowi (80,5%). Unieszkodliwianiu przez składowanie poddano jedynie 0,4% masy wytworzonych odpadów.²¹⁸ W masie wytworzonych odpadów z grup 01 – 19 znajdowało się około 3% odpadów

²¹³ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.215

²¹⁴ Bank Danych Lokalnych, GUS

²¹⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy

²¹⁶ Dyrektywa Rady 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów

²¹⁷ Umowa Partnerstwa, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 8 stycznia 2014 r., s.73

²¹⁸ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.216

niebezpiecznych²¹⁹. Jednym z rodzajów odpadów innych niż komunalne są osady ściekowe, których w 2010 r. w województwie podkarpackim wytworzono 88452,200 Mg²²⁰.

Niedostateczna uwaga przykładana jest także do faktu, iż działania powodujące lub mogące powodować powstawanie odpadów powinny być zawsze planowane, projektowane i prowadzone tak, aby spełniały wymogi prawidłowego i racjonalnego gospodarowania odpadami. Wybór technologii produkcji, formy usług, surowców czy materiałów, dokonywany powinien być z myślą o zapobieganiu powstawania odpadów lub zminimalizowaniu ich wytwarzania, zmniejszeniu uciążliwości dla środowiska przyrodniczego, a także wyeliminowaniu zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzi.

Konieczne jest takie ukierunkowanie wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.1, aby w efekcie doprowadzić do:

- ograniczenia ilości wytwarzanych odpadów,
- poprawy gospodarowania odpadami,
- zwiększenia odsetka surowców wtórnych podlegających recyklingowi.

Cel szczegółowy: Rozwój systemu gospodarki odpadami komunalnymi oraz poprawa gospodarki odpadami innymi niż komunalne w województwie

Tabela 39. Wskaźniki rezultatu (PI 6.1)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.		Udział odpadów komunalnych zbieranych selektywnie, w tym szkła, papieru i tworzyw sztucznych, w masie wszystkich zebranych odpadów komunalnych w skali województwa w ciągu roku	%	Regiony słabiej rozwinięte				WSO	rocznie
2.		Udział odzyskanych odpadów innych niż komunalne w strumieniu odpadów	%	Regiony słabiej rozwinięte				WSO	rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W perspektywie finansowej 2014-2020 za priorytetowy obszar interwencji należy uznać odpady komunalne, które wymagać będą zakrojonych na szeroką skalę działań wspierających rozwiązania pozwalające na stworzenie systemu selektywnej zbiórki oraz budowę instalacji pozwalającym na zwiększenie ilości surowców wtórnych poddanych recyklingowi.

Również gospodarka odpadami niebezpiecznymi wymaga prawidłowego prowadzenia i szczególnej kontroli.

²¹⁹ Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego, op. cit., s.15

²²⁰ Ibidem, s.88

Istotne są także działania wspierające zamykanie i rekultywację składowisk odpadów, w szczególności gdy składowisko może stanowić istotne zagrożenie dla środowiska np. zlokalizowane jest w zasięgu głównego zbiornika wód podziemnych, terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi lub terenach, na których występują ruchy mas ziemnych itp.

Ponadto należy wskazać na konieczność zapewnienia zgodności projektów z planami inwestycyjnymi w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi zawartymi w Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego. Inwestycje w sektorze gospodarki odpadami będą realizowane zgodnie z unijną hierarchią postępowania z odpadami, która nadaje priorytet zapobieganiu powstawaniu odpadów, ich ponownemu wykorzystaniu, ich przygotowaniu do ponownego użycia i recyklingowi. Odstąpienie od postępowania według ww. hierarchii jest możliwe, gdy jest to uzasadnione metodologią myślenia o cyklu życia, obejmującą całkowity wpływ związany z wytwarzaniem i gospodarowaniem takimi odpadami.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- kompleksowe działania skierowane na poprawę gospodarowania odpadami komunalnymi zgodnie z Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami
- kompleksowe działania skierowane na poprawę gospodarowania odpadami innymi niż komunalne
- wsparcie infrastruktury zbierania i przetwarzania odpadów przemysłowych
- zamykanie i rekultywacja składowisk odpadów

Zamykanie i rekultywacja składowisk odpadów w szczególności, gdy składowisko może stanowić istotne zagrożenie dla środowiska np. zlokalizowane jest w zasięgu głównego zbiornika wód podziemnych, terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi lub terenach, na których występują ruchy mas ziemnych itp.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- Przedsiębiorstwa
- Podmioty działające w formule partnerstwa publiczno-prywatnego

Główne grupy docelowe:

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem inwestycyjnym realizowane będą na terenie całego województwa, zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego, z wyłączeniem kompleksowych inwestycji w zakresie rozwoju systemu gospodarki odpadami, w których uwzględniono komponent dotyczący termicznego przekształcania odpadów.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 40. Wskaźniki produktu (PI 6.1)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1.	Liczba wybudowanych zakładów zagospodarowania odpadów	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2.	Liczba rozbudowanych / zmodernizowanych zakładów zagospodarowania odpadów	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
3.	Liczba powstałych Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
4.	Masa odpadów niebezpiecznych przetworzonych	Mg	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
5.	Dodatkowe możliwości przerobowe w zakresie recyklingu odpadów / ang. Additional waste recycling capacity (CI)	Mg/rok	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie (PI 6.2)

Jednym z głównych problemów w województwie podkarpackim nadal jest kwestia gospodarki wodno-ściekowej. Pomimo że w okresie programowania 2007-2013 realizowano szereg inwestycji w tym zakresie, wciąż istnieje dysproporcja między liczbą osób obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków w miastach i na wsi oraz dysproporcja między długością sieci wodociągowej, a długością sieci kanalizacyjnej. Z sieci wodociągowej korzysta 76 % mieszkańców województwa, natomiast z sieci kanalizacyjnej korzysta 60,7 % mieszkańców. Konieczność wspierania tego obszaru potwierdzają również rekomendacje Komisji Europejskiej dla Polski, w których zwrócono uwagę na potrzebę spełnienia wymogów prawodawstwa UE, m.in. poprzez implantację dyrektywy ściekowej oraz Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Jedynie niewielka część realizowanych na terenie województwa inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej cechuje się kompleksowością rozwiązań, pozwalającą na realizację założeń Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK). Pomimo, że w ramach działania 4.1 A RPO WP 2007-2013 dofinansowano 48 projektów z tego zakresu o łącznej wartości ponad 439 mln PLN, jednak tylko w przypadku 4% gmin wpisanych do KPOŚK jako aglomeracje priorytetowe dla realizacji postanowień Traktatu Akcesyjnego udało się wypełnić prawdopodobnie wszystkie założone cele w gospodarce ściekowej²²¹. Dlatego tak istotne jest wspieranie inwestycji w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w aglomeracjach z przedziału 2-10 tys. RLM.

Problemem, który wymaga rozwiązania w województwie, jest niedostatek indywidualnych rozwiązań w zakresie oczyszczania ścieków w terenach zabudowy rozproszonej nie znajdujących się w aglomeracjach ujętych w KPOŚK. Związane to jest z wysokimi kosztami budowy, często w obszarach górskich i podgórskich ciągów kanalizacyjnych. Należy podkreślić, że są to bardzo często obszary źródliskowe, cenne przyrodniczo i atrakcyjne turystycznie. Brak stosownej infrastruktury kanalizacyjnej powoduje, że tereny te cechują się słabym stanem ekologicznym jednolitych części wód, co rzutuje na czystość wody w dalszych odcinkach rzek.²²² Podkreślić należy również, że w niektórych przypadkach koszty jednostkowe budowy sieci sanitarnej (przyłączenie gospodarstwa domowego do sieci) znacząco przekraczały maksymalny koszt budowy oczyszczalni przydomowej. Rozwiązania takie prowadzą do niskiej efektywności kosztowej stosowanych rozwiązań, a w przyszłości dużych kosztów eksploatacji.

Taki stan rzeczy sprawia, że jednym z głównych problemów gospodarki wodnej w województwie podkarpackim jest zanieczyszczenie wód powierzchniowych związane z emisją ścieków komunalnych.

²²¹ Raport końcowy. Znaczenie interwencji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 w obszarze infrastruktury ochrony środowiska, Rzeszów 2011 r., s.132

²²² Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, op. cit., s.76-77

Dlatego też Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 wskazuje, iż niezbędne jest podjęcie również działań ułatwiających i wspierających stworzenie na wszystkich terenach „nieaglomeracyjnych” tj. terenach zabudowy rozproszonej nie znajdujących się w aglomeracji, stosownej infrastruktury zapewniającej efektywne zbieranie i oczyszczanie ścieków. Odnośnie właściwych zasad w zakresie dostępu do zasobów wody, zgodnie z obowiązującym prawem, pierwszeństwo w tym dostępie mają podmioty, które będą pobierać wodę w celu zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, następnie podmioty, których korzystanie z wód przyczyni się do zwiększenia naturalnej lub sztucznej retencji wód lub poprawy stosunków biologicznych w środowisku wodnym, a w dalszej kolejności pozostałe podmioty.

W związku z powyższym, wsparcie w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.2 ukierunkowane będzie na działania, w efekcie których dojdzie do poprawy stanu gospodarki wodno-ściekowej, w tym do rozwoju systemów indywidualnych oczyszczania ścieków w terenach zabudowy rozproszonej.

Ponadto wsparciem winny zostać objęte projekty dotyczące budowy, rozbudowy i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę (tj.: ujęcia, stacje uzdatniania wody, sieci wodociągowe) w przypadku realizacji projektów kompleksowych tj. w sytuacji, gdy na danym terenie równolegle zapewniona zostanie gospodarka ściekowa zgodna z wymogami unijnymi.

Cel szczegółowy: Poprawa stanu gospodarki wodno-ściekowej na terenie województwa

Tabela 41. Wskaźniki rezultatu (PI 6.2)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków		%	Regiony słabiej rozwinięte	66,2	2011		GUS	rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Na terenie województwa podkarpackiego niezbędna jest realizacja inwestycji związanych z budową i modernizacją sieci wodociągowych, kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków, bądź poprawą parametrów już istniejących oczyszczalni dla aglomeracji poniżej 10 tys. RLM.

Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 wskazuje, iż konieczne jest także podjęcie działań ułatwiających i wspierających stworzenie na wszystkich terenach, w tym również na terenach „nieaglomeracyjnych” tj. terenach zabudowy rozproszonej nie znajdujących się w aglomeracji, stosownej infrastruktury zapewniającej efektywne zbieranie i oczyszczanie ścieków. Konieczne będzie zatem wsparcie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach, gdzie budowa sieci kanalizacyjnej jest ekonomicznie lub technicznie niezasadna.

Wdrożenie określonych inwestycji przyczyni się do podniesienia jakości życia mieszkańców województwa podkarpackiego, a także ochrony stanu środowiska naturalnego, w tym podziemnych zbiorników wodnych oraz akwenów powierzchniowych.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- budowa, rozbudowa, modernizacja oczyszczalni ścieków celem spełnienia wymagań dyrektywy ściekowej dotyczącej jakości oczyszczonych ścieków dla aglomeracji z przedziału 2-10 tys. RLM
- budowa kanalizacji ściekowej w aglomeracji przy spełnieniu wymogu dotyczącego współczynnika koncentracji na poziomie 120 osób na kilometr bieżącej sieci kanalizacyjnej, natomiast na obszarach chronionych, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji, współczynnik nie może być mniejszy od 90 mieszkańców na 1 km sieci
- budowa systemów gospodarki ściekowej z uwzględnieniem indywidualnych i grupowych oczyszczalni ścieków w terenach zabudowy rozproszonej nie znajdujących się w aglomeracji, zapewniających stopień oczyszczania ścieków jaki jest wymagany dla aglomeracji z przedziału 2-10 tys. RLM
- realizacja projektów dotyczących budowy, rozbudowy i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę (ujęcia, stacje uzdatniania wody, sieci wodociągowe) w przypadku realizacji projektów kompleksowych tj. w sytuacji, gdy na danym terenie równolegle zapewniona zostanie gospodarka ściekowa zgodna z wymogami unijnymi, w aglomeracjach poniżej 10 tys. RLM
- zakup urządzeń i aparatury pomiarowej w zakresie gospodarki wodno-ściekowej (np. mobilne laboratoria, instalacje kontrolno-pomiarowe) oraz zakup i remont urządzeń służących gromadzeniu, odprowadzaniu, uzdatnianiu i przesyłowi wody

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- Podmioty działające w formule partnerstwa publiczno-prywatnego
- Organy administracji rządowej
- Podmioty wybrane w drodze ustawy Prawo zamówień publicznych wykonujące usługi publiczne na podstawie obowiązującej umowy zawartej z jednostką samorządu terytorialnego

Główne grupy docelowe:

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa, (zgodnie ze standardami wyznaczonymi w dokumentach unijnych oraz krajowych), w szczególności na obszarach aglomeracji pozbawionych infrastruktury kanalizacyjnej spełniających wymóg dotyczący współczynnika koncentracji osób na km sieci oraz tzw. obszarach „nieaglomeracyjnych” tj. terenach zabudowy rozproszonej nie znajdujących się w aglomeracji.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 42. Wskaźniki produktu (PI 6.2)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1.	Liczba wybudowanych oczyszczalni ścieków komunalnych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2.	Liczba rozbudowanych lub zmodernizowanych oczyszczalni ścieków komunalnych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
3.	Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
4.	Długość rozbudowanej lub zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
5.	Długość wybudowanej sieci wodociągowej	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
6.	Długość rozbudowanej lub zmodernizowanej sieci	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

	wodociągowej]					Beneficjent	
7.	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonego zaopatrzenia w wodę (ang. Additional population served by improved water supply) (CI)	os.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
8.	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonego oczyszczania ścieków (ang. Additional population served by improved wastewater treatment) (CI)	RLM]	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego (PI 6.3)

Zachowanie dziedzictwa kulturowego, tak jak ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego, to fundamenty dla rozwoju społeczno-gospodarczego.

Atrakcyjność kulturowa województwa podkarpackiego, oparta jest na wielonarodowym, wielowyznaniowym i wielokulturowym jego dziedzictwie obecnym w architekturze, zbiorach muzealnych, folklorze, organizowanych imprezach kulturalnych. Do zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego regionu należą między innymi: historyczne układy urbanistyczne i ruralistyczne, architektura sakralna, rezydencjonalna, obronna, użyteczności publicznej, mieszkalna, budownictwo ludowe oraz przemysłowe, zabytkowe: założenia zieleni i cmentarze, a także mała architektura. Należy podkreślić, że w rejestrze zabytków województwa podkarpackiego prowadzonym przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajduje się 3 849 zabytków nieruchomości oraz 48 539 zabytki ruchome (stan na 31.12.2011 r.)²²³.

Diagnostując stan zachowania zasobu zabytków nieruchomości w województwie podkarpackim stwierdzić należy, że na przestrzeni ostatnich lat następuje poprawa kondycji obiektów zabytkowych, choć nadal wiele z nich wymaga gruntownych prac remontowo-konserwatorskich. Problem ten dotyczy m.in. założeń dworskich, zabytków przemysłu, techniki i sztuki inżynierskiej, czy nieużytkowanych cerkwi.²²⁴

Potencjał kulturowy oparty na pograniczu narodowym, etnicznym i wyznaniowym nie tylko pozostawił wiele cennych materialnych pozostałości w postaci zabytków nieruchomości i ruchomych, ale także bez wątplenia znalazł potwierdzenie w bogactwie kultury niematerialnej, w szeroko pojętej tradycji uwarunkowanej z jednej strony naturalnym przenikaniem kultur, z drugiej zaś idącej w kierunku wyróżnienia cech charakterystycznych dla grup etnicznych czy etnograficznych.

W Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 jako mocną stroną wskazano historyczną wielokulturowość województwa oraz duży zasób obiektów o znacznej wartości historycznej i artystycznej, w tym obiektów wpisanych i pretendujących do wpisu na listę UNESCO, pomników historii oraz wyjątkowy w skali europejskiej zasób sakralnej architektury drewnianej i budownictwa drewnianego. Podkreślono także, iż bogate zasoby dziedzictwa

²²³ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s. 95

²²⁴ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s. 96

kulturowego oraz jego różnorodność stanowią istotny atut województwa i powinny być wykorzystane do kreowania wizerunku regionu dbającego o przeszłość i szanującego odmienność.

Oprócz bogatego materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego istotnym atutem województwa podkarpackiego jest działalność instytucjonalna w dziedzinie kultury. Pod względem liczby instytucji kultury region zajmuje 6 pozycję w kraju (774). Tak wysoką lokatę zawdzięcza bardzo dużej liczbie bibliotek publicznych (690 wraz z filiami). W przypadku pozostałych typów placówek widoczne jest duże zróżnicowanie: bardzo słaba pozycja w odniesieniu do liczby teatrów i galerii oraz salonów sztuki (14 miejsca w kraju), średnia krajowa w przypadku muzeów (9), wypadając jednocześnie dobrze w odniesieniu do liczby kin stałych (6). Problemem jest silna koncentracja tych podmiotów (szczególnie w odniesieniu do kultury wysokiej) w dwóch miastach: Rzeszowie i Przemyślu, a co za tym idzie słabej dostępności dla mieszkańców innych części regionu.²²⁵ Jak widać, województwo podkarpackie cechuje się relatywnie dużą liczbą instytucji kultury, przy czym jednocześnie brak jest instytucji i przedsięwzięć kulturalnych o ustabilizowanej renomie krajowej czy międzynarodowej. Pogłębia się także zanik tradycyjnych krajobrazów kulturowych, różnorodności kulturowej, w tym etnograficznej i architektonicznej.

Życie kulturalne regionu skupione jest przede wszystkim w głównych ośrodkach miejskich, a więc w stolicy województwa i pozostałych miastach na prawach powiatu. Na terenie województwa podkarpackiego nie brakuje również obszarów, które ze względu na swoje peryferyjne położenie oraz niekorzystne warunki ekonomiczne mają utrudniony dostęp do oferty kulturalnej, a uczestnictwo ich mieszkańców w życiu kulturalnym i w przedsięwzięciach kultury wysokiej ma charakter incydentalny.

Dlatego też w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.3 wsparcie ukierunkowane będzie zarówno na działania, które przyczynią się do polepszenia stanu obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych, jaki i działania wpływające na rozwój zasobów kultury m.in. poprzez poprawę jakości funkcjonowania instytucji kultury.

Cel szczegółowy: Rozwój zasobów kultury i ochrona zabytków województwa podkarpackiego.

Tabela 43. Wskaźniki rezultatu (PI 6.3)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.		Zwiedzający muzea i oddziały muzealne (ogółem) na 1000 mieszkańców	os.	Regiony słabiej rozwinięte	474	2012		Rocznik Statystyczny Województwa Podkarpackiego	rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Dziedzictwo kulturowe powinno być z jednej strony przedmiotem ochrony i opieki, z drugiej zaś potencjałem, który winien zostać wykorzystany dla rozwoju województwa i budowania kapitału społecznego. Konieczne jest podejmowanie przedsięwzięć, ukierunkowanych

²²⁵ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.97-98

zarówno na kompleksową ochronę i zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego (m.in. poprzez zwiększenie funduszy na prace remontowo-konserwatorskie), jak również na jego odpowiednią promocję i wdrażanie nowoczesnego (efektywnego i racjonalnego) modelu zarządzania. Za istotną należy również uznać poprawę jakości funkcjonowania instytucji kultury, tak by miało to przełożenie we wzroście udziału mieszkańców regionu w życiu kulturalnym.

W ostatnich latach coraz większy nacisk kładzie się na rolę kultury w procesie jednoczenia obywateli, rozwijania umiejętności współpracy, kreatywności jednostek i wzmacniania więzi międzyludzkich. W kontekście zrównoważonego rozwoju społecznego wyzwaniem stojącym przed władzami wojewódzkimi jest zapewnienie możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej. Zapewnienie wszystkim mieszkańcom możliwie równych szans korzystania z dóbr kultury staje się zatem działaniem nie tylko pożądanym, ale przede wszystkim koniecznym w celu stopniowego eliminowania marginalizacji niektórych rejonów województwa w tym zakresie. Poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyni się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Należy podkreślić, iż dziedzictwo kulturowe stanowi tożsamość mieszkańców, dlatego tak niezmiernie istotne jest jego zachowanie.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się zastosowanie instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne skierowanego do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF). Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki danego terytorium i zamieszkującej go społeczności.

Realizowane w formule ZIT projekty powinny wykorzystywać wspólne cechy/potencjał ROF, np. wspólne dziedzictwo kulturowe i przyczyniać się do umocnienia jego charakteru oraz rozwijania na jego bazie produktów i usług dla mieszkańców i przyjezdnych.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- ochrona, zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych (maksymalna wartość wydatków kwalifikowanych projektu – 30 mln PLN)
- rozwój zasobów kultury poprzez m.in. (maksymalna wartość wydatków kwalifikowanych projektu – 30 mln PLN):
 - budowę, przebudowę i renowację instytucji kultury oraz obiektów zabytkowych (m.in. muzea, skanseny, budowle, zespoły budynków w tym budynki sakralne); dostosowanie ich do działalności kulturalnej, ewentualnie połączonej z komercyjną
 - zabezpieczanie zasobów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń
 - zakup trwałego wyposażenia oraz konserwację muzealiów, starodruków itp.
 - rozwój funkcji kulturalnych ośrodków lokalnych/subregionalnych

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- Instytucje kultury
- Organizacje pozarządowe
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- Podmioty działające w formule partnerstwa publiczno-prywatnego

Główne grupy docelowe:

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą dwutorowo: na terenie całego województwa oraz w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF). Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy (również w ramach ZIT)
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne)

Zastosowanie konkretnego trybu będzie uzależnione od rodzaju projektów, które będą podlegały dofinansowaniu.

Mając na uwadze specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 6.3, tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub zakres planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkursowego. W szczególności tryb pozakonkursowy będzie miał zastosowanie w odniesieniu do inwestycji dotyczących ważnych z punktu widzenia całego województwa instytucji kultury oraz zabytków.

W ramach ZIT projekty z zakresu wsparcia dziedzictwa kulturowego i naturalnego planowane są do realizacji w trybie konkursowym.

Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Wspierane w ramach ZIT działania z zakresu dziedzictwa kulturowego i naturalnego będą miały charakter komplementarny w stosunku do projektów realizowanych z poziomu krajowego, kompleksowo wpływające na rozwój ROF.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 44. Wskaźniki produktu (PI 6.3)*

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1.	Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2.	Liczba zabytków ruchomych objętych wsparciem	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
3.	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
4.	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne / ang. Increase in expected number of visits at supported sites of cultural and natural heritage and attraction (CI)	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

*Wskaźniki będą również realizowane przez projekty ZIT

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywację gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę (PI 6.4)

Wybór tego kierunku działań wynika z faktu, iż na terenie województwa podkarpackiego, mimo postępujących procesów rozwojowych, w dalszym ciągu znajduje się wiele cennych siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk różnych gatunków zwierząt, roślin i grzybów. Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 silnie akcentuje powiązanie rozwoju województwa z działaniami na rzecz ochrony zasobów naturalnych, różnorodności biologicznej i krajobrazu. Różnorodność biologiczna i krajobrazowa stanowią bowiem jeden z fundamentów, na których można budować przewagi konkurencyjne regionu.

Należy podkreślić, że województwo charakteryzuje występowanie zwartych i wielkopowierzchniowych obszarów cennych przyrodniczo - na obszarze województwa wyznaczono tereny wchodzące w skład dwóch parków narodowych, dziesięciu parków krajobrazowych oraz dziewięćdziesięciu czterech rezerwatów przyrody, ponad 28% terenu województwa zajmują obszary „Natura 2000” utworzone na podstawie Dyrektywy Ptasiej, a ponad 19% obszary „Natura 2000” utworzone na podstawie Dyrektywy Siedliskowej.

Region, oprócz różnorodnych ekosystemów typowo leśnych, posiada również szereg innych siedlisk przyrodniczych, najczęściej dobrze zachowanych np. półnaturalne łąki i pastwiska, zbiorowiska nadrzeczne i inne. Występuje tu również ważna, niespotykana w innych rejonach kraju, grupa wschodniokarpackich zespołów roślinnych i roślin. Obecna jest także dość liczna grupa chronionych i rzadkich roślin i zwierząt, z których niektóre mają jedyne, naturalne miejsce występowania w Polsce.²²⁶

Bogactwo różnorodności biologicznej jest jednym z podstawowych wyróżników naszego regionu na tle kraju, dlatego traktowane powinno być z należytą troską, przy przestrzeganiu prawa wspólnotowego (głównie dyrektywa ptasia oraz siedliskowa) oraz krajowego w zakresie poszanowania i zachowania różnorodności biologicznej.

Konieczne jest takie ukierunkowanie wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.4, aby w efekcie doprowadzić do:

- zachowania różnorodności biologicznej,
- zwiększenia wykorzystania lokalnych walorów przyrodniczych w celach turystycznych,
- wzrostu poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców i jakości informacji o środowisku.

Cel szczegółowy: Przywrócenie i ochrona różnorodności biologicznej województwa podkarpackiego.

²²⁶ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.183

Tabela 45. Wskaźniki rezultatu (PI 6.4)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.		Powierzchnia form ochrony przyrody objęta planami ²²⁷	km2	Regiony słabiej rozwinięte	0	2012		RDOŚ w Rzeszowie	rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Województwo podkarpackie, jak wcześniej to przedstawiono, jest miejscem występowania wielu chronionych gatunków, w tym szeregu zagrożonych wyginięciem i zanikających. Warunkiem skutecznej ochrony gatunkowej jest w dużej mierze ochrona ich miejsc występowania (zabezpieczenie odpowiedniej przestrzeni życiowej, w tym siedlisk przyrodniczych oraz zapewnienie swobodnej wymiany genetycznej).

Nieodłącznym zjawiskiem zachodzących procesów cywilizacyjnych jest agresywna antropopresja na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego. Składają się na nią m.in.: postępująca urbanizacja i zajmowanie przez ludzi terenów będących naturalnymi siedliskami zwierząt, roślin oraz grzybów, niekorzystna zmiana sposobów użytkowania ziemi i przekształcanie dolin rzecznych. Znaczącym zjawiskiem związanym z antropopresją jest również zanieczyszczenie poszczególnych elementów środowiska. Z tego względu ważna jest realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych, które przyczynią się do poprawy stanu środowiska w regionie.

Niezmiernie istotne jest właściwe chronienie siedlisk cennych przyrodniczo siedlisk, gatunków zwierząt, roślin i grzybów oraz w szczególności gatunków wymagających ochrony na podstawie prawa wspólnotowego.

Należy także wspierać rozwój działalności wykorzystującej zasoby przyrodnicze województwa podkarpackiego w celach turystycznych i edukacyjnych. Do atrakcji naturalnych regionu należą bowiem m.in. tereny górskie występujące w południowej jego części. Wzbogacają one krajobraz oraz zapewniają ekspozycję atrakcyjnych panoram górskich, szczególnie z łąk zwanych połoninami. Tereny te sprzyjają wędrownikom i spacerom górskim oraz innym formom turystyki aktywnej np. rowerowej, narciarskiej czy konnej. Dlatego też istotna jest realizacja inwestycji wspierających korzystanie z lokalnych zasobów przyrodniczych, tj. z terenów wypoczynkowych, czy ścieżek dydaktycznych.

Warunkiem koniecznym poprawy jakości środowiska oraz zachowania krajobrazu jest zwiększenie świadomości mieszkańców co do wpływu czynników antropogenicznych na otoczenie przyrodnicze i szerzej na całe systemy ekologiczne regionu. W celu poprawy świadomości ekologicznej mieszkańców regionu konieczne będzie wsparcie inwestycyjne ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej (m.in. w parkach krajobrazowych).

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się zastosowanie instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne skierowanego do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF). Działania realizowane w ramach ZIT będą miały na celu przywracanie różnorodności biologicznej na terenie ROF z wykorzystaniem

²²⁷ Powierzchnia obszarów chronionych objęta planami zadań ochronnych i planami ochrony dla obszarów Natura 2000 oraz powierzchnia rezerwatów przyrody objęta planami ochrony dla rezerwatów przyrody

lokalnych zasobów przyrodniczych. Realizowane przedsięwzięcia w ramach ZIT przyczynią się do podniesienia atrakcyjności turystycznej i przyrodniczej Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- podniesienie standardu bazy technicznej i wyposażenia parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody
- tworzenie i wyposażenie centrów ochrony różnorodności biologicznej na obszarach miejskich i pozamiejskich w oparciu o gatunki rodzime np. banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne, ekoparki
- budowa i modernizacja niezbędnej infrastruktury związanej z ochroną, przywróceniem właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków (również na terenach chronionych)
- projekty dotyczące waloryzacji istniejących form ochrony przyrody (w szczególności obszarów chronionego krajobrazu) oraz zadań wynikających z potrzeby ochrony krajobrazu, w tym opracowywanie planów/programów ochrony oraz innych dokumentów dla obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo
- rozwój działalności wykorzystującej lokalne zasoby przyrodnicze, w tym budowa i modernizacja niezbędnej infrastruktury mającej na celu rozwój turystyki i edukacji oraz promowanie form ochrony przyrody np. platformy widokowe, tereny wypoczynkowe, ścieżki dydaktyczne dla ich zagospodarowania na cele turystyczne*
- rozbudowa, modernizacja i doposażenie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej (m.in. w parkach krajobrazowych)
- sporządzanie inwentaryzacji przyrodniczej gmin
- zwalczanie gatunków inwazyjnych
- renaturyzacja cieków wodnych i obszarów wodno-błotnych

* Realizacja inwestycji wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze, zwłaszcza na obszarach górskich będzie odbywać się wraz z odpowiednim zabezpieczeniem tych terenów przed zwiększoną i niekontrolowaną presją poprzez koncentrację kanalizację ruchu turystycznego.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Organizacje pozarządowe
- Parki narodowe i krajobrazowe
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- Podmioty działające w formule partnerstwa publiczno-prywatnego
- Organy administracji rządowej
- Jednostki naukowe

Główne grupy docelowe:

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą dwutorowo: na terenie całego województwa, w szczególności na obszarach objętych różnymi formami ochrony przyrody (w tym Natura 2000), a także w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF). Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy - projekty realizowane w formule ZIT

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach ZIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii ZIT, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Wspierane w ramach ZIT działania w ramach w/w priorytetu inwestycyjnego będą miały charakter komplementarny w stosunku do projektów realizowanych z poziomu krajowego, kompleksowo wpływające na rozwój ROF.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 46. Wskaźniki produktu (PI 6.4)*

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1.	Liczba parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody objętych wsparciem	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2.	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne / ang. Increase in expected number of visits at supported sites of cultural and natural heritage and attraction (CI)	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
3.	Powierzchnia siedlisk wspartych w zakresie uzyskania lepszego statusu ochrony (ang. Surface of habitats supported to attain a better conservation status)	ha	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

*Wskaźnik nr 2 realizowany będzie również przez projekty ZIT

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Podjęmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu (PI 6.5)

Obszary miejskie są z jednej strony motorami rozwoju kraju i poszczególnych regionów, generującymi największy wkład do Produktu Krajowego Brutto (PKB), a z drugiej strony borykają się ze specyficznymi problemami i wyzwaniem. Miasta są miejscem koncentracji aktywności gospodarczych i węzłami usług publicznych dla mieszkańców oraz dla ciągnącej do nich ludności z ich zaplecza. Korzyści z rozwoju miast rozprzestrzeniają się na otaczające je obszary, przenosząc impulsy rozwojowe z biegunów wzrostu na obszary peryferyjne.

Podkarpackie miasta pełnią funkcję lokalnych biegunów wzrostu, jednak dysproporcje rozwoju społeczno-gospodarczego w układzie przestrzennym są stosunkowo wysokie. Istotnym problemem, który występuje w wielu miastach województwa oraz ich obszarach funkcjonalnych i hamuje jego spójny rozwój, jest występowanie obszarów

zdegradowanych, które wymagają rekultywacji i stworzenia warunków do ich ponownego zagospodarowania. Skutkiem niekorzystnych zjawisk społeczno-gospodarczych, które miały miejsce w województwie podkarpackim jest degradacja części obszarów i obiektów. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz przemysłowych, poprzez nadanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych ma na celu odwrócenie tej niekorzystnej sytuacji.

Problemem, z którym borykają się podkarpackie miasta jest również zanieczyszczenie powietrza, które w sposób istotny wpływa na zdrowie ludzi, powodując wiele dolegliwości układu oddechowego i krwionośnego. Główną przyczyną zanieczyszczenia powietrza jest niska emisja, szczególnie w okresie grzewczym. Działania mogące zmienić tę sytuację realizowane będą w ramach osi III, natomiast w osi IV przewidziano działania powiązane, wspomagające (tj. działania służące poprawie jakości powietrza dla sektora MŚP). Należy w tym miejscu podkreślić, że według danych GUS w 2011r. na terenie województwa podkarpackiego zlokalizowanych było 84 zakładów szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza, które łącznie wyemitowały 22 451 Mg zanieczyszczeń gazowych (bez CO₂) oraz pyłowych do atmosfery²²⁸.

Istniejąca sieć monitoringu powietrza nie obejmuje wszystkich obszarów gdzie te przekroczenia zdiagnozowano, a istniejące punkty pomiarowe wymagają modernizacji w kierunku pomiarów ciągłych. Rozwój sieci monitoringu umożliwi podejmowanie konkretnych działań na wypadek zaistniałych stanów alarmowych wynikających z przekroczeń standardów jakości powietrza.

Innym czynnikiem obniżającym jakość życia w szczególności w miastach jest hałas, który jest uznawany za składową zanieczyszczeń środowiska. Województwo podkarpackie należy do regionów o średnim natężeniu hałasu (głównie ze źródeł komunikacyjnych), jednak w ostatnim czasie ulega on zwiększeniu.

W związku z powyższym w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.5 wsparcie ukierunkowane będzie na działania, które przyczynią się do:

- nadania nowych funkcji społeczno-gospodarczych obszarom zdegradowanym i przemysłowym
- ograniczenia obszarów, gdzie występują przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza i poziomu hałasu.

Cel szczegółowy: Poprawa jakości przestrzeni miejskiej województwa podkarpackiego

Tabela 47. Wskaźniki rezultatu (PI 6.5)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1		Powierzchnia terenów zdegradowanych poddanych rekultywacji lub remediacji	km ²	Regiony słabiej rozwinięte	0	2012		Instytucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2		Liczba ludności objęta systemem monitoringu ciągłego i	tys. osób	Regiony słabiej rozwinięte	298,424	2012		GUS	Rocznie

²²⁸ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s. 193

		powiadomienia o jakości powietrza							
4		Ilość emisji unikniętej (zanieczyszczenia pyłowe gazowe)	ton	Regiony słabiej rozwinięte	0	2012		Instytucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Zadaniem interwencji podejmowanej w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego jest tworzenie w zdegradowanych dzielnicach i obszarach przemysłowych miast warunków infrastrukturalnych do ponownego rozwoju przedsiębiorczości oraz powstawania przyjaznej przestrzeni społecznej. Realizacja projektów mających na celu eliminowanie przeszkód stojących na drodze ponownej integracji wskazanych terenów z rozwijającym się miastem pozwoli wyzwolić dodatkowy potencjał inwestycyjny miast.

Dodatkową korzyścią wynikającą z realizacji tego typu projektów będzie stopniowe zaprzestanie postrzegania tych terenów przez władze lokalne i społeczeństwo jako zagrożenia, utrwalonego w świadomości społecznej w wyniku długotrwałej izolacji i niedostępności tych obszarów, na rzecz potencjalnej szansy rozwojowej zapomnianych przestrzeni miejskich.

Celem realizacji działań w ramach ww. priorytetu inwestycyjnego jest ograniczenie obszarów gdzie występują przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza i poziomu hałasu oraz zmniejszenie liczby ludności narażonej na nadmierną ekspozycję tych czynników. Tym samym ograniczenie negatywnych skutków dla zdrowia i życia ludzi oraz dla środowiska.

Podejmowane działania służyć będą wzmocnieniu miast, jako potencjalnych biegunów rozwoju oraz poprawie warunków życia w miejskich obszarach funkcjonalnych tak, aby stawały się one atrakcyjnym miejscem zamieszkania.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- działania mające na celu przywrócenie funkcji społecznych, gospodarczych bądź rekreacyjnych zdegradowanym oraz przemysłowym obszarom miejskim, w tym m.in.:
 - rekultywacja lub remediacja terenów zdegradowanych, tj. przekształcenie ich w celu zmiany dotychczasowych funkcji przez nie pełnionych na cele inne niż środowiskowe, umożliwiającą powtórne wykorzystanie terenu,
 - działania służące poprawie estetyki przestrzeni miejskiej, w tym działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego oraz jakości powietrza
- inwestycje w zakresie budowy infrastruktury koniecznej do dokonywania pomiaru zanieczyszczeń oraz powiadomienia ludności o jego poziomie i budowy systemów monitoringu powietrza,
- inwestycje dotyczące ograniczenia emisji hałasu,
- działania służące poprawie jakości powietrza dla sektora MŚP: instalacje i urządzenia ograniczające emisję zanieczyszczeń do powietrza (pyłowe, gazowe)

Monitoring wód powierzchniowych i podziemnych, jakości powietrza, hałasu, ilości i rodzaju wytworzonych odpadów, natężeń pól elektromagnetycznych będzie również prowadzony na obszarach NATURA 2000.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- Jednostki sektora finansów publicznych,
- Organy administracji rządowej
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Organizacje pozarządowe
- Partnerzy społeczni i gospodarczy
- Jednostki naukowe
- Szkoły wyższe
- MŚP
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- Państwowe Gospodarstwo Leśne, Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- Podmioty działające w formule partnerstwa publiczno-prywatnego

Główne grupy docelowe:

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu. Mieszkańcy, potencjalni turyści i inwestorzy.

Terytorialny obszar realizacji:

Inwestycje realizowane będą w ośrodkach miejskich województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne)

Zastosowanie konkretnego trybu będzie uzależnione od rodzaju projektów, które będą podlegały dofinansowaniu.

Mając na uwadze specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 6.5, tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub zakres planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkursowego.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

W odniesieniu do działań z zakresu rekultywacji terenów zdegradowanych zachowana zostanie ścisła koordynacja z działaniami realizowanymi w ramach celu tematycznego 9 (PI 9.2) służącymi kompleksowej rewitalizacji na obszarach społecznie zdegradowanych

realizowanych w oparciu o kompleksowe i zintegrowane lokalne programy rewitalizacji, uwzględniające wymiar społeczny, gospodarczy i infrastrukturalny.

Dodatkowo, zachowana zostanie koordynacja w zakresie kompleksowego uzbrojenia terenów pod inwestycje (dot. terenów zdegradowanych) z działaniami realizowanymi w ramach celu tematycznego 3.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji oraz z wykorzystaniem instrumentów finansowych.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu planowane jest zastosowanie instrumentów finansowych w części dotyczącej rewitalizacji miast, w tym w szczególności pożyczki preferencyjne i instrumenty o charakterze mieszanym, z jednoczesnym wykorzystaniem finansowania dotacyjnego oraz finansowania zwrotnego.

Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakresu zaangażowania instrumentów finansowych, wskazania typów instrumentów, a także warunków korzystania z tego typu wsparcia, przedstawione zostaną w dokumencie uszczegóławiającym program operacyjny w oparciu o wyniki analizy wymaganej przepisami art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 48. Wskaźniki produktu (PI 6.5)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1.	Łączna powierzchnia zrekultywowanych gruntów	ha	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Instytucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2.	Nowa otwarta przestrzeń na obszarach miejskich	m2	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Instytucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 49. Ramy wykonania osi priorytetowej (OP 4) – EFRR

Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe – wskaźnik rezultatu)	Lp.	Definicja wskaźnika lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności i wskaźnika (w stosownych przypadkach)	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	R			
wskaźnik postępu finansowego		Poziom zakontraktowanej alokacji	%	EFRR	Region słabiej rozwinięty							
Wskaźnik produktu		Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Region słabiej rozwinięty							
Wskaźnik produktu		Liczba zabytków nieruchomości objętych wsparciem	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty							

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabela 50. Kategorie interwencji osi priorytetowej (OP 4) - EFRR

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Regiony słabiej rozwinięte											
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania		Wymiar 3 Typ terytorium		Wymiar 6 Terytorialne mechanizmy wdrażania		Wymiar 7 EFS secondary theme (Wyłącznie EFS)		Wymiar 8 Cel tematyczny (EFRR/ FS)	
Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)
017		01		01 05		00		00	-	06	
019		01		01 05		00		00	-	06	
020		01		01 05		00	-	00	-	06	
022		01		01 05		00	-	00	-	06	
082		01 04		01 05		00		00	-	06	
083		01 04		01 05		00		00	-	06	
084		01		01 05		00 01		00	-	06	

085		01		01 05		00 01		00	-	06	
086		01		01 05		00	-	00	-	05	
087		01		01 05		00	-	00	-	05	
088		01 04		01 05		00		00	-	06	
090		01		01 05		00 01		00	-	06	
093		01		01 05		00 01		00	-	06	
094		01		01 05		00 01		00	-	06	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

(Ewentualnie - do uzupełnienia na późniejszym etapie prac) – do rozstrzygnięcia, czy będą zaplanowane specjalne, dedykowane dla osi działania objęte pomocą techniczną.

2.5 OŚ PRIORYTETOWA V. INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA

Tabela 51: Priorytety inwestycyjne w ramach OP 5

Oś priorytetowa V. Infrastruktura komunikacyjna		
CT 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej	7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi	EFRR
	7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu	
CT 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności obszarach dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu	

Oś priorytetowa V obejmuje swoim zakresem interwencji **cele tematyczne 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej** i **4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach**.

Zagadnienia związane ze zwiększeniem dostępności transportowej oraz z promocją proekologicznych rozwiązań transportowych są ściśle powiązane z interwencjami na rzecz gospodarki niskoemisyjnej.

Koncentracja wsparcia w obszarze transportu w jednej osi priorytetowej zapewni spójność planowania i wdrażania projektów transportowych, wpływających na poprawę jakości oferty systemu transportowego regionu (drogi, koleje, czysty transport miejski). Realizacja tego

typu inwestycji przyczyni się do poprawy powiązań komunikacyjnych województwa. Lepsze połączenia transportowe oraz rozwój transportu publicznego (w ramach obszarów funkcjonalnych regionalnych biegunów wzrostu) wpłyną również na poprawę spójności terytorialnej województwa, jak również wzrost konkurencyjności i ożywienia przedsiębiorczości (ograniczenie kosztów transportu), wywierając pozytywny wpływ na dostępność rynków pracy, nauki i usług (ułatwienie dojazdów zarówno pod względem kosztów, jak i czasu).

Interwencja w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych osi priorytetowej *V Infrastruktura komunikacyjna* przyczyniać się będzie do realizacji celów głównych Umowy Partnerstwa, tj. *zwiększenia konkurencyjności gospodarki oraz poprawy spójności społecznej i terytorialnej*, jak również jej celów szczegółowych tj.: *zmniejszenia emisyjności gospodarki oraz poprawy jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego*, jak również *zwiększenia transportowej dostępności kraju w układzie krajowym*.

Oś priorytetowa V jest osią jednofundusową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Celem nadrzędnym osi priorytetowej V. *Infrastruktura komunikacyjna* jest **poprawa powiązań komunikacyjnych województwa**.

Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi (PI 7.2)

W zakresie infrastruktury drogowej podstawowym wyzwaniem jest lepsze skomunikowanie województwa z siecią TEN-T oraz siecią dróg krajowych łączących się bezpośrednio z autostradą A4 lub drogą ekspresową S19, zwiększenie jej przepustowości oraz likwidacja „wąskich gardeł” poprzez budowę obwodnic obszarów zurbanizowanych.

Kluczowym kierunkiem interwencji w ww. zakresie jest wsparcie inwestycji prowadzących do autostrady i rozprowadzających z niej ruch, jak również kontynuacja modernizacji ciągów komunikacyjnych, rozpoczętych w perspektywie finansowej 2007-2013, powiązanych bezpośrednio lub pośrednio z dojazdem do autostrady A4 lub drogi ekspresowej S19 oraz wsparcie budowy obwodnic w ciągach o największym natężeniu ruchu. Wsparcie w powyższym zakresie przyczyni się do wzrostu funkcjonalności regionalnego systemu transportowego. Podejmowane w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego działania przełożą się również na poprawę bezpieczeństwa ruchu²²⁹, również dzięki wyprowadzeniu ruchu drogowego z obszarów miejskich. Ponadto inwestycje w ww. zakresie w sposób pośredni przyczynią się do poprawy dostępności czasowej do ośrodka wojewódzkiego.

Konieczna jest również realizacja przedsięwzięć, które zmierzać będą do poprawy spójności na terenie MOF lub stanowić element szerszej koncepcji wynikających ze Strategii ZIT.

Działania z zakresu PI 7.2 wspierane w ramach RPO WP 2014-2020 (również w formule ZIT) będą komplementarne do realizowanych w ramach PO PW projektów z zakresu przebudowy dróg prowadzących do węzłów drugorzędnych TEN-T. Przedsięwzięcia te będą przyczyniać się do wzmocnienia drogowej dostępności wewnętrznej i zewnętrznej województw Polski

²²⁹ Nowe/zmodernizowane drogi/obwodnice charakteryzować się będą większym poziomem bezpieczeństwa

Wschodniej. Działania, prowadzone w ramach RPO WP 2014-2020 przyczynią się również do maksymalizacji efektów wsparcia projektów PO PW z zakresu przebudowy układu drogowego miasta Rzeszowa i jego obszaru funkcjonalnego.

Cel szczegółowy: Poprawa drogowych powiązań w województwie

Tabela 52. Wskaźniki rezultatu (PI 7.2)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej terytorium Polski: Podkarpackie - [A]-dostępność do sieci transportowej, wskaźnik POPAREA - [B] Średnia dostępność powiatowego węzła transportowego w województwie podkarpackim			Regiony słabiej rozwinięte	0,8443 0,3209	2008		IGIPZ PAN dla MRR	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Wsparcie infrastruktury drogowej o znaczeniu regionalnym w ramach niniejszego priorytetu dotyczyć będzie przede wszystkim dróg wojewódzkich, jako kluczowych szlaków komunikacyjnych z punktu widzenia połączeń z autostradą A4 uwzględnioną w sieci TEN-T, drogą ekspresową S19, drogami krajowymi, a także przejściami granicznymi.

Projekty realizowane na drogach wojewódzkich powinny wykazywać komplementarność z układem transportowym na poziomie ponadregionalnym. Podkreślić przy tym należy, iż poprawa stanu technicznego dróg wojewódzkich, uzupełnienie braków w układzie ich sieci oraz budowa obwodnic przełoży się na wzrost płynności ruchu i dostępności do sieci dróg wyższego rzędu. Preferowane będą inwestycje stanowiące kontynuację modernizacji ciągów drogowych rozpoczętych w poprzednich latach oraz odcinki charakteryzujące się najwyższym natężeniem ruchu, prowadzące pośrednio do autostrady.

Inwestycje w drogi lokalne będą możliwe jedynie w przypadku, gdy a) zapewniają konieczne połączenia z autostradą lub b) usprawniają połączenia do stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie węzłów sieci TEN-T lub połączenia z węzłami przeładunkowymi poza siecią TEN-T lub c) stanowią element szerszej koncepcji związanej z rewitalizacją, zrównoważoną mobilnością miejską - inwestycje realizowane w formule ZIT/RIT przyczyniające się do poprawy spójności na terenie poszczególnych MOF, jak również spójności wewnętrznej regionu.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- Budowa/przebudowa/modernizacja dróg wojewódzkich (i ewentualnie powiatowych) prowadzących do autostrady/drogi ekspresowej lub dróg krajowych łączących się z autostradą/drogą ekspresową (drogi, mosty, obwodnice obszarów zurbanizowanych oraz infrastruktura towarzysząca),
- Budowa/przebudowa/modernizacja dróg wojewódzkich / powiatowych / gminnych usprawniających połączenia do stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie węzłów sieci TEN-T lub połączenia z węzłami przeladunkowymi poza siecią TEN-T,
- Budowa/przebudowa/modernizacja dróg wojewódzkich, powiatowych lub gminnych realizowanych w ramach ZIT/RIT.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki Samorządu Terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia

Główne grupy docelowe:

Użytkownicy indywidualni i przedsiębiorcy korzystający z rezultatów wspartych projektów z zakresu infrastruktury drogowej

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty w ramach PI 7.2 realizowane będą na obszarze całego województwa, w szczególności dotyczyć będą:

- dróg wojewódzkich prowadzących do autostrady / drogi ekspresowej lub dróg krajowych łączących się z autostradą/drogą ekspresową,
- dróg na terenie ROF oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego (MOF) (inwestycje realizowane w ramach ZIT/RIT).

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się również zastosowanie instrumentów wspierających rozwój terytorialny skierowanych do MOF (ZIT/RIT). Pozwolą one na dostosowanie rodzajów wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się pozakonkursowy tryb wyboru projektów (projekty strategiczne), w tym część środków zostanie przeznaczona na realizację ZIT/RIT.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Zgodnie z zapisami UP, planowane interwencje transportowe, w tym w zakresie dróg, będą wynikały z regionalnego zestawienia projektów priorytetowych (nie dotyczy projektów realizowanych w formule ZIT/RIT).

Realizacja projektów strategicznych umożliwi precyzyjne skierowanie środków na zdiagnozowane potrzeby dotyczące sieci dróg w województwie oraz przyczyni się w optymalny sposób do osiągnięcia celów osi priorytetowej.

Podstawowe kryteria wsparcia w zakresie projektów drogowych w ciągu dróg wojewódzkich, których dotyczyć będzie zdecydowana większość inwestycji w ramach PI 7.2, dotyczyć będą:

- rejestrowanego natężenia ruchu,
- kontynuacji ciągu;
- funkcji drogi,
- gotowości projektu do realizacji²³⁰.

Tryb pozakonkursowy w przypadku projektów realizowanych w formule ZIT/RIT będzie stosowany w pierwszej kolejności w odniesieniu do projektów, których realizacja w znaczny sposób wpływa na realizację celów.

W odniesieniu do działań realizowanych w formule ZIT/RIT w ramach PI 7.2 zachowana zostanie ścisła koordynacja z działaniami realizowanymi w ramach CT 9 (PI 9.2) służącymi kompleksowej rewitalizacji na obszarach społecznie zdegradowanych realizowanych w oparciu o kompleksowe i zintegrowane lokalne programy rewitalizacji, uwzględniające wymiar społeczny, gospodarczy i infrastrukturalny, CT 4 (PI 4.5) w zakresie zrównoważonej mobilności miejskiej oraz CT 3 (PI 3.1) w zakresie usprawniającym połączenia ze strefami aktywności gospodarczej.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą ww. polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Nie przewiduje się realizacji projektów podlegających zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

²³⁰ Zgodnie z zapisami UP kryteria te będą miały ograniczone zastosowanie do dróg lokalnych z uwagi na obostrzenia dotyczące ich realizacji.

Wskaźniki produktu

Tabela 53. Wskaźniki produktu (PI 7.2)*

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Całkowita długość nowych dróg	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca	Rocznie
2	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca	Rocznie

*Wskaźniki będą również realizowane przez projekty ZIT/RIT.

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu (PI 7.4)

Mając na uwadze, iż **transport kolejowy**, prowadzony w oparciu o zmodernizowaną i rozwiniętą infrastrukturę oraz nowoczesny tabor powinien stanowić ważny element systemu transportowego w regionie, za jedne z priorytetowych w ramach niniejszej osi uznano inwestycje w regionalną infrastrukturę kolejową, jak również modernizację oraz zakup nowoczesnych i ekonomicznych w eksploatacji środków transportu w odniesieniu do taboru kolejowego. Istniejące braki w zasobach taborowych oraz zły stan infrastruktury kolejowej obniżają atrakcyjność oferty transportu kolejowego. Inwestycje w powyższym zakresie pozwolą zwiększyć obecnie niski udział transportu kolejowego w przewozach pasażerskich w województwie podkarpackim, zwiększając tym samym jego konkurencyjność, jako transportu szczególnie przyjaznego dla środowiska. Przeprowadzenie tego rodzaju inwestycji ma również istotne znaczenie dla poprawy bezpieczeństwa ruchu kolejowego oraz jakości i efektywności przewozów kolejowych, poprzez likwidację ograniczeń prędkości, zwiększenie przepustowości linii, skrócenie czasu jazdy pojazdów szynowych oraz poprawę infrastruktury obsługi podróżnych.

Konieczność znacznych i coraz większych inwestycji w podupadającą infrastrukturę kolejową w Polsce wskazuje Zalecenie Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na lata 2012-2016 (CSR).

Konieczność podjęcia działań, które wpłyną pozytywnie na podniesienie konkurencyjności kolei w stosunku do innych rodzajów transportu, mierzonej czasem przejazdu, komfortem podróży i poziomem bezpieczeństwa wskazują również zapisy Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku).

Działania z zakresy PI 7.4 wspierane w ramach RPO WP 2014-2020 będą komplementarne do realizowanych w ramach PO PW projektów z zakresu przebudowy regionalnych linii kolejowych. Przedsięwzięcia te będą przyczyniać się do wzmocnienia kolejowej dostępności wewnętrznej i zewnętrznej województw Polski Wschodniej, maksymalizując efekty wsparcia PO PW.

Cel szczegółowy: Wzrost konkurencyjności oferty transportu kolejowego

Tabela 54. Wskaźniki rezultatu (PI 7.4)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.		Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej terytorium Polski: Podkarpackie - [A]-dostępność do sieci transportowej, wskaźnik POPAREA - [B] Średnia dostępność powiatowego węzła transportowego w województwie podkarpackim		Regiony słabiej rozwinięte	0,8443 0,3209	2008		IGIPZ PAN dla MRR	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Wsparcie systemu transportu kolejowego w województwie w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego dotyczyć będzie m.in. modernizacji i rehabilitacji linii kolejowych szczególnie ważnych dla przewozów regionalnych z punktu widzenia transportu pasażerskiego oraz poprawy dostępności do węzłów przeładunkowych poza siecią TEN-T. W ograniczonym zakresie możliwa będzie również budowa wybranych odcinków linii. Uzupełnieniem inwestycji na liniach kolejowych będą inwestycje mające na celu unowocześnienie (zakup, modernizacja) taboru kolejowego.

Realizacja projektów w zakresie wybranych odcinków linii kolejowych przyczyni się do poprawy spójności terytorialnej województwa i dostępności do regionalnych/subregionalnych ośrodków miejskich. Dzięki realizacji inwestycji infrastrukturalnych na liniach towarowych poprawiających dostępność do węzłów przeładunkowych poza siecią TEN-T położony zostanie nacisk na wsparcie przedsiębiorstw działających na terenach mieleckiej i tarnobrzeskiej specjalnej strefy ekonomicznej.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- Zakup/modernizacja taboru kolejowego dla połączeń regionalnych

- Budowa/przebudowa/rehabilitacja/modernizacja infrastruktury kolejowej o znaczeniu regionalnym (linie kolejowe, dworce, zaplecze techniczne).

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki Samorządu Terytorialnego
- Podmioty zarządzające infrastrukturą kolejową,
- Przedsiębiorcy (dotyczy wyłącznie podmiotów wykonujących zadania użyteczności publicznej na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego/związku komunalnego, a także spółek prawa handlowego, w których jednostki samorządu terytorialnego/związek komunalny/Skarb Państwa samodzielnie lub łącznie posiadają większość udziałów lub akcji).

Główne grupy docelowe:

Użytkownicy indywidualni i przedsiębiorcy korzystający z rezultatów wspartych projektów z zakresu kolei

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty w ramach PI 7.4 realizowane będą na obszarze gmin województwa podkarpackiego, przez które przebiegają lub są planowane linie kolejowe.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się pozakonkursowy tryb wyboru projektów (projekty strategiczne).

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Zgodnie z zapisami UP, planowane interwencje transportowe, w tym w zakresie kolei, będą wynikały z regionalnego zestawienia projektów priorytetowych. Ich realizacja umożliwi precyzyjne skierowanie środków na zdiagnozowane potrzeby dotyczące infrastruktury kolejowej o znaczeniu regionalnym oraz przyczyni się w optymalny sposób do osiągnięcia celów osi priorytetowej.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premijujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 55. Wskaźniki produktu (PI 7.4)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1.	Całkowita długość zrehabilitowanych linii kolejowych	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte					
2.	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte					
3.	Całkowita długość nowych linii kolejowych	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte					
4.	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru kolejowego	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte					
5.	Pojemność zakupionego lub zmodernizowanego pasażerskiego taboru kolejowego	os.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte					

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności obszarach dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu (PI 4.5)

Jednym z kluczowych kierunków rozwoju województwa podkarpackiego jest zapewnienie wysokiej jakości środowiska naturalnego, m.in. poprzez wspieranie rozwoju niskoemisyjnej gospodarki. Projekty realizowane w tym priorytecie inwestycyjnym przyczyniają się do realizacji celów strategii *Europa 2020* w ramach priorytetu – Zrównoważony Rozwój. Powyższe oznacza budowanie bardziej konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, która

w wydajny, zrównoważony sposób wykorzystuje zasoby i zmniejsza emisje zanieczyszczeń. Opiera się on m.in. na właściwej relacji pomiędzy rozwojem transportu i środowiskiem.

Zwiększenie udziału przyjaznego środowisku transportu publicznego na obszarach miejskich to najważniejszy cel operacji planowanych do dofinansowania w ramach PI 4.5 w ramach osi priorytetowej V.

Realizowane projekty powinny przyczyniać się do budowy spójnego i efektywnego systemu przewozów pasażerskich na terenie MOF.

Poprawa dostępności transportu publicznego, a wraz z nią spójności sieci jest kluczowa w całym systemie hierarchii osadniczej województwa. Dzięki wsparciu niskoemisyjnych systemów transportu publicznego zwiększy się mobilność mieszkańców województwa podkarpackiego, ograniczona zostanie również emisja zanieczyszczeń z transportu w obrębie miast, co w rezultacie będzie miało pozytywny wpływ na poprawę jakości środowiska naturalnego oraz jakości życia mieszkańców.

Cel szczegółowy: Poprawa jakości oferty transportu zbiorowego (publicznego) w miastach województwa podkarpackiego

Tabela 56. Wskaźniki rezultatu (PI 4.5 – OP 5)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka a pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	-	Przewozy pasażerów komunikacją miejską w województwie podkarpackim	mln przewozów w	regiony słabiej rozwinięte	54,0	2011		GUS	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Fundamentem zrównoważonej mobilności miejskiej jest zapewnienie sprawnie funkcjonującego i atrakcyjnego dla pasażera transportu zbiorowego. Jednocześnie, nie jest to warunek wystarczający: inwestycjom w infrastrukturę czy tabor transportu publicznego musi towarzyszyć szeroki wachlarz działań inwestycyjnych przyczyniających się do tego, aby transport zbiorowy był wybierany częściej niż samochód jako podstawowy środek przemieszczania się w obrębie miast. Do tych działań towarzyszących można zaliczyć: politykę parkingową, priorytetyzację ruchu pieszego i rowerowego, ułatwianie podróży multimodalnych, ograniczenia w ruchu samochodowym w centrach miast, buspasy i priorytety w ruchu miejskim dla środków komunikacji publicznej oraz wiele innych.

Modernizacja czy rozbudowa systemu transportu publicznego nie będzie więc już celem samym w sobie, ale musi być widziana w kontekście zmian w mobilności miejskiej prowadzących do zmniejszenia emisji CO₂ oraz innych zanieczyszczeń uciążliwych dla środowiska i mieszkańców aglomeracji.

Budowa zintegrowanego systemu transportu publicznego, wewnątrz wyznaczonego obszaru oraz poprawa jego dostępności zewnętrznej będzie ważnym czynnikiem osiągnięcia celu tego priorytetu inwestycyjnego. Istotne z tego punktu widzenia będą zatem inwestycje polegające nie tylko na budowie/przebudowie (uzupełniającej do poziomu krajowego – PO IŚ 2014-

2020, PO PW 2014-2020) infrastruktury transportu publicznego oraz zakupie/wymianie nowego taboru (wyłącznie o zmniejszonej emisji zanieczyszczeń), ale również inwestycje pozwalające integrować różne środki transportu.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- budowa, przebudowa infrastruktury transportu publicznego na terenie miast lub miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie oraz zakup/modernizacja/wymiana niskoemisyjnego taboru w celu ograniczania ruchu drogowego, np. udogodnienia dla podróży multimodalnych i mobilności pracowników (zintegrowane węzły przesiadkowe pomiędzy różnymi rodzajami środków transportu, rozwój systemów tras rowerowych w tym parkingi rowerowe) itp. - uzupełnienie projektów realizowanych z poziomu krajowego.
- rozwiązania z zakresu organizacji ruchu, ułatwiające sprawne poruszanie się pojazdów komunikacji zbiorowej (np. budowa, remont, przebudowa pętli, zatok, dworców lub wydzielenie pasów ruchu dla autobusów komunikacji zbiorowej oraz pozostałej infrastruktury służącej obsłudze pasażerów).

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera.

Główne grupy docelowe:

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Inwestycje wspierane w ramach PI 4.5 w OP 5 realizowane będą na obszarze miast lub miast i ich obszarów funkcjonalnych w województwie podkarpackim.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się również zastosowanie instrumentów wspierających rozwój terytorialny skierowanych do MOF (ZIT/RIT). Pozwolą one na dostosowanie rodzajów wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Projekty realizowane w formule ZIT/RIT przyczynią się do poprawy spójności na terenie poszczególnych miejskich obszarów funkcjonalnych, jak również spójności wewnętrznej regionu.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy

- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne),

w tym część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT/RIT.

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie na obszarach, na których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub przewidywaną liczbę planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkurencyjnego.

Planuje się, iż w ramach ZIT projekty realizowane będą w trybie konkursowym i pozakonkursowym, natomiast w ramach RIT w trybie pozakonkursowym.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach ZIT/RIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii ZIT/MOF (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT/RIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Realizacja projektów powinna wynikać z kompleksowych planów gospodarki niskoemisyjnej/strategii miejskich dla poszczególnych typów obszarów miast.

W odniesieniu do projektów realizowanych w formule zintegrowanej (ZIT/RIT), w przypadku posiadania przez gminy odpowiednich zapisów w istniejących już dokumentach strategicznych lub planistycznych na temat przejścia na gospodarkę niskoemisyjną należy zawrzeć w Strategii ZIT/MOF odpowiednie odniesienia.

Wspierane w ramach RPO WP 2014-2020 działania z zakresu zrównoważonej mobilności miejskiej będą miały charakter uzupełniający w stosunku do realizowanych w PO PW 2014-2020 oraz PO IŚ 2014-2020.

Mechanizmem gwarantującym komplementarność przedsięwzięć z zakresu transportu miejskiego planowanych do współfinansowania ze środków PO PW, PO IŚ oraz RPO WP 2014-2020 jest ujęcie inwestycji projektowanych do realizacji w PO PW / PO IŚ jako projektów komplementarnych do realizowanych w formule ZIT ze środków RPO WP 2014-2020 w Strategii ZIT.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r..

Wskaźniki produktu

Tabela 57. Wskaźniki produktu (PI 4.5 – OP 5)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1.	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej*	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte					
2.	Pojemność zakupionego lub zmodernizowanego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej [osoby]	os.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte					

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 58: Ramy wykonania osi priorytetowej (OP 5)

Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe – wskaźnik rezultatu)	Lp.	Definicja wskaźnika lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	R			
Poziom zakontraktowanej alokacji	1.		%	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte							
Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	2.		km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte					wskaźnik reprezentatywny dla głównych typów projektów w ramach osi V		
Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego	3.		szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte							

w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej												
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabele 59: Kategorie interwencji osi priorytetowej (OP 5) - EFRR

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Regiony słabiej rozwinięte											
Wymiar 1		Wymiar 2		Wymiar 3		Wymiar 6		Wymiar 7		Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (Wyłącznie EFS)		Cel tematyczny (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
026		01		01 05		00		00	-	07	
027		01		01 05		00		00	-	07	
030		01		01 05		00		00	-	07	
031		01		01 05		00		00	-	07	
032		01		01 05		00 01		00	-	07	
034		01		01 05		00 01		00	-	07	
043		01		01 05		00 01		00	-	04	
044		01		01 05		00 01		00	-	04	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

2.6 OŚ PRIORYTETOWA VI. REGIONALNY RYNEK PRACY

Tabela 60: Priorytety inwestycyjne w ramach OP 6

Oś priorytetowa VI. Regionalny rynek pracy		
CT 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	8.5 Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	EFS
	8.7 Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	
	8.8 Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę	
	8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	
	8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się	

Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników (PI 8.5)

Wsparcie osób bezrobotnych i biernych zawodowo oraz poszukujących pracy, w tym osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy przyczyni się do zmniejszenia bezrobocia w regionie oraz ograniczenia bierności zawodowej mieszkańców.

Poprzez zastosowanie aktywnych polityk rynku pracy osoby bezrobotne i bierne zawodowo uzyskają wsparcie w zakresie rozwiązania swoich problemów uniemożliwiających lub utrudniających im podjęcie i utrzymanie aktywności zawodowej. Osoby znajdujące się poza rynkiem pracy będą miały możliwość nabycia doświadczenia zawodowego, nabycia lub dostosowania do potrzeb rynku pracy kwalifikacji zawodowych i kompetencji. Wsparcie psychologiczno-doradcze pozwoli ukierunkować rozwój zawodowy w sposób dostosowany nie tylko do potrzeb rynku pracy ale także do predyspozycji odbiorców usług, co powinno zapewnić trwałość efektu aktywizacji zawodowej grupy docelowej. Dzięki temu zniwelowane zostaną bezpośrednie bariery wpływające na niską aktywność zawodową osób bezrobotnych i biernych zawodowo.

Cel szczegółowy: Wzrost liczby osób lepiej przygotowanych do wejścia i utrzymania się na rynku pracy.

Tabela 61 . Wskaźniki rezultatu (PI 8.5)

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowe) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
								M	K	R		
1.	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Regiony słabiej rozwinięte	os.								System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	Regiony słabiej rozwinięte	os.								System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
3.	Liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Regiony słabiej rozwinięte	os.								Badanie ewaluacyjne	Okresowo
4.	Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw w działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego	Regiony słabiej rozwinięte	os.								System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Poziom i struktura zatrudnienia jest jednym z czynników, które wpływają na rozwój społeczno – gospodarczy regionu. Warunkuje go także jakość kapitału ludzkiego, którą określa wiedza, umiejętności, doświadczenie, kompetencje i kwalifikacje. Inwestycja w kapitał ludzki jest w stanie podnieść jego poziom i jakość w sposób, który umożliwi w przyszłości osiągnięcie wymiernych korzyści dla regionu, w tym zwiększenie poziomu zatrudnienia.

W obszarze rynku pracy województwa podkarpackiego konieczne jest zapewnienie kompleksowych działań na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i biernych zawodowo oraz poszukujących pracy. Działania te będą uwzględniały potrzeby poszczególnych grup osób niepracujących, czyli młodych, długotrwale bezrobotnych, bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego, osób starszych, niepełnosprawnych, kobiet, osób z terenów wiejskich. Kompleksowość i różnorodność planowanych działań jest istotna ze względu na fakt, że w odniesieniu do danej grupy osób często odnosi się więcej niż jedna cecha, która wpływa niekorzystnie na jej sytuację na rynku pracy.

Proponowany w programie zakres wsparcia pozwoli na dostarczenie pomocy w/w osobom o charakterze kompleksowych i dostosowanych do indywidualnych potrzeb programów

aktywizujących. Działania podejmowane będą w zakresie zwiększenia aktywności zawodowej w/w grup osób obejmujących szereg instrumentów rynku pracy, które pozwolą na zniwelowanie ich problemów.

Wsparcie będzie się koncentrować na dostosowaniu kompetencji i kwalifikacji do potrzeb rynku pracy, oczekiwań pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy. Tak zaprogramowane działania pozwolą na uzyskanie trwałego efektu w postaci aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i biernych zawodowo oraz poszukujących pracy.

Wobec stwierdzonych problemów istotnym jest zapewnienie wsparcia osobom pozostającym bez zatrudnienia, ze szczególnym uwzględnieniem osób młodych i bez doświadczenia zawodowego, zmierzającego do uzyskania przez nich pierwszego doświadczenia zawodowego.

Koniecznym staje się zapewnienie wsparcia pozwalającego na nabycie praktycznych umiejętności w zakresie przygotowania dokumentów rekrutacyjnych, odbycia rozmowy rekrutacyjnej, podniesienia wiary w swoje możliwości oraz motywacji do poszukiwania pracy, jak również wzmocnienia pewności siebie. W celu uzyskania efektu synergii, powyższe działania mogą być realizowane przy równoległym wsparciu psychologicznym dla osób pozostających bez zatrudnienia. Zapewnienie tego typu wsparcia jest szczególnie istotne z punktu widzenia problemów osób biernych zawodowo oraz w celu zapewnienia możliwości stworzenia kompleksowych ścieżek wsparcia dla osób tego wymagających.

Niezbędnym jest objęcie wszystkimi możliwymi formami wsparcia osób z terenów wiejskich z uwzględnieniem użytkowników i członków rodzin użytkowników pracujących w niewielkich obszarowo gospodarstwach indywidualnych (obszar użytków rolnych do 2 ha) w szczególności zamierzających odejść z rolnictwa.

Koniecznym staje się także wsparcie mobilności przestrzennej i zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia. Regionalny rynek pracy jest w stanie zaabsorbować ograniczoną liczbę nowych pracowników w związku z tym rozwiązaniem, które umożliwi zapewnienie zatrudnienia poza regionalnym rynkiem pracy osobom z jego obszaru są usługi EURES, w tym połączone ze wsparciem szkoleniowym.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji w ramach PI 8.5 planuje się realizować działania aktywizujące prowadzone w ramach Zintegrowanych/Regionalnych Inwestycji Terytorialnych skierowanych do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Przedsięwzięcia realizowane w ramach ZIT/RIT będą służyć nie tylko zmniejszeniu bezrobocia na tych obszarach, ale również będą miały znaczący wpływ na umocnienie pozycji ROF oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego jako lokalnych ośrodków rozwoju. Działania będą komplementarne z przedsięwzięciami mającymi na celu przyciągnięcie nowych inwestorów na dany obszar, co z kolei związane będzie z powstaniem nowych miejsc pracy, a tym samym z zapotrzebowaniem na wykwalifikowaną siłę roboczą.

Zastosowanie ZIT/RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- przygotowanie osób bezrobotnych do podjęcia i utrzymania zatrudnienia między innymi poprzez; indywidualne plany działania, warsztaty i szkolenia z zakresu technik aktywnego poszukiwania pracy, wsparcie psychologiczne, pośrednictwo pracy, staże/praktyki zawodowe, subsydiowane zatrudnienie, wyposażenie/doposażenie stanowiska pracy, studia podyplomowe, szkolenia prowadzące do nabycia, podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych,
- wsparcie adaptacyjne pracownika, który uzyskał zatrudnienie w ramach projektu, w tym w ramach zatrudnienia subsydiowanego, wsparcie adaptacyjne dla osoby odbywającej staż, praktykę zawodową, w zakresie dostosowania kompetencji i kwalifikacji pracownika/stażysty/praktykanta do potrzeb pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy, obejmujące doradztwo, szkolenia oraz wsparcie indywidualnego opiekuna.
- wsparcie zawodowej i terytorialnej mobilności osób pozostających bez zatrudnienia obejmujące m.in. usługi w ramach sieci EURES, w tym połączone ze szkoleniami prowadzonymi do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych w powiązaniu z potrzebami pracodawców.
- Instrumenty i usługi zgodne z ustawodawstwem krajowym realizowane przez Powiatowe Urzędy Pracy.

Główne typy beneficjentów:

- Wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Główne grupy docelowe:

- osoby bezrobotne w tym długotrwale bezrobotne, osoby bierne zawodowo oraz poszukujące pracy, w tym w szczególności:
 - ✓ osoby młode w wieku od 25 do 30 roku życia,
 - ✓ osoby powyżej 50 roku życia
 - ✓ osoby z terenów wiejskich
 - ✓ kobiety
 - ✓ osoby niepełnosprawne
 - ✓ osoby bez doświadczenia zawodowego i/lub z małym doświadczeniem zawodowym (staż pracy do 5 lat)
 - ✓ osoby bez kwalifikacji zawodowych
- rolnicy i członkowie ich rodzin, prowadzący indywidualne gospodarstwa rolne do wielkości 2 ha, w szczególności zamierzający odejść z rolnictwa.

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty wdrażane w ramach priorytetu realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego, a także w ramach Zintegrowanych/Regionalnych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT/RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne, projekty systemowe), projekty realizowane również w formule ZIT/RIT

W przypadku projektów systemowych zaplanowane działania będą miały wyłącznie charakter wynikający z realizacji zadań publicznych tj. realizacji działań ustawowych przez Powiatowe Urzędy Pracy, w tym projekty systemowe zakładać będą współpracę publicznych służb zatrudnienia z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej. Zakłada się realizację projektu systemowego w obszarze realizacji usług w ramach sieci EURES realizowanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie. Realizacja zadań z zakresu świadczenia usług EURES w formie projektu systemowego WUP wynika z obowiązków ustawowych nałożonych na te jednostkę.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Priorytetowymi grupami docelowymi programu są osoby długotrwale bezrobotne oraz bezrobotni i bierni zawodowo rodzice posiadający co najmniej 3 dzieci w wieku do 18 roku życia, w związku z czym na nich koncentrowane będzie wsparcie poprzez zastosowanie dodatkowych kryteriów wyboru premiujących projekty, w których działania wspierać będą te osoby w podjęciu aktywności na rynku pracy.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji działania związane ze wsparciem na rzecz osób poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo pozostające w bezpośrednim związku z celami projektu, niezbędne do wdrożenia i obsługi realizowanych przedsięwzięć (art. 98 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.). Uzasadnieniem zastosowania tego mechanizmu jest konieczność zapewnienia wsparcia dla beneficjentów realizujących projekty dla ww grup odbiorców.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

W kontekście różnicowań wewnątrzregionalnych i potrzeby osiągnięcia większej spójności społeczno-gospodarczej w województwie, silniejsza koncentracja środków będzie obejmować obszary cechujące się największymi opóźnieniami społeczno-gospodarczymi, na których opisane w diagnozie problemy występują w największym nasileniu. Realizacja powyższego odbywać się będzie poprzez narzędzia stosowane na etapie wyboru projektów, takie jak np.: kryteria dostępu, kryteria strategiczne, wyodrębnienie alokacji.

W ramach priorytetu część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT/RIT. Szczegółowe kryteria i zasady wyboru i realizacji projektów zostaną określone przez Komitet Monitorujący oraz opisane w dokumentach wdrożeniowych.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach ZIT/RIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii ZIT/MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii ZIT/MOF (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT/RIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 62. Wskaźniki produktu (PI 8.5)*

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
3	Liczba osób w wieku 25-30 lat objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
4	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
5	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności	os.	EFS	Regiony słabiej				System informatyczny	Bieżący monitoring

	gospodarczej w programie			rozwinęte				SL_2014	
5	Liczba osób bezrobotnych(łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

**Wskaźniki będą również realizowane przez projekty ZIT.*

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (PI 8.7)

Realizacja wsparcia w ramach priorytetu przyczyni się do osiągnięcia celu szczegółowego poprzez zapewnienie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania w formie zwrotnej lub bezzwrotnej osobom planującym rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej. Dzięki takiemu wsparciu zlikwidowana zostanie główna bariera rozwoju nowopowstających podmiotów jaką jest brak dostępu do „tanich” źródeł finansowania.

Zakładanie nowych podmiotów gospodarczych w sposób bezpośredni wpłynie na wzrost poziomu przedsiębiorczości. Jednocześnie poza podjęciem samozatrudnienia przez osobę podejmującą działalność gospodarczą nowopowstałe podmioty będą generować dodatkowe miejsca pracy, co doprowadzi do realizacji celu szczegółowego tj. wzrostu przedsiębiorczości i samozatrudnienia w regionie i tym samym przyczyni się do wzrostu zatrudnienia mieszkańców województwa.

Cel szczegółowy: Wzrost przedsiębiorczości i samozatrudnienia w regionie

Tabela 63. Wskaźniki rezultatu (PI 8.7)

Lp	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
								M	K	R		
1	Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw w działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego	Regiony słabiej rozwinięte	szt.								Badanie ewaluacyjne	Okresowo
2	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	Regiony słabiej rozwinięte	szt.								System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Rozwój przedsiębiorczości ma bezpośredni wpływ na poprawę sytuacji ekonomicznej i społecznej regionu. Wpływa na wzrost liczby nowych miejsc pracy, dzięki czemu stanowi skuteczną formę podnoszenia aktywności zawodowej i przeciwdziałania bezrobociu.

Rozwój przedsiębiorczości pozostaje w ścisłej korelacji z podkarpackim rynkiem pracy, który charakteryzuje wysoki stopień bezrobocia i niski wskaźnik zatrudnienia. Z tego też powodu wzrost poziomu przedsiębiorczości jest zjawiskiem pożądanym i wymagającym wsparcia. Przekłada się bezpośrednio na powstanie nowych miejsc pracy, w tym poprzez samozatrudnienie.

W celu zwiększenia poziomu przedsiębiorczości oraz jej pozytywnego oddziaływania na rynek pracy w ramach priorytetu pomoc skoncentrowana będzie na udzielaniu wsparcia osobom planującym rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. W związku ze zdiagnozowanymi problemami w zakresie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania koniecznym staje się uruchomienie instrumentów, które będą w stanie wesprzeć nowopowstałe firmy w początkowej fazie ich działalności aby umożliwić ich tworzenie i rozwój.

Wsparcie realizowane będzie za pośrednictwem szeregu instrumentów, zarówno zwrotnych jak i bezzwrotnych. Jednocześnie łącznie ze wsparciem bezzwrotnym, na rozpoczęcie działalności gospodarczej możliwe będzie udzielanie wsparcia pomostowego, które ma wesprzeć nowopowstały podmiot w początkowym okresie jego działalności, kiedy to dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania jest bardzo ograniczony, a przedsięwzięcie nie generuje wysokich przychodów.

Równocześnie zapewnione zostanie wsparcie o charakterze niefinansowym w formie doradztwa i szkoleń.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- bezzwrotne wsparcie w postaci dotacji dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej, obejmujące także finansowe wsparcie pomostowe w początkowym okresie działalności – dla osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, czyli osób bezrobotnych w wieku do 30 i powyżej 50 roku życia, długotrwale bezrobotnych oraz dla osób niepełnosprawnych
- wsparcie zwrotne przyznawane na warunkach preferencyjnych dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej.
- wsparcie doradczo – szkoleniowe dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej oraz osób, które rozpoczęły działalność gospodarczą w ramach projektów realizowanych niniejszym priorytecie, w początkowym okresie działalnościuwzględniające indywidualne potrzeby uczestników.
- wsparcie w postaci bezzwrotnych dotacji na spłatę pożyczki do 20% wartości pożyczki.

Główne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Główne grupy docelowe:

- osoby fizyczne zamierzające rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty wdrażane w ramach osi realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Priorytetową grupą docelową programu są rodzice posiadający co najmniej 3 dzieci w wieku do 18 roku życia. Dodatkowo przyjęte zostaną kryteria preferujące wsparcie rozwoju przedsiębiorczości poprzez zapewnienie kompleksowego wsparcia, w tym w postaci dostępu do lokalu, sprzętu, usług administrowania dla osób rozpoczynających prowadzenie działalności gospodarczej świadczonego przez inkubatory przedsiębiorczości (w tym utworzone w ramach osi I), świadczonego na rzecz tych osób nieodpłatnie.

Istotne znaczenie z punktu widzenia podniesienia poziomu przedsiębiorczości poprzez zapewnienie kompleksowego wsparcia nowopowstającemu podmiotowi ma działalność inkubatorów przedsiębiorczości. Tego typu instytucje są w stanie zapewnić nowej firmie wsparcie towarzyszące w postaci dostępu do lokalu, sprzętu, usług administrowania (m.in. usług księgowych, prawnych, marketingowych). W celu zapewnienia komplementarności z osią I, na etapie wyboru projektów składanych przez potencjalnych beneficjentów/operatorów wsparcia (instytucji udzielających wsparcia finansowego na rozpoczęcie działalności gospodarczej), zostaną zastosowane kryteria preferencyjne dla inkubatorów przedsiębiorczości.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji działania związane z rozwojem przedsiębiorczości i tworzeniem nowych miejsc pracy pozostające w bezpośrednim związku z celami projektu, niezbędne do wdrożenia i obsługi realizowanych przedsięwzięć (art. 98 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.). Uzasadnieniem zastosowania tego mechanizmu jest konieczność udzielenia wsparcia podmiotom realizującym projekty w zakresie niezbędnego wyposażenia koniecznego do właściwej ich realizacji.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych. Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakresu zaangażowania instrumentów finansowych, wskazania typów instrumentów, a także warunków korzystania z tego typu wsparcia, przedstawione zostaną w dokumencie uszczegóławiającym program operacyjny w oparciu o wyniki analizy wymaganej przepisami art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 64. Wskaźniki produktu (PI 8.7)

L p.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie (C)	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę (PI 8.8)

Analiza regionalnego rynku pracy wskazuje na silną potrzebę objęcia wsparciem zwłaszcza kobiet powracających na rynek pracy, które w większym stopniu niż mężczyźni narażone są na niską efektywność w pracy oraz dezaktualizację kwalifikacji zawodowych związaną z wykonywaniem obowiązków rodzicielskich. Poprawa funkcjonowania systemu usług opieki nad dziećmi do lat 3 wpłynie na zwiększenie możliwości godzenia relacji praca – życie prywatne, a tym samym na wzrost udziału młodych matek w zatrudnieniu umożliwiając im niejednokrotnie pierwsze lub ponowne wejście na rynek pracy.

Podjęte działania przyczynią się do wzrostu zatrudnienia wśród osób o utrudnionym dostępie do rynku pracy poprzez wspieranie usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia. Wsparcie skierowane będzie w szczególności do osób napotykających bariery w łączeniu życia zawodowego z rodzinnym i pozwoli na wypracowanie konkretnych rozwiązań ułatwiających osiągnięcie równowagi pomiędzy tymi dwoma formami aktywności społecznej.

Stworzenie odpowiednich warunków rozwoju zawodowego przyniesie realne korzyści zarówno dla rodziców, jak i przedsiębiorców oraz całego społeczeństwa.

Cel szczegółowy: Zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób mających utrudniony dostęp do rynku pracy z powodu sprawowania opieki nad dziećmi do lat 3

Tabela 65. Wskaźniki rezultatu (PI 8.8)

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowe) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
								M	K	R		
1.	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/ wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu	Regiony słabiej rozwinięte	os.								System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu realizację celów szczegółowych

Zapewnienie optymalnych warunków zatrudnienia pozwalających na godzenie ról rodzinnych i zawodowych jest niezwykle istotne z punktu widzenia rynku pracy. Biorąc pod uwagę słabo rozwinięty system opieki żłobkowej, klubów dziecięcych czy dziennych opiekunów na terenie województwa podkarpackiego niezwykle ważne jest wsparcie funkcjonowania instytucji opieki nad małymi dziećmi oraz rozwój innych form opieki. Pomoc skierowana będzie na poprawę funkcjonowania już istniejących placówek poprzez stworzenie możliwości wygenerowania nowych miejsc pobytu oraz dostosowanie ich do rzeczywistych potrzeb odbiorców usług. W przypadku większych miejscowości gdzie istnieje potencjał ludnościowy i infrastruktura, wsparcie ukierunkowane będzie na żłobki, natomiast w mniejszych miejscowościach i wsiach zostanie zapewniona opieka w klubach dziecięcych lub przez dziennych opiekunów .

Wsparcie będzie obejmowało również tworzenie nowych żłobków - zwłaszcza na terenach gdzie dostęp do takich placówek jest mocno ograniczony oraz innych form opieki nad dziećmi do lat 3. Dodatkowym wsparciem sprzyjającym powrotowi na rynek pracy będzie również dostosowanie czasu funkcjonowania instytucji świadczących usługi opieki nad małym dzieckiem do czasu pracy rodziców, np. całodobowe lub weekendowe. Ponadto możliwe będzie powstawanie żłobków przyzakładowych.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- wsparcie tworzenia i funkcjonowania instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 (żłobki, kluby dziecięce) oraz innych form opieki nad dziećmi do lat 3 (dzienni opiekunowie)
- wsparcie tworzenia i funkcjonowania żłobków przyzakładowych

Główne typy beneficjentów:

- Wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Główne grupy docelowe:

- rodzice lub prawni opiekunowie dzieci w wieku do 3 roku życia w przypadku, gdy co najmniej jedno z rodziców lub opiekunów prawnych powraca na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem lub wychowaniem dziecka

Terytorialny obszar realizacji

Projekty wdrażane w ramach osi będą realizowane na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Szczegółowe kryteria, zasady wyboru i realizacji projektów zostaną określone w dokumentach wdrożeniowych. Priorytetową grupą docelową programu będą rodzice znajdujący się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji działania związane z tworzeniem i funkcjonowaniem instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 pozostające w bezpośrednim związku z celami projektu, niezbędne do wdrożenia i obsługi realizowanych przedsięwzięć (art. 98 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.). Uzasadnieniem zastosowania tego mechanizmu jest konieczność dodatkowego wsparcia dla podmiotów realizujących projekty w ww zakresie.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 66. Wskaźniki produktu (PI 8.8)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat trzech	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian (PI 8.9)

Realizacja wsparcia pozwoli zarówno na podniesienie poziomu kwalifikacji pracowników, jak i umożliwi elastyczne dostosowywanie się do zmian gospodarczych zarówno przedsiębiorstw przechodzących procesy restrukturyzacji, jak i ich pracowników – osób, których bezpośrednio te procesy zmian dotyczą.

Podniesienie kwalifikacji pracowników podkarpackich przedsiębiorstw poprzez wsparcie działań, zgodnych ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw umożliwi zmniejszenie zdiagnozowanej luki kompetencyjnej, co poprzez lepsze pełnienie powierzonych im obowiązków wpłynie bezpośrednio na poprawę pozycji konkurencyjnej regionalnych przedsiębiorstw.

Działania mające na celu przeciwdziałanie i likwidację negatywnych skutków zachodzących w regionalnej gospodarce procesów restrukturyzacyjnych ukierunkowane zostaną zarówno na konkretne przedsiębiorstwa, których dotyczą opisywane procesy (zwłaszcza związane z planami zwolnień grupowych), jak też skierowane zostaną do

indywidualnych odbiorców - osób, które w związku z trwającymi procesami zmian regionalnej gospodarki utraciły zatrudnienie z przyczyn zakładu pracy.

Wsparcie pozwoli poprawić sytuację konkurencyjną regionalnych przedsiębiorstw dotkniętych procesami zmiany gospodarczej, jak również przywrócić do zatrudnienia osoby, które w wyniku zmian gospodarczych utraciły wcześniejsze zatrudnienie.

Cel szczegółowy 1: Poprawa kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami rozwojowymi.

Cel szczegółowy 2: Zwiększenie adaptacyjności przedsiębiorstw i pracowników, dotkniętych procesami zmiany gospodarczej

Tabela 67. Wskaźniki rezultatu (PI 8.9)

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowe) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
								M	K	R		
1.	Liczba osób, które nabyły kompetencje w ramach lub po opuszczeniu programu	Regiony słabiej rozwinięte	os.								System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie	Regiony słabiej rozwinięte	os.								System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
3.	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu	Regiony słabiej rozwinięte	os.								Badanie ewaluacyjne	Okresowo

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Podkarpaccy przedsiębiorcy nie budują swojej konkurencyjności w oparciu o kompetencje swoich pracowników. Przyczyną takiego stanu rzeczy są m.in. niski poziom świadomości w zakresie zasadności budowania kapitału przedsiębiorstwa opartego na konkurencyjnych kompetencjach zasobów pracy oraz ograniczenia finansowe w podnoszeniu kwalifikacji pracowników.

Przeciwdziałając powyższemu ograniczeniu zaplanowano szereg działań skierowanych do mikro, małych i średnich przedsiębiorstw województwa – zarówno w obszarze skutecznego zwiększania świadomości praktycznych korzyści płynących z inwestowania

w posiadane zasoby pracownicze, jak i przede wszystkim umożliwiając dofinansowanie szerokiego zakresu wysokiej jakości usług rozwojowych.

Również przedsiębiorstwa dopiero zgłaszające potrzebę zdiagnozowania luk kompetencyjnych czy też potencjałów rozwojowych zasobów ludzkich będą mogły skorzystać ze wsparcia w zakresie opracowania niezbędnej diagnozy

W ramach aktywnego reagowania na zachodzące w gospodarce regionu zmiany, planowana jest również realizacja szeregu projektów umożliwiających świadczenie bezpośredniej pomocy konkretnym przedsiębiorcom, którzy nie radzą sobie na dynamicznym, zmieniającym się rynku. Realizowane będą działania, które pozwolą na stworzenie programów naprawczych dla firmy, takich jak ukierunkowanie działalności na nowe tory, w tym również na strategiczną zmianę profilu firmy. Jednocześnie w sytuacji, gdy pomoc nie przyniesie oczekiwanych skutków podjęte zostaną kompleksowe działania pozwalające pracownikom firm na utrzymanie się na rynku pracy.

Sytuacja społeczno-gospodarcza, zarówno w skali kraju, jak i województwa podkarpackiego, napotyka na szereg problemów związanych z niekorzystną koniunkturą. Okoliczności te wymuszają na przedsiębiorstwach wprowadzanie działań, zmierzających do utrzymania swojej pozycji na rynku. Inicjowanie procesów restrukturyzacyjnych, w celu adaptacji do nowej sytuacji, niejednokrotnie pociąga za sobą redukcję zatrudnienia. Osoby, które straciły pracę lub są zagrożone jej utratą, w wyniku przechodzenia przez pracodawcę procesów restrukturyzacyjnych, potrzebują szybkiej interwencji, aby pozostały aktywne na rynku pracy. Działania prewencyjne, zaradcze (mające na celu zatrzymanie tych osób na rynku pracy), są zatem konieczne do podjęcia - w dłuższej perspektywie są efektywniejsze, ponieważ osoba, która utrzyma się na rynku pracy, nie zostanie beneficjentem instytucji zajmujących się pomocą osobom bez zatrudnienia. Dla osób dotkniętych zwolnieniami zaplanowano więc kompleksowe wsparcie w oparciu o indywidualnie zdiagnozowane potrzeby rozwojowe uczestników i pozostające w powiązaniu z możliwościami i potrzebami rynku pracy, w celu umożliwienia im szybkiego powrotu na rynek pracy. Istotnym jest w tym przypadku również zwiększenie mobilności pracowników poprzez umożliwienie im poszukiwania zatrudnienia poza dotychczasowym miejscem zamieszkania, a w ten sposób uzyskanie nowego, trwałego miejsca pracy na bardziej chłonnych rynkach zarówno w ramach regionu jak i poza nim.

W kontekście powyższego zaplanowane w ramach priorytetu wsparcie pozwoli zapobiegać sytuacjom kryzysowym występującym w regionalnych przedsiębiorstwach dzięki możliwości szybkiego reagowania. Istotnym jest aby w nowym okresie, kontynuując dobrą praktykę pochodzącą z rozwiązań wypracowanych w latach 2007 – 2013, wspierać zarówno przedsiębiorstwa - oferując im pakiet narzędzi pomocowych, poczynając od zmian i uproszczenia procedur prawnych (działania na poziomie centralnym), poprzez pomoc w dostosowaniu ich struktury i zakresu działalności do potrzeb rynku jak również pracowników, którzy w wyniku procesów restrukturyzacyjnych zostali dotknięci procesami zwolnień lub są nimi zagrożeni.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- wsparcie w zakresie podnoszenia kwalifikacji pracowników firm w zakresie między innymi: diagnoza potrzeb rozwojowych dla firm, realizację określonych usług rozwojowych wynikających z indywidualnych potrzeb przedsiębiorcy,
- podnoszenie świadomości kadr zarządzających przedsiębiorstw w zakresie korzyści płynących z inwestycji w kapitał ludzki przedsiębiorstwa,
- wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych przedsiębiorstw, np.:
 - ✓ wsparcie doradcze na rzecz zapobiegania sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw, które odczuwają negatywne skutki zmiany gospodarczej;
 - ✓ zapewnienie przedsiębiorcy, który znalazł się w sytuacji kryzysowej wsparcia doradczo-szkoleniowego w zakresie opracowania i wdrożenia planu/strategii restrukturyzacji;
 - ✓ podnoszenie świadomości kadr zarządzających restrukturyzowanych przedsiębiorstw w zakresie możliwości wsparcia przechodzonego procesu zmiany
 - ✓ kompleksowe wsparcie outplacementowe bazujące na narzędziach związanych ze szkoleniami zawodowymi, poradnictwem psychologiczno-zawodowym, wsparciem zatrudnienia w formie staży, praktyk zawodowych, pośrednictwa pracy, wsparcie rozpoczynania działalności gospodarczej poprzez działania szkoleniowo-doradcze oraz środki (bezzwrotne i zwrotne) na rozpoczynanie działalności gospodarczej, dodatki związane z podejmowaniem pracy poza miejscem zamieszkania
- wsparcie osób, które utraciły pracę z przyczyn zakładu pracy ukierunkowane na ich szybkie przywrócenie do zatrudnienia

Główne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Główne grupy docelowe:

- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa mające siedzibę lub oddział na terenie województwa podkarpackiego,
- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa oraz ich pracownicy przechodzący procesy restrukturyzacyjne
- osoby, które utraciły pracę z przyczyn dotyczących zakładu pracy w okresie nie dłuższym niż 6 miesięcy przed dniem przystąpienia do projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty wdrażane w ramach osi będą realizowane na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne, projekty systemowe).

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

W ramach realizacji pierwszego celu szczegółowego zakłada się wdrażanie działań w oparciu o popytowy system finansowania, dzięki któremu to przedsiębiorcy będą decydować o rodzaju i skali udzielonego im wsparcia. Popytowy system finansowania funkcjonował będzie w oparciu o projekt systemowy realizowany przez Wojewódzki Urząd Pracy. Realizacja wsparcia w trybie pozakonkursowym umożliwi elastyczne i sprawne reagowanie na zgłaszane potrzeby płynące od regionalnych przedsiębiorstw oraz umożliwi sprawne i szybko dostosowywanie systemu do częstych zmian zachodzących w obszarze prawno-administracyjnym. Umożliwi to również sprawne zarządzanie systemem pod kątem finansowym – zarówno w obszarze związanym ze zmniejszeniem kosztów zarządzania, jak i rzetelnego nadzoru nad ograniczoną pulą środków dostępnych na wsparcie procesów adaptacyjnych w ramach przedmiotowego priorytetu.

W celu spójnego i racjonalnego wdrażania wsparcia związanego z zaangażowaniem ograniczonych środków publicznych, na poziomie województwa zostanie wprowadzony jasno zdefiniowany system preferencji, który umożliwi dofinansowanie w pierwszej kolejności tych działań, które zarówno swoim charakterem, tematyką, czy też branżą na którą oddziałują jednoznacznie realizują przyjęte cele rozwojowe województwa podkarpackiego zdefiniowane w oparciu o regionalne inteligentne specjalizacje – jak np. wzmocnienie rozwoju branż związanych z sektorami wysokiej szansy, czy też turystyką opartą o zasoby regionu.

Dodatkowo działania związane z diagnozą potrzeb szkoleniowych przedsiębiorstw oraz podnoszeniem świadomości kadr zarządzających przedsiębiorstw w zakresie korzyści płynących z inwestycji w kapitał ludzki przedsiębiorstwa będą realizowane również w formule konkursowej.

W ramach działań zmierzających do realizacji drugiego celu szczegółowego zakładane jest ukierunkowanie wsparcia zarówno do przedsiębiorców zgłaszających określone problemy restrukturyzacyjne, jak i wsparcie kierowane bezpośrednio do osób dotkniętych skutkami zmiany gospodarczej, które w wyniku powyższych procesów utraciły zatrudnienie.

Przewiduje się istnienie 2 ścieżek udzielania wsparcia:

- wsparcie realizowane w formule konkursowej (kierowane do przedsiębiorstw)
- wsparcie systemowe (kierowane do osób) – projekt systemowy realizowany przez WUP.

Biorąc pod uwagę doświadczenia obecnego (2017-2013) okresu programowania zasadne jest realizowanie wsparcia kierowanego bezpośrednio do osób w formule projektu systemowego. Wsparcie realizowane w tej formule będzie mogło być udzielane osobom w znacznie krótszym czasie niż ma to miejsce w przypadku zastosowania formuły konkursowej. Nie będzie wymagane przejście długotrwałej procedury ogłaszania konkursu, oceny projektów i wyłaniania podmiotów świadczących usługi. Osoba spełniająca wymogi udziału w programie będzie obejmowana wsparciem bezpośrednio po zgłoszeniu do udziału w nim. Do zadań WUP będzie należało odpowiednie zaplanowanie i poprowadzenie ścieżki wsparcia.

Szczegółowe kryteria, zasady wyboru i realizacji projektów zostaną określone w dokumentach wdrożeniowych.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji działania związane ze wsparciem na rzecz poprawy kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw oraz uzyskania zatrudnienia przez pracowników dotkniętych procesem zmiany gospodarczej pozostające w bezpośrednim związku z celami projektu, niezbędne do wdrożenia i obsługi realizowanych przedsięwzięć (art. 98 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.). Uzasadnieniem zastosowania tego mechanizmu jest konieczność dodatkowego wsparcia dla podmiotów realizujących projekty w ww. zakresie.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach osi priorytetowej przewiduje się zastosowanie instrumentów finansowych. Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakresu zaangażowania instrumentów finansowych, wskazania typów instrumentów, a także warunków korzystania z tego typu wsparcia, przedstawione zostaną w dokumencie uszczegóławiającym program operacyjny w oparciu o wyniki analizy wymaganej przepisami art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 68. Wskaźniki produktu (PI 8.9)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba osób pracujących objętych wsparciem w programie (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

2	Liczba osób pracujących (łącznie z pracującymi na własny rachunek) w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
3	Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem w programie (w tym przedsiębiorstw spółdzielczych i przedsiębiorstw gospodarki społecznej)	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
4	Liczba pracowników zagrożonych zwolnieniem z pracy oraz osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy objętych wsparciem w programie.	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Aktywne i zdrowe starzenie się (PI 8.10)

Celem priorytetu jest utrzymanie pracowników w jak najlepszej kondycji psychofizycznej na rynku pracy przy jednoczesnym ułatwieniu powrotu do pracy osobom w wieku aktywności zawodowej, które zostały zdiagnozowane jako czasowo niezdolne do pracy.

Utrzymanie aktywności zawodowej na rynku pracy, poprzez szereg działań z zakresu szeroko rozumianej profilaktyki i promocji zdrowia przyczyni się do zatrzymania wiedzy i doświadczenia, w tym również starszych pracowników, którzy stanowią naturalny kapitał każdej firmy. W obliczu starzejącego się społeczeństwa niezwykle istotnym staje się zmiana postrzegania starszych pracowników oraz uwolnienie się od powszechnie panujących stereotypów. Stanie się to możliwe m.in. - poprzez wdrożenie w przedsiębiorstwach programów z zakresu zarządzania wiekiem.

Ponadto zachowanie dobrego stanu zdrowia będzie sprzyjało opóźnieniu decyzji o opuszczeniu rynku pracy.

Cel szczegółowy: Utrzymanie aktywności zawodowej i dobrego stanu zdrowia mieszkańców województwa

Tabela 69. Wskaźniki rezultatu (PI 8.10)

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowe) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
								M	K	R		
1.	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie.	Regiony słabiej rozwinięte	os.								System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W oparciu o zdiagnozowane problemy w ramach priorytetu, podjęte zostaną działania ukierunkowane na rozwój postaw/kompetencji prozdrowotnych i pro środowiskowych wśród mieszkańców regionu.

W związku ze zdiagnozowanym brakiem kompleksowych/szerszych działań profilaktycznych na terenie województwa wsparcie zostanie skierowane na opracowanie i wdrożenie programów profilaktycznych dotyczących chorób o największej zachorowalności w regionie, w tym zwłaszcza chorób układu krążenia (profilaktyka pierwotna i wtórna), układu kostnowięśniowego, układu oddechowego, chorób psychicznych. Uzupełnieniem powyższych działań będą programy propagujące postawy i zachowania prozdrowotne w powyższym względzie.

Szczególnym obszarem wsparcia w dziedzinie prewencji będzie rozwój profilaktyki nowotworowej na terenie województwa, zwłaszcza w kierunku wykrywania raka piersi, szyjki macicy, jelita grubego, raka płuc (w tym także tzw. prewencji pierwotnej) oraz działania mające na celu poprawę zgłaszalności ludności na badania przesiewowe.

W ramach programu przewidziane zostały działania ukierunkowane zarówno na fizyczny, jak i psychiczny aspekt zdrowia, w związku z tym obejmuje on także wsparcie psychologiczne zmierzające m.in. do redukcji stresu związanego z wykonywaną pracą.

Ponadto pomoc obejmować będzie opracowanie i wdrażanie programów rehabilitacji leczniczej/medycznej ułatwiających powrót do pracy dla osób w wieku aktywności zawodowej (18-67), które z różnych przyczyn zdiagnozowane zostały jako osoby niezdolne do pracy (czasowa niezdolność do pracy). Wsparcie zorientowane będzie na zwiększenie ilości świadczeń oraz wzrost poziomu jakości usług w zakresie rehabilitacji przyczyniającej się do powrotu osób w wieku produkcyjnym na rynek pracy.

W celu wydłużenia okresu aktywności zawodowej mieszkańców oraz zwiększenia liczby lat przeżytych w zdrowiu realizowane będą programy zdrowotne ukierunkowane na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy, programy przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach szczególnych, przygotowujące do kontynuowania pracy na innych stanowiskach, o mniejszym obciążeniu dla zdrowia.

Mając na uwadze powyższe należy podjąć działania na rzecz zmiany sposobu myślenia pracodawców, którzy powinni zainteresować się rozwiązaniami umożliwiającymi zarówno

pozyskiwanie starszych pracowników, wykorzystanie ich wiedzy i doświadczenia, jak również pozwolić im na kontynuację zatrudnienia. W ramach priorytetu zaplanowane zostaną m.in. działania ukierunkowane na podniesienie wiedzy z obszaru zarządzania wiekiem, co będzie czynnikiem zwiększającym potencjał adaptacyjny przedsiębiorstw.

Powyższe wsparcie wpłynie pozytywnie na utrzymanie mieszkańców regionu w zdrowiu i tym samym wydłużenie okresu ich aktywności zawodowej.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- szkolenia z zakresu edukacji zdrowotnej prowadzące do rozwoju postaw prozdrowotnych i prośrodowiskowych
- wsparcie psychologiczne skierowane do osób zatrudnionych poprzez treningi służące przeciwdziałaniu negatywnym skutkom stresu zawodowego
- szkolenia przekwalifikowujące pracowników długotrwale pracujących w warunkach szkodliwych, przygotowujące do kontynuowania pracy na stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia
- szkolenia i doradztwo w zakresie zarządzania wiekiem w przedsiębiorstwie
- współfinansowanie programów profilaktycznych pozwalających na utrzymanie osób zatrudnionych w zdrowiu, a tym samym wydłużenie okresu ich aktywności zawodowej w tym:
 - ✓ badania profilaktyczne w kierunku chorób układu krążenia, onkologicznych (m.in. nowotworu jelita grubego, piersi, płuc i szyjki macicy) oraz badania w kierunku chorób zawodowych
 - ✓ wdrażających nowoczesne metody rehabilitacji
- współfinansowanie rehabilitacji leczniczej/medycznej ułatwiającej osobom w wieku produkcyjnym powrót do pracy lub utrzymanie aktywności zawodowej

Główne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Główne grupy docelowe:

- osoby zatrudnione, w tym w warunkach szkodliwych
- osoby pozostające bez zatrudnienia
- przedsiębiorcy

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty wdrażane w ramach osi będą realizowane na terenie całego województwa podkarpackiego. Brak zdiagnozowanych specyficznych obszarów wsparcia.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy/pozakonkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak:

obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji działania związane z utrzymaniem aktywności zawodowej i dobrego stanu zdrowie mieszkańców regionu pozostające w bezpośrednim związku z celami projektu, niezbędne do wdrożenia i obsługi realizowanych przedsięwzięć (art. 98 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.). Uzasadnieniem zastosowania tego mechanizmu jest konieczność dodatkowego wsparcia dla podmiotów realizujących projekty w ww zakresie

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje/ przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Radu (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 70. Wskaźniki produktu (PI 8.10)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1.	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba osób objętych wsparciem w ramach programów zdrowotnych współfinansowanych z EFS	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 71: Ramy wykonania osi priorytetowej (OP 6) - EFS

Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe – wskaźnik rezultatu)	Lp.	Definicja wskaźnika lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	R			
Wskaźnik postępu finansowego	1.	Poziom zakontraktowania alokacji	%	EFS	Region słabiej rozwinięty							
Wskaźnik rezultatu	2.	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	os.	EFS	Region słabiej rozwinięty							
Wskaźnik rezultatu	3.	Liczba osób pracujących objętych wsparciem w programie (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	os.	EFS	Region słabiej rozwinięty							

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabela 72: Kategorie interwencji osi priorytetowej (OP 6)

Europejski Fundusz Społeczny: Regiony słabiej rozwinięte											
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania		Wymiar 3 Typ terytorium		Wymiar 6 Terytorialne mechanizmy wdrażania		Wymiar 7 EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Wymiar 8 Cele tematyczne (EFRR/FS)	
Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)
0100		01		01 05		01 00				08	-
0102		01 04		01 05		00	-			08	-
0103		01		01 05		00	-			08	-
0104		01 04		01 05		00	-			08	-
0105		01		01 05		00	-			08	-

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

2.7 OŚ PRIORYTETOWA VII. INTEGRACJA SPOŁECZNA

Tabela 73: Priorytety inwestycyjne w ramach OP 7

Oś priorytetowa VII. Integracja społeczna		
CT 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.	9.1 Inwestowanie w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, która przyczyni się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszy nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych	EFRR
	9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich	
	9.3 Udzielanie wsparcia na rzecz przedsiębiorstw społecznych	
	9.4 Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie	EFS
	9.7 Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym	
	9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia	

Oś priorytetowa *VII Integracja społeczna* jest osią dwufundusową współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Uzasadnieniem dla zastosowania takiego podejścia jest uzupełniający charakter EFRR w ramach celu tematycznego 9. W ramach osi VII wiodącym funduszem jest EFS, zaś EFRR pełni jedynie rolę pomocniczą i będzie wykorzystywany jedynie w sytuacji, gdy inwestycje finansowane z jego udziałem będą związane z realizacją celów społecznych wynikających z interwencji EFS tj. odnoszących się do walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Inwestowanie w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, która przyczyni się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszy nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych (PI 9.1)

Elementem wpływającym na wzrost rozwoju województwa oraz jakość życia mieszkańców jest dostosowana do potrzeb, odpowiednio przystosowana i wyposażona infrastruktura

publiczna. Zdrowe i aktywne społeczeństwo przyczynia się do budowania regionalnego rynku pracy odpowiadającego na wyzwania współczesnej gospodarki oraz potrzeby lokalnych pracodawców. W celu utrzymania mieszkańców regionu w dobrym zdrowiu i odpowiedniej aktywności na rynku pracy, podjęte zostaną działania zmierzające do poprawy infrastruktury ochrony zdrowia.

Z punktu widzenia rozwoju województwa, kluczowym elementem jest również przygotowanie odpowiedniej infrastruktury w zakresie pomocy społecznej.

Zmiany demograficzne zmierzające w kierunku szybkiego starzenia się społeczeństwa powodować będą wzrost zapotrzebowania na usługi w tym obszarze. Celem podejmowanych działań będzie zapewnienie lepiej przygotowanej infrastruktury będącej uzupełnieniem usług w zakresie pomocy społecznej, które spełniają standardy a tym samym są szeroko dostępne.

Wsparcie infrastrukturalne będzie miało znaczący wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa, przyczyni się do upowszechnienia dostępu do świadczeń w obszarze ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Jednocześnie podejmowane działania mogą mieć oddziaływanie na zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców regionu, przywrócenie na rynek pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Cel szczegółowy 1 : Poprawa jakości infrastruktury ochrony zdrowia w województwie.

Cel szczegółowy 2 : Poprawa jakości infrastruktury społecznej w województwie.

Tabela 74. Wskaźniki rezultatu (PI 9.1)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.		Oczekiwana liczba osób korzystających z ulepszonych usług opieki zdrowotnej	os.	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W celu zwiększenia bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców regionu należy podjąć działania zmierzające do dostosowania infrastruktury ochrony zdrowia do zachodzących zmian demograficznych i epidemiologicznych. Stąd przewiduje się koncentrację działań na – po pierwsze: poprawie infrastruktury w obszarze zdiagnozowanych 5 głównych grup zachorowań: chorób nowotworowych, układu krążenia, układu kostno-stawowo-mięśniowego, układu oddechowego, chorób (zaburzeń) psychicznych.

Mimo, iż w minionych latach inwestycje w zakresie onkologii na terenie województwa umożliwiły usprawnienie funkcjonowania placówek świadczących usługi w tym zakresie, to jednak ze względu na wysoki odsetek zachorowalności i zgonów²³¹ powodowanych tymi

²³¹ Choroby układu krążenia i nowotwory odpowiadają za ponad 75% zgonów w województwie.

schorzeniami, niezbędne jest w dalszym ciągu wspieranie tego obszaru, zwłaszcza w obszarze nowoczesnych technik diagnostyki i leczenia wysokospecjalistycznego.

Schorzenia sercowo-naczyniowe stanowią nadal rosnącą grupę zachorowań wśród mieszkańców i główną grupę przyczyn zgonów, niezbędne jest zatem stałe uzupełnianie i unowocześnianie infrastruktury w tym obszarze.

Choroby układu kostno-stawowo-mięśniowego i choroby układu oddechowego (w tym alergię), należą do dwóch kolejnych najliczniejszych grup zachorowań, z tendencją rosnącą, stąd realizowane będą działania podnoszące jakość infrastruktury dotyczącej specjalistycznego leczenia chorób układu oddechowego, a także modernizacja bazy i wyposażenia służących leczeniu schorzeń kostno-stawowowo-mięśniowych.

Kolejnym ważnym zagrożeniem są zaburzenia psychiczne i szeroko rozumiane problemy z zakresu zdrowia psychicznego, których odsetek wzrósł w ostatnich trzech latach o ponad 10%.

Po drugie wspierana będzie infrastruktura ochrony zdrowia w zakresie przeciwdziałania niekorzystnym zjawiskom demograficznym. W tym kontekście należy zaznaczyć, iż w województwie podkarpackim kluczowy problem stanowi konieczność podwyższenia jakości usług medycznych w zakresie opieki nad kobietą w okresie ciąży, porodu, połogu oraz specjalistycznej opieki nad noworodkiem i świadczeń zdrowotnych dla dzieci. Działania te mogą wpłynąć korzystnie na przyrost naturalny poprzez świadome podejmowanie decyzji o posiadaniu dzieci. W tym obszarze niezbędne jest m.in. odpowiednie wyposażenie niezbędne do leczenia i monitorowania pacjentów na oddziałach intensywnej opieki neonatologicznej, utworzenie ośrodka perinatologii i oddziału intensywnej terapii dla dzieci. Właściwa diagnostyka i terapia zastosowana od najwcześniejszych lat życia, przyczyni się do lepszego stanu zdrowia oraz wydłużenia okresu lat przeżytych w zdrowiu.

W związku ze zdiagnozowanymi zjawiskiem starzenia się mieszkańców Podkarpacia zwiększy się zapotrzebowania na świadczenia w zakresie opieki nad osobami starszymi. W województwie podkarpackim ponadto niedostatecznie rozwinięty jest system opieki szpitalnej dla pacjentów przewlekle chorych. Opieka długoterminowa jako wyspecjalizowana forma opieki pozwala na zachowanie ciągłości świadczeń medycznych dla pacjentów wypisanych z oddziałów szpitalnych, dla których brakuje miejsca w zakładach opiekuńczo-leczniczych i zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych. W związku z powyższym osobom w wieku starszym należy zapewnić dostęp do kompleksowej opieki medycznej oraz usług społecznych (poprzez tworzenie na bazie istniejącej już infrastruktury w tym również infrastruktury oddziałów geriatrycznych, zakładów opiekuńczo-leczniczych, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, poradni specjalistycznych i innych form opieki).

Wspierane będą zatem przedsięwzięcia zmierzające do poprawy bazy lokalowej oraz wyposażenia podmiotów leczniczych, w tym w odpowiednią aparaturę medyczną oraz specjalistyczny i wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny, w celu zaspokojenia potrzeb pacjentów i zwiększenia jakości i dostępności usług medycznych oraz wydłużenia aktywności zawodowej mieszkańców województwa. Wsparcie ukierunkowane będzie nie na budowę nowej lecz przede wszystkim na dostosowanie i wyposażenie istniejącej infrastruktury.

W związku ze zmieniającymi się standardami Unii Europejskiej oraz rosnącym zapotrzebowaniem społeczeństwa konieczne jest zapewnienie wsparcia również w obszarze

pomocy społecznej, w szczególności w zakresie poprawy jej dostępności i jakości świadczonych usług²³².

W ramach priorytetu, wspierane będą przedsięwzięcia zmierzające do polepszenia bazy lokalowej oraz wyposażenia podmiotów działających w obszarze pomocy społecznej poprzez rozwój infrastruktury w zakresie: wsparcia na rzecz dziecka i rodziny, osób starszych, niepełnosprawnych, w tym również osób cierpiących na przewlekłe choroby i ich rodzin, rodzinnych domów pomocy-społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, świetlic środowiskowych, ośrodków wsparcia i innych.

W ramach niniejszego obszaru wsparcie ukierunkowane będzie również na rzecz rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Osoby najuboższe, a także osoby znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej – ze względu na różne okoliczności – tj. osoby niepełnosprawne, starsze, osoby mające problemy rodzinne, mające problem z samodzielnym zaspokojeniem potrzeb mieszkaniowych, w szczególności na poziomie ogólnie akceptowalnym. Działania skoncentrowane będą zatem na odnawianiu substancji mieszkaniowej dla celów społecznych w zakresie dostosowywania i doposażenia istniejącej infrastruktury np. na potrzeby osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze czy też osób bezdomnych, celem ponownej ich integracji ze społeczeństwem oraz wprowadzenie na rynek pracy.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- roboty budowlane i/lub wyposażenie infrastruktury ochrony zdrowia
- roboty budowlane i/lub wyposażenie infrastruktury pomocy społecznej
- roboty budowlane i/lub wyposażenie inwestycji w zakresie rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego

Główne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia i spółki
- inne jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- zakłady opieki zdrowotnej, działające w publicznym systemie ochrony zdrowia, dla których organem założycielskim jest samorząd województwa (z wyłączeniem państwowego ratownictwa medycznego)

Główne grupy docelowe:

- osoby w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym, poprodukcyjnym cierpiące na schorzenia układu krążenia, kostno-stawowo-mięśniowego, oddechowego, nowotwory, choroby psychiczne i inne
- osoby w wieku produkcyjnym, które ze względu na swoją niezdolność do pracy chcą powrócić na rynek pracy poprzez rehabilitację medyczną

²³² Z raportu Instytutu Badań Strukturalnych „Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013” jednoznacznie wynika, iż pomoc społeczna to obszar na którym powinna skupić się interwencja przyszłego okresu programowania w zakresie infrastruktury podmiotów pomocy społecznej, w szczególności zajmujących się rehabilitacją osób niepełnosprawnych czy opieką nad osobami w pieczy zastępczej .

- kobiety w ciąży, młode matki, niemowlęta oraz dzieci
- osoby niepełnosprawne
- osoby z zaburzeniami psychicznymi
- osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i ubóstwem (osoby zależne oraz osoby opiekujące się osobami zależnymi)

Terytorialny obszar realizacji:

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa wsparciem zostanie objęty obszar całego województwa.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne).

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

W ramach priorytetu realizowane będą również projekty w formule wiązek projektów. Wsparcie inwestycyjne w ramach niniejszego priorytetu powinno być powiązane ze wsparciem w ramach PI 9.7 (EFS) – nie dotyczy infrastruktury w obszarze ochrony zdrowia. Niemniej jednak wsparcie inwestycyjne ma być uzupełnieniem wsparcia realizowanego w ramach niniejszego priorytetu, bez którego osiągnięcie celów wynikających z CT 9 nie byłoby możliwe. W zakresie infrastruktury społecznej muszą to być inwestycje bezpośrednio wykorzystywane przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i ubóstwem, powiązane z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług oraz przyczyniające się do rozwoju regionalnego i lokalnego poprzez eliminowanie barier przyczyniających się do wykluczenia – w odniesieniu do zidentyfikowanych obszarów i deficytów lokalnych. Oznacza to, iż działania w ramach niniejszego priorytetu muszą być spójne z działaniami realizowanymi w ramach osi priorytetowej VII (PI 9.7).

Wsparcie w zakresie rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego, chronionego i socjalnego, wsparcie musi być powiązane z procesem aktywizacji zawodowej i może trwać do momentu osiągnięcia samodzielności ekonomicznej. Ponadto wsparcie to musi występować w ramach kompleksowych projektów w powiązaniu ze wsparciem z EFS na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z zastrzeżeniem konieczności zapewnienia trwałości infrastruktury oraz co do zasady w oparciu o istniejącą infrastrukturę.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Zaplanowane w ramach priorytetu inwestycje winny w jak największym stopniu przyczyniać się do rozwoju społeczno – gospodarczego województwa podkarpackiego oraz tworzenia nowych miejsc pracy w regionie.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje/ przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 75. Wskaźniki produktu (PI 9.1)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1.	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba wybudowanych/ przebudowanych / rozbudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
3.	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
4.	Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich (PI 9.2)

Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego województwa podkarpackiego cechuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne. Dlatego niezwykle istotnym celem staje się dążenie do osiągnięcia spójności wewnątrzregionalnej.

Degradacja techniczna, gospodarcza, społeczna i środowiskowa, która przekłada się na pogorszenie jakości życia ich mieszkańców, prowadzi w efekcie do zmniejszenia atrakcyjności poszczególnych obszarów dla jego mieszkańców. Kumulacja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych powiązanych z degradacją fizyczną najbardziej zauważalna jest w miastach i ich obszarach funkcjonalnych. W obrębie miast gromadzą się nie tylko czynniki dynamizujące rozwój, ale również problemy takie jak: bezrobocie, wykluczenie społeczne i przestępczość, które często skupiają się na obszarach dotkniętych kryzysem. Na terenach miejskich wymiar środowiskowy, ekonomiczny i społeczny są ze sobą ściśle powiązane. Podejmowane działania służyć będą wzmocnieniu miast, jako potencjalnych biegunów rozwoju oraz poprawie warunków życia w miastach tak, aby stawały się one atrakcyjnym miejscem zamieszkania. Wsparcie obszarów przeżywających największe trudności strukturalne oraz włączenie ich w proces podnoszenia konkurencyjności regionu wpłynie na umocnienie pozycji województwa jako całości.

Działania rewitalizacyjne sprzyjać będą poprawie spójności społecznej i terytorialnej, na obszarach społecznie zdegradowanych i realizowane będą w oparciu o kompleksowe i zintegrowane lokalne programy rewitalizacji, uwzględniające wymiar społeczny, gospodarczy i infrastrukturalny.

Cel szczegółowy: Ograniczenie problemów społecznych na terenach zdegradowanych

Tabela 76. Wskaźniki rezultatu (PI 9.2)

Lp	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1		Oczekiwana liczba osób korzystających z infrastruktury na obszarach zrewitalizowanych	os.	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Działania rewitalizacyjne, w tym związane z rewitalizacją przestrzenną, będą podporządkowane celom społecznym związanym z redukcją ubóstwa i wykluczenia

społecznego. Celem działań infrastrukturalnych będzie wsparcie społeczności zamieszkującej obszar zdegradowany.

W ramach priorytetu inwestycyjnego oczekuje się opracowania kompletnych projektów dotyczących rewitalizacji społecznej, fizycznej, gospodarczej, środowiskowej i przestrzennej. Kwestie społeczne powinny obejmować działania na rzecz grup defaworyzowanych.. Kwestie gospodarcze mogą dotyczyć wsparcia przedsiębiorczości i samozatrudnienia, wspierania gospodarki społecznej, podejmowania lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspierania mobilności pracowników. W priorytecie inwestycyjnym interwencje będą dedykowane również rekultywacji terenów zanieczyszczonych lub zdegradowanych, w szczególności przemysłowych i powojkowych, celem stworzenia warunków do ich ponownego zagospodarowania. Natomiast w zakres rewitalizacji fizycznej wchodzić będą zadania dotyczące głębokiej przebudowy i adaptacji zdegradowanych obiektów, terenów i przestrzeni w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji np. kulturalnych, społecznych, gospodarczych. Działania infrastrukturalne powinny być podporządkowane rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych. W związku z powyższym, interwencja w obszarze dotyczącym kompleksowej rewitalizacji będzie koncentrować się na uruchomieniu procesu odnowy wybranych obszarów, nie tylko poprzez poprawę estetyki i spójności przestrzennej zaniedbanych, odizolowanych, zdegradowanych terenów, ale także na działaniach sprzyjających włączeniu społecznemu, które przełożą się na wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia i przedsiębiorczości.

Podstawą realizacji ww. przedsięwzięć będą Lokalne Plany Rewitalizacji (LPR), a punktem wyjścia do ich tworzenia nasilenie problemów społecznych na danym terytorium powiązane z dewastacją/degradacją przestrzeni. Projekty z zakresu rewitalizacji realizowane będą jako zintegrowane przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów danego obszaru. Działania te nie mogą być odseparowane od użytkowników przekształcanego terenu, którzy świadomi zmian zachodzących w ich otoczeniu muszą być włączani w ciąg przemian, których celem jest nie tylko zagospodarowanie obszaru będącego polem działań, lecz również aktywizacja społeczności lokalnych. Dzięki takiemu podejściu nastąpi poprawa jakości korzystania z przestrzeni, likwidacja izolacji obszarów problemowych oraz poprawa ich estetyki.

Zintegrowane inwestycje infrastrukturalne nakierowane na rozwiązywanie problemów społecznych przyczynią się do ograniczenia koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznego obszarów rewitalizowanych. Dlatego preferowane będą rozwiązania rewitalizacyjne, które nie będą prowadzić do nadmiernego wzrostu kosztów nieruchomości i kosztów życia, zmuszając ludzi ubogich do opuszczenia zrewitalizowanych obszarów, jak również projekty przyczyniające się do zwiększenia zatrudnienia mieszkańców. Preferowane będą również takie rozwiązania rewitalizacyjne, które stworzą miejsca pracy dla osób zamieszkujących ten teren (np. włączenie w te działania podmiotów ekonomii społecznej).

Finansowanie infrastruktury w przedsięwzięciach dotyczących rewitalizacji (m.in. związanych z przygotowaniem lub rozwojem terenów inwestycyjnych oraz inwestycji transportowych) muszą stanowić element uzupełniający dla realizacji celów społecznych finansowanych z EFS. Wsparcie infrastruktury musi być zatem uzasadnione brakiem możliwości osiągnięcia założonych w LPR rezultatów bez realizacji wskazanych działań inwestycyjnych. W związku z powyższym w przedsięwzięciach rewitalizacyjnych co do zasady nie powinny być także budowane nowe obiekty. Działania infrastrukturalne stanowić powinny jedynie środek do osiągnięcia celu ogólnego, jakim jest zwiększenie szans na wszechstronny rozwój lokalny.

Pomiędzy projektami rewitalizacyjnymi realizowanymi w ramach priorytetu inwestycyjnego 9.2 zachowana zostanie koordynacja zwłaszcza w zakresie działań związanych z ochroną zabytków, w tym prac konserwatorskich i restauratorskich (PI 6.3) oraz w zakresie przedsięwzięć ukierunkowane na podniesienie atrakcyjności społecznej oraz nadawania walorów funkcjonalnych i estetycznych przestrzeniom miejskim (PI 6.5).

Wsparcie w ramach w/w priorytetu inwestycyjnego przekazywane będzie wyłącznie na projekty dotyczące kompleksowej rewitalizacji wspieranej z dwóch funduszy – wybierane w oparciu o Lokalne Plany Rewitalizacji (działania inwestycyjne z EFRR podporządkowane rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych). Działania inwestycyjne powinny służyć realizacji CT 9 (obowiązkowo), a dodatkowo mogą być powiązane ze wsparciem w ramach CT 8 i CT 10.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

Realizacja działań inwestycyjnych, mająca na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz ożywienie gospodarcze i społeczne tych obszarów. Projekty z zakresu rewitalizacji muszą być realizowane jako kompleksowe przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów rewitalizacji danego obszaru.

- uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznych,
- zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni na cele publiczne i/lub gospodarcze,
- poprawa środowiska i estetyki przestrzeni miejskiej oraz udostępnienie terenów dla mieszkańców,
- systemy poprawy bezpieczeństwa publicznego,
- dostosowanie istniejącej zabudowy publicznej do celów gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, kulturalnych, turystycznych, itp.,

Przy uwzględnieniu ograniczeń dla następujących typów projektów:

- co do zasady brak możliwości realizacji projektów polegających na budowie nowych obiektów,
- rewitalizacja tkanki mieszkaniowej w wąskim zakresie (części wspólne budynków), jako element szerszego projektu,
- uzbrojenie terenów pod inwestycje i tworzenie/rozbudowa terenów inwestycyjnych, inwestycje dotyczące infrastruktury technicznej (infrastruktura drogowa, sieć wodociągowa, kanalizacja sanitarna, kanalizacja deszczowa, sieć ciepłownicza lub energetyczna): dopuszczalne jedynie w wyjątkowych sytuacjach, uzasadnionych spójnością realizowanej operacji - brakiem możliwości osiągnięcia założonych rezultatów bez realizacji danego elementu. Konieczność wykazania spójności inwestycji z realizacją celów CT9 oraz oddziaływaniem całości operacji. Co do zasady wsparcie w powyższym zakresie powinno być realizowane w odpowiednich CT 1 -7.

Główne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia
- jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną
- inne jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (w tym np.: państwowe gospodarstwo leśne lasy państwowe i jego jednostki organizacyjne, szkoły wyższe)
- partnerzy społeczni i gospodarczy np. organizacje pozarządowe

- jednostki badawczo- rozwojowe,
- instytucje kultury
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- spółdzielnie mieszkaniowe
- wspólnoty mieszkaniowe
- towarzystwa budownictwa społecznego
-

Główne grupy docelowe:

- społeczności lokalne,
- JST,
- Podmioty gospodarcze.

Terytorialny obszar realizacji:

Inwestycje dotyczące działań rewitalizacyjnych realizowane będą na obszarze całego województwa, w szczególności w ośrodkach miejskich województwa podkarpackiego (zgodnie ze *Strategią Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020*), zwłaszcza na tych obszarach miejskich na których doszło do kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych. W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się również zastosowanie instrumentów wspierających rozwój terytorialny skierowanych do miejskich obszarów funkcjonalnych. ZIT/RIT pozwolą na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności. Takie podejście pozwoli na prowadzenie prawdziwie kompleksowych działań i ich integrację z innymi operacjami realizowanymi na danym terenie.

Podstawą realizacji przedsięwzięć będą Lokalne Plany Rewitalizacji, w których przedsięwzięcia wymagające rewitalizacji będą szczegółowo opisane.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne) ,

w tym część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT/RIT

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie na obszarach, na których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub przewidywaną liczbę planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkurencyjnego.

Planuje się, iż w ramach ZIT projekty realizowane będą w trybie konkursowym, natomiast w ramach RIT w trybie pozakonkursowym. **Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT/MOF.**

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach RIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii MOF (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza RIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Warunkiem koniecznym do uzyskania dofinansowania przedsięwzięcia w ramach priorytetu inwestycyjnego będzie wykazania powiązania z projektami realizowanymi w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Szczegółowe kryteria i zasady wyboru i realizacji projektów zostaną określone przez Komitet Monitorujący oraz opisane w dokumentach wdrożeniowych.

Wsparcie w ramach w/w priorytetu inwestycyjnego przekazywane będzie wyłącznie na projekty dotyczące kompleksowej rewitalizacji wspieranej z dwóch funduszy – wybierane w oparciu o Lokalne Plany Rewitalizacji (działania inwestycyjne z EFRR podporządkowane rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych). Działania inwestycyjne powinny służyć realizacji CT 9 (obowiązkowo), a dodatkowo mogą być powiązane ze wsparciem w ramach CT 8 i CT 10. Projekty z zakresu rewitalizacji powinny mieć charakter kompleksowy.

W przypadku projektów realizowanych w formule ZIT, Związek ZIT decyduje które obszary powinny podlegać rewitalizacji, ale musi być to zgodne z lokalnymi planami rewitalizacji gmin należących do Związku ZIT.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą ww polityki horyzontalne.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych. Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakresu zaangażowania instrumentów finansowych, wskazania typów instrumentów, a także warunków korzystania z tego typu wsparcia, przedstawione zostaną w dokumencie uszczegóławiającym program operacyjny w oparciu o wyniki analizy wymaganej przepisami art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 77. Wskaźniki produktu (PI 9.2)*

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
2	Liczba nowych / przebudowanych/ przekształconych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				System sprawozdawczy ości/ Beneficjent	Rocznie

*wskaźnik realizowany będzie również przez projekty realizowane w formule zintegrowanej

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Udzielanie wsparcia na rzecz przedsiębiorstw społecznych (PI 9.3)

Celem priorytetu jest wzmocnienie przedsiębiorstw społecznych oraz ich roli w dostarczaniu usług społecznych poprzez rozwój infrastruktury tych podmiotów.

Przedsiębiorstwa społeczne realizują nie tylko potrzebę zatrudnienia osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji życiowej. Mogą również uzupełnić dostarczanie towarów i usług przez rynek i państwo oraz rozwiązywać zróżnicowane problemy społeczne w wielu obszarach. W tym celu konieczne jest podjęcie działań ukierunkowanych na rozwój infrastruktury przedsiębiorstw społecznych, która pozwoli im na prowadzenie działalności na optymalnym poziomie.

Powyższe wsparcie będzie miało znaczący wpływ na rozwój przedsiębiorczości społecznej w regionie poprzez wzmocnienie jednego z kluczowych czynników rozwoju sektora ekonomii społecznej. Tym samym umożliwi ono przedsiębiorstwom społecznym realizację celów społecznych oraz w znaczącym stopniu wpłynie na możliwość rozwoju samych przedsiębiorstw, a przez to generowania nowych miejsc pracy.

Cel szczegółowy: Wzrost skali świadczonych usług użyteczności publicznej świadczonych przez przedsiębiorstwa społeczne.

Tabela 78. Wskaźniki rezultatu (PI 9.3)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Jednym z kluczowych czynników rozwoju sektora przedsiębiorczości społecznej i przedsiębiorstw społecznych jest odpowiednio rozwinięta infrastruktura samych przedsiębiorstw.

Przedsiębiorstwa społeczne, które łączą cele ekonomiczne z celami społecznymi napotykają znaczne trudności w dostępie do kapitału umożliwiającego ich rozwój. Ograniczenia te w dużej mierze dotyczą dostępu do zewnętrznych źródeł finansowanie przede wszystkim z uwagi na znaczne koszty i duże ryzyko związane z pozyskaniem kredytów czy pożyczek. Przedsiębiorstwa społeczne do pełnej realizacji swojej roli we współczesnej polityce społecznej potrzebują zapewnienia odpowiednich warunków, w tym posiadania odpowiedniej bazy lokalowej i technicznej. W tym kontekście istotnym jest zapewnienie odpowiedniej infrastruktury ukierunkowanej na rozwój przedsiębiorczości społecznej w regionie.

W ramach priorytetu przewiduje się wsparcie w postaci dotacji bezzwrotnych o charakterze inwestycyjnym dla istniejących przedsiębiorstw społecznych (wg. definicji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej) w zakresie umożliwiającym rozwój przedsiębiorstwa, np. finansowanie kosztów inwestycji w nieruchomości, unowocześnienie wyposażenia, tworzące nowe możliwości rozwojowe tychże przedsiębiorstw. Jednocześnie uzyskanie wsparcia uzależnione będzie od wzrostu zatrudnienia bądź wzrostu skali świadczonych usług użyteczności publicznej. Powyższe pozwoli na tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości społecznej i tworzenie nowych miejsc pracy. W ramach projektów nie będzie możliwe udzielania wsparcia na tworzenie przedsiębiorstw społecznych.

Program przewiduje również wsparcie w postaci dotacji bezzwrotnych dla zrzeszeń przedsiębiorstw społecznych (np. klastrów) w zakresie inwestycji w infrastrukturę. Inwestycje takie mogą obniżyć koszty prowadzenia działalności, a przez to znacznie poprawić możliwości rozwojowe i wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw społecznych.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- roboty budowlane i/lub wyposażenie infrastruktury przedsiębiorstw społecznych
- inwestycje z zakresu zmian w procesie produkcyjnym lub sposobie świadczenia usług, a także unowocześnienia wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności gospodarczej,

Główne typy beneficjentów:

- przedsiębiorstwa społeczne w rozumieniu zapisów Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, lub ich zrzeszenia np. w postaci klastrów,

Główne grupy docelowe:

- przedsiębiorstwa społeczne i ich zrzeszenia

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty realizowane w ramach osi realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

W ramach priorytetu przewiduje się realizację projektów w formule wiązki projektów. Wsparcie w ramach niniejszego priorytetu powinno być powiązane ze wsparciem w ramach PI 9.8 (EFS) i ma być jedynie uzupełnieniem, bez którego osiągnięcie celów wynikających z CT 9 nie będzie możliwe. W zakresie infrastruktury przedsiębiorstw społecznych wsparcie musi być bezpośrednio powiązane z realizacją celów społecznych przez przedsiębiorstwo lub wzmacnianiem roli przedsiębiorstwa społecznego w świadczeniu usług społecznych, zwłaszcza dla grup zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Oznacza to, iż działania w ramach niniejszego PI muszą być spójne z działaniami realizowanymi w ramach osi priorytetowej VII w zakresie PI 9.8.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premijujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 79. Wskaźniki produktu (PI 9.3)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1.	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie (PI 9.4)

Wsparcie ukierunkowane zostanie przede wszystkim na zwiększenie szans na zatrudnienie, poprzez korygowanie deficytów wynikających z szeregu barier ograniczających aktywność społeczną i zawodową osób będących w niekorzystnej sytuacji społecznej i zawodowej. Eliminacja tychże organiczeń umożliwi zmniejszenie zależności mieszkańców od instytucji pomocowych w regionie a tym samym pozwoli na ich samodzielne funkcjonowanie.

Działania na rzecz mieszkańców regionu, którzy napotykają trudności w funkcjonowaniu w społeczeństwie i na rynku pracy doprowadzą do podejmowania przez nich aktywności społecznej oraz aktywności na rynku pracy. W konsekwencji doprowadzi to do obniżenia poziomu zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie. Z kolei redukcja ubóstwa pozwoli na poprawę wewnętrznej spójności społecznej i terytorialnej województwa.

Cel szczegółowy: Wzrost aktywności społecznej i zawodowej oraz samodzielności osób będących w szczególnie niekorzystnej sytuacji społecznej i zawodowej

Tabela 80. Wskaźniki rezultatu (PI 9.4)

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowe) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
								M	K	R		
1.	Liczba osób niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu	Regiony słabiej rozwinięte	os.								System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie pracującymi na własny rachunek)	Regiony słabiej rozwinięte	os.								System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
3.	Liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Regiony słabiej rozwinięte	os.								System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Biorąc pod uwagę zdiagnozowane problemy w obszarze włączenia społecznego w województwie podkarpackim koniecznym staje się podjęcie kompleksowych oraz zindywidualizowanych działań na rzecz aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców regionu, którzy znajdują się w najtrudniejszej sytuacji, tj. przede wszystkim ubogich, długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych i bezdomnych. W tym kontekście cel działania osiągnięty zostanie poprzez zastosowanie kompleksowych i zindywidualizowanych form wsparcia (połączenia różnych instrumentów), które mają na celu zwiększenie kompetencji ogólnospołecznych (koniecznych do utrzymania/odbudowy pozytywnych relacji z innymi ludźmi) i ogólnozawodowych (które przydadzą się w każdej pracy), a także poprawę funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedztwie i społeczności lokalnej. Zastosowanie kompleksowych i zindywidualizowanych form wsparcia, świadczonych przy współpracy instytucji zorientowanych na rozwiązywaniu problemów społecznych zapewni świadczenie pomocy o charakterze „ścieżki wsparcia” a nie „punktowych” działań o obniżonej skuteczności i efektywności. Podejmowane działania dotyczyć będą przede wszystkim

aktywizacji zawodowej i przedsięwzięć z zakresu integracji społecznej, edukacyjnej i zdrowotnej, które mają na celu eliminację lub zniwelowanie barier jakie napotykają osoby wykluczone społecznie lub zagrożone takim wykluczeniem. Wspierane inicjatywy wykorzystywać będą instrumenty adekwatne do specyficznych i zdiagnozowanych potrzeb danej grupy, w tym np. finansowanie uczestnictwa w Centrum Integracji Społecznej. Szczególne wsparcie zostanie skierowane dla osób niepełnosprawnych, w tym z niepełnosprawnościami sprzężonymi i rzadkimi, m. in. poprzez finansowanie usług asystenckich, realizowanie programów zatrudnienia wspomaganego czy też organizację i finansowanie usług wspierających aktywizację zawodową, w tym: trenera pracy, doradcy zawodowego

Działania prowadzone w ramach priorytetu będą zmierzać do wzmocnienia współpracy instytucji zorientowanych na rozwiązywanie problemów społecznych (instytucji pomocy społecznej, publicznych służb zatrudnienia oraz organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej). Niezbędna jest integracja działań samorządów gminnych, powiatowych i województwa. Wspólne działania zwiększą odpowiedzialność za realizowane przedsięwzięcia, co wpłynie na ich skuteczność i efektywność, a także wzmocni potencjał realizatorów usług. W związku z powyższym w ramach priorytetu podjęte zostaną również działania o charakterze koordynacyjnym i monitoringowym w zakresie aktywnej integracji. Co do zasady działaniami z zakresu aktywizacji zawodowej w ramach PI 9.4 obejmowane będą wyłącznie osoby nieposiadające statusu osoby bezrobotnej i na dzień przystąpienia do projektu nie mogące go nabyć. Oznacza to, iż osoby posiadające status bezrobotnego w ramach PI 9.4 nie będą otrzymywać wsparcia w ramach aktywizacji zawodowej (będzie ono realizowane przez instytucje rynku pracy w ramach CT 8). Jednocześnie w przypadku projektów realizowanych przez ośrodki pomocy społecznej oraz centra pomocy rodzinie aktywizacja zawodowa osób nią objętych powinna następować przez wyspecjalizowane do tego instytucje rynku pracy, np. w ramach projektów o charakterze partnerskim lub też z udziałem podmiotów integracji społecznej np. Centrów Integracji Społecznej.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- zintegrowane oraz zindywidualizowane programy aktywizacji społeczno-zawodowej, w zależności od potrzeb: elementy aktywizacji edukacyjnej, zawodowej, zdrowotnej i społecznej, z wykorzystaniem m.in.
 - pracy socjalnej,
 - poradnictwa i wsparcia indywidualnego oraz grupowego w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych umożliwiających docelowo powrót do życia społecznego, w tym powrót na rynek pracy i aktywizację zawodową,
 - uczestnictwa w zajęciach Centrum Integracji Społecznej lub Klubie Integracji Społecznej
 - zajęć w ramach podnoszenia kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym lub zdobywania nowych kompetencji i umiejętności zawodowych, umożliwiających aktywizację zawodową (wyłącznie w przypadku osób nieposiadających statusu osoby bezrobotnej);
- działania o charakterze prewencyjnym w stosunku do zjawiska wykluczenia społecznego, w tym przeciwdziałanie patologiom społecznym (alkoholizm, przemoc, itp.)
- działania środowiskowe na rzecz społeczności, animacja społeczna,

- wspólne inicjatywy jednostek pomocy społecznej i instytucji rynku pracy, zwiększające efektywność i kompleksowość udzielanego wsparcia,
- włączanie osób niepełnosprawnych w zajęcia na rzecz aktywizacji zawodowej, realizowane w warsztatach terapii zajęciowej poprzez finansowanie zajęć związanych z uczestnictwem w WTZ (w zakresie nie finansowanym przez PFRON) oraz wszystkich dodatkowych działań na rzecz aktywnej integracji dotychczas nie oferowanych przez WTZ (np. dodatkowe zajęcia aktywizacyjne).
- finansowanie programów zatrudnienia wspomagane dla osób niepełnosprawnych.

Główne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne (w szczególności jednostki pomocy społecznej),
- podmioty zatrudnienia socjalnego (tworzone zgodnie z wymogami określonymi w prawodawstwie krajowym)
- podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej

Główne grupy docelowe:

- osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym ubodzy, długotrwale bezrobotni, niepełnosprawni i bezdomni.
- rodziny zamieszkujące we wspólnym gospodarstwie domowym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty wdrażane w ramach priorytetu realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego w zakresie w jakim występuje problem ubóstwa, w tym na obszarach wiejskich.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy w formie projektów systemowych.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

W przypadku projektów systemowych zaplanowane działania będą miały charakter strategiczny lub wynikający z realizacji zadań publicznych.

Pozakonkursowo (projekty systemowe) realizowane będą działania prowadzone przez ośrodki pomocy społecznej oraz centra pomocy rodzinie, co pozwoli wykorzystać ich potencjał do realizacji aktywnej polityki społecznej w regionie. Systemowy sposób wyboru projektów a później ich realizacji da możliwość podtrzymania tendencji przechodzenia od biernych form wsparcia do aktywnych, zapewni w całym województwie możliwość

korzystania z podobnych instrumentów aktywnej integracji, pozwoli również uniknąć „białych plam” w prowadzeniu aktywnej integracji w regionie.

W kontekście zróżnicowań wewnątrz regionalnych i potrzeby osiągnięcia większej spójności społeczno-gospodarczej w województwie, silniejsza koncentracja środków będzie obejmować obszary, na których opisane w diagnozie problemy społeczne występują w największym nasileniu. Realizacja powyższego odbywać się będzie poprzez narzędzie stosowane na etapie wyboru projektów, takie jak np.: kryteria dostępu, kryteria strategiczne, wyodrębnienie alokacji. W zakresie aktywnej integracji obszary wymagające objęcia koncentracją terytorialną wyznaczane będą na podstawie bieżących danych i wyników analiz oraz w zależności od zmieniającej się sytuacji w regionie.

Na podstawie powyższej metody w dokumentacji konkursowej określone będą gminy, w których zidentyfikowano nasilenie się problemów społecznych i na obszarze, których realizacja działań będzie premiowana.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji działania związane z aktywną integracją pozostające w bezpośrednim związku z celami projektu, niezbędne do wdrożenia i obsługi realizowanych przedsięwzięć (art. 98 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.). Uzasadnieniem zastosowania tego mechanizmu jest konieczność dodatkowego wsparcia dla podmiotów realizujących projekty w ww zakresie.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów.

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 81. Wskaźniki produktu (PI 9.4)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
3.	Liczba osób biernych zawodowo, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym (PI 9.7)

Równy dostęp do usług społecznych i opieki zdrowotnej warunkuje rozwój społeczny całego regionu dlatego też konieczna jest eliminacja barier i dysproporcji w dostępie do nich. Z uwagi na problemy zdrowotne mieszkańców regionu, wynikające zarówno z zmian demograficznych (starzenia się społeczeństwa) jak i niepełnosprawności, które, negatywnie wpływają na możliwość podejmowania aktywności społecznej i zawodowej przez opiekunów tych osób, niezbędna jest poprawa dostępu do usług zdrowotnych i poniesienie ich jakości. Zwiększy to znacząco szanse na poprawę jakości życia osób zależnych oraz przyczyni się do wydłużenia okresu aktywności na rynku pracy ich opiekunów.

Wsparcie zagwarantuje dostęp do usług zwłaszcza rodzinom (w tym wielodzietnym, niepełnym, dysfunkcyjnym), które z uwagi na niekorzystną sytuację pozbawione są możliwości korzystania z podstawowych usług społecznych i zdrowotnych, warunkujących ich prawidłowy rozwój i funkcjonowanie w społeczeństwie. Dodatkowo w ramach działań zapewniony zostanie dostęp do usług dla dzieci i młodzieży, które są jedną z grup najbardziej narażonych na ubóstwo, co przyczyni się do ograniczenia zjawiska „dziedziczenia biedy”.

Cel szczegółowy nr 1: Zwiększenie liczby osób korzystających z wysokiej jakości usług społecznych.

Cel szczegółowy nr 2: Zwiększenie liczby osób korzystających z wysokiej jakości usług zdrowotnych.

Tabela 82. Wskaźniki rezultatu (PI 9.7)

Lp	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowe) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
								M	K	R		
1.	Liczba osób w niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, uzyskujących kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu	Regiony słabiej rozwinięte	os.								System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Mieszkańcom województwa podkarpackiego należy zapewnić dostęp do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych odpowiadających na ich aktualne potrzeby. Poprawa dostępu do usług społecznych konieczna jest z uwagi na wstępujące na obszarze województwa (podobnie jak na obszarze całego kraju) procesy demograficzne (m.in. wzrastającą liczbę osób starszych, niepełnosprawnych, długotrwale chorych, zmniejszającą się dzietność), występujące procesy migracyjne, społeczne (m.in. konieczność wydłużenia aktywności zawodowej) i kulturowe (zmiana charakteru więzi wewnątrzrodzinnych, zmiana modelu rodziny). W związku z faktem, że zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym dotyka w dużym stopniu rodzin z dziećmi (w szczególności wielodzietnych), niezwykle istotne będzie wzmocnienie dla nich wsparcia. Z uwagi na powyższe, do rodzin, w tym do rodzin dysfunkcyjnych lub przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych, wielodzietnych, niepełnych zostanie skierowany szczególny zakres wsparcia polegający m.in. na:

- wzmocnieniu profilaktyki na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny i odpowiedzialnego rodzicielstwa,
- organizacji i finansowaniu usług wsparcia i aktywizacji rodzin marginalizowanych,
- realizacji usług doradczych, w tym o charakterze psychologicznym, prawnym lub obywatelskim,
- prowadzeniu działań diagnostycznych i terapeutycznych dla dzieci z zaburzeniami komunikacyjnymi, dysleksją i dyskalkulią dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym, w tym stworzenie systemu informowania rodziców, nauczycieli i wychowawców o sposobach przełamania zdiagnozowanych dysfunkcji,

- wdrożeniu działań zmierzających do podniesienia świadomości zdrowotnej kobiet będących w ciąży jak również młodych matek (w tym matek samotnych) oraz podnoszenia umiejętności rodziców w zakresie radzenia sobie z opieką nad małym dzieckiem.

W ramach programu zaplanowano również wsparcie dla członków rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy, polegające m.in. na:

- pomocy psychospołecznej i prawnej a w szczególności ochrony przed przemocą,
- finansowaniu programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, o którym mowa w przepisach o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;
- finansowaniu programów psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego w przypadku osób uzależnionych od alkoholu, w rozumieniu przepisów o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- finansowaniu programów terapeutycznych w zakładzie opieki zdrowotnej dla osób uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających w rozumieniu przepisów o przeciwdziałaniu narkomanii.

Ze względu na specyfikę problemów dotyczących członków rodzin zastępczych i pieczy zastępczej przewidziano dla nich wsparcie w szczególności polegające na kształceniu i doskonaleniu osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą, rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinne domy dziecka.

W celu skutecznego przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i ubóstwu poprawiony zostanie dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej oraz do specjalistycznych usług zdrowotnych, skierowanych przede wszystkim do dzieci. W związku z tym w ramach PI. 9.7 opracowywane i wdrażane będą programy wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacja dzieci niepełnosprawnych. Wczesna diagnostyka pozwalająca na wykrycie i leczenie chorób rozwojowych, działania dotyczące promocji i profilaktyki zdrowia w zakresie szczepień ochronnych oraz edukacji zdrowotnej przyczynią się do zmniejszenia prawdopodobieństwa wystąpienia schorzeń, których koszty leczenia mogłyby spowodowaćubożenie wielu rodzin. Jednocześnie podjęte działania przyczynią się do wydłużenia okresu lat przeżytych w zdrowiu i tym samym utrzymaniu aktywności na rynku pracy w wieku późniejszym.

Ze względu na zmieniającą się sytuację demograficzną związaną ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa, oraz problemy wynikające z niepełnosprawności lub długotrwałej choroby w województwie pojawiają się poważne wyzwania jeśli chodzi o usługi skierowane do osób starszych, niepełnosprawnych i chorych, w tym przede wszystkim usługi zdrowotne. Tendencja ta przyczynia się do zwiększonego zapotrzebowania na świadczenia w zakresie opieki nad osobami zależnymi. W celu zapewnienia odpowiedniej jakości oraz zwiększenia dostępności usług skierowanych do tych osób wsparcie ukierunkowane zostanie na rozwój inicjatyw zwiększających dostępność do opieki środowiskowej w miejscu zamieszkania np. w formie dziennego czy też rodzinnego domu pomocy, asystenta osoby zależnej, jak również usług w zakresie poradnictwa. Dodatkowo wsparciem objęte zostaną instytucjonalne formy opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi poprzez rozwój form opieki stacjonarnej, opieki geriatrycznej, opieki długoterminowej oraz rozwijanie działalności placówek całodobowego okresowego pobytu dla osób niepełnosprawnych, chorych lub osób niesamodzielnych wspierające rodziny w sprawowaniu opieki (czasowo odciążające) nad nimi w środowisku lokalnym. Podejmowane działania będą mieć na celu wzrost jakości

i dostępności świadczeń zdrowotnych w zakresie dziennej opieki poszpitalnej, długoterminowej opieki zdrowotnej, opieki paliatywnej i hospicyjnej, co w konsekwencji przyczyni się do poprawy jakości i standardów życia osób zależnych, w tym głównie starszych, które będą stanowiły w regionie coraz liczniejszą grupę. Ponadto realizowane będą działania sprzyjające usamodzielnieniu się oraz integracji ze środowiskiem osób, które ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymagają usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki. Inicjatywy te zostaną wzmocnione wsparciem polegającym na zwiększeniu dostępności do mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego, w szczególności dla osób z zaburzeniami psychicznymi, osób opuszczających pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich. Realizacja powyższych działań będzie komplementarna z działaniami podejmowanymi w ramach Priorytetu 9.1 i 9.2, gdzie zaplanowane zostało wsparcie w powyższym zakresie, na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (np. przystosowanie do zamieszkania, eksploatacja).

Wzrost jakości świadczeń pielęgnacyjno-opiekuńczych będzie możliwy również na skutek podejmowania działań ukierunkowanych na szkolenie w zakresie opieki i rehabilitacji osób sprawujących opiekę nad osobami niesamodzielnymi, zależnymi (rodziny, opiekunowie prawni) oraz możliwości wynajmu sprzętu niezbędnego do domowej rehabilitacji tych osób.

Powyższe działania przyczynią się do umożliwienia podjęcia zatrudnienia osobom, które do tej pory sprawowały opiekę nad osobami zależnymi.

Ze względu na niedobór w województwie usług w zakresie psychiatrii, wsparcie skierowane będzie również na zwiększenie dostępności do opieki psychiatrycznej i psychologicznej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym dla osób z zaburzeniami psychicznymi lub chorych psychicznie.

Wszystkie usługi powinna cechować: dostępność terytorialna i fizyczna, przystępność finansowa, solidarność, równość szans wszystkich osób z nich korzystających, właściwe uwzględnienie różnorodności osób korzystających, inwestowanie w kapitał ludzki, warunki pracy i odpowiednią infrastrukturę fizyczną, kompleksowy i skoordynowany charakter. Wszystkie usługi społeczne będą zorientowane na daną osobę i przeznaczone do zaspokajania jej życiowych potrzeb. Jednocześnie będą przyczyniać się do zwalczania dyskryminacji i zapewnienia równości płci.

W ramach realizowanych przedsięwzięć wdrażane będą standardy usług opracowane w ramach centralnego POKL w obszarze integracji społecznej.

W ramach priorytetu podjęte zostaną również działania o charakterze koordynacyjnym i monitoringowym w zakresie usług społecznych i zdrowotnych.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji w ramach PI 9.7 planuje się realizować działania integrujące prowadzone w ramach Zintegrowanych/ Regionalnych Inwestycji Terytorialnych skierowanych do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Przedsięwzięcia realizowane w ramach ZIT/RIT będą służyć poprawie dostępności usług społecznych i zdrowotnych na rzecz rodzin, osób starszych oraz osób pełniących funkcje opiekuńcze wobec osób starszych z terenu MOF. Działania na rzecz osób będą komplementarne wobec inwestycji w ramach PI 9.2 co może przyczynić się do poprawy zakresu i dostępności usług na rzecz społeczności z rewitalizowanych obszarów, tak więc będą również miały znaczący wpływ na

umocnienie pozycji ROF oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego jako lokalnych ośrodków rozwoju. Działanie to będzie miało na celu poprawę spójności wewnątrz województwa, prowadzenie kompleksowych działań w ramach MOF.

Zastosowanie ZIT/RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- działania profilaktyczne na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny i odpowiedzialnego rodzicielstwa, w tym, upowszechnianie usług asystenta rodzin,
- rozwój placówek wsparcia dziennego poprzez tworzenie nowych i rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego w gminach i powiatach,
- usługi rodzin wspierających, usługi opiekuńcze i specjalistyczne dla rodziny w sytuacji, gdy członek rodziny jest osobą zależną (dziecko, osoba dorosła/osoba starsza) w wyniku choroby, niepełnosprawności, zaburzeń psychicznych, w przypadkach gdy prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym wymaga wprowadzenia usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych w zakresie wynikającym z indywidualnej diagnozy, programy wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacja dzieci niepełnosprawnych.,
- programy i działania zmierzające do podniesienia świadomości zdrowotnej kobiet będących w ciąży jak również młodych matek oraz podnoszenia umiejętności rodziców w zakresie radzenia sobie z opieką nad małym dzieckiem (np. rozszerzenie zakresu działania szkół rodzenia i skupienie się również na kwestiach związanych z opieką nad małym dzieckiem, kampanie informacyjne połączone z warsztatami, grupy wsparcia, grupy samopomocowe),
- sfinansowanie dziennego czy też rodzinnego domu pomocy, usług asystenta osoby zależnej,
- wsparcie instytucjonalnych form opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi, w tym np. świadczeń geriatrycznych, ambulatoryjnych i stacjonarnych placówek geriatrycznych, rozwój opieki długoterminowej,
- finansowanie usług dla osób chorych psychicznie i z zaburzeniami psychicznymi, w tym opieki psychiatrycznej i psychologicznej,
- dofinansowanie dziennej opieki szpitalnej, długoterminowej opieki zdrowotnej, opieki paliatywnej i hospicyjnej.

Główne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne (m. in. jednostki pomocy społecznej),
- podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej,
- placówki ochrony zdrowia (np. w zakresie usług opieki długoterminowej).

Główne grupy docelowe:

- rodziny z dziećmi, w tym rodziny zagrożone wykluczeniem społecznym bądź wykluczone

- osoby niepełnosprawne, w tym z niepełnosprawnościami rzadko występującymi oraz sprzężonymi, bez względu na stopień niepełnosprawności,
- rodziny osób niepełnosprawnych, zamieszkujące wspólne gospodarstwo domowe,
- dzieci w zakresie wczesnego wykrywania wad rozwojowych
- członkowie rodzin zastępczych i pieczy zastępczej,
- osoby starsze oraz osoby pełniące funkcje opiekuńcze wobec nich,
- osoby z zaburzeniami psychicznymi i chore psychicznie
- kobiety w ciąży, młode matki, zwłaszcza zagrożone wykluczeniem społecznym.

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty wdrażane w ramach osi realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego a także w ramach Zintegrowanych/Regionalnych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT/RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne) ,w tym część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT/RIT

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie na obszarach, na których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub przewidywaną liczbę planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkurencyjnego.

Planuje się, iż w ramach ZIT projekty realizowane będą w trybie konkursowym lub pozakonkursowym, natomiast w ramach RIT w trybie pozakonkursowym. **Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT/MOF.**

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach ZIT/RIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii ZIT/MOF (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT/RIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

W ramach priorytetu realizowane będą również projekty w formule wiązki projektów. Wsparcie w ramach niniejszego priorytetu może być powiązane ze wsparciem inwestycyjnym w ramach PI 9.1 (EFRR). Niemniej jednak wsparcie inwestycyjne ma być uzupełnieniem wsparcia realizowanego w ramach niniejszego priorytetu, bez którego osiągnięcie celów wynikających z CT 9 nie byłoby możliwe.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Projekty pozakonkursowe i konkursowe ze względu na swój charakter będą dotyczyć innych typów działań. W większości projekty wybierane będą w trybie konkursowym. W przypadku projektów pozakonkursowych zaplanowane działania będą miały charakter strategiczny i/lub wynikający z realizacji zadań publicznych.

W kontekście zróżnicowań wewnątrz regionalnych i potrzeby osiągnięcia większej spójności społeczno-gospodarczej w województwie, silniejsza koncentracja środków będzie obejmować obszary, na których opisane w diagnozie problemy społeczne występują w największym nasileniu. Realizacja powyższego odbywać się będzie poprzez narzędzie stosowane na etapie wyboru projektów, takie jak np.: kryteria dostępu, kryteria strategiczne, wyodrębnienie alokacji. Obszary wymagające objęcia koncentracją terytorialną wyznaczone będą na podstawie bieżących danych i wyników analiz oraz w zależności od zmieniającej się sytuacji w regionie.

Na podstawie powyższej metody w dokumentacji konkursowej określone będą gminy, w których zidentyfikowano nasilenie się problemów społecznych i na obszarze, których realizacja działań będzie premiowana. Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą polityki horyzontalne m.in. polityka społeczeństwa informacyjnego, polityka równości kobiet i mężczyzn czy też polityka zmierzająca do przeciwdziałania dyskryminacji.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 83. Wskaźniki produktu (PI 9.7)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1.	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi lub zdrowotnymi w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia (PI 9.8)

Biorąc pod uwagę rolę sektora ekonomii społecznej²³³ w prowadzeniu aktywnej polityki przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu konieczne jest podejmowanie działań wzmacniających potencjał podmiotów ekonomii społecznej. W tym celu konieczne jest zbudowanie warunków gwarantujących rozwój ekonomiczny podmiotów poprzez wyposażenie ich w niezbędny kapitał finansowy i podniesienie ich potencjału intelektualnego.

Niezbędnie jest również prowadzenie działań zmierzających do zwiększenia rozpoznawalności podmiotów ekonomii społecznej i charakteru ich działalności wśród społeczności lokalnych. Silne i stabilne podmioty ekonomii społecznej będą w stanie tworzyć nowe miejsca pracy oraz dostarczać usługi społeczne (w tym również zdrowotne) niezbędne mieszkańcom regionu.

Cel szczegółowy: Wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej w aktywizacji osób w niekorzystnej sytuacji oraz w dostarczaniu usług użyteczności społecznej w regionie

²³³ Zgodnie z rozumieniem ekonomii społecznej określonym w projekcie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej

Tabela 84. Wskaźniki rezultatu (PI 9.8)

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowe) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
								M	K	R		
1.	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Regiony słabiej rozwinięte	szt.								System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Regiony słabiej rozwinięte	szt.								Badania ewaluacyjne	Okresowo

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Z uwagi na rosnącą rolę ekonomii społecznej w procesie aktywizacji zawodowej i społecznej, możliwości oferowane przez ten sektor należy potraktować jako narzędzie prowadzenia aktywnej polityki integracyjnej. Podmioty ekonomii społecznej są miejscem reintegracji zawodowej i społecznej osób będących w szczególnej sytuacji, ale także przyczyniają się do integracji społecznej członków ich rodzin. Z uwagi na powyższe konieczne jest dofinansowanie prowadzonej przez nie działalności integracyjnej. Przedsiębiorstwa społeczne mogą generować miejsca pracy dla osób, które doświadczyły wykluczenia społecznego, mogą być konkurencyjnymi na rynku realizując jednocześnie misję społeczną. Z uwagi na specyfikę tworzenia przedsiębiorstw społecznych²³⁴, wspieranie powstawania tych podmiotów wymaga szczególnego podejścia i odmiennego traktowania niż wspieranie jednoosobowych działalności gospodarczych. Zarządzanie przedsiębiorstwem społecznym wymaga bardzo szerokich i różnorodnych kompetencji. Konieczne jest posiadanie umiejętności zarządczych (z zakresu finansów, podatków, planowania strategicznego, marketingu, zasobów ludzkich), społecznych (budowanie szerokich powiązań kooperacyjnych w ramach partnerstw lokalnych) i kompetencji związanych z pracą z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym. Rozwijanie tych kompetencji wymaga wyspecjalizowanego systemu wsparcia przedsiębiorców społecznych, który będzie dostarczał im wiedzy i rozwijał ich umiejętności na etapach tworzenia i działania przedsiębiorstwa społecznego.

Dlatego też w ramach działań wspierane będzie komplementarna realizacja usług wspierających podmioty ekonomii społecznej (usługi animacji, inkubacji i wsparcia istniejących przedsiębiorstw) przez akredytowane instytucje wsparcia ekonomii społecznej z jednoczesnym wspieraniem wzmocnienia potencjału samej instytucji wsparcia. Umiejętne budowanie sektora przedsiębiorczości społecznej oprócz oczywistego tworzenia miejsc pracy, będzie przyczyniać się do wzmocnienia procesów zmierzających do przeciwdziałania

²³⁴ Zgodnie z definicją przedsiębiorstwa społecznego określona w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej

wykluczeniu społeczeństwa, integracji społecznej i zawodowej. Konieczne jest również wsparcie samoorganizacji się podmiotów ekonomii społecznej

Dodatkowego wsparcia wymaga działalność w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej lub reintegracji zawodowej i społecznej, takich podmiotów jak Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakłady Aktywności Zawodowej, Kluby oraz Centra Integracji Społecznej.

Z uwagi na zidentyfikowaną niską rozpoznawalność samej ekonomii społecznej, jaki i podmiotów oraz oferowanych przez nie produktów konieczne jest zapewnienie realizacji kampanii społecznych – regionalnych i lokalnych, które pomogą w budowaniu pozytywnego wizerunku ekonomii społecznej a dla podmiotów ekonomii społecznej będą doskonałą okazją zaistnienia w świadomości zbiorowej.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- komplementarna realizacja usług wspierających podmioty ekonomii społecznej przez akredytowane instytucje wsparcia ekonomii społecznej.
- realizacja bezzwrotnych instrumentów finansowych udzielanych m.in. na tworzenie przedsiębiorstw społecznych i miejsc pracy w nich oraz na działalność integracyjną
- wspieranie lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej (wsparcie działań na rzecz samoorganizacji i federalizacji sektora, regionalne spotkania es i ps oraz innych platform współpracy,
- współfinansowanie koordynacji działań w zakresie ekonomii społecznej,
- realizacja regionalnych i lokalnych kampanii społecznych informujących o ekonomii społecznej, promujących jej idee, pozytywny wizerunek i kształtujących postawy konsumenckie, we współpracy z organizacjami samorządowymi,
- realizacja regionalnych i lokalnych programów edukacji o i dla ekonomii społecznej w systemie edukacji pozaformalnej, prowadzonej przez organizacje pozarządowe, samorządy lokalne, instytucje rynku pracy, instytucje kultury, media, a skierowanych do dzieci, młodzieży, osób dorosłych, samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych i biznesu (program edukacyjny dla samorządów i młodzieży)

Główne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne
- organizacje pozarządowe i inne podmioty działające w obszarze pomocy i integracji społecznej oraz w sektorze ekonomii społecznej
- Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej

Główne grupy docelowe:

- podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne i ich zrzeszenia
- osoby fizyczne lub prawne (wraz z ich reprezentantami) w zakresie doradztwa i szkoleń umożliwiających uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do i założenia i/lub prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty wdrażane w ramach osi realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Wsparcie sektora ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej w regionie świadczone będzie za pośrednictwem akredytowanych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (dwie instytucje, funkcjonujące w obrębie dwóch wyznaczonych subregionów).

W ramach priorytetu realizowane będą również projekty w formule wiązki projektów. Wsparcie w ramach niniejszego priorytetu może być powiązane ze wsparciem inwestycyjnym w ramach PI 9.3 (EFRR). Niemniej jednak wsparcie inwestycyjne ma być uzupełnieniem wsparcia realizowanego w ramach niniejszego priorytetu, bez którego osiągnięcie celów wynikających z CT 9 nie byłoby możliwe.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 85. Wskaźniki produktu (PI 9.8)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1.	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2.	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 86: Ramy wykonania osi priorytetowej (OP 7) - EFRR

Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe – wskaźnik rezultatu)	Lp.	Definicja wskaźnika lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	R			

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Tabela 87: Ramy wykonania osi priorytetowej (OP 7) - EFS

Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe – wskaźnik rezultatu)	Lp.	Definicja wskaźnika lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	R			

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabela 88: Kategorie interwencji osi priorytetowej (OP 7) - EFRR

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Regiony słabiej rozwinięte											
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania		Wymiar 3 Typ terytorium		Wymiar 6 Terytorialne mechanizmy wdrażania		Wymiar 7 EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Wymiar 8 Cele tematyczne (EFRR/FS)	
Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)
055		01		01 05		00	-	00	-	09	
056		01		01 05		01 00		00	-	09	
057		01		01 05		01 00		00	-	09	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Tabela 89: Kategorie interwencji osi priorytetowej (OP 7) - EFS

Europejski Fundusz Społeczny: Regiony słabiej rozwinięte											
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania		Wymiar 3 Typ terytorium		Wymiar 6 Terytorialne mechanizmy wdrażania		Wymiar 7 EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Wymiar 8 Cele tematyczne (EFRR/FS)	
Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)
0110		01		01 05		00				09	-
0113		01		01 05		01 00	-			09	-
0114		01		01 05		00	-			09	-
0115		01		01 05		00	-			09	-

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

2.8 OŚ PRIORYTETOWA VIII. JAKOŚĆ EDUKACJI I KOMPETENCJI W REGIONIE

Tabela 90. Priorytety inwestycyjne w ramach OP 8

Oś priorytetowa VIII. Jakość edukacji i kompetencji w regionie		
CT 10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie	10.1 Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia	EFS
	10.3 Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji	
	10.3 BIS Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami	
	10.4 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej	EFRR

Oś priorytetowa *VIII Jakość edukacji i kompetencji w regionie* realizuje cel tematyczny 10 i jest osią dwufunduszową współfinansowaną zarówno ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, jak również Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Uzasadnieniem dla zastosowania takiego podejścia jest uzupełniający charakter EFRR w ramach celu tematycznego 10. W ramach osi VIII wiodącym funduszem jest EFS, zaś EFRR pełni jedynie rolę pomocniczą i będzie wykorzystywany w sytuacji, gdy inwestycje finansowane z jego udziałem będą związane z realizacją celów społecznych wynikających z interwencji EFS odnoszących się do obszaru edukacji i niezbędne do ociążenia celów określonych dla CT 10.

Interwencja w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych osi priorytetowej *VIII Jakość edukacji i kompetencji w regionie* przyczyniać się będzie do realizacji celu głównego Umowy Partnerstwa tj. zwiększenia konkurencyjności gospodarki oraz poprawy spójności społecznej i terytorialnej, jak również jej celów szczegółowych tj.: lepszych kompetencji kadr gospodarki oraz zwiększenia dostępu do usług publicznych. Działania podejmowane w ramach osi będą koncentrowały się na:

1. Poprawie jakości kształcenia w województwie
2. Lepszym dostępie do wysokiej jakości usług edukacyjnych ze szczególnym uwzględnieniem grup o specjalnych potrzebach
3. Zwiększeniu powiązań między regionalnym rynkiem pracy a systemem edukacji i umiejętnościami osób

Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia (PI 10.1)

W erze gospodarki opartej na wiedzy edukacja stanowi fundament rozwoju społeczno-gospodarczego. Bez sprawnego, elastycznego i odpowiednio ukierunkowanego systemu kształcenia nie może być mowy o zwiększeniu jakości kapitału ludzkiego, także w jego wymiarze społecznym. Wszelkie działania zmierzające do przyspieszenia rozwoju gospodarczego muszą zakładać równoległy wysiłek w dziedzinie edukacji, w tym w zakresie upowszechniania kształcenia, poprawy jego jakości i dostosowania do potrzeb rynku pracy.

Celem wyrównywania dysproporcji występujących w województwie w obszarze edukacji, niezbędnym jest podjęcie działań zmierzających do poprawy jakości i efektywności nauczania elementarnej, podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej, przy jednoczesnym zapewnieniu powszechnego dostępu do edukacji już od najwcześniejszych jej etapów.

Na jakość nauczania wpływa również kompetentna kadra. Postęp technologiczny, a jednocześnie zmiany w strukturze demograficznej społeczeństwa i malejąca liczba dzieci, powoduje konieczność kształcenia, doksztalcenia lub przekwalifikowywania pracowników, stawiając tym samym nowe zadania przed oświatą. Należy zatem zwrócić uwagę na podnoszenie kwalifikacji oraz rozwój zawodowy nauczycieli, przy jednoczesnej potrzebie przemodelowania kształcenia w szkołach, w tym zmniejszenia liczebności klas, częściowo unikając tym samym generowania znaczącej liczby zwalnianych z pracy nauczycieli. Kompetentna i wykształcona kadra będzie bowiem „motorem” inspirującym uczniów do pogłębiania wiedzy i rozwoju swoich zainteresowań, a tym samym przyczyni się do zwiększenia jakości usług edukacyjnych w regionie.

Cel szczegółowy 1: Upowszechnienie edukacji przedszkolnej

Cel szczegółowy 2: Poprawa jakości kształcenia ogólnego

Tabela 91. Wskaźniki rezultatu (PI 10.1)

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(jeśli zasadne)	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników w UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
								M	K	R		
1	Liczba przedszkoli, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	Regiony słabiej rozwinięte	szt.									
2	Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS	Regiony słabiej rozwinięte	os.									

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W celu zapewnienia właściwego rozwoju umiejętności i kompetencji odpowiadających na potrzeby i wyzwania współczesnego świata niezbędnym jest zapewnienie dostępności do wczesnej edukacji. Wiek przedszkolny jest najbardziej optymalnym etapem do kształtowania u dziecka właściwych postaw oraz formowania jego psychiki. Pobyt w placówkach wychowania przedszkolnego umożliwi kształtowanie u dzieci kompetencji kluczowych oraz nabywanie różnych umiejętności, które na dalszym etapie ich życia będą wykorzystane na szeroką skalę.

W kontekście upowszechnienia edukacji przedszkolnej wsparcie ukierunkowane będzie przede wszystkim na tworzenie nowych miejsc w placówkach przedszkolnych, z uwzględnieniem przedszkoli integracyjnych lub z oddziałami integracyjnymi, w tym również uruchamianie innych form wychowania przedszkolnego. Powyższe działania będą wspierane w szczególności na obszarach wiejskich, gdzie dostęp do takich form opieki jest mocno ograniczony, a upowszechnienie edukacji osiąga najniższy stopień w skali regionu oraz w aglomeracjach i na obszarach miejskich, gdzie popyt na usługi w zakresie opieki przedszkolnej znacznie przewyższa podaż ofert. Z uwagi na zmieniające się trendy demograficzne skutkujące zmniejszeniem liczby dzieci, a w konsekwencji likwidacją szkół, do realizacji działań w przedmiotowym zakresie będzie wykorzystywana przede wszystkim istniejąca już baza lokalowa gmin (np. budynki likwidowanych szkół).

Ponadto podejmowane będą również działania ukierunkowane na podnoszenie jakości edukacji przedszkolnej i dostosowanie jej do rzeczywistych potrzeb odbiorców usług, zwłaszcza dzieci 3 i 4 letnich, w tym w zakresie realizacji zajęć specjalistycznych i wspierających, kształtujących rozwój dzieci i ich kompetencji kluczowych - w tym również dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, oraz doskonalenia zawodowego nauczycieli w zakresie pracy z małymi dziećmi. Powyższe przyczyni się do równoważenia szans edukacyjnych dzieci, w szczególności z obszarów wiejskich. Należy podkreślić, iż zaplanowana interwencja umożliwi godzenia życia zawodowego oraz rodzinnego i powrót na rynek pracy osób, w szczególności kobiet, które dotychczas zaangażowane były w domową opiekę nad dziećmi, w wyniku czego przedwcześnie opuszczały regionalny rynek pracy.

Mimo, iż w województwie podkarpackim poziom nauczania porównywalny jest z poziomem krajowym, niezbędne jest podniesienie jakości kształcenia w szkołach ogólnokształcących w kontekście wyzwań przyszłości. Szkoła powinna stworzyć uczniom optymalne warunki dla rozwoju, a tym samym przyciągać ich bogatą ofertą, która nie tylko odznacza się wysoką jakością, ale też jest dopasowana do oczekiwań uczniów i rzeczywistych potrzeb pracodawców. W kontekście przyszłych potrzeb gospodarki priorytetem będzie podniesienie kompetencji uczniów w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych. Wsparcie ukierunkowane zostanie przede wszystkim na kształtowanie u uczniów kompetencji kluczowych oraz właściwych postaw i umiejętności, będących podstawą do dalszego podnoszenia kwalifikacji i sprawnego poruszania się na rynku pracy (np. praca w zespole, kreatywność, innowacyjność). Pomocą objęci zostaną również uczniowie szczególnie uzdolnieni.

W związku z niskim wykorzystaniem technologii cyfrowych w całym procesie nauczania realizowane będą działania ukierunkowane na rozwijanie kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie praktycznego stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Mając na uwadze przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu w edukacji, jak również eliminowanie czynników determinujących występowanie zjawiska segregacji w szkołach, interwencja obejmować będzie realizację różnych form działań wyrównujących szanse edukacyjne uczniów, którzy z różnych przyczyn mają utrudniony dostęp do edukacji, osiągają niskie wyniki w nauce, czy też z różnych innych względów są zagrożeni przedwczesnym opuszczeniem systemu oświaty. W tym celu podejmowane będą działania służące indywidualizacji podejścia do ucznia. W szczególności dotyczyć to będzie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – zarówno tych mających trudności w nauce, jak również uczniów szczególnie uzdolnionych w kontekście dalszego ich rozwoju oraz rozwijania talentów w dziedzinach pozaszkolnych - „eurosierot”²³⁵ oraz uczniów z niepełnosprawnościami. Mając na uwadze obniżenie wieku obowiązku szkolnego powyższe dotyczyć będzie również uczniów młodszych, którzy każdy etap edukacyjny będą rozpoczynać wcześniej niż ich poprzednicy.

Na jakość nauczania i wyniki osiągane przez uczniów w bardzo dużym stopniu wpływa odpowiednio przygotowana, kompetentna kadra. W związku ze zmianami w polskim systemie edukacji oraz koniecznością dostosowania metod i technik nauczania do wyzwań nowoczesnej gospodarki, niezbędne będzie odpowiednie przygotowanie kadr systemu oświaty. Wsparcie ukierunkowane będzie na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli prowadzących kształcenie ogólne i specjalne, w tym również wychowanie przedszkolne, prowadzone w odniesieniu do potrzeb placówki i kierunków rozwoju polskiej edukacji. Poprawa kompetencji nauczycieli odbywać się będzie w szczególności w oparciu o nowy model doskonalenia zawodowego nauczycieli, gdzie doskonalenie to będzie elementem wspomagającym placówkę, polegającym na motywowaniu nauczycieli do dalszego kształcenia w miejscu pracy i odpowiadać będzie na jej specyficzne potrzeby. Powyższe wsparcie uzupełnione zostanie o kompleksowe doradztwo i pomoc pedagogiczno-psychologiczną w szczególności w zakresie identyfikowania i odpowiedniego reagowania na problemy uczniów oraz umiejętności rozwiązywania sytuacji trudnych w szkole np. w zakresie narkomanii, alkoholizmu, przemocy w rodzinie, agresji wobec rówieśników i nauczycieli, radzenia sobie z uczniem trudnym, uczniem znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej/rodzinnej oraz uczniem z niepełnosprawnościami.

Nie bez znaczenia pozostaje fakt, iż w procesie kształcenia duże znaczenie ma zastosowanie nowoczesnych technologii oraz odpowiednio dostosowanych i wyposażonych pracowni przedmiotowych i laboratoriów. Stosowanie różnorodnych technik, narzędzi pozwala na jeszcze lepsze kształtowanie kompetencji uczniów oraz przedstawienie „praktycznego”, a nie tylko teoretycznego wymiaru nauczania. Tymczasem dostęp do tych form pomocy jest mocno ograniczony, w szczególności w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych czy też zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauce. W odniesieniu do powyższego charakter wspierający będą miały działania ukierunkowane na odpowiednie wyposażenie, w szczególności pracowni przedmiotowych, w sprzęt, pomoce naukowe i dydaktyczne oraz pomoce konieczne do pracy m.in. z uczniami o specjalnych potrzebach, uczniami młodszymi, jako element niezbędny do poprawy warunków dydaktycznych i jakości nauczania. Działania dotyczące przedszkoli będą miały charakter pomocniczy, jako że ich wyposażenie nie stanowi priorytetu w ramach działań ukierunkowanych na ten poziom edukacji.

²³⁵ tj. dzieci, których przynajmniej jedno z rodziców opuściło dom i wyjechało za granicę w celach zarobkowych.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- wsparcie tworzenia nowych miejsc przedszkolnych, w tym dla dzieci z niepełnosprawnościami
- podnoszenie atrakcyjności i jakości oferty edukacyjnej przedszkoli i szkół prowadzących kształcenie ogólne
- działania służące indywidualizacji podejścia do ucznia ukierunkowane na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów oraz pracę z uczniem młodszym
- podnoszenie kompetencji uczniów w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych oraz kompetencji cyfrowych
- działania rozwijające przekrojowe kompetencje kluczowe uczniów, tj. umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, kreatywność, inicjatywność i przedsiębiorczość, świadomość i ekspresja kulturalna
- programy wsparcia nauczycieli w ich pracy zawodowej ukierunkowane m.in. na podnoszenie kwalifikacji zawodowych, przekwalifikowanie, doradztwo
- realizacja programów stypendialnych skierowanych do uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych o profilu ogólnym, szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów matematycznych, przyrodniczych i technicznych, pochodzących z rodzin w trudnej sytuacji materialnej lub znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej/rodzinnej

Główne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Główne grupy docelowe:

- przedszkola, inne formy wychowania przedszkolnego oraz dzieci w wieku przedszkolnym i ich rodzice
- szkoły i placówki realizujące kształcenie ogólne oraz ich uczniowie
- nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół i placówek realizujących kształcenie ogólne

Terytorialny obszar realizacji:

Zgodnie z kierunkami działań określonymi w Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego wsparcie realizowane będzie na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne, projekty systemowe).

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów planuje się zastosować w odniesieniu do projektu dotyczącego programu stypendialnego dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych o profilu ogólnym, który wdrażany będzie przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego (projekt systemowy). Niniejszy projekt będzie kontynuacją

i rozszerzeniem programu stypendialnego przewidzianego dotychczas w ramach Poddziałania 9.1.3 POKL. Mając na względzie kreowanie polityki edukacyjnej regionu i dbałość o poziom wykształcenia obywateli, program stypendialny winien mieć charakter systemowy, przewidywalny i zapewniający określenie tych samych reguł dla wszystkich szkół, zatem powinien być wdrażany przez jednostkę obejmującą swym działaniem cały region tj. uczniów wszystkich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. W związku z wieloletnim doświadczeniem w zakresie realizacji systemowego wsparcia stypendialnego oraz możliwością zapewnienia szerokiego zaplecza administracyjnego, samorząd województwa może dać gwarancję sprawnej realizacji programu w oparciu o wypracowane standardy pracy.

Realizowane projekty mogą mieć formułę wiązki projektów. Wsparcie w ramach niniejszego PI może być powiązane ze wsparciem infrastrukturalnym realizowanym w ramach PI 10.4 (EFRR), gdzie wsparcie infrastrukturalne ma być uzupełnieniem interwencji w ramach niniejszego priorytetu, bez której osiągnięcie celów przypisanych CT 10 będzie niemożliwe.

W kontekście zróżnicowań wewnątrzregionalnych i potrzeby osiągnięcia większej spójności społeczno-gospodarczej w województwie, silniejsza koncentracja środków będzie obejmować obszary cechujące się największymi opóźnieniami społeczno-gospodarczymi. Realizacja powyższego odbywać się będzie poprzez narzędzia stosowane na etapie wyboru projektów, takie jak np.: kryteria dostępu, kryteria strategiczne, wyodrębnienie alokacji.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu. Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Nie przewiduje się realizacji projektów podlegających zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 92. Wskaźniki produktu (PI 10.1)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
3	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
4	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie TIK w ramach programu	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
5	Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
6	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
7	Liczba uczniów objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji (PI 10.3)

Kapitał ludzki jest jednym z najważniejszych czynników przyczyniających się do wzrostu gospodarczego i wydajności, a doskonalenie umiejętności i poprawa jakości nauczania na wszystkich etapach, będą miały zasadnicze znaczenie dla wszystkich trzech najważniejszych wymiarów strategii Europa 2020.

Kształcenie ustawiczne to jeden z obszarów, które wymagają znaczącej poprawy dla zwiększenia innowacyjności w województwie podkarpackim oraz w całej Polsce²³⁶. Zmieniające się uwarunkowania rynku pracy, szybkie starzenie się społeczeństwa oraz wydłużenie okresu aktywności zawodowej determinują podjęcie skoordynowanych działań na rzecz kształcenia ustawicznego zapewniających większy udział osób w procesie kształcenia, w szczególności osób starszych i o niskich kwalifikacjach.

²³⁶ „Diagnoza innowacyjności woj. Podkarpackiego na tle regionów Polski i Unii Europejskiej”, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów, grudzień 2012 r., str. 39-40

Priorytetem będzie dążenie do upowszechnienia idei uczenia się przez całe życie poprzez skuteczne zachęcanie mieszkańców regionu do inwestycji w siebie, podnoszenie i nabywanie nowych kwalifikacji, rozwijanie własnych umiejętności i zainteresowań.

Cel szczegółowy 1: Upowszechnienie kształcenia ustawicznego

Tabela 93. Wskaźniki rezultatu (PI 10.3)

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(jeśli zasadne)	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
								M	K	R		
1	Liczba osób, które nabyły kompetencje w ramach lub po opuszczeniu programu	Regiony słabiej rozwinięte	os.									
2	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	os.									

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celu szczegółowego

Dynamiczne zmiany gospodarcze, w tym na rynku pracy powodują potrzebę stałego pogłębiania wiedzy, podnoszenia kwalifikacji i doskonalenia umiejętności, w szczególności w odniesieniu do osób starszych oraz o niskich kwalifikacjach. Koniecznym staje się zatem zwiększenie dostępu osób dorosłych zarówno do edukacji formalnej, jak i do różnych form edukacji pozaformalnej. Doświadczenia z dotychczasowego wsparcia w obszarze kształcenia ustawicznego wskazują również na potrzebę lepszego powiązania tematyki prowadzonych kursów z rzeczywistymi potrzebami rynku pracy.

W odniesieniu do powyższego planowane jest wdrożenie popytowego systemu podnoszenia kwalifikacji, w większym stopniu odpowiadającego na indywidualne zapotrzebowanie osób dorosłych, które z własnej inicjatywy chcą podnieść swoje kwalifikacje, zwiększającego trafność wsparcia przy jednoczesnym zwiększeniu jego efektywności. W ramach tego systemu osoby dorosłe, które samodzielnie chcą podnosić swoje kwalifikacje uzyskają lepszy dostęp zarówno do edukacji formalnej, jak i pozaformalnej oraz będą mogły w sposób formalny potwierdzić efekty uczenia się uzyskane w drodze nieformalnej lub pozaformalnej. Uzupełnieniem oferowanego wsparcia będzie system doradztwa w zakresie diagnozy potrzeb oraz znalezienia i wyboru właściwej oferty edukacyjnej, uwzględniający rozwój kompetencji zgodnych z aktualnymi potrzebami na rynku pracy. Ponadto w związku z tym, że umiejętność obsługi komputera oraz znajomość przynajmniej jednego języka jest obecnie wymogiem podstawowym zawartym w większości ofert pracy, planuje się realizować działania skierowane na podniesienie kompetencji osób dorosłych w zakresie znajomości języków obcych oraz ICT.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- kształcenie osób dorosłych w formach szkolnych i pozaszkolnych
- podnoszenie kompetencji językowych oraz ICT wśród osób dorosłych
- doradztwo dla osób dorosłych w zakresie diagnozy potrzeb edukacyjnych oraz wyboru odpowiedniej oferty kształcenia
- programy formalnego potwierdzania kwalifikacji uzyskanych drogą nieformalną lub pozaformalną

Główne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Główne grupy docelowe:

- osoby dorosłe, w szczególności osoby starsze i o niskich kwalifikacjach, które z własnej inicjatywy chcą podnosić, uzupełniać lub potwierdzać posiadane kwalifikacje

Terytorialny obszar realizacji:

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa wsparciem zostanie objęty obszar całego województwa.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Na etapie operacyjnym przewiduje się wprowadzenie kryteriów preferujących grupy, które w najmniejszym stopniu uczestniczą w kształceniu ustawicznym, m. in. osoby z terenów wiejskich i mniejszych miejscowości, osoby o niskich kwalifikacjach, osoby 50+ czy osoby pracujące na podstawie umów czasowych, umów cywilno-prawnych, pracownicy agencji pracy czasowej. W zależności od przyjętego systemu wdrażania preferowanie będzie miało formę zróżnicowanego poziomu dofinansowania do kursu/szkolenia, w zależności od przynależności do grupy docelowej, lub wyodrębnionej części alokacji, ewentualnie kryteriów dostępu, czy kryteriów strategicznych.

Realizowane projekty mogą mieć formułę wiązki projektów. Wsparcie w ramach niniejszego PI może być powiązane ze wsparciem infrastrukturalnym realizowanym w ramach PI 10.4 (EFRR), gdzie wsparcie infrastrukturalne ma być uzupełnieniem interwencji w ramach niniejszego priorytetu, bez której osiągnięcie celów przypisanych CT 10 nie byłoby możliwe.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu. Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Nie przewiduje się realizacji projektów podlegających zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 94. Wskaźniki produktu (10.3)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba osób w wieku 25-64 lata o niskich kwalifikacjach, które uczestniczyły w edukacji pozaformalnej w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie w zakresie uzyskiwania kompetencji kluczowych	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami (PI 10.3 BIS)

Zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy jest konieczne wobec obecnej sytuacji na rynku pracy oraz rosnącego bezrobocia ludzi młodych. Dostosowanie rynku edukacyjnego do potrzeb rynku pracy przekłada się nie tylko na sytuację absolwentów, ale również wzrost gospodarczy i wydajność przedsiębiorstw.

Priorytetem będzie zatem mocniejsze powiązanie instytucji edukacyjnych z sektorem gospodarki oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb regionalnego rynku pracy. Istotnym elementem będzie zwiększanie potencjału szkół zawodowych poprzez dostosowanie programów nauczania i szkolenia do aktualnego zapotrzebowania na rynku, przy jednoczesnym propagowaniu korzyści płynących z wyboru tej ścieżki kształcenia.

Zwiększenie potencjału kapitału ludzkiego w regionie jest niemożliwe bez wcześniejszego ukierunkowania wyborów edukacyjnych i zawodowych, stąd niezbędne jest wdrożenie efektywnego systemu doradztwa, zwłaszcza na poziomie gimnazjalnym.

Powyższe pozwoli na bardziej skuteczne funkcjonowanie na rynku pracy oraz przyczyni się do stworzenia otoczenia przyjaznego do budowania gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach, w której wykorzystywany będzie potencjał mieszkańców województwa.

Cel szczegółowy: Rozwój wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego odpowiadającego na potrzeby regionalnego rynku pracy

Tabela 95. Wskaźniki rezultatu (PI 10.3 BIS)

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(jeśli zasadne)	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
								M	K	R		
1	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki	Regiony słabiej rozwinięte	os.									
2	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	os.									

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Głównym zadaniem szkolnictwa zawodowego jest przygotowanie wykwalifikowanych pracowników na potrzeby regionalnego rynku pracy. W związku z tym niezbędne jest ściślejsze powiązanie pracodawców ze szkołami zawodowymi, nie tylko w zakresie organizacji staży i praktyk dla uczniów, pozwalających na praktyczną naukę w środowisku miejsca pracy, ale także w zakresie wyznaczania kierunków rozwoju szkół, szkolenia nauczycieli zawodu czy popularyzowania kształcenia zawodowego wśród młodzieży. Doświadczenia województwa z realizacji projektów finansowanych w ramach działania 9.2 POKL²³⁷ pokazują, że szkoły zawodowe w bardzo ograniczonym zakresie współpracują z otoczeniem społeczno-gospodarczym, a współpraca ze szkołami wyższymi ma charakter incydentalny. Stąd też zasadnym jest wspieranie szkół w nawiązywaniu kooperacji z uczelniami w obszarze wsparcia programowego/metodycznego czy tworzenia klas patronackich.

Rozwinięta współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym wspomagana przez system monitorowania szkół i rynku pracy (w tym m.in. badanie losów absolwentów) w skali całego województwa pozwoli pozyskiwać informacje potrzebne do prowadzenia polityki edukacyjnej

²³⁷ Projekt systemowy w ramach działania 9.2 POKL „Podkarpackie Stawia na Zawodowców”.

dopasowanej do potrzeb regionalnego rynku pracy. Dzięki temu szkoły skuteczniej będą mogły dopasować swoją ofertę edukacyjną do rzeczywistych potrzeb. Adaptacja polegać będzie nie tylko na wprowadzaniu nowych kierunków nauczania dostosowanych do kierunków rozwoju i specjalizacji gospodarki regionalnej, zmianach programowych (m.in. wprowadzanie kształcenia modułowego czy modyfikacja programów na kierunkach już istniejących), ale także na podnoszeniu poziomu kwalifikacji zawodowych, w tym zwłaszcza umiejętności praktycznych oraz kompetencji kluczowych i społecznych. Odpowiednio przygotowana oferta edukacyjna jest niezbędna aby szkolnictwo zawodowe było atrakcyjne dla ucznia i dawało mu realne szanse na podjęcie zatrudnienia po ukończeniu szkoły. Równie istotne są także działania służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych uczniów oraz działania ukierunkowane na indywidualizację podejścia do ucznia, zmierzające do wspierania uczniów, którzy wykazują problemy w nauce lub z innych przyczyn zagrożeni są przedwczesnym kończeniem nauki i wypadnięciem z systemu szkolnictwa, jak również uczniów szczególnie zdolnych, osiągających ponadprzeciętne wyniki w nauce.

Zmieniające i rozwijające się technologie, rozwój nowych branż, zmiana potrzeb na rynku pracy wymagają od nauczycieli, zwłaszcza przedmiotów zawodowych, stałego aktualizowania swojej wiedzy. W związku z tym dokształcanie i aktualizowanie kompetencji przez nauczycieli zawodu, jak również ich przekwalifikowanie w kontekście potrzeb szkoły i regionalnych uwarunkowań rynku pracy, jest warunkiem koniecznym, aby oferta dydaktyczna szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe była przygotowana na odpowiednim poziomie. Powyższe odbywać się będzie m.in. w oparciu o nowy model doskonalenia zawodowego nauczycieli, który opracowano i testowano w ramach PO KL, jak również przy wykorzystaniu szeregu narzędzi m.in. szkoleń, staży w przedsiębiorstwach, praktyk, studiów podyplomowych.

W dalszym ciągu brakuje też prężnie działających ośrodków branżowych dających możliwość uzyskania wykształcenia i kwalifikacji w zawodach właściwych dla danej branży. Przyczynią się one do podniesienia jakości kształcenia w zawodach i lepszego dostosowania do potrzeb rynku pracy, a co za tym idzie do zwiększenia szans na zatrudnienie. W związku z niskim wskaźnikiem kształcenia ustawicznego w regionie zasadnym jest dążenie do zapewniania odpowiedniej do potrzeb rozwoju gospodarki regionalnej oferty edukacyjnej, zarówno dla przedsiębiorców, jak też ich pracowników.

W odbiorze społecznym wybór szkoły zawodowej przez ucznia nie jest postrzegany jako prestiżowy, zaś wykształcenie zawodowe, nawet na poziomie średnim jest deprecjonowane. W kontekście rekomendacji z badania ewaluacyjnego przeprowadzonego na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie²³⁸, wynika, iż w celu spopularyzowania kształcenia zawodowego w regionie, należy prowadzić kampanie wizerunkowe i informacyjne, które akcentować będą wartość szkolnictwa zawodowego, przy jednoczesnym podkreśleniu możliwości uzyskania satysfakcjonującego zatrudnienia.

Doradztwo edukacyjno-zawodowe, które działa na poszczególnych etapach edukacji, jest słabo rozwinięte w województwie podkarpackim. Badanie uczniów szkół zawodowych, które odbyło się w 2012 roku²³⁹, pokazało, że doradztwo edukacyjno-zawodowe jest pomijane w praktyce. W związku z powyższym istnieje potrzeba rozwoju wachlarza usług

²³⁸ Raport końcowy z badania ewaluacyjnego „Ocena rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie podkarpackim w kontekście Działania 9.2 PO KL”, Katowice-Kraków, grudzień 2012.

²³⁹ Przebadano ponad 10 000 osób, z których jedynie 3% wskazało, że wybór szkoły pokierowany był poradą doradcy zawodowego²³⁹ (Ze szkoły do pracy. Raport z badania uczniów szkół zawodowych w województwie podkarpackim”, s. 33).

i upowszechnienia doradztwa edukacyjno-zawodowego w głównej mierze poprzez zaadaptowanie już istniejących rozwiązań i efektywne wdrożenie systemu doradztwa na poszczególnych etapach edukacji. Istotne jest, aby system ten został jak najściślej powiązany z działaniami instytucji rynku pracy, pozwalając na tworzenie regionalnych kadr gospodarki adekwatnych do potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw oraz uczestników rynku pracy. Powiązanie systemu z instytucjami rynku pracy pozwoli dodatkowo na wykorzystanie wybranych elementów do celów doradczych dla osób dorosłych w zakresie analizy popytu na kompetencje i kwalifikacje pracodawców i podaży ofert kształcenia ustawicznego. Niemniej jednak proces ten musi mieć początek już na etapie preorientacji zawodowej uczniów i uczennic poziomu gimnazjalnego.

Charakter wspierający będą miały działania ukierunkowane na odpowiednie wyposażenie w sprzęt, pomoce naukowe i dydaktyczne warsztatów i pracowni w placówkach prowadzących kształcenie i szkolenie zawodowe, jako element niezbędny do poprawy warunków dydaktycznych i jakości nauczania.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- realizacja programów stypendialnych dla uczniów szkół zawodowych (szkoła zasadnicza, technikum), pochodzących z rodzin w trudnej sytuacji materialnej i osiągających wysokie wyniki w nauce, zwłaszcza w zakresie przedmiotów zawodowych
- stworzenie i wdrożenie systemu integracji szkolnictwa zawodowego z otoczeniem społeczno-gospodarczym, szkolnictwem wyższym oraz instytucjami rynku pracy
- podnoszenie atrakcyjności szkolnictwa zawodowego i jakości oferty edukacyjnej szkół/placówek prowadzących kształcenie zawodowe, w tym dostosowanie oferty edukacyjnej szkół zawodowych do regionalnych potrzeb (m.in. opracowanie i wdrażanie nowych kierunków nauczania, zmiany programowe itp.)
- wdrożenie programów opieki pedagogiczno-psychologicznej, w tym przeciwdziałanie przedwczesnemu wypadnięciu osób z systemu edukacji
- programy wsparcia nauczycieli w ich pracy zawodowej ukierunkowane m.in. na podnoszenie kwalifikacji zawodowych, przekwalifikowanie, doradztwo i monitorowanie
- rozwój oferty ukierunkowanych branżowo centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego w zakresie kształcenie pod potrzeby regionalnego i lokalnego rynku pracy
- kampanie wizerunkowe i informacyjne na rzecz szkolnictwa zawodowego
- wdrażanie efektywnego systemu poradnictwa i doradztwa edukacyjno-zawodowego, w szczególności w gimnazjum

Główne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Główne grupy docelowe:

- placówki oświatowe prowadzące kształcenie zawodowe i ich kadra
- uczniowie i słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe
- rodzice uczniów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe
- partnerzy społeczno-gospodarczy

Terytorialny obszar realizacji:

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa wsparciem zostanie objęty obszar całego województwa.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się pozakonkursowy tryb wyboru projektów (projekty strategiczne, projekty systemowe).

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów planuje się zastosować w odniesieniu do projektu w zakresie rozwoju wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego, który wdrażany będzie przez Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie (projekt systemowy). Projekt będzie kontynuacją projektu realizowanego w perspektywie 2007-2013 w ramach działania 9.2 POKL – *Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego*. Projekt z założenia odbywać się będzie równolegle we wszystkich szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, co pozwoli na uzupełnienie braków programowych i kompetencyjnych ze strony nauczycieli, koordynację regionalnej siatki uruchamianych kierunków nauczania, specjalizację szkół i placówek oświatowych, zrównoważony rozwój doposażenia i jakości funkcjonowania poszczególnych szkół w odpowiedzi na zaprogramowany plan rozwoju. Realizacja projektów konkursowych ograniczyłaby wsparcie do części szkół i placówek, bez możliwości skoordynowania działań dotyczących analogicznych zmian w poszczególnych szkołach, wykorzystania efektu synergii, tworzenia sieci kontaktów, zwłaszcza branżowych – tak pomiędzy samymi instytucjami edukacyjnymi, jak też pracodawcami. Procedura konkursowa nie daje więc możliwości osiągnięcia oczekiwanej zmiany, tak w kontekście funkcjonowania poszczególnych szkół, jak i ich sumy jako skoordynowanego systemu szkolnictwa zawodowego w regionie. Ze względu na regionalny charakter systemu szkolnictwa zawodowego konieczne jest wskazanie instytucji, do której kompetencji należeć będzie koordynowanie systemu i jego zrównoważony rozwój, w odpowiedzi na potrzeby regionalnego rynku pracy. Ze względu na to, że szkoły te podlegają różnym organom prowadzącym, jedyną instytucją możliwą do wskazania w tym zakresie jest samorząd województwa, co dodatkowo uzasadnia pozakonkursowy tryb wyboru projektów.

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów przewidziany został również dla projektu z zakresu rozwoju doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach gimnazjalnych w województwie podkarpackim, który wdrażany będzie przez Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie (projekt systemowy). Doradztwo edukacyjno-zawodowe postulowane jest na każdym etapie edukacji, jednak w szkole gimnazjalnej, ze względu na jeden z elementów doradztwa – preorientację zawodową, jest szczególnie istotne. Faktyczną zmianę sytuacji gwarantuje jedynie objęcie wsparciem potencjalnie wszystkich szkół prowadzących kształcenie na poziomie gimnazjalnym w województwie (pełnej populacji uczniów i uczennic), w oparciu o propozycje programowe wypracowane w ramach okresu programowania 2007-2013 (projekty systemowe KOWEZiU) oraz PO WER. Założeniem projektu jest takie wdrożenie systemu, aby zapewnić rozwój tego typu usług w dalszej perspektywie czasowej, po zakończeniu wsparcia. Ze względu na to, że na poziomie regionalnym nie ma instytucji odpowiedzialnej za koordynację działań szkół gimnazjalnych WUP jest instytucją, której zadania są najbliższe merytorycznie planowanemu zakresowi projektu.

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów planuje się zastosować również w odniesieniu do projektu dotyczącego programu stypendialnego dla uczniów szkół zawodowych, który

wdrażany będzie przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego (projekt systemowy). Projekt będzie kontynuacją i rozszerzeniem programu stypendialnego przewidzianego dotychczas w ramach Poddziałania 9.1.3 POKL. Mając na względzie kreowanie polityki edukacyjnej regionu i dbałość o poziom wykształcenia obywateli, program stypendialny winien mieć charakter systemowy, przewidywalny i zapewniający określenie tych samych reguł dla szkół zawodowych w całym województwie podkarpackim, zatem powinien być wdrażany przez jednostkę obejmującą swym działaniem cały region. W związku z wieloletnim doświadczeniem w zakresie realizacji systemowego wsparcia stypendialnego oraz możliwością zapewnienia szerokiego zaplecza administracyjnego, samorząd województwa może dać gwarancję sprawnej realizacji programu, w oparciu o wypracowane standardy pracy.

Realizowane projekty mogą mieć formułę wiązki projektów. Wsparcie w ramach niniejszego PI może być powiązane ze wsparciem infrastrukturalnym realizowanym w ramach PI 10.4 (EFRR), gdzie wsparcie inwestycyjne ma być uzupełnieniem interwencji w ramach niniejszego priorytetu, bez której osiągnięcie celów wynikających z CT 10 nie byłoby możliwe.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Nie przewiduje się realizacji projektów podlegających zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 96. Wskaźniki produktu (10.3 BIS)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	R		
1	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
3	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
4	Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
5	Liczba szkół i placówek objętych wsparciem w zakresie realizacji zadań w obszarze doradztwa edukacyjno-zawodowego	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej (PI 10.4)

Zgodnie z zapisami *Strategii Europa 2020*, obowiązkiem każdego państwa członkowskiego jest zapewnienie odpowiedniego poziomu inwestycji w systemy kształcenia i szkolenia na wszystkich etapach.

Poprawa dostępu do zorganizowanej opieki nad dziećmi jest uwydatniana jako ważne działanie w priorytecie rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu w strategii Europa 2020. Niedostatecznie rozwinięty system opieki nad dziećmi stanowi aktualnie strukturalny problem rynku pracy, dlatego niezbędne jest podjęcie działań umożliwiających zwiększenie dostępu do tego typu usług. Wspieranie infrastruktury wczesnej edukacji pozwala pogodzić pracę z życiem rodzinnym, co jest warunkiem niezbędnym dla zwiększenia zatrudnienia wśród młodych rodziców, w szczególności kobiet. Tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego wpłynie korzystnie na zmniejszenie dysproporcji w upowszechnianiu edukacji przedszkolnej na obszarach wiejskich i jednocześnie zwiększy obecnie ograniczony dostęp do tej formy usług w aglomeracjach i na obszarach miejskich.

W erze gospodarki opartej na wiedzy edukacja stanowi fundament rozwoju społeczno-gospodarczego. Warunkiem koniecznym do wzrostu kompetencji kadr gospodarki jest przede wszystkim poprawa jakości kształcenia. Koniecznym staje się również mocniejsze powiązanie instytucji edukacyjnych w województwie z sektorem gospodarki oraz

dostosowanie ich oferty do wymogów pracodawców. Z uwagi na fakt, iż polskie szkolnictwo wszystkich szczebli wymaga gruntownej modernizacji i doposażenia oraz zwiększenia nacisku na praktyczny wymiar nauczania, interwencja w ramach priorytetu ukierunkowana zostanie na poprawę dostępności i jakości regionalnej infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb opieki przedszkolnej i szkolnictwa zawodowego.

Cel szczegółowy: Poprawa dostępności i jakości regionalnej infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej

Tabela 97. Wskaźniki rezultatu (PI 10.4)

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Ze względu na występujące na terenie województwa znaczące dysproporcje w dostępie do edukacji przedszkolnej, jak też mając na uwadze najniższy w kraju poziom jej upowszechnienia, obszarem, który wymaga szczególnej interwencji w nowym okresie programowania jest opieka przedszkolna. Edukacja przedszkolna daje nie tylko możliwość stymulowania rozwoju dziecka ale przede wszystkim pozwala na lepsze przygotowanie go do podjęcia edukacji szkolnej. W celu wyrównywania dostępu do ww. usług wsparcie udzielane będzie placówkom opieki przedszkolnej i innym formom opieki nad dziećmi w wieku 3-5 lat, w szczególności na obszarach wiejskich, gdzie dostęp do takich form opieki jest mocno ograniczony oraz w aglomeracjach i na obszarach miejskich, gdzie zapotrzebowanie na opiekę przedszkolną znacznie przewyższa oferowane przez te placówki możliwości. Co do zasady wsparcie realizowane będzie w oparciu o istniejącą infrastrukturę, w kontekście tworzenia dodatkowych miejsc przedszkolnych w województwie.

Czynnikiem warunkującym zwiększenie szans na zatrudnienie w województwie jest dostosowanie jakości zasobów pracy do potrzeb pracodawców. Z drugiej strony, elementem niezbędnym służącym poprawie jakości i efektywności nauczania jest odpowiednio dostosowana infrastruktura edukacyjna. Szkolnictwo zawodowe wymaga stałych nakładów finansowych i nieustannej aktualizacji, gdyż technologie, styl pracy przedsiębiorstw, a w związku z tym oczekiwania pracodawców, skierowane są na poszukiwanie pracowników w pełni dostosowanych do ich potrzeb. Kształcenie wykwalifikowanej kadry, wyspecjalizowanej w danej branży jest znacznie utrudnione ze względu na ograniczone możliwości lokalowe i finansowe szkół i placówek prowadzących kształcenie i doskonalenie zawodowe. Z kolei przestarzała baza technodydaktyczna szkolnictwa zawodowego²⁴⁰ uniemożliwia na dzień dzisiejszy kształcenie kadr na poziomie dostosowanym do potrzeb rynku pracy, w warunkach zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy.

²⁴⁰ Wnioski na podstawie „Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport końcowy”, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa, luty 2011.

Jednocześnie w ramach priorytetu możliwa będzie realizacja projektów mających na celu rozwój usług dydaktycznych świadczonych przez instytucje popularyzujące naukę i innowacje dla osób uczących się. Wsparcie w powyższym zakresie przyczyni się do promocji innowacji i upowszechniania wiedzy o nauce oraz stymulowania innowacyjności, w szczególności dzieci i młodzieży m.in. poprzez szerzenie innowacyjnych postaw.

Z uwagi na szybkie zmiany występujące na rynku pracy oraz prężnie rozwijające się sektory gospodarki tj. sektor zielony, biały, usług osobistych, istotne jest zapewnienie mieszkańcom województwa możliwości wysokiej jakości kształcenia i doskonalenia zawodowego w ciągu całego życia, poprzez upowszechnienie i rozwój kształcenia ustawicznego, co jest zgodne z ze Strategią Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020.

Mając na uwadze fakt, iż w województwie podkarpackim udział osób doksztalających się, uczestniczących w kształceniu ustawicznym, od lat należy do jednego z najniższych w kraju, niezbędne jest prowadzenie skoordynowanych działań nakierowanych na nabywanie i doskonalenie kwalifikacji zawodowych oraz rozwój uczenia się przez całe życie m.in. poprzez inwestowanie w odpowiednio dostosowaną infrastrukturę placówek prowadzących kształcenie i doskonalenie zawodowe, kształcenie ustawiczne, kształcenie praktyczne (infrastruktura szkolnictwa zawodowego, infrastruktura służąca do szkoleń zawodowych i uczenia się przez całe życie).

Wsparcie infrastrukturalne będzie realizowane przede wszystkim w oparciu o wykorzystywanie istniejącej infrastruktury, jako podstawy do przeprowadzania niezbędnych prac prowadzących do poprawy warunków nauczania. Należy zaznaczyć, iż tylko w uzasadnionych przypadkach, popartych odpowiednią analizą potrzeb i udokumentowanym brakiem możliwości wykorzystania istniejących budynków, możliwym będzie wsparcie w zakresie budowy nowych obiektów.

Mimo tego, że w poprzednim okresie programowania usunięto większość barier architektonicznych a nowobudowane obiekty edukacyjne dostosowywane były do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w dalszym ciągu istnieje konieczność dostosowywania budynków do ich potrzeb. W związku z powyższym oraz w celu poprawy dostępu do obiektów edukacyjnych i szkoleniowych dla uczniów z niepełnosprawnościami, wspierane inwestycje będą uwzględniały konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do potrzeb tych osób.

Wymiar wspierający będą miały działania wzmacniające sprawność fizyczną uczniów ukierunkowane na uzupełnienie braków w zakresie niezbędnej infrastruktury w placówkach edukacyjnych.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- roboty budowlane i/ lub wyposażenie (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych) obiektów dydaktycznych w szkołach i placówkach tworzących system oświaty, w tym obiektów służących wzmacnianiu sprawności fizycznej uczniów, o ile służą zajęciom dydaktycznym
- roboty budowlane i/ lub wyposażenie (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych) instytucji popularyzujących naukę i innowacje dla osób uczących się)

Główne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia
- inne jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki tworzące system oświaty
- partnerzy społeczni i gospodarczy np. organizacje pozarządowe
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- szkoły wyższe (wyłącznie w zakresie rozwoju usług dydaktycznych świadczonych przez instytucje popularyzujące naukę i innowacje)

Główne grupy docelowe:

- szkoły i placówki tworzące system oświaty oraz ich uczniowie
- instytucje popularyzujące naukę i innowacje

Terytorialny obszar realizacji:

W ramach priorytetu projekty realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne, projekty systemowe).

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów planuje się zastosować w odniesieniu do projektu w zakresie rozwoju infrastruktury szkolnictwa zawodowego, jako elementu integralnego i niezbędnego do efektywnej realizacji projektu z zakresu wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego przewidzianego do realizacji w PI 10.3 BIS, w stosunku do którego planowane jest również zastosowanie pozakonkursowego trybu wyboru projektów.

W ramach priorytetu projekty realizowane będą w formule wiązki projektów w powiązaniu ze wsparciem w ramach PI 10.1, PI 10.3 lub 10.3 BIS. Wsparcie infrastrukturalne możliwe będzie jako uzupełnienie działań realizowanych z EFS i gdy będzie niezbędne do osiągnięcia celów wynikających z CT10. Działania będą uwzględniały specyfikę regionalną i odnosiły się do zdiagnozowanych deficytów i potrzeb, z zachowaniem odniesienia do zasad ustalonych w ramach właściwych polityk krajowych, dla uzyskania efektu synergii i spójności interwencji oraz uwzględnienia długofalowych uwarunkowań, w tym demograficznych i ekonomicznych.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu. Na etapie wyboru projektów mogą

zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

Wsparcie na rzecz beneficjentów udzielane będzie w formie dotacji.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Wskaźniki produktu

Tabela 98. Wskaźniki produktu (PI 10.4)

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					K	M	R		
1	Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring
2	Potencjalna liczba użytkowników infrastruktury opieki nad dziećmi lub edukacyjnej wspartej w programie (C)	os.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				System informatyczny SL_2014	Bieżący monitoring

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

Działania realizowane w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych VIII osi priorytetowej silnie korespondują z innymi obszarami wsparcia wskazanymi w *Umowie Partnerstwa* i tym samym będą przyczyniały się do realizacji innych celów tematycznych.

Wsparcie w obszarze edukacji w ramach CT 10 będzie powiązane z poniższymi celami tematycznymi w kontekście wsparcia na rzecz:

- innowacyjności i budowania gospodarki opartej na wiedzy m.in. poprzez stosowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w edukacji – CT 1
- podnoszenia kompetencji cyfrowych różnych grup społecznych (np. nauczycieli, uczniów, osób dorosłych), wykorzystania technologii informacyjno – komunikacyjnych w edukacji i wykorzystania nowoczesnych materiałów dydaktycznych na potrzeby kształcenia umiejętności cyfrowych – CT 2

- dostosowania systemu edukacji do potrzeb nowoczesnej gospodarki i rozwijanie przewag konkurencyjnych przedsiębiorstw poprzez inwestycje w kapitał ludzki - CT 3
- kształcenia ustawicznego pracowników przedsiębiorstw oraz podnoszenia kwalifikacji i kompetencji osób bezrobotnych – CT 8

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 99. Ramy wykonania osi priorytetowej (OP 8) - EFS

Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe - wskaźnik rezultatu)	Lp.	Definicja wskaźnika lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cele pośrednie (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	R			

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Tabela 100. Ramy wykonania osi priorytetowej (OP 8) - EFRR

Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe - wskaźnik rezultatu)	Lp.	Definicja wskaźnika lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cele pośrednie (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	R			

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabela 101. Kategorie interwencji osi priorytetowej (OP 8) - EFS

Europejski Fundusz Społeczny: Regiony słabiej rozwinięte											
Wymiar 1		Wymiar 2		Wymiar 3		Wymiar 6		Wymiar 7		Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Cel tematyczny (EFRR/FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
114		01		0105		00	-			-	-
116		01		0105		00	-			-	-
117		01		0105		00	-			-	-

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Tabele 102. Kategorie interwencji osi priorytetowej (OP 8) - EFRR

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Regiony słabiej rozwinięte											
Wymiar 1		Wymiar 2		Wymiar 3		Wymiar 6		Wymiar 7		Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Cel tematyczny (EFRR/FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
050		01		01 05		00	-	00	-	010	
051		01		01 05		00	-	00	-	010	
052		01		01 05		00	-	00	-	010	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

2.9 OŚ PRIORYTETOWA IX. POMOC TECHNICZNA (EFS)

Warunkiem zapewnienia efektywnego wykorzystania środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 jest odpowiednie przygotowanie, sprawnego pod względem technicznym, kadrowym i organizacyjnym, systemu zarządzania, wdrażania, monitorowania, informowania i promocji oraz kontroli i oceny pomocy strukturalnej.

W celu prawidłowego wdrożenia Programu zakłada się zatrudnienie właściwej liczby pracowników oraz stworzenie i wdrożenie systemu motywacji płacowych i pozapłacowych dla pracowników uczestniczących w realizacji RPO WP. Dzięki wsparciu finansowemu z PT RPO WP możliwy będzie wzrost wynagrodzeń, pozwalający na zmniejszenie rotacji pracowników oraz zapewnienie poziomu zatrudnienia niezbędnego do sprawnego działania instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WP. Konieczne jest umożliwienie pracownikom obsługującym program dostępu do różnych form kształcenia, co pozwoli na stałe podnoszenie kwalifikacji zawodowych, odpowiednie motywowanie oraz zapobieganie zjawisku fluktuacji. Niezbędnym działaniem będzie zapewnienie osobom zaangażowanym w zarządzanie i wdrażanie RPO WP odpowiednich warunków technicznych umożliwiających sprawne i efektywne wykonywanie obowiązków. Przepisy prawa przewidziane na lata 2014-2020 dopuszczają możliwość wykorzystania nowych narzędzi integracji jak: rozwój lokalny kierowany przez społeczność, czy zintegrowane inwestycje terytorialne. W tym celu zostaną zabezpieczone środki finansowe na wszelkiego rodzaju ewentualne wydatki związane utworzeniem i funkcjonowaniem narzędzi przewidzianych w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. Zagwarantowane zostaną również dostateczne środki na spełnienie wymagań dotyczących ewaluacji, wymogów odnoszących się do monitorowania, prawidłowego przygotowania projektów oraz poprawę funkcjonowania procedur zamówień publicznych. Doświadczenia gromadzone podczas realizacji RPO WP w ramach pełnego siedmioletniego

okresu planistycznego, a także osiągnięte dzięki niemu efekty, powinny zostać wykorzystane w kolejnej perspektywie finansowej po roku 2020. Dla zapewnienia ciągłości programowania, w ramach niniejszej osi współfinansowane będzie przygotowanie dokumentów programowych na kolejny okres planistyczny, a także proces ich konsultacji. Uzyskanie odpowiednich zdolności administracyjnych w zakresie zarządzania programem oraz przygotowania i realizacji projektów, a także stworzenie pozytywnego klimatu wokół funduszy strukturalnych to podstawowe warunki osiągnięcia celów RPO WP. Dzięki różnego rodzaju akcjom promocyjnym i informacyjnym mieszkańcy regionu będą na bieżąco informowani o pomocy unijnej służącej rozwojowi województwa. Zwiększenie kierowanego do regionu strumienia środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej wymaga także podniesienia świadomości społecznej na temat jej roli w rozwoju województwa. Podejmowane w tym celu działania promocyjne i informacyjne służyć będą popularyzowaniu programu współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz upowszechnianiu jego efektów. Wsparcia wymagać będą również potencjalni i ostateczni beneficjenci RPO WP w zakresie ich zdolności absorpcyjnych. Niezbędne będzie zatem zaangażowanie środków dostępnych w ramach niniejszej osi na przygotowanie projektów wraz z wymaganą dokumentacją oraz inne niezbędne wydatki. Prawidłowo przygotowane i zrealizowane projekty zapewnią osiągnięcie celów programu.

Cel szczegółowy: Umożliwienie sprawnego funkcjonowania systemu realizacji programu oraz zapewnienie ciągłości procesu programowania.

Tabela 103: Wskaźniki rezultatu osi priorytetowej Pomoc Techniczna

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (na rok 2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	R		
1	Liczba projektów kluczowych którym udzielono wsparcia	szt.	0%	0%				System monitorowania	rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W celu osiągnięcia celu zamierza się sfinansować m.in. następujące typy działań:

- zaangażowanie pracowników o odpowiednich kwalifikacjach, uczestniczących w realizacji RPO WP i sfinansowanie kosztów ich zatrudnienia, co przyczyni się do efektywnej realizacji Programu. W ramach projektu sfinansowane zostaną wszelkie wydatki związane z wynagrodzeniem pracowników zaangażowanych w programowanie, zarządzanie, wdrażanie, certyfikację, monitorowanie, kontrolę, ocenę, audyt wewnętrzny IZ RPO (i/lub kontrolę wewnętrzną IZ RPO) oraz promocję i informację RPO WP,
- zapewnienie i utrzymanie powierzchni biurowej zajmowanej przez pracowników zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie RPO WP, celem zapewnienia pracownikom warunków technicznych umożliwiających sprawne i efektywne wykonywanie obowiązków, co przyczyni się z kolei do efektywnej realizacji Programu,

- zapewnienie pracownikom zaangażowanym w kontrolę beneficjentów RPO WP odpowiednich warunków umożliwiających sprawne i efektywne wykonywanie obowiązków, realizowane będzie poprzez finansowanie wynajmu środków transportu na kontrole i wydatków związanych z poleceniami wyjazdów służbowych oraz finansowanie innych wydatków związanych z kontrolami beneficjentów RPO WP,
- zapewnienie pracownikom optymalnych warunków technicznych poprzez wyposażenie stanowisk pracy w odpowiedni sprzęt oraz udzielenie szeroko pojętego wsparcia w zakresie komputeryzacji, co umożliwi im sprawne i efektywne wykonywanie obowiązków,
- umożliwienie osobom zaangażowanym we wdrażanie i realizację Programu korzystania z różnych form kształcenia, co wpłynie pozytywnie na efektywność realizacji Programu. Planowane do poniesienia koszty związane będą z przygotowaniem i przeprowadzeniem szkoleń oraz wszelkich innych usług dydaktycznych, mających na celu podniesienie kwalifikacji pracowników zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie RPO, a tym samym poprawę jakości ich pracy,
- przekazanie beneficjentom Programu wiedzy służącej do prawidłowego przygotowania, realizacji i rozliczenia projektów współfinansowanych z RPO WP. Cele te osiągnięte zostaną poprzez organizację szkoleń, warsztatów oraz spotkań informacyjnych i konsultacyjnych,
- zwiększenie wiedzy potencjalnych i faktycznych beneficjentów oraz przybliżenie im tematyki związanej z założeniami, kierunkami wsparcia i oczekiwanymi efektami RPO WP. Mieszkańcy regionu informowani będą o pomocy unijnej poprzez działania informacyjno - promocyjne, w tym m.in.: kampanie informacyjno-promocyjne, kompleksową organizację konferencji, prezentację i promocję przykładów najlepszych praktyk i najlepszych projektów, zakup materiałów promocyjnych, opracowanie i druk publikacji informacyjnych, zakup materiałów informacyjnych, ogłoszenia w mediach oraz publikacje prasowe,
- zapewnienie właściwej obsługi procesu naboru, oceny i wdrażania projektów w ramach Programu, poprzez zaangażowanie ekspertów oraz sfinansowanie ich wynagrodzeń i pozostałych kosztów związanych z obsługą oceny, naboru i wdrażania projektów, jak również finansowanie innych niezbędnych kosztów,
- zapewnienie właściwej obsługi procesu ponownej oceny projektów. Warunkiem osiągnięcia celu będzie zaangażowanie ekspertów i pracowników merytorycznych do prac przy ponownej ocenie projektów, co pociągnie za sobą wydatki związane z obsługą oceny i wdrażania projektów jak: wynagrodzenia ekspertów i pracowników merytorycznych oceniających projekty, wraz z pochodnymi i wszelkimi innymi kosztami związanymi z wynagrodzeniami,
- działania na rzecz zmniejszenia obciążenia administracyjnego beneficjentów, w tym działania takie jak systemy elektronicznej wymiany danych oraz działania w zakresie zarządzania i wykorzystania funduszy,
- zapewnienie wsparcia dla przedsięwzięć mających na celu wzmocnienie potencjału partnerów zgodnie z art. 5 ust. 3 lit. e oraz wymiany między nimi dobrych praktyk,
- opracowanie nowego regionalnego programu operacyjnego dla Województwa Podkarpackiego na lata 2021-2027. W ramach projektu planuje się sfinansowanie m.in. badania ewaluacyjnego ex-ante, ekspertyzy dotyczącej potrzeb rozwojowych województwa, prognozy oddziaływania na środowisko, której celem jest ocena środowiskowych skutków realizacji działań przewidzianych w nowym regionalnym

programie operacyjnym, przeprowadzenie konsultacji społecznych, w celu poinformowania społeczności lokalnej o planowanych w ramach RPO działaniach, jak również zebranie uwag, opinii, komentarzy w tym zakresie. Sfinansowane zostanie również wynagrodzenie ekspertów zewnętrznych zaangażowanych do pracy przy tworzeniu nowego regionalnego programu operacyjnego, organizacja spotkań zespołów zadaniowych, tłumaczenie dokumentów związanych z opracowaniem Programu oraz wszelkie inne niezbędne koszty, w tym przygotowanie niezbędnej dokumentacji projektowej i analitycznej dla beneficjentów,

- zapewnienie prawidłowego funkcjonowania procesów monitorowania i ewaluacji w ramach Programu. Cel osiągnięty zostanie poprzez: działania związane z monitorowaniem realizacji Programu (w tym m.in. sporządzanie sprawozdań, organizacja Komitetu Monitorującego i jego posiedzeń oraz spotkań rocznych z Komisją Europejską), działania związane ewaluacją (w tym m.in. zlecenie i przeprowadzenie badań ewaluacyjnych oraz organizacja konferencji ewaluacyjnych),
- zapewnienie sfinansowania wszelkich ewentualnych kosztów związanych z utworzeniem oraz funkcjonowaniem nowych instrumentów wsparcia przewidzianych w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r.,
- wsparcia wymagać będą również potencjalni i ostateczni beneficjenci RPO WP w zakresie ich zdolności absorpcyjnych. Niezbędne będzie zatem zaangażowanie środków dostępnych w ramach niniejszej osi na przygotowanie projektów wraz z wymaganą dokumentacją, jak: ekspertyzy, opinie, badania, ewaluacje, kosztorysy, wyliczenia, kalkulacje, dokumentację budowlaną oraz inne niezbędne do osiągnięcia celu wydatki,
- finansowaniu podlegać będą również wszelkie koszty związane z funkcjonowaniem i działalnością Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego,
- oprócz w/w typów wydatków wspierane mogą być również wszelkie inne działania/koszty niezbędne do realizacji celu, których wyżej nie wyszczególniono.

Wskaźniki produktu

Tabela 104. Wskaźniki produktu osi priorytetowej Pomoc Techniczna

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka pomiaru	Wartość docelowa (na rok 2023) (opcjonalnie)			Źródło danych
			M	K	R	
1	Liczba etatomiesięcy finansowanych ze środków pomocy technicznej	szt.				System monitorowania
2	Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji	os.				System monitorowania
3	Liczba przeprowadzonych ewaluacji	szt.				System monitorowania
4	Liczba projektów objętych wsparciem	szt.				System monitorowania
5	Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów	os.				System monitorowania

6	Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu.	szt.				System monitorowania
7	Liczba odwiedzin portalu informacyjnego/serwisu internetowego	szt.				System monitorowania
8	Liczba materiałów informacyjnych lub promocyjnych wydanych w formie elektronicznej	szt.				System monitorowania
9	Liczba posiedzeń sieci tematycznych, grup roboczych, komitetów oraz innych ciał angażujących partnerów spoza administracji publicznej	szt.				System monitorowania
10	Liczba zakupionych urządzeń oraz elementów wyposażenia stanowiska pracy	szt.				System monitorowania
11	Liczba opracowanych ekspertyz	szt.				System monitorowania
12	Liczba zorganizowanych spotkań, konferencji, seminariów	szt.				System monitorowania

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Dodatkowo, monitorowaniu podlegać będą wspólne wskaźniki produktu dla EFS.

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Oś priorytetowa Pomoc Techniczna jest osią monofundusową, finansowaną w 85% z Europejskiego Funduszu Społecznego. Osi priorytetowej Pomoc Techniczna nie odpowiadają żadne cele tematyczne, ani priorytety inwestycyjne.

Tabela 105. Kategorie interwencji osi priorytetowej Pomoc Techniczna

Wymiar 1 Zakres Interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania		Wymiar 3 Typ terytorium	
Kod	€	Kod	€	Kod	€
120	60 641 262	01	60 641 262	00	60 641 262
121	1 394 052	01	1 394 052	00	1 394 052
122	7 667 286	01	7 667 286	00	7 667 286

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

SEKCJA 3. PLAN FINANSOWY PROGRAMU

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 jest programem operacyjnym finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obszarem realizacji programu jest obszar województwa. Województwo jest zaliczone do regionów słabiej rozwiniętych.

Zgodnie z Umową Partnerstwa alokacja środków unijnych na Program wynosi 1 523,1 mln EUR EFRR i 589,1 mln EUR EFS. Minimalne zaangażowanie środków krajowych - szacowane na podstawie art. 120 rozporządzenia ramowego zakładającego maksymalny poziom dofinansowania każdej osi priorytetowej EFRR i EFS w regionach słabiej rozwiniętych na poziomie 85% - wynosi w momencie programowania 372,7 mln EUR. W realizację programu zaangażowane będą środki krajowe publiczne i prywatne. Zakłada się, że ostateczne zaangażowanie środków krajowych, głównie prywatnych w momencie zamknięcia programu będzie mogło być wyższe w zależności od zakresu i stopnia udzielania pomocy publicznej w ramach programu²⁴¹.

Podstawa certyfikacji

Podstawę obliczania wkładu UE w ramach Programu stanowią całkowite wydatki kwalifikowalne.

Kategorie regionów

Program jest realizowany na obszarze jednego województwa zaliczanego do kategorii regionów słabiej rozwiniętych.

Rezerwa wykonania

W Programie wyodrębniona została rezerwa wykonania w wysokości 6% jego całkowitej alokacji EFRR oraz 6% jego całkowitej alokacji EFS.

Udział rezerwy wykonania w podziale na lata dla każdego roku wynosi 6% EFRR i 6% EFS. Rezerwa wykonania ustanawiana jest w każdej osi priorytetowej Programu w jednakowej proporcji do jej wartości, z wyjątkiem osi Pomoc techniczna (finansowane wyłącznie z EFS), dla której zgodnie z przepisami nie ustanowiono rezerwy (wyłączenie osi pomocy technicznej wymaga dla zachowania wymaganego poziomu na funduszu w programie odpowiedniego zwiększenia rezerwy na inną/inne osie EFS).

Zakłada się możliwość zmiany wielkości rezerwy wykonania na osi priorytetowej, przy dopuszczeniu fluktuacji pomiędzy 5%-7%.

Koncentracja tematyczna

Założone w Programie poziomy koncentracji wynikają z Umowy Partnerstwa i pozwalają zachować wymagane na poziomie UP przez rozporządzenia unijne poziomy koncentracji.

²⁴¹Przepisy rozporządzenia ramowego, w szczególności art. 129 gwarantuje, że niezależnie od poziomu stopy dofinansowania przyjętej dla osi priorytetowej w tabeli 18a, wartość środków ostatecznie wypłaconych przez Komisję Europejską na moment zamknięcia programu nigdy nie będzie wyższa niż wkład publiczny przekazany beneficjentom. Art. 130.2 dodatkowo zapewnia, że w ramach płatności pośrednich KE zawsze będzie wypłacać kwotę niższą z dwóch kwot: kwoty wynikającej z przemnożenia podstawy certyfikacji z wniosku o płatność przez stopę dofinansowania na osi priorytetowej z tabeli 18a lub kwoty wykazanych we wniosku wydatków publicznych. Wielkość płatności pośrednich będzie uwzględniała także zasady związane z systemem rocznego badania i akceptacji kont, polegającym m.in. na udzielaniu zaliczek rocznych, wypłacaniu w trakcie roku jedynie 90% należnych płatności i rocznym rozliczaniu kont poprzez bilansowanie zaliczki rocznej wypłaconych środków i 10% zatrzymanych płatności pośrednich.

Sekcja 3.1 Tabela przedstawiająca - zgodnie z przepisami dot. wyznaczania i modulowania stopy współfinansowania - całkowitą kwotę środków finansowych przewidzianych jako wkład każdego z funduszy do programu, w podziale na lata i kategorie regionów

Tabela 106. Tabela przedstawiająca całkowitą kwotę środków finansowych przewidzianych jako wkład każdego z funduszy do programu, w podziale na lata i kategorie regionów ze wskazaniem wysokości rezerwy wykonania (mln EUR)

	Fundusz	Kategoria regionu	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		Łącznie	
			Podstawowa alokacja [1]	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania
1	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	174,4	11,1	184,6	11,8	195,2	12,5	204,9	13,1	214,6	13,7	224,2	14,3	233,8	14,9	1431,7	91,4
4		łącznie	174,4	11,1	184,6	11,8	195,2	12,5	204,9	13,1	214,6	13,7	224,2	14,3	233,8	14,9	1431,7	91,4
5	EFS	regiony słabiej rozwinięte	67,5	4,3	71,4	4,6	75,5	4,8	79,2	5,1	83,0	5,3	86,7	5,5	90,4	5,8	553,7	35,4
8		łącznie	67,5	4,3	71,4	4,6	75,5	4,8	79,2	5,1	83,0	5,3	86,7	5,5	90,4	5,8	553,7	35,4
9	YEI - dodatkowa alokacja	nie dotyczy																
10	FS	nie dotyczy																
11	EFRR	specjalna alokacja dla obszarów peryferyjnych lub słabo zaludnionych																
12	Łącznie		241,9	15,4	256,0	16,4	270,7	17,3	284,1	18,2	297,6	19,0	310,9	19,8	324,2	20,7	1985,4	126,8

1 Łączna alokacja (wsparcie UE) po odjęciu rezerwy wykonania

Sekcja 3.2 Plan finansowy określający całkowitą kwotę środków finansowych przewidzianych jako wkład każdego z funduszy do programu oraz współfinansowanie krajowe, dla całego okresu programowania i każdej osi priorytetowej

Tabela 107. Plan finansowy programu (mln EUR)

	Fundusz	Kategoria regionu	Podstawa kalkulacji wsparcia UE (Całkowite koszty kwalifikowalne albo koszty kwalifikowalne publiczne)	Wkład UE (A)	Wkład Krajowy (B) = (C) + (D)	Szacunkowy podział wkładu krajowego		Finansowanie ogółem (E) = (A) + (B)	Stopa współfinansowania (F) = (A)/(E)	Dla celów informac.	Główna alokacja ²⁴²		Rezerwa wykonania		Udział rezerwy wykonania (wsparcie UE) w łącznej kwocie wsparcia UE na oś priorytetową
						Wkład EBI	Wkład UE (H)=(A)-(J)			Wkład krajowy (I)=(B)-(K)	Wkład UE (J)	Wkład krajowy (K)=(B)*((J)/(A))	(L)=(J)/(A)*100		
														Krajowe środki pub. (C)	Krajowe środki pryw. (D)
OP 1 Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	412,3	72,8	22,6	50,2	485,1	85%		387,6	68,4	24,7	4,4	6%
OP 2 Cyfrowe Podkarpackie	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	66,0	11,6	11,4	0,2	77,6	85%		62,0	10,9	4,0	0,7	6%
OP 3 Czysta energia	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	253,7	44,8	22,4	22,4	298,5	85%		238,5	42,1	15,2	2,7	6%
OP 4 Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	218,9	38,6	30,9	7,7	257,5	85%		205,8	36,3	13,1	2,3	6%

²⁴² alokacja łączna minus rezerwa wykonania

OP 5 Infrastruktura komunikacyjna	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	373,6	65,9	61,3	4,6	439,5	85%		351,1	62,0	22,5	3,9	6%
OP 6 Regionalny rynek pracy	EFS	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	235,2	41,5	37,5	4,0	276,7	85%		219,1	38,7	16,1	2,8	6,8%
OP 7 Integracja społeczna	EFS	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	169,1	29,8	29,2	0,6	198,9	85%		157,6	27,8	11,5	2,0	6,8%
	EFRR			138,1	24,4	23,4	1,0	162,5			129,8	22,9	8,3	1,5	6%
OP 8 Jakość edukacji i kompetencji w regionie	EFS	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	114,9	20,3	20,2	0,1	135,2	85%		107,1	18,9	7,8	1,4	6,8%
	EFRR			60,5	10,7	10,3	0,4	71,2			56,9	10,1	3,6	0,6	6%
OP 9 Pomoc techniczna	EFS	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	69,9	12,3	12,3	0,0	82,2	85%		69,9	12,3	0,0	0,0	0%
Razem	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	1 523,1	268,8	182,3	86,5	1 791,9			1 431,7	252,7	91,4	16,1	6%
Razem	EFS ²⁴³	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	589,1	103,9	99,2	4,7	693,0			553,7	97,7	35,4	6,2	6%
Razem	YEI	Nd.													
Razem	FS	Nd.													
ŁĄCZNIE			Całkowite wydatki kwalifikowalne	2 112,2	372,7	281,5	91,2	2 484,9	85%		1 985,4	350,4	126,8	22,3	6%

²⁴³ Alokacja EFS bez wkładu na YEI

Tabela 108. Podział alokacji programu między osie priorytetowe, fundusze, kategorie regionów oraz cele tematyczne dla EFRR, EFS i FS (mln EUR)

Oś priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Cel tematyczny	Wsparcie UE	Wkład krajowy	Finansowanie ogółem
OP 1 Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	EFRR	Reg. słabiej rozwinęte	1	138,0	24,4	162,4
			3	274,3	48,4	322,7
OP 2 Cyfrowe Podkarpackie	EFRR	Reg. słabiej rozwinęte	2	66,0	11,6	77,6
OP 3 Czysta energia	EFRR	Reg. słabiej rozwinęte	4	253,7	44,8	298,5
OP 4 Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	EFRR	Reg. słabiej rozwinęte	5	24,6	4,4	29,0
			6	194,3	34,2	228,5
OP 5 Infrastruktura komunikacyjna	EFRR	Reg. słabiej rozwinęte	4	29,3	5,2	34,5
			7	344,3	60,7	405,0
OP 6 Regionalny rynek pracy	EFS	Reg. słabiej rozwinęte	8	235,2	41,5	276,7
OP 7 Integracja społeczna	EFS	Reg. słabiej rozwinęte	9	169,1	29,8	198,9
	EFRR			138,1	24,4	162,5
OP 8 Jakość edukacji i kompetencji w regionie	EFS	Reg. słabiej rozwinęte	10	114,9	20,3	135,2
	EFRR			60,5	10,7	71,2
OP 9 Pomoc techniczna	EFS	Reg. słabiej rozwinęte	-	69,9	12,3	82,2
Razem		Reg. słabiej rozwinęte		2 112,2	372,7	2 484,9

Tabela 109. Szacunkowa kwota wsparcia celów związanych ze zmianą klimatu (EUR)

Tabela jest generowana automatycznie przez system SFC2014. Dane generowane są w oparciu o przypisane kategorie interwencji w poszczególnych osiach priorytetowych.

SEKCJA 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE

Zgodnie z zapisami art. 87.2 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego przepisy ogólne (...), definiowaniu zakresu tematycznego programu operacyjnego towarzyszy analiza jego wymiaru terytorialnego. Wymiar terytorialny jest obok 11 celów tematycznych UE, drugim kierunkiem adresowania interwencji funduszy strukturalnych w regionie w okresie 2014-2020. Pojęcie wymiaru terytorialnego wynika z zapisów Traktatu Lizbońskiego, który zrównał go z wymiarem gospodarczym i społecznym. Zakłada on przejście od sektorowego do zintegrowanego zarządzania rozwojem ukierunkowanym terytorialnie. Charakteryzuje się lepszym wykorzystaniem endogenicznych potencjałów terytoriów określonych funkcjonalnie, integracją działań publicznych w wymiarze przestrzennym oraz wielopoziomowym systemem zarządzania.

W RPO WP obok analizy różnicowań, potrzeb i potencjałów rozwojowych przedstawione również zostały wyzwania terytorialne. Punktem wyjścia do uwzględnienia w ramach RPO WP wymiaru terytorialnego, uwzględniającym wnioski z diagnozy sytuacji społeczno – gospodarczej województwa, były przede wszystkim zapisy *Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2020*, w której określone zostały obszary koncentracji potencjałów i barier rozwojowych regionu na tle strategicznych kierunków rozwoju.

Identyfikacja potencjałów i barier rozwojowych województwa wraz z ich delimitacją w przestrzeni i dopasowaniem do nich skutecznych i adekwatnych narzędzi interwencji jest jednym ze sposobów na wzmocnienie koncentracji interwencji publicznej i bardziej efektywne powiązanie celów i priorytetów strategii rozwoju regionu z celami krajowej polityki rozwoju, w tym polityki regionalnej, realizowanej na podstawie *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020*, co w efekcie prowadzi do zwiększenia efektywności wykorzystania środków WRS. Wsparcie w ramach Polityki Spójności jest bowiem mniej skuteczne w przypadkach, gdy nie uwzględnia potencjałów oraz problemów specyficznych dla danego obszaru.

Realizacja interwencji RPO WP na obszarach strategicznej interwencji (OSI):

W ramach RPO WP wymiar terytorialny odnosi się do głównych obszarów strategicznej interwencji państwa, wskazanych w KSRR, tj.:

- obszary miejskie:
 - Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne – planowane są działania realizowane w ramach Zintegrowanej Inwestycji Terytorialnej (ZIT) obejmującej Rzeszów i jego obszar funkcjonalny (ROF),
 - Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji – planowane są działania w zakresie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich wynikające z Lokalnych Planów Rewitalizacji, realizowane w ramach regionalnych inwestycji terytorialnych skierowanych do biegunów wzrostu województwa podkarpackiego, jak

i kompleksowe projekty realizowane poza RIT (w przypadku pozostałych ośrodków miejskich),

- Miasta subregionalne (wymagające interwencji w zakresie innym niż rewitalizacja) – planowane są działania w ramach regionalnych inwestycji terytorialnych skierowane do poszczególnych MOF. W szczególności wsparte zostaną działania mające na celu wykorzystanie endogenicznych potencjałów poszczególnych regionalnych biegunów wzrostu, m.in. obszary, na których możliwe jest lokalizowanie stref aktywności gospodarczej, walory przyrodnicze, potencjał ludzki.
- obszary wiejskie, w szczególności te charakteryzujące się najgorszymi wskaźnikami dostępu do usług determinujących możliwości rozwojowe – interwencja mająca na celu rozwój obszarów wiejskich prowadzona będzie w ramach różnych osi priorytetowych. Co do zasady w ramach osi priorytetowych nie przewidziano alokacji dedykowanej wyłącznie obszarom wiejskim.
- obszary przygraniczne – obszary te w województwie podkarpackim stanowią specyficzną część polskiego pogranicza ze względu na historyczne uwarunkowania oraz ustanowienie od 1 maja 2004 r. granicy z Ukrainą, jako zewnętrznej granicy obszaru Unii Europejskiej. Obszary te charakteryzują się niekorzystnymi zjawiskami w sferze społeczno-demograficznej i gospodarczej, co przede wszystkim jest wynikiem ich peryferyjnego położenia w stosunku do terenów o wysokiej atrakcyjności gospodarczej województwa, głównych korytarzy transportowych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym oraz w oddaleniu od większych ośrodków miejskich, pełniących rolę biegunów wzrostu. W szczególności wsparte zostaną działania mające na celu wzmocnienie regionalnych biegunów wzrostu jako centrów rozwoju lokalnego (m.in. Przemyśl, Krosno, Sanok-Lesko), jak również innych ośrodków miejskich zlokalizowanych wzdłuż granicy Państwa.
- obszar Polski Wschodniej - województwo podkarpackie zaliczane jest do grupy 5 województw tworzących obszar Polski Wschodniej, w związku z tym cała interwencja RPO WP 2014-2020 będzie się przyczyniała do przełamywania barier rozwojowych w tej części makroregionu Polski Wschodniej. W szczególności premiowane będą inwestycje mające znaczenie dla rozwoju całego makroregionu, mające oddziaływanie ponadregionalne.

Celem wzmocnienia wymiaru terytorialnego w województwie, realizowane będą Zintegrowane Inwestycje Terytorialne adresowane do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz regionalne inwestycje terytorialne realizowane w trybie pozakonkursowym, adresowane do regionalnych biegunów wzrostu (zidentyfikowanych w SRWP). Zintegrowane/Regionalne Inwestycje Terytorialne będą jednym z elementów kształtowania polityki miejskiej w regionie, a przede wszystkim pozwolą na prowadzenie kompleksowych działań w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych.

ZIT/RIT nie będą jedyną formą terytorialnego ukierunkowania interwencji przewidzianą w ramach RPO WP 2014-2020. Innym mechanizmem terytorialnego adresowania interwencji będą preferencje przestrzenne, bazujące na Obszarach Strategicznej Interwencji (wyznaczonych w SRWP), czy premiowanie projektów partnerskich, dotyczących wybranych obszarów tematycznych i geograficznych. Powyższe przyczyni się do wsparcia danego sektora na danym obszarze z uwagi na jego specyficzne cechy.

Wymiar terytorialny w ramach RPO WP będzie finansowany ze środków dwóch funduszy tj. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego.

Podjęcie terytorialne w ramach RPO WP przyczyni się do efektywnego osiągnięcia celów szczegółowych i rezultatów programu w następujących osiach priorytetowych:

- w ramach OP I pozwoli na poprawę potencjału inwestycyjnego województwa, w tym poszczególnych miejskich obszarów funkcjonalnych,
- w ramach OP III przyczyni się do bardziej kompleksowego podejścia do działań niskoemisyjnych w województwie, komplementarności działań w zakresie zmniejszenia energochłonności infrastruktury publicznej i sektora mieszkaniowego oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- w ramach OP IV przyczyni się do poprawy środowiska oraz poprawy jakości życia w województwie poprzez zmniejszenia ilości odpadów zagrażających mieszkańcom regionu oraz środowisku, poprawy jakości wód w regionie, bardziej kompleksowego podejścia do rozwoju dziedzictwa kulturowego, a także ochrony zasobów przyrody i przywrócenia różnorodności biologicznej w województwie,
- w ramach OP V przyczyni się do bardziej kompleksowego podejścia w zakresie rozwoju zrównoważonej mobilności miejskiej, poprawy spójności na terenie poszczególnych MOF, jak również spójności wewnętrznej regionu,
- w ramach OP VI przyczyni się do wzrostu zatrudnienia, mobilności zawodowej mieszkańców,
- w ramach OP VII poprzez integrację wsparcia EFRR i EFS przyczyni się w sposób kompleksowy do zwiększenia spójności społecznej poprzez eliminowanie barier w dostępie do usług na rzecz osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz rozwoju i wzmocnienia spójności lokalnej poprzez rewitalizację fizyczną, gospodarczą i społeczną obszarów zmarginalizowanych i zdegradowanych.

Przedstawione podejście terytorialne nie zastępuje podejścia horyzontalnego. Znaczna część działań realizowanych w ramach RPO WP będzie nadal uruchamiana jako działania horyzontalne – będzie więc w zależności od poszczególnych celów tematycznych dotyczyła powierzchni całego województwa. Kompleksowe i komplementarne podejście do wykorzystania środków WRS w ramach RPO WP w rezultacie przyczyni się do zapewnienia długofalowego i zrównoważonego rozwoju regionu.

Rozwój obszarów miejskich

Województwo podkarpackie ma co prawda korzystnie ukształtowaną, policentryczną sieć osadniczą, niestety siła oddziaływania miast na otaczające obszary funkcjonalne jest zdecydowanie niewystarczająca. W związku z powyższym, konieczne jest dalsze umacnianie pozycji Rzeszowa oraz subregionalnych biegunów wzrostu województwa w przestrzeni regionalnej i krajowej dynamizujące procesy rozwojowe.

Zgodnie z diagnozą zawartą w KPZK 2030 oraz KSRR 2010-2020 w miastach Polski Wschodniej występują szczególne problemy związane z rozwojem funkcji miejskich. Obszary te cechuje niski poziom urbanizacji, rozproszenie i brak integracji funkcjonalnej sieci osadniczej oraz brak dużych ośrodków miejskich.

Miasta województwa podkarpackiego zmagają się z wieloma wyzwaniami rozwojowymi - problemami społecznymi i gospodarczymi wynikającymi z upadku tradycyjnych gałęzi przemysłu, utraty dotychczasowych funkcji, globalizacji czy też spowolnienia gospodarczego.

Największe nasilenie takich problemów obserwuje się w Tarnobrzegu, wysokie w Stalowej Woli, Przemyślu i Dębicy, średnie w Krośnie i Mielcu, a najniższe w Rzeszowie. Problem ten dotyczy też mniejszych miast, między innymi Sanoka i Nowej Dęby²⁴⁴. Degradacja techniczna, gospodarcza, społeczna i środowiskowa obszarów zurbanizowanych, która przekłada się na pogorszenie jakości życia ich mieszkańców, prowadzi do zmniejszania atrakcyjności miasta dla jego mieszkańców. Zasady zagospodarowania obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze polegać będą na kompleksowym podejściu do problemów, rewitalizacji ww. obszarów zdegradowanych i nadaniu tym obszarom nowych funkcji. Powyższe będzie miało również na celu zapobieżenie niekorzystnym zjawiskom związanym z procesem suburbanizacji. Głównymi wyzwaniami rozwojowymi dla tych obszarów jest przeciwdziałanie zamieraniu centrów miast, degradacji przestrzeni publicznych oraz dezurbanizacji, niwelowanie kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych tj. bezrobocie, ubóstwo, wykluczenie społeczne poprzez działania aktywizacyjne i integracyjne na rzecz społeczności lokalnych zamieszkujących ww. obszary.

Dlatego zaplanowana w programie interwencja w obszarze dotyczącym kompleksowej rewitalizacji będzie koncentrować się na uruchomieniu procesu odnowy wybranych obszarów, nie tylko poprzez poprawę estetyki i spójności przestrzennej zaniedbanych, odizolowanych, zdegradowanych terenów, ale także na działaniach sprzyjających włączeniu społecznemu, które przełożą się na wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia i przedsiębiorczości. Mając na uwadze ideę miasta zwartej, tak istotne znaczenie będzie miało planowanie w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych. Poprawa koordynacji i współpracy pomiędzy miastem oraz gminami wchodzącymi w skład poszczególnych MOF w województwie podkarpackim, umożliwi skuteczne planowanie przestrzenne i społeczno-gospodarcze i zapewni realizację inwestycji priorytetowych z punktu widzenia całego obszaru funkcjonalnego.

W ramach RPO WP działania na rzecz zrównoważonego rozwoju miast będą mogły uzyskać wsparcie w szerokim wymiarze. Wymiar miejski w ramach RPO WP będzie realizowany zarówno w ramach głównego nurtu wsparcia (osie priorytetowe tematyczne), jak również w ramach dedykowanych miastom działań finansowanych z wydzielonej puli środków do wykorzystania w ściśle określonym zakresie tematycznym, przy wykorzystaniu specjalnych instrumentów wsparcia dedykowanym miastom – Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) oraz Regionalnych Inwestycji Terytorialnych wspieranych środkami EFRR i EFS.

Szczególna rola przysługiwać będzie interwencji realizowanej w ramach PI 6.5, 9.2 (oś priorytetowa 4 oraz 7) dotyczących wsparcia przedsięwzięć z zakresu odnowy substancji miejskiej. W związku z tym interwencja programu pozwoli na rekultywację terenów zdegradowanych oraz zagospodarowanie terenów miejskich poprzez nadanie im nowych funkcji. Prowadzone będą również przedsięwzięcia z zakresu kompleksowej rewitalizacji ośrodków miejskich oraz ich obszarów funkcjonalnych.

W ramach Zintegrowanych/Regionalnych Inwestycji Terytorialnych interwencja zostanie skierowana na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej ośrodków z wykorzystaniem ich wewnętrznych atutów, co w efekcie doprowadzi do umocnienia pozycji ROF oraz biegunów wzrostu jako centrów rozwoju lokalnego.

²⁴⁴ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - projekt

Tabela 110. Szacunkowa kwota wsparcia z EFRR dla zintegrowanych przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich oraz szacunkowa alokacja EFS

Fundusz	Szacunkowa kwota wsparcia z EFRR dla zintegrowanych przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich oraz szacunkowa alokacja EFS	Udział alokacji z kolumny 2 w całości alokacji funduszu na program
EFRR	76,3 mln euro	3,6 %
EFS	17,5 mln euro	1 %
Razem	93,8 mln euro	4,6 %

Rozwój obszarów wiejskich

Obszary wiejskie nie są w szczególny sposób ujmowane w ramach RPO WP, jednak realizacja programu będzie oddziaływać także na te obszary. Biorąc pod uwagę fakt, iż województwo podkarpackie cechuje najniższy w kraju wskaźnik urbanizacji, dla jego zrównoważonego rozwoju konieczne jest również uwzględnianie sytuacji na obszarach wiejskich. Przy podziale alokacji będzie się dążyć do równomiernego podziału środków na obszary wiejskie oraz miejskie.

Obszary o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe charakteryzuje: wysoki poziom zatrudnienia w rolnictwie, słaby poziom rozwoju przedsiębiorczości, duży odsetek osób o niskim poziomie wykształcenia i niskich kwalifikacjach zawodowych, niewysoki poziom dochodów budżetów lokalnych, a w efekcie mała ilość realizowanych inwestycji oraz słabe wyposażenie infrastrukturalne. Dodatkowo, na tych obszarach może występować zjawisko depopulacji. Na terenie województwa podkarpackiego do obszarów o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe, zalicza się powiaty położone na południowym zachodzie i południowym wschodzie, obszary jednocześnie odległe i słabo skomunikowane z dużymi ośrodkami miejskimi. Zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego są to powiaty: bieszczadzki, dębicki, jasielski, leski, przemyski ziemski i ropczycko-sędziszowski.

Obszary te będą obszarami wsparcia polityki regionalnej w zakresie wyrównywania dostępu do usług, warunkujących poprawę ich możliwości rozwojowych oraz włączenie się mieszkańców tych obszarów w regionalne procesy rozwojowe.

W województwie podkarpackim najgorszą sytuację pod względem dostępności transportowej mają powiaty: leski i bieszczadzki, nieco lepszą, choć również złą powiaty: sanocki i przemyski.

Sekcja 4.1 Ramy realizacji RLKS

W ramach RPO WP nie przewiduje się realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS).

Sekcja 4.2 Ramy realizacji przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (w tym ZIT), szacunkowa kwota wsparcia z EFRR oraz szacunkowa alokacja EFS

Miasta są z jednej strony motorami rozwoju kraju i poszczególnych regionów, generującymi największy wkład do Produktu Krajowego Brutto (PKB), a z drugiej strony zmagają się ze specyficznymi problemami i wyzwaniem. Miasta są miejscem koncentracji aktywności gospodarczych i węzłami usług publicznych dla mieszkańców oraz dla ciężącej do nich ludności z ich zaplecza. Korzyści z rozwoju miast rozprzestrzeniają się na otaczające je obszary, przenosząc impulsy rozwojowe z biegunów wzrostu na obszary peryferyjne. Prawidłowy rozwój tego obszaru wymaga zatem prowadzenia aktywnej polityki rozwoju regionalnego, polegającej na podejściu funkcjonalnym do obszarów miejskich, zakładającej odchodzić od postrzegania problemów i wyzwań jedynie przez pryzmat granic administracyjnych. Tym samym priorytetem dla polityki miejskiej jest rozwój realnej współpracy i partnerstw jednostek samorządu terytorialnego w obszarach funkcjonalnych miast.

Miasta stanowią ważny element polityki rozwoju na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim. W dokumentach strategicznych podkreśla się konieczność podnoszenia konkurencyjności terytoriów poprzez koncentrację wsparcia na obszarach o największym potencjale wzrostu, do których zaliczono największe ośrodki miejskie i ich obszary funkcjonalne, przy jednoczesnym wzmacnianiu spójności terytorialnej i równoważeniu rozwoju w wymiarze przestrzennym. Komplementarnie do prowadzonych działań na rzecz oparcia wzrostu na wybranych obszarach tworzone powinny być warunki dla rozprzestrzeniania rozwoju na obszary w dalszym otoczeniu, przy szczególnym uwzględnieniu roli mniejszych miast w tym procesie.

Rozwój miast oraz zintegrowane podejście do polityki miejskiej odgrywa dużą rolę w osiągnięciu trzech najważniejszych celów rozwoju Europy, tj. wzrostu inteligentnego, zrównoważonego oraz sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Wspieranie rozwoju w ramach RPO WP 2014-2020 obejmować będzie miasta na terenie całego województwa, ale najistotniejsze znaczenie będzie miało dla miast, położonych na obszarach słabiej zaludnionych z dużym udziałem ludności rolniczej oraz dla miast o liczbie do 10 tys. mieszkańców. Rozwój mniejszych ośrodków miejskich przyczyni się do poprawy dostępu do usług publicznych i rynku pracy dla ich mieszkańców oraz dla ludności z otaczających je obszarów wiejskich. Dla wszystkich ośrodków miejskich najważniejsze jest polepszenie ich dostępności komunikacyjnej, rozwój funkcji ponadlokalnych, a także koncentracja usług publicznych, w szczególności ochrony zdrowia i kultury. Wzmocnienie potencjałów ośrodków miejskich poprawi sytuację na rynku pracy oraz podniesie przedsiębiorczość i aktywność gospodarczą mieszkańców. Istotne jest również wspieranie działań, mających na celu przyciągnięcie inwestorów zewnętrznych oraz lokalizację przedsięwzięć, zwłaszcza na wybranych obszarach

atrakcyjnych inwestycyjnie, bądź mogących realnie zwiększyć swoją atrakcyjność np. specjalne strefy ekonomiczne²⁴⁵.

Mając na uwadze powyższe, w dniu 19 marca 2013r. Zarząd Województwa Podkarpackiego podjął uchwałę w sprawie wskazania regionalnych biegunów wzrostu w województwie podkarpackim. Powyższe rozpoczęło formalne prace nad uwzględnieniem wymiaru miejskiego, w tym realizację Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach regionalnego programu operacyjnego województwa podkarpackiego na lata 2014-2020.

Początkowo zakładano realizację ZIT we wszystkich wyszczególnionych w SRWP rzeczywistych biegunach wzrostu. Natomiast, po licznych analizach w zakresie potencjału realizacji projektów zintegrowanych w formule ZIT w województwie podkarpackim, a także celem jak najlepszego wykorzystania oraz wdrożenia w województwie narzędzi zaproponowanych przez Komisję Europejską w ramach polityki spójności na lata 2014-2020, planuje się odstąpić od formuły „oficjalnego” ZIT, na rzecz instrumentów bardziej adekwatnych dla regionalnych biegunów wzrostu.

Przewiduje się, że ZIT w województwie podkarpackim obligatoryjnie realizowany będzie na obszarze funkcjonalnym miasta Rzeszów – Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym (ROF), którego zasięg określono w *Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2020*, natomiast na obszarach funkcjonalnych rzeczywistych biegunów wzrostu realizowane będą regionalne inwestycje terytorialne, które wpisywać się będą w obszary strategicznej interwencji określone w *Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2020*.

ZIT/RIT jest szczególnym trybem poszukiwania i uzgadniania przedsięwzięć rozwojowych w ramach tej części wsparcia która adresowana będzie do miejskich obszarów funkcjonalnych. Odpowiada wprost celowi głównemu programu którym jest **wzmocnienie i efektywne wykorzystanie gospodarczych i społecznych potencjałów regionu dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju województwa**. Dzięki szerokiemu wykorzystaniu instrumentów rozwoju terytorialnego w województwie może nastąpić zrównoważony rozwój regionu, który posiada korzystnie ukształtowaną, policentryczną sieć osadniczą, jednak siła oddziaływania miast na otaczające je obszary funkcjonalne jest niewystarczająca.

Przedsięwzięcia podejmowane przez podmioty spoza MOF będą wspierane w ramach wsparcia adresowanego do pozostałych obszarów województwa, na ogólnych zasadach konkursowych.

Rzeszowski Obszar Funkcjonalny (ROF):

W ramach RPO WP 2014-2020 realizowany będzie tzw. „wojewódzki” ZIT, skierowany do Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego, obejmujący obszar 1 048 km² z liczbą ludności wynoszącą 351 055 mieszkańców. Obszar funkcjonalny miasta jest zwarty i obejmuje 12 gmin. Są to wszystkie jednostki administracyjne graniczące z miastem (8 gmin) oraz 4 gminy, które bezpośrednio z nim nie sąsiadują. ROF obejmuje następujące gminy: Rzeszów, Głogów Małopolski, Trzebownisko, Czarna, miasto Łańcut, gmina Łańcut, Krasne, Chmielnik, Tyczyn, Boguchwała, Świlcza, Czudec oraz Lubenia.

²⁴⁵ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - projekt

opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020

1. Granice obszaru funkcjonalnego nie są tożsame z formalną kwalifikowalnością geograficzną projektów realizowanych w ramach ZIT. W wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach konsensus może obejmować przedsięwzięcia (np. liniowe, sieciowe) których zasięg wykracza poza obszar funkcjonalny, z zastrzeżeniem, że zasadnicza część przedsięwzięcia zlokalizowana jest w jego granicach. Decyzję w w/w zakresie podejmuje Związek ZIT.
2. Realizacja ZIT w ramach RPO WP odbywać się będzie poprzez wyodrębnienie dedykowanych działań/poddziałów w ramach tematycznych osi priorytetowych.
3. Ważnym elementem realizacji ZIT w ramach RPO WP jest zawiązanie zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa JST. Przyjęta forma prawna dla Związku ZIT to porozumienie.
4. W ramach RPO WP przewiduje się powierzenie Związkowi ZIT minimalnego zakresu zarządzania tj. udział w wyborze przedsięwzięć/projektów do dofinansowania.

Związek ZIT w ramach swoich zadań dokona m.in. preselekcji wniosków, uzgodni wstępną listę projektów i prześle ją do IZ. Ocena formalna i merytoryczna, negocjowanie i podpisanie umowy z beneficjentem, rozliczanie projektów będzie realizowane przez Instytucję Zarządzającą RPO WP.

Związek ZIT będzie ponadto uczestniczył w procesie przygotowania i akceptacji kryteriów wyboru projektów dla ZIT poprzez udział jego przedstawicieli w Komitecie Monitorującym RPO WP 2014-2020.

Związek ZIT będzie instytucją uczestniczącą w zarządzaniu ZIT. Jego głównym zadaniem będzie:

- przygotowanie Strategii ZIT,
- przedkładanie Strategii ZIT do zatwierdzenia IZ RPO WP i do zaopiniowania przez MIR w wymaganym przez ministerstwo zakresie,

- udział w programowaniu RPO WP w zakresie ZIT i przygotowaniu/aktualizacji kryteriów wyboru projektów w działaniach/poddziałaniach dedykowanych ZIT,
- przygotowanie i przekazywanie do IZ RPO WP listy projektów rekomendowanych do wsparcia,
- reprezentowanie ROF wobec władz regionalnych i krajowych w zakresie ZIT,
- obsługa administracyjna Związku ZIT,
- przygotowanie rocznego raportu monitoringowego nt. wdrażania *Strategii ZIT*, a następnie przekazywanie tego dokumentu do oceny i zatwierdzenia Komitetowi Monitorującemu RPO,
- udział w pracach/posiedzeniach Komitetu Monitorującego RPO WP 2014-2020.

Zakres zadań Związku ZIT oraz ostateczne zasady i warunki realizacji ZIT zostaną określone w Umowie zawartej między ROF a IZ RPO WP.

Zakres przekazanych kompetencji pozwoli na zapewnienie spójnych mechanizmów koordynacji w ramach RPO WP 2014-2020.

W celu zapewnienia efektywnego funkcjonowania systemu koordynacji działań realizowanych w ramach ZIT oraz pozostałych obszarów wsparcia RPO WP, szczegółowe rozwiązania będzie określało odpowiednie porozumienie pomiędzy IZ RPO WP 2014-2020 a Związkiem ZIT, a także procedury wdrożeniowe.

5. Podstawą interwencji w ramach ZIT będzie opracowanie przez ROF *Strategii ZIT* – dokumentu określającego najważniejsze przedsięwzięcia przewidziane do realizacji na danym terytorium.

Podstawowe założenia *Strategii ZIT* opierają się na wskazaniach zawartych w SRWP. ROF postrzegany jest w niej jako ośrodek „budowy konkurencyjności gospodarczej, naukowej i kulturalnej miasta i jego otoczenia, co wzmacnia wizerunek obszaru jako ponadregionalnego centrum wzrostu i innowacji”.

Nadrzędnym celem realizowanym w ramach *Strategii ZIT* jest **rozwój gospodarczy Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako czynnik integrujący i podnoszący jakość życia mieszkańców**. Powyżej wskazany cel przyczyni się do osiągnięcia wizji, jaka została wskazana dla województwa podkarpackiego, a która skupia się przede wszystkim na zrównoważonym i inteligentnym rozwoju gospodarczym regionu. Cel nadrzędny realizowany będzie poprzez 4 cele rozwojowe skupiające się na ściśle zdefiniowanych obszarach interwencji, tj.:

- stworzeniu warunków dla rozwoju gospodarczego na terenie ROF,
 - racjonalizacji produkcji oraz wykorzystaniu energii na terenie ROF,
 - poprawy jakości życia mieszkańców ROF,
 - rozwoju kwalifikacji zawodowych mieszkańców ROF i zwiększeniu ich szans na lokalnym rynku pracy.
6. Projekty w ramach ZIT mogą być realizowane w formule konkursowej i pozakonkursowej:
 - Tryb pozakonkursowy przewiduje się dla projektów zintegrowanych i strategicznych dla ROF (uzasadniony np. wpływem na realizację wskaźników *Strategii ZIT*),

- Tryb konkursowy przewiduje się dla puli środków dla której na obecnym etapie nie jest możliwe przedstawienie konkretnych projektów do wsparcia,
7. Kluczowe kryterium kwalifikowania projektów do realizacji w formule ZIT stanowi zintegrowany charakter projektów. Zapewnienie zintegrowanego charakteru projektów zakłada:
 - zaprogramowanie realizacji zintegrowanego przedsięwzięcia, składającego się z jednego lub kilku znaczących powiązanych ze sobą projektów, realizowanych na obszarze całego lub większości obszaru,
 - zaprogramowanie realizacji wiązki mniejszych projektów, np. z zaangażowaniem partnerów społecznych i gospodarczych, przy czym z założeniem, że nawet jeśli każdy projekt jest realizowany na stosunkowo niewielkim obszarze i ma lokalne oddziaływanie, to oparty jest o wspólne podejście strategiczne.
 8. Lista projektów do Strategii ZIT powinna przede wszystkim odzwierciedlać konsensus dotyczący realizacji poszczególnych inwestycji przez konkretnych beneficjentów.

Projekty ujęte na liście projektów ZIT powinny spełniać po pierwsze: kryteria związane z realizacją ogólnych założeń ZIT (*kryteria strategiczne*) tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów *Strategii ZIT*, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter oraz po drugie: kryteria programowe o charakterze merytorycznym (jakościowe), właściwe dla poszczególnych osi priorytetowych RPO WP 2014-2020 i związane ze specyfiką obszaru tematycznego, w którym są realizowane (*kryteria merytoryczne*). Ponadto, projekty będą musiały spełniać kryteria o charakterze formalnym oraz kryteria związane z oceną wykonalności projektu.

Tabela 111. Szacunkowa kwota wsparcia z EFRR dla zintegrowanych przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (art. 7.2 rozporządzenia EFRR) oraz szacunkowa alokacja EFS.

Fundusz	Szacunkowa kwota wsparcia z EFRR dla zintegrowanych przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (art. 7.2 rozporządzenia EFRR) oraz szacunkowa alokacja EFS	Udział alokacji z kolumny 2 w całości alokacji funduszu na program
Łącznie EFRR	64,8 mln euro	3,1%
Łącznie EFS	8 mln euro	0,3%
Razem EFRR + EFS	72,8 mln euro	3,4%

Tabela 112. Tabelaryczny opis realizacji ZIT w programie.

Fundusz	Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja
EFRR	OP 1 Konkurencyjna innowacyjna gospodarka	3	3.1	4 mln euro
EFRR	OP 3 Czysta energia	4	4.3, 4.5	11 mln euro
EFRR	OP 4 Ochrona środowiska naturalnego dziedzictwa kulturowego	6	6.3, 6.4	9,2 mln euro
EFRR	OP 5 Infrastruktura komunikacyjna	4, 7	4.5, 7.2	38,6 mln euro
EFS	OP 6 Regionalny rynek pracy	8	8.5	4,05 mln euro
EFS	OP 7 integracja społeczna	9	9.2, 9.7	5,95 mln euro
EFRR				
Razem EFRR + EFS				72,8 mln euro

Ponadto w ramach projektów komplementarnych (planowanych do finansowania na poziomie krajowym) realizowane będą projekty w następujących obszarach tematycznych:

- Priorytet inwestycyjny 6.1 – w zakresie rozwoju systemu gospodarki odpadami na terenie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 6.2 – w zakresie rozwoju gospodarki wodno-ściekowej na terenie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 1.2 – w zakresie rozwoju strefy B+R na terenie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 4.3 – w zakresie termomodernizacji budynków mieszkalnych na terenie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 4.5 – w zakresie transportu publicznego oraz sieci ciepłowniczych na terenie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 4.7 – w zakresie przebudowy źródeł ciepła opartych na systemie wysokosprawnej kogeneracji na terenie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 7.2 – w zakresie usprawnienia połączeń komunikacyjnych w obrębie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 7.4 – w zakresie rozwoju transportu kolejowego na terenie ROF.

Bieguny wzrostu województwa podkarpackiego:

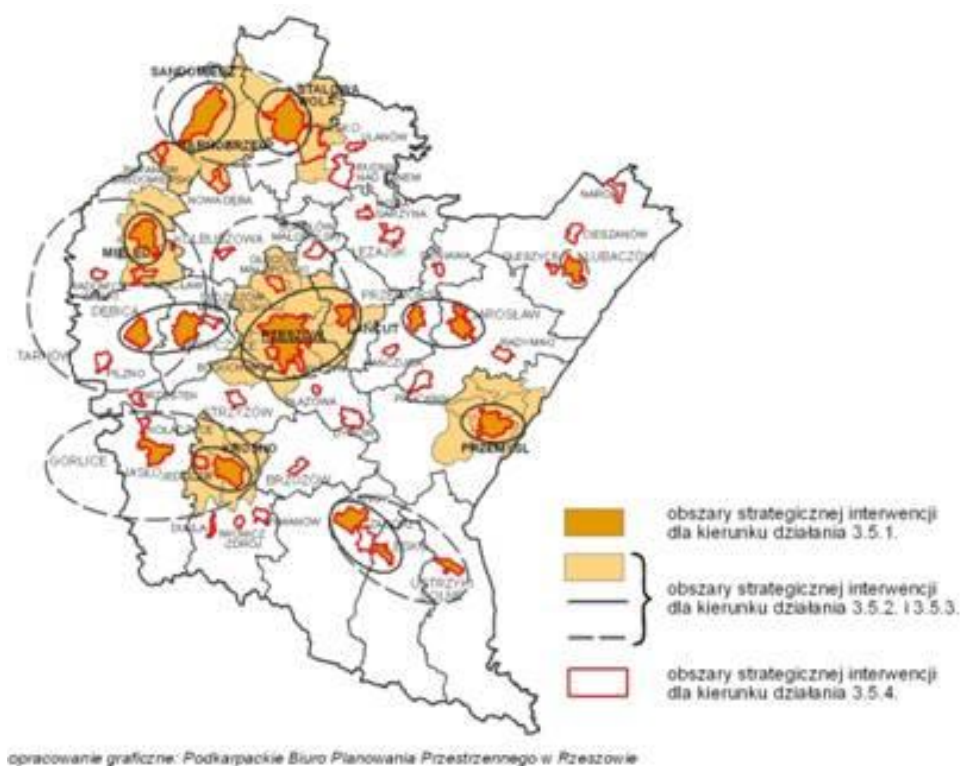
Kolejnym mechanizmem realizacji podejścia terytorialnego w ramach RPO WP 2014-2020 są regionalne inwestycje terytorialne realizowane w trybie pozakonkursowym, adresowane do 8 regionalnych biegunów wzrostu województwa podkarpackiego, stanowiące następujące MOF lub pary MOF tj. Krosno, Dębica-Ropczyce, Przemyśl, Mielec, Tarnobrzeg, Jarosław-Przeworsk, Sanok-Lesko, Stalowa Wola.

Mechanizm odnosi się do koncepcji instrumentu określonego w rozporządzeniu ogólnym, tj. zintegrowanych inwestycji terytorialnych.

Wskazane powyżej bieguny wzrostu zostały zidentyfikowane w ekspertyzie pn. „Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją

biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym”, opracowanej przez pracowników Polskiej Akademii Nauk Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania. Ekspertyza ta została opracowana na potrzeby aktualizacji Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2020. Pozwoliła określić bieguny rozwoju województwa podkarpackiego, wskazać ich znaczenie dla regionu oraz wzajemne powiązania.

Zgodnie z rekomendacjami dla okresu programowania 2014-2020 wskazanymi w badaniu ewaluacyjnym pn. *Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013*, w przypadku województwa podkarpackiego rozszerzenie zakresu instrumentów terytorialnych na inne miasta, jest rozwiązaniem wskazanym, z uwagi na policentryczną strukturę osadniczą. Szczególnie korzystne jest centralne położenie Rzeszowa oraz koncentryczne ułożenie względem stolicy województwa kilku innych większych ośrodków, gdyż daje to duże prawdopodobieństwo uzyskania efektów synergicznych.

Źródło: *Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020*.

1. Istotą regionalnych inwestycji terytorialnych jest realizacja podejścia terytorialnego w oparciu o przedsięwzięcia strategiczne zidentyfikowane subregionalnie. Przedsięwzięcia zintegrowane realizowane będą w ramach partnerstw zawieranych pomiędzy poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego z danego MOF.
2. Funkcjonowanie w/w instrumentu nie będzie związane z przekazaniem kompetencji na poziom subregionalny, a o wyborze konkretnych przedsięwzięć (w trybie pozakonkursowym) do dofinansowania decydować będzie IZ RPO WP. Działanie takie zabezpieczy możliwość realizacji inwestycji priorytetowych dla rozwoju regionu już na wstępnym etapie wdrażania Programu.

3. Podstawą interwencji w ramach RIT będzie opracowanie przez każdy MOF *Strategii*–dokumentu określającego najważniejsze przedsięwzięcia przewidziane do realizacji na danym terytorium.
4. Kluczowe kryterium kwalifikowania przedsięwzięć zintegrowanych realizowanych w ramach MOF stanowi ich zintegrowany charakter. Zapewnienie zintegrowanego charakteru projektów zakłada:
 - zaprogramowanie realizacji zintegrowanego przedsięwzięcia, składającego się z jednego lub kilku znaczących powiązanych ze sobą projektów, realizowanych na obszarze całego lub większości obszaru,
 - zaprogramowanie realizacji wiązki mniejszych projektów, np. z zaangażowaniem partnerów społecznych i gospodarczych, przy czym z założeniem, że nawet jeśli każdy projekt jest realizowany na stosunkowo niewielkim obszarze i ma lokalne oddziaływanie, to oparty jest o wspólne podejście strategiczne.
5. Wstępna alokacja przeznaczona na realizację przedsięwzięć zintegrowanych w ramach poszczególnych MOF stanowi ok. 7,5% całkowitej alokacji RPO WP, tj. 158,3 mln euro. Podział jej pomiędzy poszczególne MOF został dokonany zgodnie z algorytmem opartym na kryterium demograficznym oraz społecznym (bezrobotni zarejestrowani ogółem). Ostateczna wielkość alokacji uzależniona będzie od typów przedsięwzięć proponowanych przez poszczególne MOF oraz ich znaczenia dla spójnego rozwoju danego obszaru oraz całego województwa. Niewykorzystana część alokacji przejdzie do puli środków przeznaczonych na tryb konkursowy w ramach RPO WP.

Tabela 113. Szacunkowa kwota wsparcia z EFRR dla zintegrowanych przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (art. 7.2 rozporządzenia EFRR) oraz szacunkowa alokacja EFS.

Fundusz	Szacunkowa kwota wsparcia z EFRR dla zintegrowanych przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (art. 7.2 rozporządzenia EFRR) oraz szacunkowa alokacja EFS	Udział alokacji z kolumny 2 w całości alokacji funduszu na program
Łącznie EFRR	149 mln euro	7,05%
Łącznie EFS	9,3 mln euro	0,4
Razem EFRR + EFS	158,3 mln euro	7,5%

Tabela 114. Tabela opis realizacji RIT w programie.

Fundusz	Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja
EFRR	OP 1 Konkurencyjna innowacyjna gospodarka	3	3.1	27,0 mln euro
EFRR	OP 3 Czysta energia	4	4.5	22,2 mln euro
EFRR	OP 5 Infrastruktura komunikacyjna	4, 7	4.5, 7.2	70,7 mln euro
EFS	OP 6 Regionalny rynek pracy	8	8.5	4,8 mln euro
EFS	OP 7 integracja społeczna	9	9.2, 9.7	33,6 mln euro
EFRR				
Razem EFRR + EFS				158,3 mln euro

Ostateczny rozkład środków pomiędzy poszczególne priorytety inwestycyjne uzależniony będzie od zgłoszonych przedsięwzięć zintegrowanych planowanych do realizacji w ramach poszczególnych MOF.

Sekcja 4.3 Ramy realizacji ZIT poza zintegrowanymi przedsięwzięciami z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich oraz szacunkowa alokacja z poszczególnych osi priorytetowych

Nie dotyczy

Sekcja 4.4 Mechanizmy zapewniające koordynację przedsięwzięć opartych na współpracy, strategii makroregionalnych i strategii dla basenów morskich

4.4.1. Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego

Polska będąc państwem regionu Morza Bałtyckiego została objęta Strategią UE dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB) na obszarze całego terytorium. Jednakże województwo podkarpackie jest regionem o peryferyjnym położeniu, oddalonym w znacznym stopniu od obszaru bezpośredniego oddziaływania Morza Bałtyckiego. W związku z powyższym realizacja działań przewidzianych SUE RMB będzie odbywać się poprzez wdrażanie w ramach RPO WP 2014-2020 projektów, mających pośredni wpływ na realizację celów wyznaczonych w ramach SUE RMB.

Mając na względzie powyższe RPO WP 2014-2020 realizuje wszystkie trzy cele ogólne SUE RMB, tj. ocalenie morza, rozwój połączeń w regionie i wzrost dobrobytu.

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa, obszarami szczególnego zainteresowania z punktu widzenia Polski, spośród zakresu tematycznego objętego SUE RMB, w ramach których

możliwe jest uzyskanie wartości dodanej i efektu synergii, przy jednoczesnym realizowaniu celów strategii są poniższe obszary:

- badania i rozwój (szczególnie regionalne inteligentne specjalizacje),
- transfer technologii i innowacji,
- zmiany klimatyczne i ochrona środowiska naturalnego,
- kultura,
- transport,
- budowanie kapitału ludzkiego i społecznego,
- rynek pracy.

W tabeli zaprezentowano zgodność celów SUE RMB z priorytetami Programu.

Tabela 115. Tożsamość celów SUE RMB z priorytetami RPO WP 2014-2020

Osie priorytetowe RPO WP 2014-2020	Cele SUE RMB		
	Ocalenie Morza	Rozwój połączeń w regionie	Wzrost dobrobytu
1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka			
2. Cyfrowe Podkarpackie			
3. Czysta energia			
4. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego			
5. Infrastruktura komunikacyjna			
6. Regionalny rynek pracy			
7. Integracja społeczna			
8. Jakość edukacji i kompetencji w regionie			

Realizacja założeń Strategii będzie odbywać się poprzez zaprogramowane działania w ramach RPO 2014-2020, które w sposób pośredni przyczynią się do realizacji celów i wskaźników Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego. Formułując cele interwencji programu uwzględniono obszary priorytetowe (PA) i horyzontalne (HA) SUE RMB, mające potencjalnie największe znaczenie dla osiągnięcia celów RPO WP 2014-2020²⁴⁶.

²⁴⁶ Źródło: Action Plan, 2013 r.

4.4.2 Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020

Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Aktualizacja przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 11 lipca 2013 r. stanowi odpowiedź na potrzeby i cele rozwojowe makroregionu, obejmującego województwa lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie. Wizja strategiczna dla Polski Wschodniej charakteryzuje makroregion, jako dynamicznie rozwijający się z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, stopniowo i systematycznie poprawiającym swoją pozycję rozwojową i konkurencyjną w kraju oraz w Unii Europejskiej.

RPO WP 2014-2020 obejmuje swoją interwencją wszystkie trzy obszary interwencji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020.

Tabela 116. Tożsamość strategicznych obszarów interwencji SRWP z priorytetami RPO WP 2014-2020

Osie priorytetowe RPO WP 2014-2020	Strategiczne obszary interwencji SRPW		
	Innowacyjność	Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego	Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna
1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka			
2. Cyfrowe Podkarpackie			
3. Czysta energia			
4. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego			
5. Infrastruktura komunikacyjna			
6. Regionalny rynek pracy			
7. Integracja społeczna			
8. Jakość edukacji i kompetencji w regionie			

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 koncentruje się na trzech szansach rozwojowych, których wykorzystanie może przyczynić się do poprawy pozycji rozwojowej i konkurencyjnej Polski Wschodniej.

Innowacyjność

- budowa trwałych przewag konkurencyjnych w oparciu o wiodące endogeniczne ponadregionalne specjalizacje gospodarcze,
- wzmocnienie potencjału sektora nauki i badań.

Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego

- przeciwdziałanie wykluczeniu na makroregionalnym rynku pracy,
- wzmocnienie potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy.

Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna

- przełamywanie barier związanych z peryferyjnym położeniem,
- wzmocnienie spójności wewnętrznej Polski Wschodniej,
- wzmocnienie bezpieczeństwa elektroenergetycznego Polski Wschodniej.

SEKCJA 5. UKIERUNKOWANIE WSPARCIA NA ZJAWISKA UBÓSTWA, DYSKRYMINACJI ORAZ WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020 jest odpowiedzią na zdiagnozowane w województwie podkarpackim problemy w osiągnięciu spójności gospodarczo-społecznej i terytorialnej, w tym również problemy w zakresie wspierania obszarów dotkniętych zjawiskiem ubóstwa oraz grup zagrożonych dyskryminacją lub wykluczeniem społecznym.

W ramach Programu podjęte zostaną bezpośrednie działania skierowane do osób zagrożonych zjawiskiem dyskryminacji lub wykluczenia społecznego ze szczególnym uwzględnieniem grup marginalizowanych oraz osób niepełnosprawnych. W ramach Programu zdefiniowano oś priorytetową obejmującą priorytety inwestycyjne 9.1, 9.2, 9.3, 9.4, 9.7, 9.8, w ramach których realizowane będą projekty zmierzające do ograniczenia zjawiska ubóstwa i dyskryminacji oraz wykluczenia społecznego. Podejmowane działania będą miały na celu inwestycje w kapitał ludzki oraz infrastrukturę pomocy i integracji społecznej, poprawę dostępu do usług społecznych i zdrowotnych a także wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej. Celem podejmowanych działań będzie również poprawa zatrudnialności (zwłaszcza działań określonych w ramach PI 9.4).

Planuje się zastosowanie kryteriów zmierzających do koncentracji wsparcia na grupach szczególnie dotkniętych zagrożeniem wykluczenia społecznego, tj. na osobach bezdomnych, osobach niepełnosprawnych, osobach chorych psychicznie lub z zaburzeniami psychicznymi.

Sekcja 5.1 Wykaz obszarów najbardziej dotkniętych ubóstwem lub grup docelowych zagrożonych dyskryminacją

Według danych Eurostatu wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w 2011 r. w województwie podkarpackim wyniósł 30,5 %. Jest to wskaźnik wyższy zarówno od średniej dla kraju (27,2 %) jaki i wyższy niż średnia unijna (UE-27 – 24,2 %). Podkarpackie charakteryzuje się stosunkowo wysoką wartością wskaźnika zagrożenia ubóstwem (po transferach socjalnych).

Analiza sytuacji mieszkańców regionu umożliwia wyodrębnienie kilku grup szczególnie zagrożonych zjawiskiem dyskryminacji lub wykluczenia społecznego. Należą do nich:

- osoby i rodziny ubogie. Ubóstwo należy do najczęstszych powodów korzystania z pomocy społecznej. W regionie pomocą z tego tytułu objętych było 57, 5% korzystających z pomocy. Jednocześnie należy zauważyć, iż wg danych Eurostatu wskaźnik zagrożenia ubóstwem w woj. podkarpackim wynosił 21,3 %.
- osoby bezrobotne, niepracujące, osoby i rodziny utrzymujące się z niezarobkowych źródeł oraz osoby, które utrzymują się z niskopłatnych prac, gospodarstwa rolników. Bezrobocie jest drugim z najczęstszych powodów korzystania z pomocy społecznej. Wg. Badań Eurostatu 6,9 % mieszkańców regionu żyło w rodzinach o niskiej intensywności pracy. To zaś potwierdza związek bezrobocia z ubóstwem.
- rodziny z dziećmi na wychowaniu, które stanowią bardzo liczną grupę korzystających z pomocy społecznej (ponad 45,5 tys. rodzin w 2012 r.) w tym rodziny wielodzietne i niepełne. W grupie rodzin z dziećmi, które skorzystały za świadczeń pomocy społecznej w 2012 r., ponad 33% stanowiły rodziny wielodzietne (tj. posiadające troje lub więcej dzieci), zaś rodziny niepełne – blisko 18 %.
- dzieci i młodzież,
- osoby starsze oraz rodziny emerytów i rencistów, które 2012 stanowiły natomiast 21% ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej,
- osoby niepełnosprawne i ich rodziny, osoby z zaburzeniami psychicznymi i chore psychicznie, osoby ciężko lub długotrwale chore. Niepełnosprawność lub choroba stanowią trzecią w kolejności przyczynę korzystania z pomocy społecznej – 27 %.
- więźniowie oraz osoby, które zakończyły odbywanie kary pozbawienia wolności,

Z uwagi na problemy dotyczące wyżej wymienione grupy nie możliwe jest ich scalenie w jednorodną kategorię charakteryzującą się podobnymi potrzebami, których zaspokojenie umożliwi redukcję ubóstwa oraz przyczyni się do włączenia społecznego grup określonych powyżej.

Do jednej kategorii można zaliczyć osoby i rodziny ubogie, osoby bezrobotne i niepracujące oraz utrzymujące się z niezarobkowych źródeł oraz osoby, które utrzymują się z niskopłatnych prac, gospodarstwa rolników. W województwie podkarpackim ubóstwo jest najczęściej powiązane z bezrobociem lub wykonywaniem niskopłatnych prac. Osoby i rodziny ubogie (również osoby pracujące o niskich dochodach) mają ograniczony dostęp do szeregu usług społecznych i zdrowotnych. Bez dostępu do usług społecznych i zdrowotnych osoby i rodziny ubogie i/lub zagrożone wykluczeniem społecznym nie są zaś w stanie przezwyciężyć sytuacji w jakiej się znajdują.

Kolejną kategorię stanowią będą rodziny z dziećmi na wychowaniu, w tym rodziny wielodzietne i niepełne oraz dzieci i młodzież. W województwie podkarpackim ponad 11,5 % mieszkańców regionu korzysta z pomocy społecznej. W liczbach bezwzględnych najwięcej rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci występuje w podregionach **tarnobrzeskim i rzeszowskim**, jednak podregionami o większym udziale dzieci w rodzinach otrzymujących zasiłek rodzinny są **krośnieński i przemyski**. W województwie najczęstszym powodem korzystania z pomocy społecznej jest bezrobocie i ubóstwo dlatego też wsparcie na rzecz rodzin musi z jednej strony uwzględniać potrzeby dorosłych jej członków a z drugiej strony zapobiegać ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży, które są grupami najbardziej nim zagrożonymi. Jednocześnie należy wziąć pod uwagę pojawiające się zjawisko tzw. „dziedziczenia biedy”, postaw roszczeniowych i uzależnienia od systemu opieki społecznej. Dzieci i młodzież są bardziej zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym niż pozostałe kategorie ludności. Są one bardziej narażone na deprawację

materialną, która nie ogranicza się do kwestii (złego) odżywiania się ale również do braku odpowiedniego ubioru w stosunku do pory roku. W porównaniu z lepiej sytuowanymi rówieśnikami dzieci dotknięte tego rodzaju deprivacją materialną najczęściej słabiej radzą sobie w szkole, rzadziej cieszą się dobrym zdrowiem, a jako dorośli często nie w pełni realizują swój potencjał. Dlatego też wsparcie na rzecz rodzin z dziećmi na wychowaniu musi kompleksowo odpowiadać na potrzeby całej rodziny i zmierzać do stopniowego usamodzielniania się jej członków (do uniezależniania od wsparcia zewnętrznego).

Specjalne wsparcie zaplanowano również dla członków rodzin zastępczych i pieczy zastępczej a także kobiet w ciąży i młodych matek, które często doświadczają dyskryminacji na rynku pracy.

Z uwagi na podobne bariery czy też napotymane ograniczenia, w jedną kategorię można złączyć osoby starsze oraz rodziny emerytów i rencistów, osoby niepełnosprawne i ich rodziny oraz osoby z zaburzeniami psychicznymi i chore psychicznie. Osoby te najczęściej ze względu na stan zdrowia czy wiek mają ograniczone możliwości podejmowania starań na rzecz poprawy swojej sytuacji materialnej. Jednocześnie z uwagi na niepełnosprawność, zaawansowany wiek czy też chorobę znacznie rośnie zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym całych rodzin. Konieczność opieki nad osobą zależną utrudnia bądź też uniemożliwia podejmowania aktywności zawodowej przez osoby sprawujące opiekę to zaś w konsekwencji prowadzi do obniżenia dochodów rodziny i braku możliwości zaspakajania nawet podstawowych potrzeb. Koniecznym jest więc, obok wsparcia dla samych osób niepełnosprawnych, starszych czy też chorych zapewnienie wsparcia dla ich rodzin.

Sekcja 5.2 Wkład strategii określonej w programie na rzecz obszarów najbardziej dotkniętych ubóstwem lub grup docelowych zagrożonych dyskryminacją przyczyni się do rozwiązywania ich szczególnych problemów

Tabela 117. Zarys wkładu programu w rozwiązanie konkretnych potrzeb obszarów geograficznych/grup docelowych najbardziej dotkniętych ubóstwem²⁴⁷

Grupa docelowa/ obszar	Główne typy planowanych przedsięwzięć stanowiących część zintegrowanego podejścia	Oś priorytetowa	Priorytet inwestycyjny	Fundusz
Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym	roboty budowlane i/lub wyposażenie infrastruktury ochrony zdrowia	VII. Integracja społeczna	9.1	EFRR
	roboty budowlane i/lub wyposażenie inwestycji w zakresie rozwoju mieszkalnictwa wspomagane i chronione	VII. Integracja społeczna	9.1	EFRR
	Zintegrowane oraz zindywidualizowane programy aktywizacji społeczno – zawodowej, działania o charakterze prewencyjnym w stosunku do zjawiska wykluczenia społecznego, działania środowiskowe na rzecz społeczności, animacja społeczna	VII. Integracja społeczna	9.4	EFS
	Wspólne inicjatywy jednostek pomocy społecznej i instytucji rynku pracy, zwiększające efektywność i kompleksowość	VII. Integracja społeczna	9.4	EFS

²⁴⁷ Jeżeli PO obejmuje kilka kategorii regionów, informacje w tabeli należy przedstawić w podziale na kategorie regionów.

	udzielanego wsparcia			
Osoby starsze	roboty budowlane i/lub wyposażenie infrastruktury pomocy społecznej	VII. Integracja społeczna	9.1	EFRR
	sfinansowanie dziennego czy też rodzinnego domu pomocy, usług asystenta osoby zależnej, wsparcie instytucjonalnych form opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi, w tym np. świadczeń geriatrycznych, ambulatoryjnych i stacjonarnych placówek geriatrycznych, rozwój opieki długoterminowej, finansowanie usług dla osób chorych psychicznie i z zaburzeniami psychicznymi, w tym opieki psychiatrycznej i psychologicznej, dofinansowanie dziennej opieki poszpitalnej, długoterminowej opieki zdrowotnej, opieki paliatywnej i hospicyjnej.	VII. Integracja społeczna	9.7	EFS
Rodziny zagrożone wykluczeniem społecznym z dziećmi na utrzymaniu, w tym wielodzietne lub niepełne	działania profilaktyczne na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny i odpowiedzialnego rodzicielstwa, w tym, upowszechnianie usług asystenta rodzin, rozwój placówek wsparcia dziennego poprzez tworzenie nowych i rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego w gminach i powiatach, usługi rodzin wspierających, usługi opiekuńcze i specjalistyczne dla rodziny w sytuacji, gdy członek rodziny jest osobą zależną (dziecko, osoba dorosła/osoba starsza) w wyniku choroby, niepełnosprawności, zaburzeń psychicznych, w przypadkach gdy prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym wymaga wprowadzenia usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych w zakresie wynikającym z indywidualnej diagnozy, programy wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacja dzieci niepełnosprawnych.	VII. Integracja społeczna	9.7	EFS
	Zapewnienie opieki żłobkowej, lub innych form opieki nad dzieckiem do 3 roku życia.	VI. Regionalny rynek pracy	8.8	EFS
Osoby niepełnosprawne i ich rodziny, osoby z zaburzeniami psychicznymi i chore psychicznie,	roboty budowlane i/lub wyposażenie infrastruktury ochrony zdrowia	VII. Integracja społeczna	9.1	EFRR
	roboty budowlane i/lub wyposażenie inwestycji w zakresie rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego	VII. Integracja społeczna	9.7	EFS
Osoby bezrobotne	programy aktywizacji zawodowej dla osób w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy powiązane z programami aktywizacji społecznej realizowane przez Instytucje pomocy społecznej, wsparcie w zakresie rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej	VI. Regionalny rynek pracy	8.5, 8.7	EFS
Kobiety w ciąży, młode matki, zwłaszcza zagrożone wykluczeniem społecznym, niemowlęta oraz dzieci	roboty budowlane i/lub wyposażenie infrastruktury ochrony zdrowia	VII. Integracja społeczna	9.1	EFRR
	programy i działania zmierzające do podniesienia świadomości zdrowotnej kobiet będących w ciąży jak również młodych matek	VII. Integracja społeczna	9.7	EFS

	oraz podnoszenia umiejętności rodziców w zakresie radzenia sobie z opieką nad małym dzieckiem (np. rozszerzenie zakresu działania szkół rodzenia i skupienie się również na kwestiach związanych z opieką nad małym dzieckiem, kampanie informacyjne połączone z warsztatami, grupy wsparcia, grupy samopomocowe),			
Grupy zagrożone marginalizacją, zamieszkujące lokalnie zdegradowane obszary miejskie	<p>uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznych,</p> <p>zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni na cele publiczne i/lub gospodarcze,</p> <p>poprawa środowiska i estetyki przestrzeni miejskiej oraz udostępnienie terenów dla mieszkańców,</p> <p>systemy poprawy bezpieczeństwa publicznego,</p> <p>dostosowanie istniejącej zabudowy publicznej do celów gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, kulturalnych, turystycznych, itp.,</p>	VII. Integracja społeczna	9.2	EFRR

SEKCJA 6. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW DOTKNIĘTYCH POWAŻNYMI I TRWALE NIEKORZYSTNYMI WARUNKAMI NATURALNYMI LUB DEMOGRAFICZNYMI

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

SEKCJA 7. SYSTEM INSTYTUCJONALNY

Sekcja 7.1 Identyfikacja instytucji zaangażowanych w realizację programu

Tabela 118. Wykaz IZ, IC, IA, IP oraz dane kontaktowe

Instytucja	Nazwa instytucji, departament lub inna jednostka organizacyjna	Kierownictwo instytucji (zajmowane stanowisko)
Podmiot udzielający desygnacji	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Minister Infrastruktury i Rozwoju
Instytucja Zarządzająca	Zarząd Województwa Podkarpackiego	Marszałek Województwa Podkarpackiego
Instytucja Certyfikująca (jeśli dotyczy)	Zarząd Województwa Podkarpackiego	Marszałek Województwa Podkarpackiego
Instytucja Audytowa	Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej w Ministerstwie Finansów	Sekretarz / Podsekretarz Stanu
Instytucja odpowiedzialna za otrzymywanie płatności z KE	Ministerstwo Finansów (Departament Instytucji Płatniczej)	Minister Finansów

Dane kontaktowe:

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
ul. Wspólna 2/4
00-926 Warszawa

Zarząd Województwa Podkarpackiego
Al. Łukasza Cieplińskiego 4
35-010 Rzeszów

Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej w Ministerstwie Finansów
ul. Świętokrzyska 12
00-916 Warszawa 95

Departament Instytucji Płatniczej w Ministerstwie Finansów
ul. Świętokrzyska 12
00-916 Warszawa

System instytucjonalny

System instytucjonalny w ramach RPO WP 2014-2020 jest zgodny z systemem instytucjonalnym dla Polityki Spójności opisanym w UP.

Funkcje Instytucji koordynującej realizację UP pełni minister właściwy ds. rozwoju regionalnego. Funkcję Instytucji Zarządzającej RPO WP 2014-2020 pełni Zarząd Województwa Podkarpackiego. IZ pełni równocześnie funkcje instytucji certyfikującej.

Z uwagi na objęcie zakresem RPO WP 2014-2020 działań współfinansowanych z EFS, przewiduje się powierzenie części zadań związanych z wdrażaniem osi priorytetowych realizujących cele tematyczne 8-10 Wojewódzkiemu Urzędowi Pracy w Rzeszowie.

Jednocześnie, w związku z realizacją w ramach RPO WP 2014-2020 działań w formule ZIT, zapewniony zostanie udział związku ZIT ROF w wyborze projektów w ramach tych działań.

Delegowanie zadań będzie miało miejsce jedynie wtedy, gdy będzie prowadzić do poprawy skuteczności i efektywności wdrażania programu.

Szczegółowe zasady funkcjonowania systemu zarządzania, kontroli, monitoringu, ewaluacji, informacji i promocji, systemu IT przyjęte w programie wynikają z UP i właściwych przepisów rozporządzeń.

System monitorowania, sprawozdawczości, ewaluacji i kontroli, system zarządzania finansowego, a także promocji i informacji RPO WP 2014-2020 będzie zgodny z rozporządzeniami unijnymi oraz założeniami opisanymi w UP.

System monitorowania i sprawozdawczości

System monitorowania obejmował będzie realizację założonych celów RPO WP 2014-2020, jak również wypełniania warunków koncentracji tematycznej oraz zachowania minimalnego

poziomu alokacji na zatrudnienie, wykluczenie społeczne i edukację i kwot alokowanych w zakresie celu dotyczącego zmian klimatu.

Z realizacji RPO WP 2014-2020 IZ sporządza sprawozdania na zasadach określonych w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. Rozporządzenie to zakłada dokonanie w 2019 oceny wykonania RPO WP 2014-2020, która polegać będzie na sprawdzeniu stopnia osiągnięcia wyznaczonych wcześniej kamieni milowych (wartości pośrednich wskaźników) na poziomie poszczególnych osi priorytetowych. Podstawę dla tego procesu stanowią będą w szczególności wskaźniki produktu i wskaźniki finansowe. Stąd konieczność wyznaczenia wartości pośrednich (dla roku 2018) dla wskaźników, które zostaną włączone w proces przeglądu programu.

Niemniej stopień osiągania kamieni milowych monitorowany będzie już od sprawozdania rocznego przedkładanego do KE w 2017 (za rok 2016).

Na poziomie krajowym kwestie horyzontalne związane ze sprawozdawczością (typy, zakres, terminy) prowadzoną w odniesieniu do PO Polityki Spójności zostaną uregulowane w wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Sprawozdawczość realizowana będzie systematycznie na wszystkich poziomach wdrażania PO, przy czym określenie zasad sprawozdawczości w ramach PO pozostawione będzie w gestii IZ.

System ewaluacji

Na poziomie ogólnym obowiązki dla systemu ewaluacji regulują zapisy rozporządzeń oraz wytyczne KE. Z kolei szczegółowe rozstrzygnięcia i zasady funkcjonowania systemu ewaluacji polityki spójności w Polsce zawarte zostaną w odpowiednich wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

1. Kształt instytucjonalny systemu ewaluacji RPO WP 2014-2020

Proces ewaluacji RPO WP 2014-2020 będzie realizowany przez jednostkę ewaluacyjną (JE) wyznaczoną przez IZ RPO WP 2014-2020 do przeprowadzenia procesu ewaluacji. Do jej obowiązków należy m.in.: koordynacja i realizacja procesu ewaluacji RPO WP 2014-2020, współpraca z KJE, czynny udział w pracach grup tematycznych mających na celu wypracowanie metodologii i realizację badań przekrojowych w obszarach tematycznych, animowanie i monitorowanie wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych dot. danego PO, raportowanie KE, KM i KJE wyników ewaluacji, budowa potencjału i kultury ewaluacyjnej na poziomie RPO WP 2014-2020 i inne.

W związku z dwufunduszowym RPO WP 2014-2020 szczególnie istotne jest zapewnienie przez JE koordynacji procesu ewaluacji ww. Programu, zarówno w wymiarze funkcjonalnym jak i instytucjonalnym.

Istotną funkcję w realizacji procesu ewaluacji będzie pełnił także KM funkcjonujący na poziomie RPO WP 2014-2020. Rolą KM będzie akceptacja planów ewaluacji (oraz ich ewentualnych zmian), a także analiza postępu ich realizacji. Przedmiotem działania KM RPO WP 2014-2020 będzie także dyskusja dotycząca wyników ewaluacji i ich wykorzystania. Dzięki udziałowi w procesie ewaluacji KM, a w szczególności jego członków reprezentujących partnerów społecznych będzie także zapewniona realizacja zasady partnerstwa w ww. procesie. Badania ewaluacyjne powinny być przeprowadzane przez ekspertów wewnętrznych lub zewnętrznych, którzy są funkcjonalnie niezależni od jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie RPO WP 2014-2020. Dla zapewnienia prawidłowości

procesu ewaluacji, JE systemu musi posiadać odpowiednie zasoby, w tym w szczególności odpowiedni potencjał kadrowy.

2. Realizacja procesu ewaluacji w okresie 2014-2020

a) Plany ewaluacji

Proces ewaluacji RPO WP 2014-2020 realizowany będzie w oparciu o plany ewaluacji sporządzane przez JE na podstawie zaleceń KJE (Plany ewaluacji RPO WP 2014-2020). Przygotowana na cały okres programowania ramowa koncepcja procesu ewaluacji powinna ściśle wynikać z logiki interwencji oraz zawierać w szczególności następujące elementy:

- listę tematów badań ewaluacyjnych wraz z uzasadnieniem ich realizacji,
- metody przewidziane do zastosowania w planowanych badaniach wraz z określeniem zapotrzebowania na dane,
- sposoby zapewnienia dostarczenia odpowiedniego zakresu danych na użytek planowanych ewaluacji,
- harmonogram procesu ewaluacji,
- sposoby komunikacji wyników planowanych ewaluacji,
- zasoby ludzkie potrzebne do realizacji procesu ewaluacji,
- budżet,
- działania ukierunkowane na budowę kultury ewaluacyjnej (w tym plan szkoleń).

Realizacja planów ewaluacji podlega monitorowaniu przez KE oraz - dodatkowo - przez KM i KJE. IZ zobowiązana jest do raportowania wyżej wymienionym podmiotom postępów z realizacji planu ewaluacji w tym m.in. stopnia wdrożonych rekomendacji.

b) Typy przeprowadzanych badań ewaluacyjnych

Biorąc pod uwagę fazę procesu wdrażania interwencji, w której przeprowadzana będzie ewaluacja w perspektywie finansowej 2014-2020, realizowane będą następujące typy ewaluacji RPO WP 2014-2020: *ex ante*, bieżąca oraz *ex post*.

- Ewaluacja *ex ante* RPO WP 2014-2020 – przeprowadzana jest na zlecenie JE zgodnie z szczegółowymi zaleceniami KJE nt. podejścia metodologicznego i sposobu organizacji ewaluacji *ex ante* PO na lata 2014-2020.
- Ewaluacje bieżące oceniające trafność, skuteczność oraz efektywność danej interwencji będą realizowane podczas okresu programowania zgodnie z przyjętymi planami ewaluacji.
- Ewaluacja *ex post* zostanie przeprowadzona nie później niż trzy lata po zakończeniu okresu programowania (zgodnie z art. 57 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. do 31 grudnia 2024). Dokonana będzie przez KE we współpracy z państwem członkowskim i IZ RPO WP 2014-2020. W jej ramach uwzględnione zostaną ewaluacje przeprowadzone w trakcie okresu programowania. Zrealizowana zostanie przez niezależnych ekspertów, a swoim zakresem obejmie skuteczność i efektywność interwencji, jak też jej wkład w realizację Strategii Europa 2020.

Mając na uwadze zalecenia KE powyższe badania będą realizowane przy wykorzystaniu adekwatnych metod, w tym - tam gdzie będzie to celowe - tzw. rygorystycznych metod ewaluacyjnych²⁴⁸.

c) Wykorzystanie wyników badań ewaluacyjnych

²⁴⁸ Por. Pkt. 1.2.2.1, EC DG Regional Policy, Programming Period 2014-2020. Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy - European Regional Development Fund and Cohesion Fund - Concepts and Recommendations. Guidance document, Kwiecień 2013.

Zgodnie z wytycznymi KE, w perspektywie 2014-2020 większy nacisk zostanie położony na wykorzystanie wyników badań ewaluacyjnych. Mając to na uwadze KJE będzie udostępniać opinii publicznej wyniki wszystkich ewaluacji zrealizowanych w ramach polityki spójności.

KJE będzie także prowadzić monitoring strategiczny stopnia wykorzystania rekomendacji z badań ewaluacyjnych. Będzie on realizowany w ramach Zintegrowanego Systemu Zarządzania Wnioskami i Rekomendacjami z Badań Ewaluacyjnych.

System kontroli

Za sprawne i efektywne funkcjonowanie systemu kontroli oraz kontrolę wdrażania RPO WP 2014-2020 odpowiedzialna jest IZ.

W celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań związanych z wdrażaniem RPO WP 2014-2020 instytucja zarządzająca przygotowuje i wydaje opis systemu zarządzania i kontroli.

Kontrole realizowane w ramach systemu zarządzania i kontroli służą zapewnieniu że system zarządzania i kontroli RPO WP 2014-2020 działa prawidłowo. Powyższe kontrole obejmują:

1. weryfikację, że współfinansowane towary i usługi są dostarczone oraz, że wydatki zadeklarowane przez beneficjentów zostały rzeczywiście poniesione i są zgodne z zasadami wspólnotowymi i krajowymi. Powyższa weryfikacja przeprowadzana jest w formie:

- a) kontroli składanych przez beneficjenta wniosków o płatność,
- b) kontroli projektu w miejscu jego realizacji;
- c) kontroli krzyżowych, służących zapewnieniu, że pojedynczy wydatek ujęty we wniosku o płatność nie jest współfinansowany w tym samym zakresie:
 - z tego samego funduszu w ramach jednego programu operacyjnego,
 - z kilku różnych funduszy lub instrumentów wsparcia Unii Europejskiej albo z tego samego funduszu polityki spójności w ramach kilku różnych programów operacyjnych, dla których instytucja zarządzająca została ustanowiona na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

2. kontrole na zakończenie realizacji projektu, służące sprawdzeniu kompletności dokumentów potwierdzających właściwą ścieżkę audytową w odniesieniu do zrealizowanego projektu;

3. kontrole trwałości projektów;

4. kontrole systemowe, służące sprawdzeniu prawidłowości realizacji zadań przez instytucje, którym IZ powierzyła zadania związane z realizacją RPO WP 2014-2020.

Kontrole, o których mowa w pkt. 1-3 mogą być prowadzone na próbie projektów.

Dla każdego roku kalendarzowego IZ RPO WP 2014-2020 sporządza roczne założenia dotyczące doboru próby do kontroli, o której mowa w pkt 1 lit. b oraz pkt 2 i 3. Beneficjent jest obowiązany poddać się kontroli oraz audytowi w zakresie prawidłowości realizacji projektu, przeprowadzanych przez IZ, a także instytucję audytową, przedstawicieli Komisji Europejskiej i Europejskiego Trybunału Obrachunkowego oraz inne podmioty, uprawnione do przeprowadzenia kontroli lub audytu.

Wystąpienie nieprawidłowości powoduje powstanie obowiązku podjęcia przez IZ odpowiednich działań korygujących oraz dokonania pomniejszenia kwoty współfinansowania UE dla projektu o wartość korekty finansowej. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego może określić w drodze rozporządzenia warunki proporcjonalnego obniżania

wartości korekt finansowych oraz ich stawki procentowe, uwzględniając zalecenia KE oraz ustalenia z nią podjęte w odniesieniu do stawek procentowych korekt finansowych.

Warunkiem rozpoczęcia procesu finansowej realizacji RPO WP 2014-2020, rozumianej jako wystąpienie z pierwszą deklaracją wydatków oraz wnioskiem o płatność do KE, jest uzyskanie desygnacji, przez którą należy rozumieć potwierdzenie przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego wykonującego zadania państwa członkowskiego spełnienia przez IZ RPO WP 2014-2020 warunków zapewniających prawidłową realizację Programu.

System informatyczny

Zgodnie z UP, minister właściwy ds. rozwoju regionalnego zapewnia budowę i funkcjonowanie centralnego systemu informatycznego SL 2014, który będzie wspierał realizację programów operacyjnych. System ten tworzony jest w celu spełnienia wymogów Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w zakresie:

1. obowiązku rejestrowania i przechowywania danych dotyczących każdego projektu, niezbędnych do monitorowania, oceny, zarządzania finansowego, kontroli i audytu, w tym danych osobowych uczestników projektów na potrzeby monitorowania i ewaluacji projektów współfinansowanych z EFS (art. 125 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.);
2. zapewnienia systemu komputerowego służącego prowadzeniu księgowości, przechowywaniu i przekazywaniu danych finansowych i danych na temat wskaźników, dla celów monitorowania i sprawozdawczości (art. 72 d. rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.);
3. zapewnienia funkcjonowania systemu informatycznego, za pomocą którego pełna komunikacja pomiędzy beneficjentem a właściwymi instytucjami odbywać się będzie wyłącznie drogą elektroniczną (art. 122 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.).

System informatyczny SL 2014 służy w szczególności do wspierania procesów związanych z:

- 1) obsługą projektu od momentu podpisania umowy o dofinansowanie projektu albo podjęcia decyzji o dofinansowaniu projektu;
- 2) ewidencjonowaniem danych dotyczących programów operacyjnych;
- 3) obsługą procesów związanych z certyfikacją wydatków.

Instytucje oraz beneficjenci korzystają z funkcjonalności udostępnionych za pośrednictwem centralnego systemu informatycznego SL 2014, w zakresie obsługi projektu od momentu podpisania umowy o dofinansowanie projektu albo podjęcia decyzji o dofinansowaniu projektu.

Dostęp do danych gromadzonych w SL 2014 mają:

- wszystkie instytucje uczestniczące w realizacji programów operacyjnych, tj. między innymi instytucja zarządzająca, instytucje pośredniczące, instytucje wdrażające, instytucja audytowa, w zakresie niezbędnym dla prawidłowego realizowania swoich zadań;
- beneficjenci, w zakresie danych dotyczących realizowanych przez nich projektów.

System informatyczny SL 2014 umożliwia tworzenie określonych raportów, między innymi:

- informacji o poziomie wydatkowania środków UE;
- prognoz wydatków;
- informacji o stanie wdrażania funduszy strukturalnych;
- informacji na temat przeprowadzonych kontroli.

Wymiana informacji pomiędzy Komisją Europejską a instytucją zarządzającą odbywać się będzie poprzez system SFC 2014.

System informacji i promocji

IZ RPO WP 2014-2020 jest odpowiedzialna za zapewnienie właściwej informacji i promocji programu operacyjnego.

W celu zapewnienia skutecznej koordynacji działań komunikacyjnych – zgodnie z założeniami UP - prowadzonych przez poszczególne instytucje Polska, opracowuje horyzontalny dokument - wspólną strategię komunikacji polityki spójności.

W oparciu o wspólną strategię komunikacji IZ, zgodnie z art. 116 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r., opracowuje dla RPO WP strategię komunikacji, będącą podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych dla tego programu.

IZ przygotowuje również roczne plany działań o charakterze wykonawczym.

Działania informacyjne i promocyjne wspierają realizację RPO WP 2014-2020.

Wsparcie to będzie realizowane w szczególności poprzez:

- informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach finansowania w ramach programu oraz sposobach jego pozyskania,
- dostarczanie beneficjentom informacji potrzebnych do realizacji projektów na ich różnych etapach,
- upowszechnianie wśród mieszkańców województwa roli oraz osiągnięć polityki spójności i funduszy przez działania informacyjne i promocyjne na temat efektów i wpływu programu oraz poszczególnych projektów, a także w stosownym zakresie UP.

Kluczowe jest, aby realizując działania informacyjno-promocyjne w perspektywie programowej 2014-2020 dążyć do wzmocnienia koordynacji działań, celem utrzymania wysokiej spójności przekazu i komplementarności komunikatów oraz narzędzi.

Wyzwaniem leżącym u podstaw skutecznej komunikacji, będzie opracowanie dokumentów skierowanych do potencjalnych beneficjentów i beneficjentów, a także materiałów przeznaczonych do komunikacji w mediach, z zastosowaniem czytelnego i zrozumiałego powszechnie języka.

W okresie 2014-2020 należy położyć większy nacisk na wykorzystanie potencjału komunikacyjnego samych beneficjentów.

Kluczowe jest również wdrażanie polityk horyzontalnych, jak równy dostęp do informacji dla osób niepełnosprawnych, dbałość o środowisko naturalne oraz współpraca z partnerami społeczno-gospodarczymi.

Zarządzanie finansowe

Podstawowy mechanizm przepływów finansowych w zakresie środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oparty jest o budżet środków europejskich, czyli wyodrębnioną część budżetu państwa, zasilaną transferami z Komisji Europejskiej (dochody budżetu środków europejskich), z której następnie dokonywane są płatności na rzecz beneficjentów w kwocie odpowiadającej przyznanemu dofinansowaniu unijnemu (wydatki budżetu środków europejskich).

Instytucją dokonującą płatności jest Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Podstawą dokonania płatności na rzecz beneficjenta jest przekazane do BGK zlecenie płatności wystawione przez instytucję, z którą beneficjent zawarł umowę o dofinansowanie projektu, przygotowane w oparciu o zweryfikowany wniosek beneficjenta o płatność.

IZ RPO WP 2014-2020 może upoważnić pisemnie inny podmiot będący państwową jednostką budżetową, realizujący projekt finansowany z udziałem środków europejskich, do wystawiania zleceń płatności. W takim przypadku instytucje systemu wdrażania są wyłączone z bezpośredniego udziału w systemie przepływu środków unijnych: środki funduszy strukturalnych nie będą bowiem w praktyce przechodzić przez rachunki wspomnianych podmiotów.

Rozliczenie wydatków kwalifikowalnych poniesionych przez beneficjenta odbywa się na podstawie wniosku o płatność złożonego do właściwej instytucji.

W oparciu o zweryfikowane wnioski o płatność podmiot wdrażający sporządza zestawienia wydatków zawierające zagregowane wartości i dane z poszczególnych projektów, które następnie przekazuje do właściwej komórki organizacyjnej w IZ. IZ, w oparciu o otrzymane dokumenty, sporządza, a następnie przesyła do KE, deklaracje i zestawienia wydatków wraz z wnioskiem o płatność okresową.

Podstawą do wyliczenia wkładu unijnego, o której mowa w art. 120 ust. 2 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r., są całkowite wydatki kwalifikowalne.

Sekcja 7.2 Działania angażujące stosownych partnerów w proces przygotowania programu oraz rola partnerów zaangażowanych we wdrażanie, monitorowanie, ewaluację programu

Sekcja 7.2.1 Rola partnerów w procesach przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji programu

Projekt RPO WP 2014-2020 został przygotowany zgodnie z zasadą partnerstwa polegającą na zobowiązaniu do stałej współpracy między administracją samorządową a administracją rządową, partnerami społecznymi i gospodarczymi, organizacjami pozarządowymi, zwłaszcza działającymi w obszarach promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz przeciwdziałania dyskryminacji, jak również ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju.

Na etapie programowania projektu RPO WP 2014-2020 zapewniono zaangażowanie partnerów w proces przygotowania Programu poprzez umożliwienie im udziału w pracach Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów

zadaniowych do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020, jak również w spotkaniach/konferencjach konsultacyjnych oraz poprzez zapewnienie dostępu do aktualnych informacji, analiz i ekspertyz tematycznych.

Prace nad przygotowaniem projektu RPO WP 2014-2020 koordynował Departament Rozwoju Regionalnego UMWP. Proces przygotowania RPO WP 2014-2020 prowadzony był w bezpośredniej i bieżącej współpracy z departamentami merytorycznymi UMWP odpowiedzialnymi za poszczególne obszary tematyczne objęte interwencją Programu.

W kontekście wsparcia działań finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego Program poddany został również konsultacjom przez zespół ekspertów, który współpracuje z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Rzeszowie przy realizacji projektu Podkarpackiego Obserwatorium Rynku Pracy.

Cykl konsultacji projektu RPO WP 2014-2020 prowadzony był w formie:

- spotkanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020,
- spotkanie zespołów zadaniowych powołanych przez ZWP do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020,
- konsultacji prowadzonych za pośrednictwem strony internetowej i konferencji konsultacyjnych,
- konsultacji w ramach procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko,
- inne formy.

Prace Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020

Na mocy uchwały Nr 135/3065/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 2 maja 2012 r. z późn. zm. powołany został Zespół ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020.

Zespół stanowi grupę roboczą wspierającą prace nad przygotowaniem RPO WP 2014-2020, zgodnie z uchwałą nr 1/2013 Międzyresortowego Zespołu do spraw Programowania i Wdrażania Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności Unii Europejskiej z dnia 4 lutego 2013 r.

Wybór partnerów zaangażowanych w prace Zespołu dokonany został w oparciu o przepisy projektu rozporządzenia ogólnego, ww. uchwałę Zespołu Międzyresortowego oraz doświadczenia z funkcjonowania Komitetu Monitorującego RPO WP 2007-2013, jak również informacje zawarte w projekcie aktu delegowanego KE „Code of Conduct on Partnership”.

Przyjęto, iż podstawowymi kryteriami selekcji partnerów będą:

- status organizacji wchodzących w skład Zespołu odpowiadający trzem głównym kategoriom partnerów, zgodnie z wytycznymi zawartymi w projekcie rozporządzenia ogólnego,
- tematyczny zakres działania, odpowiadający zakresowi interwencji RPO WP 2014-2020,
- geograficzny (głównie regionalny) zakres działania, mając na uwadze regionalny charakter RPO WP 2014-2020,
- potencjał instytucjonalny partnerów, tj. ich wiedzę i doświadczenie,
- dotychczasowa współpraca w ramach Komitetu Monitorującego RPO WP 2007-2013.

Kierując się ww. kryteriami stworzona została lista partnerów obejmująca przedstawicieli:

- Zarządu Województwa Podkarpackiego,

- Sejmiku Województwa Podkarpackiego,
- departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego,
- Wojewódzkiego Urzędu Pracy,
- jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa podkarpackiego,
- strony rządowej,
- organizacji pozarządowych,
- środowisk naukowych,
- partnerów społecznych i gospodarczych.

Wykaz podmiotów i partnerów uczestniczących w pracach Zespołu zawarty jest w sekcji 12.3.

Głównym zadaniem Zespołu był aktywny merytoryczny udział w przygotowaniu projektu RPO WP 2014-2020, który następnie został poddany szerokim konsultacjom społecznym (łącznie w okresie maj 2012 r. – grudzień 2013 r. odbyło się 6 posiedzeń Zespołu). Opracowywane materiały opiniowane były przez członków Zespołu również drogą elektroniczną.

Prace Zespołów zadaniowych do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020

Zespoły zadaniowe do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020 w następujących obszarach:

- konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki
- środowiska i energetyki
- infrastruktury komunikacyjnej
- społeczeństwa informacyjnego
- rozwoju Rzeszowa i ośrodków subregionalnych
- kapitału ludzkiego i społecznego

powołane zostały na mocy uchwały Nr 176/4140/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 8 października 2012 r. z późn. zm. Wykaz podmiotów i partnerów uczestniczących w pracach zespołów zadaniowych zawarty jest w sekcji 12.3.

W dniu 9 listopada 2012 r. odbyło się inauguracyjne spotkanie członków zespołów zadaniowych do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020. Na spotkaniu przedstawione zostały założenia programowania perspektywy finansowej 2014-2020 oraz omówiono sposób prac nad Programem.

Kolejne spotkania poszczególnych zespołów zorganizowane w 2012 r. służyły wypracowaniu kierunków działań w ramach poszczególnych osi priorytetowych Programu. Na ich podstawie opracowano wstępny zarys RPO WP 2014-2020, który został przyjęty przez ZWP w dniu 9 stycznia 2013 r.

W trakcie kolejnych spotkań zespołów (maj 2013 r.) omawiano zagadnienia dotyczące zakresów wsparcia w ramach osi priorytetowych wstępnego projektu Programu przyjętego przez ZWP w dniu 30 kwietnia 2013 r. (m.in. struktura osi priorytetowych, główne typy projektów, katalog beneficjentów, wskaźniki) oraz inne kwestie powstałe w trakcie bieżących prac nad Programem.

Na bazie ustaleń podjętych przez poszczególne zespoły zadaniowe, uwzględniających wyniki warsztatów przeprowadzonych w październiku 2013 r. przez wykonawcę ewaluacji

ex-ante RPO WP 2014-2020 opracowano propozycję kolejnej wersji projektu Programu (z dnia 29 listopada 2013 r.), która poddano wstępnym konsultacjom społecznym przeprowadzonym w okresie od dnia 3 grudnia 2013 r. do dnia 2 stycznia 2014 r..

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Konsultacje społeczne

Na etapie programowania zapewniony został otwarty i szeroki udział partnerów w konsultacjach społecznych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

W okresie od dnia 3 grudnia 2013 r. do dnia 2 stycznia 2014 r. projekt RPO WP z dnia 29 listopada 2013r. został poddany wstępnym konsultacjom społecznym.

Wstępne konsultacje społeczne projektu RPO WP 2014-2020 były prowadzone w formie elektronicznej. Formularz zgłaszania uwag dostępny był na stronie internetowej administrowanej przez UMWP. W konsultacjach mogli wziąć udział wszyscy zainteresowani, w tym osoby prywatne. Łącznie otrzymano uwagi od ponad 80 podmiotów (w tym osób fizycznych). Zgłoszone uwagi były weryfikowane w uzgodnieniu z Zarządem Województwa Podkarpackiego.

W dniu 6 grudnia 2013 r. w ramach ww. konsultacji zorganizowano również 2 konferencje, do udziału w których zaproszono m.in. przedstawicieli wszystkich jednostek samorządu terytorialnego, a także Wojewodę Podkarpackiego, Generalną Dyrekcję Dróg Krajowych i Autostrad o. Rzeszów, PKP PLK S.A., organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu, agencje rozwoju regionalnego, szkoły wyższe. W konferencjach wzięło udział łącznie ponad 250 osób.

Zebrane w wyniku wstępnych konsultacji opinie oraz uwagi pozwoliły na dokonanie zmian w zakresie wsparcia ujętego w projekcie Programu. Wnoszone uwagi dotyczyły m.in. konieczności uzupełnienia i uszczegółowienia zapisów Programu (zwłaszcza w części diagnostycznej oraz dotyczącej rozwiązań kierunkowych), przesunięć w alokacji środków, rozszerzenia listy potencjalnych beneficjentów w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych.

Zmodyfikowana wersja projektu RPO WP 2014-2020 została zaopiniowana przez Zespół ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespoły zadaniowe, a następnie przyjęta przez ZWP oraz poddana konsultacjom społecznym wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac (konferencje, internet, korespondencja)

Ponadto informacje nt. RPO WP 2014-2020 oraz programowania perspektywy 2014-2020 prezentowano w trakcie spotkań/konferencji, w których uczestniczyli przedstawiciele IZ.

Rola partnerów w realizacji, monitorowaniu i ocenie Programu

Realizacja RPO WP 2014-2020 będzie odbywała się zgodnie z zasadą partnerstwa w rozumieniu prawa wspólnotowego oraz krajowego na wszystkich etapach jego wdrażania. Zgodnie z art. 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. do partnerów społecznych zalicza się władze publiczne szczebla regionalnego i lokalnego, partnerów gospodarczych i społecznych oraz podmioty

reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, w tym organizacje proekologiczne, organizacje pozarządowe i podmioty odpowiedzialne za promowanie równości i niedyskryminacji.

Kluczową rolę we wdrażaniu będzie pełnił Komitet Monitorujący RPO WP 2014-2020 (w którego wielopoziomowym składzie będą uczestniczyli przedstawiciele organizacji wymienionych w art. 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r., na zasadach pełnoprawnych członków) oraz grupy i zespoły robocze powoływane przez Komitet Monitorujący. Skład Komitetu Monitorującego będzie dążył do równowagi pomiędzy przedstawicielami wchodzącymi w jego skład w celu realizacji zasady partnerstwa. Szczegółowe zadania Komitetu Monitorującego wynikają z przepisów rozporządzenia ogólnego.

Na etapie monitorowania i ewaluacji zasada partnerstwa będzie uwzględniona poprzez udział partnerów w systemie monitoringu i sprawozdawczości, przekazywanie informacji o postępie realizacji Programu oraz udział w dyskusji nad rezultatami ewaluacji programu.

W oparciu o zasadę partnerstwa oraz równości płci, powołana zostanie Grupa Sterująca Ewaluacją RPO WP 2014-2020, w skład której wchodzić będą przedstawiciele środowisk akademickich, organizacji pozarządowych, instytucji rynku pracy oraz partnerów społeczno-gospodarczych działających na terenie województwa podkarpackiego.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac (zaangażowanie partnerów w ewaluację ex-ante, definiowanie priorytetów i celów, podział środków i definicje wskaźników określonych w programie, realizację zasad horyzontalnych).

Sekcja 7.2.2 Granty globalne EFS dla partnerów społecznych i interesariuszy wdrażania programu

Nie dotyczy

Sekcja 7.2.3 Earmarking środków EFS na wzmocnienie zdolności instytucjonalnych partnerów społecznych oraz na budowanie potencjału organizacji pozarządowych

Nie dotyczy

SEKCJA 8. SYSTEM KOORDYNACJI

W celu zapewnienia maksymalnej efektywności podejmowanych w ramach Programu interwencji oraz komplementarności realizowanego wsparcia koniecznym jest zapewnienie skutecznego systemu koordynacji już na etapie programowania. Przyczyni się to m.in. do osiągnięcia celów Umowy Partnerstwa i związanych z nimi wskaźników oraz zapewnienia spójności, skuteczności i efektywności całego systemu.

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa, koordynacja realizowana będzie na poziomie strategicznym oraz zarządczym. Wiodącą instytucją mającą na celu zapewnienie odpowiedniego mechanizmu koordynacji we wszystkich jej wymiarach jest minister właściwy ds. rozwoju regionalnego, pełniący rolę instytucji koordynującej UP (IK UP). Instrumentem służącym koordynacji strategicznej jest Komitet Koordynacyjny UP (KK UP), którego

przewodniczącym jest minister właściwy ds. rozwoju regionalnego. Na poziomie zarządczym zadania koordynacji będzie realizował Zespół składający się z przedstawicieli IZ wszystkich programów objętych zakresem UP oraz przedstawicieli Krajowego Punktu Kontaktowego dla Strategii UE na rzecz Regionu Morza Bałtyckiego.

W nowym okresie programowania w Polsce realizowanych będzie na poziomie krajowym osiem programów operacyjnych: PO Inteligentny Rozwój (PO IR/EFRR), PO Infrastruktura i Środowisko (PO IŚ/ EFRR, FS), PO Polska Cyfrowa (PO PC/EFRR), PO Polska Wschodnia (PO PW/EFRR), PO Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), PO Pomoc Techniczna (PO PT/FS), Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW/EFRRROW), Program Operacyjny „Rybnictwo i Morze” (PO RYBY, EFMR) oraz programy EWT.

Na poziomie regionalnym realizowanych będzie 16 dwufunduszowych regionalnych programów operacyjnych (RPO), finansowanych zarówno z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, jak również Europejskiego Funduszu Społecznego. Dwufunduszowe programy operacyjne dają możliwość programowania celów rozwojowych, a nie poszczególnych funduszy, co przyczynia się do zwiększenia komplementarności i efektywności interwencji oraz ściślejszego strategicznego powiązania ze sobą projektów infrastrukturalnych i projektów miękkich.

Wzajemna komplementarność wszystkich programów operacyjnych w ramach Umowy Partnerstwa została zaprojektowana w ten sposób, iż programy krajowe w ramach EFSI będą wspierać przedsięwzięcia o zasięgu ponadregionalnym, krajowym lub międzynarodowym. W przypadku regionalnych programów operacyjnych wsparcie ukierunkowane zostanie na działania o zasięgu regionalnym, subregionalnym oraz lokalnym.

Na poziomie regionalnym zadanie związane z zapewnieniem odpowiedniego systemu koordynacji powierzone zostanie IZ RPO WP 2014-2020 i realizowane będzie przy udziale Komitetu Monitorującego RPO WP 2014-2020. Jednocześnie przy Komitecie Monitorującym powołana zostanie Grupa ds. koordynacji i komplementarności, która odpowiadać będzie za skuteczną realizację systemu koordynacji w ramach RPO WP 2014-2020, w tym również kwestie związane z zapewnieniem komplementarności w ramach podejmowanych interwencji.

Jednocześnie, w celu koordynacji prac w zakresie przygotowania RPO WP 2014-2020 oraz monitorowania postępu prac związanych z przygotowaniem niezbędnych dokumentów programowych na lata 2014-2020 powołany został Zespół ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020, jako ciało opiniotawczo - doradcze dla Zarządu Województwa Podkarpackiego.

W ramach RPO WP koordynacja realizowana będzie dwuetapowo tj. etap I - programowanie oraz etap II - zarządzanie i wdrażanie oraz obejmować będzie przede wszystkim: cele tematyczne, fundusze, osie priorytetowe oraz instrumenty rozwoju terytorialnego.

Na etapie programowania, w celu ograniczenia możliwości podwójnego finansowania, przeprowadzono analizę zmierzającą do zidentyfikowania obszarów, w ramach których różne instrumenty mogą być wykorzystywane w sposób komplementarny. Identyfikacja obejmowała w szczególności zakres wsparcia możliwy do realizacji w ramach poszczególnych celów tematycznych i odpowiadających im osi priorytetowych.

W celu wyeliminowania ewentualnej możliwości nakładania się interwencji poszczególnych programów w ramach EFSI, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju we współpracy z innymi

partnerami zaangażowanymi w programowanie perspektywy 2014-2020, opracowało dokument pn. *Linia demarkacyjna*. Dokument, za pomocą przyjętych kryteriów rozgraniczających, wskazuje na szczegółową demarkację pomiędzy poszczególnymi programami operacyjnymi. Podział został dokonany w oparciu o kryteria takie jak zasięg terytorialny, rodzaj beneficjenta, kwota. Przy wykorzystaniu zapisów linii demarkacyjnej opracowany został zakres interwencji EFRR i EFS na poziomie regionalnym w ramach RPO WP 2014-2020.

Na etapie programowania dokonano również analizy pod kątem wewnętrznej komplementarności Programu. Komplementarność ma stanowić swoistego rodzaju dopełnienie, które w efekcie ma doprowadzić do osiągnięcia zamierzonego celu. Celem realizacji projektów komplementarnych mają być efekty synergiczne, niemożliwe do osiągnięcia bez zachowania mechanizmów komplementarności, zaś stosowanie i promowanie tej zasady przyczyni się do racjonalizacji wydatkowania funduszy oraz większej efektywności podejmowanych działań. Wsparcie w ramach poszczególnych priorytetów RPO WP zostało tak zaprogramowane by możliwym była realizacja projektów kompleksowych, uwzględniających zasadę komplementarności.

Niniejsze odnosi się w szczególności do uwzględnionego w ramach Programu wsparcia w formie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) dla Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF). ZIT mają zastosowanie tam, gdzie strategia rozwoju obszarów miejskich bądź inne strategie wymagają zintegrowanego podejścia obejmującego inwestycje w ramach więcej niż jednej osi priorytetowej lub jednego lub kilku programów operacyjnych. W odniesieniu do projektów realizowanych w formule ZIT, zapewniona zostanie ścisła koordynacja działań realizowanych w ramach ZIT z komplementarnymi działaniami realizowanymi w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych nie objętych ZIT a wpisującymi się w Strategię ZIT, jak również ścisła współpraca między IZ RPO WP 2014-2020 a Związkiem ZIT.

Z uwagi na dwufunduszowy charakter Programu oraz uzupełniający/wspierający charakter wsparcia infrastrukturalnego finansowanego z EFRR w ramach CT 9 i 10 podczas programowania wskazano również priorytety inwestycyjne, w ramach których projekty realizowane będą w oparciu o tzw. wiązki projektów, które należy rozumieć jako projekty realizujące jeden, wspólny cel, pochodzących z różnych osi/ priorytetów oraz różnych funduszy. Powyższe zostanie zastosowane w przypadku obszarów wymagających komplementarnych rozwiązań, których nie da się realizować poprzez jeden projekt, który z zasady musi być jednofunduszowy. W Programie niniejsze rozwiązanie będzie miało zastosowanie dla określonych typów interwencji realizowanych w ramach celu tematycznego 9 i 10 (projekty infrastrukturalne powiązane z projektami „miękkimi” przy założeniu, że „infrastruktura” będzie uzupełnieniem wsparcia realizowane w ramach EFS). Dla wiązki projektów IZ RPO WP 2014-2020 określi ramowe zasady jej wyboru. Kryteria wyboru będą uwzględniały ogólny cel operacji oraz kwestie dotyczące realizacji poszczególnych projektów w jej ramach. Nabory dla operacji będą ogłaszane przez odpowiednie instytucje odpowiedzialne za wdrażanie osi/ priorytetu (te, w których przewidziane zostały takie procedury naboru). W celu uzyskania zakładanych rezultatów nabory będą odpowiednio skoordynowane w czasie, tak aby zapewnić beneficjentom możliwość aplikowania o środki z różnych źródeł (EFS, EFRR).

W kontekście powyższego, na etapie wdrażania zapewniona zostanie koordynacja i odpowiednia synchronizacja działań dotyczących: opracowania harmonogramów naboru

wniošków o dofinansowanie, ogłaszania konkursów, oceny wniosków i podpisywania umów o dofinansowanie.

Mając na uwadze zapisy art. 98 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r., w Programie uwzględniono również możliwość wykorzystania mechanizmu finansowania krzyżowego dla określonych typów projektów w ramach wybranych priorytetów.

Koordinacji działań pomiędzy środkami EFSI a środkami krajowymi oraz w układzie programy i działania krajowe, a działania realizowane na poziomie wojewódzkim i lokalnym, będzie służyło wdrożenie koncepcji kontraktu terytorialnego (KT). Kontrakt terytorialny to instrument poprawy efektywności polityki rozwoju ukierunkowanej terytorialnie, którego celem jest zapewnienie indywidualnego podejścia oraz racjonalizacja wydatkowania środków, przy jednoczesnym uwzględnieniu cech konkretnego regionu. Stanowi on umowę zawartą pomiędzy Radą Ministrów a zarządem danego województwa, określającą cele rozwojowe i przedsięwzięcia priorytetowe, które mają istotne znaczenie dla rozwoju kraju oraz wskazanego w niej województwa, sposób ich finansowania oraz koordynacji i realizacji.

Na poziomie wdrażania Programu zapewnione zostaną również wspólne rozwiązania informatyczne dla wnioskodawców. Proces obsługi wniosku o płatność, a więc zarówno jego złożenie przez beneficjenta, jak i weryfikacja dokonywana przez IZ RPO WP 2014-2020 będzie realizowana w ramach systemu informatycznego.

Poniższa tabela przedstawia system koordynacji RPO WP 2014-2020 dla działań realizowanych w ramach EFSI w zakresie poszczególnych programów operacyjnych wdrażanych z poziomu krajowego przy jednoczesnym uwzględnieniu potencjalnego zakresu interwencji poszczególnych instrumentów finansowych UE. Uszczegółowiony opis przedstawionych mechanizmów zawarty zostanie w dokumentach opracowanych przez IZ RPO WP w zakresie właściwego zarządzania, wdrażania i realizacji RPO WP 2014-2020 (np. instrukcja wykonawcza, OSZIK, wytyczne i przewodniki dla beneficjentów programu, plan komunikacji itp.).

Tabele 119. System koordynacji w ramach RPO WP 2014-2020

I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka					
Cel tematyczny/priorytet inwestycyjny	Komplementarny program, inicjatywa, polityka, instrument krajowy, EBI	Możliwe obszary komplementarności i synergii	Mechanizmy koordynacyjne		Komplementarność wewnętrzna RPO WP 2014-2020
			Poziom programowania	Poziom wdrażania	
CT 1 Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji (1.1, 1.2)	PO IR	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój infrastruktury badawczej Wsparcie i rozwój innowacyjności przedsiębiorstw oraz ich działalności badawczo-rozwojowej Podniesienie jakości i interdyscyplinarności badań naukowych, rozwój nowych technologii Rozwój infrastruktury i usług IOB Dostęp do kapitału na inwestycje podwyższonego ryzyka 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji (KT) Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zastosowanie instrumentów terytorialnych w formule ZIT Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 Zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego (crossfinancing) Zastosowanie wspólnych rozwiązań informatycznych dla wnioskodawców 	<ul style="list-style-type: none"> Oś II. Cyfrowe Podkarpackie Oś III. Czysta energia Oś IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Oś V. Infrastruktura komunikacyjna Oś VI. Regionalny rynek pracy Oś VII. Integracja społeczna Oś VIII. Jakość edukacji i kompetencji w regionie
	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój kompetencji kadr sektora nauki 			
	PO PW	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój infrastruktury sfery B+R Wsparcie i rozwój innowacyjności przedsiębiorstw Wsparcie IOB 			
	HORYZONT 2020	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój infrastruktury badawczej Wsparcie badań naukowych, rozwój nowych technologii Wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw Dostęp do kapitału na inwestycje podwyższonego ryzyka 			
	COSME	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw 			
	Programy i inicjatywy NCBiR oraz PARP	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie badań naukowych, rozwój nowych technologii Wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw Współprac sektora MŚP z sektorem nauki 			
	NER 300	<ul style="list-style-type: none"> Stymulowanie innowacji technologicznych w dziedzinie energii odnawialnej (projekty demonstracyjne) 			
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie na rzecz innowacji w rolnictwie – wzmocnienie powiązań między rolnictwem i leśnictwem a badaniami i innowacją 			
CT 3 Wzmocnienie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w	PO IR	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw (w tym w ramach klastrów) Dostęp do kapitału na inwestycje podwyższonego ryzyka Rozwój infrastruktury i usług IOB Internacjonalizacja działalności przedsiębiorstw 			
	PO PW	<ul style="list-style-type: none"> Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw 			
	HORYZONT 2020	<ul style="list-style-type: none"> Wiodąca pozycja w przemyśle 			
	COSME	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie dostępu do zagranicznych rynków zbytu 			

odniesieniu do EFMR) (3.1, 3.2, 3.3, 3.4)		<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw i ich konkurencyjności • Dostęp dla MŚP do finansowania w formie kapitału lub pożyczek 			
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie na rzecz wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w zakresie podejmowania działalności gospodarczej, rozwoju produktów i usług opartych na TIK • Podnoszenie konkurencyjności MŚP w wyniku międzynarodowej współpracy gospodarczej oraz promocji przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych • Przetwórstwo produktów rolnych 			
	PCSI 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> • Dostęp do finansowania dla przedsiębiorstw (w szczególności oddalonych od rynku) 			
II. Cyfrowe Podkarpackie					
CT 2 Zwiększenie dostępności stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych (2.3)	PO PC	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w zakresie usług publicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych • Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji (KT) • Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> • Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 • Zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego (crossfinancing) • Zastosowanie wspólnych rozwiązań informatycznych dla wnioskodawców 	<ul style="list-style-type: none"> • Oś I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka • Oś VI. Regionalny rynek pracy • Oś VII. Integracja społeczna • Oś VIII. Jakość edukacji i kompetencji w regionie
	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie cyfryzacji procesów edukacyjnych 			
III. Czysta energia					
CT 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	PO IŚ	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie efektywności energetycznej • Zwiększenie zastosowania OZE • Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną 	<ul style="list-style-type: none"> • Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> • Oś IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie OZE (mikroinstalacje) w ramach wsparcia rozwoju przedsiębiorczości oraz restrukturyzacji gospodarstw 			

(4.1, 4.3, 4.5, 4.7)	COSME	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie promowania rozwoju wykorzystania energii odnawialnej i efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach 	<ul style="list-style-type: none"> grup docelowych Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji (KT) Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zastosowanie instrumentów terytorialnych w formule ZIT Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Zastosowanie wspólnych rozwiązań informatycznych dla wnioskodawców 	<ul style="list-style-type: none"> Oś V. Infrastruktura komunikacyjna Oś VII. Integracja społeczna
	LIFE+	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie zastosowania OZE Wsparcie rozwoju gospodarki niskoemisyjnej i energooszczędnej Poprawa jakości powietrza 			
	CEF	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój infrastruktury energetycznej 			
	Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy EOG	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie efektywności energetycznej i OZE Poprawa jakości powietrza 			
	Fundusz Termomodernizacji i Remontów BGK	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie efektywności energetycznej 			
	Programy NFOŚiGW i WFOŚiGW	<ul style="list-style-type: none"> Poprawa efektywności energetycznej Upowszechnienie wykorzystania OZE Rozwój systemów scentralizowanego zaopatrzenia w ciepło 			
IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego					
CT5 Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem (5.2)	PO IS	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie działań zapobiegawczych i minimalizujących skutki wystąpienia klęsk żywiołowych (powodzi, suszy, rozwoju małej retencji) Wsparcie rozwoju systemu ratownictwa 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji (KT) Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zastosowanie instrumentów terytorialnych w formule ZIT Zaangażowanie Zespołu ds. programowania 	<ul style="list-style-type: none"> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 Zastosowanie wspólnych rozwiązań informatycznych dla wnioskodawców 	<ul style="list-style-type: none"> Oś I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Oś III. Czysta energia Oś VII. Integracja społeczna
	LIFE+	<ul style="list-style-type: none"> Adaptacja do zmian klimatu i przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym 			
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie działań zapobiegawczych i minimalizujących skutki wystąpienia klęsk żywiołowych (w gospodarstwach rolnych) 			
CT 6 Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami (6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5)	PO IS	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój systemu gospodarki odpadami Wsparcie kompleksowej gospodarki wodno-ściekowej Zachowanie i ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych Podniesienie standardu bazy technicznej i wyposażenia parków narodowych i obszarów Natura 2000 Ochrona bioróżnorodności 			
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> Odbudowa i poprawa stanu dziedzictwa kulturowego wsi 			
	LIFE+	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój efektywnego systemu gospodarki odpadami Ochrona i zrównoważone korzystanie z zasobów naturalnych 			

	KPOŚK	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój gospodarki wodno-ściekowej 	polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020		
	Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy EOG	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie ochrony różnorodności biologicznej Monitoring środowiska 			
	Programy NFOŚiGW i WFOŚiGW	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój efektywnego systemu gospodarki odpadami Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej Monitoring stanu środowiska 			
V. Infrastruktura komunikacyjna					
CT 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach (4.5)	PO PW	<ul style="list-style-type: none"> Strategie niskoemisyjne w zakresie transportu publicznego 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji (KT) Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zastosowanie instrumentów terytorialnych w formule ZIT Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 Zastosowanie wspólnych rozwiązań informatycznych dla wnioskodawców 	<ul style="list-style-type: none"> Oś I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Oś III. Czysta energia Oś VII. Integracja społeczna
	PO IS	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie zrównoważonej mobilności miejskiej/ ekologicznego transportu 			
	LIFE+	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie zrównoważonego rozwoju transportu miejskiego 			
CT 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej (7.2, 7.4)	PO IS	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój infrastruktury transportowej w ramach sieci TEN-T Zwiększenie dostępności do europejskiej sieci transportowej TEN-T Inwestycje w zakresie infrastruktury kolejowej 	<ul style="list-style-type: none"> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 Zastosowanie wspólnych rozwiązań informatycznych dla wnioskodawców 	<ul style="list-style-type: none"> Oś I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Oś III. Czysta energia Oś VII. Integracja społeczna
	PO PW	<ul style="list-style-type: none"> Budowa/przebudowa dróg w obrębie miast wojewódzkich Polski Wschodniej Inwestycje w zakresie infrastruktury kolejowej 			
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie tworzenia, ulepszenia, rozbudowy infrastruktury małej skali w zakresie dróg lokalnych na obszarach wiejskich 			
	CEF	<ul style="list-style-type: none"> Uzupełnienie połączeń drugo- i trzeciorzędnych z siecią TEN-T 			
	Narodowy program przebudowy dróg lokalnych	<ul style="list-style-type: none"> Infrastruktura dróg lokalnych (powiatowych i gminnych) 			
Dokument implementacyjny do strategii rozwoju transportu do 2020r.	<ul style="list-style-type: none"> Budowa spójnej sieci transportowej (inwestycje drogowe i kolejowe) 				
VI. Regionalny rynek pracy					
CT 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> Działania na rzecz zwiększenia aktywności zawodowej i zatrudnienia Wsparcie na rzecz godzenia życia zawodowego z prywatnym Wsparcie systemowe dla rozwoju MŚP i ich kadr 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz 	<ul style="list-style-type: none"> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Oś I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Oś II. Cyfrowe Podkarpackie
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój działalności pozarolniczej i wzrost zatrudnienia na 			

pracowników (8.5, 8.7, 8.8, 8.9, 8.10)	ERASMUS DLA WSZYSTKICH	obszarach wiejskich	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie przedsiębiorczości Zwiększenie szans na zatrudnienie Modernizacja systemów szkolenia 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji (KT) Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zastosowanie instrumentów terytorialnych w formule ZIT Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego (crossfinancing) Zastosowanie wspólnych rozwiązań informatycznych dla wnioskodawców 	<ul style="list-style-type: none"> Oś VII. Integracja społeczna Oś VIII. Jakość edukacji i kompetencji w regionie
	PSCI 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie zatrudnienia poprzez zwiększenie dostępności do zwrotnych instrumentów finansowych Promowanie mobilności przestrzennej 				
	EUROPEJSKI FUNDUSZ DOSTOSOWANIA DO GLOBALIZACJI	<ul style="list-style-type: none"> Kompleksowe wsparcie dla zwalnianych w wyniku zmian strukturalnych pracowników 				
	COSME	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój umiejętności i postaw sprzyjających przedsiębiorczości (zwłaszcza wśród nowych przedsiębiorców) 				
	HORYZONT 2020	<ul style="list-style-type: none"> Wzmacnianie umiejętności, szkoleń i rozwoju Zwiększenie innowacyjności w MŚP Wzmocnienie dostępu do ryzykowanego kapitału na rzecz inwestycji w badania i innowacje Poprawa zdrowia i dobrostanu przez całe życie 				
VII. Integracja społeczna						
CT 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją (9.1, 9.2, 9.3, 9.4, 9.7, 9.8)	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> Walka z ubóstwem i włączenie społeczne osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji Zwiększenie bezpieczeństwa i efektywności systemu ochrony zdrowia, oraz dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji (KT) Identyfikacja obszarów, w ramach których istnieje możliwość realizacji wiązki projektów Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zastosowanie instrumentów 	<ul style="list-style-type: none"> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 Zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego (crossfinancing) Zastosowanie wiązki projektów Wspólne harmonogramy naboru wniosków (dla wiązki projektów) Zsynchronizowane procesy naboru i selekcji projektów (wiązki projektów) 	<ul style="list-style-type: none"> Oś I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Oś IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Oś V. Infrastruktura komunikacyjna Oś VI. Regionalny rynek pracy Oś VIII. Jakość edukacji i kompetencji w regionie 	
	PO PC	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój kompetencji cyfrowych osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym 				
	PO IŚ	<ul style="list-style-type: none"> Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia (inwestycje w infrastrukturę ratownictwa medycznego oraz ponadregionalną infrastrukturę ochrony zdrowia) 				
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich 				
	ERASMUS DLA WSZYSTKICH	<ul style="list-style-type: none"> Działania na rzecz zwiększenia szans na zatrudnienie 				
	PSCI 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie przedsiębiorczości społecznej 				

	EUROPEJSKI FUNDUSZ POMOCY NAJBARDZIEJ POTRZEBUJĄCYM	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie integracji i aktywizacji osób najbardziej potrzebujących (bezdolnych, ubogi) 	<p>terytorialnych w formule ZIT</p> <ul style="list-style-type: none"> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Zastosowanie wspólnych rozwiązań informatycznych dla wnioskodawców 	
	EUROPEJSKI FUNDUSZ MIGRACJI I AZYLU	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie integracji i aktywizacji obywateli państw trzecich 			
VIII. Jakość edukacji i kompetencji w regionie					
CT 10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie (10.1, 10.3, 10.3 BIS, 10.4)	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> Poprawa jakości i efektywności kształcenia Zwiększenie dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych Powiązanie systemu edukacji z zapotrzebowaniem na rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji (KT) Identyfikacja obszarów, w ramach których istnieje możliwość realizacji wiązki projektów Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 Zastosowanie wiązki projektów Wspólne harmonogramy naboru wniosków (dla wiązki projektów) Zsynchronizowane procesy naboru i selekcji projektów (dla wiązki projektów) Zastosowanie wspólnych rozwiązań informatycznych dla wnioskodawców 	<ul style="list-style-type: none"> Oś I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Oś II. Cyfrowe Podkarpackie Oś VI. Regionalny rynek pracy Oś VII. Integracja społeczna
	ERASMUS DLA WSZYSTKICH	<ul style="list-style-type: none"> Modernizacja systemów i poprawa jakości kształcenia Możliwość uczenia się dla indywidualnych osób Współpraca instytucji systemu oświaty z przedsiębiorstwami 			
	COSME	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój umiejętności i postaw sprzyjających przedsiębiorczości (ludzie młodzi, kobiety) 			

	PROW	<ul style="list-style-type: none">• Promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowe ukierunkowane na podnoszenie kwalifikacji (w zakresie związanym z prowadzeniem działalności rolniczej i związanej z rolnictwem oraz leśnictwem)	oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020		
--	------	---	---	--	--

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

SEKCJA 9. WARUNKOWOŚĆ EX ANTE

Sekcja 9.1 Identyfikacja warunków ex ante dla programu oraz ocena ich spełnienia

Informacje wymagane niniejszą sekcją zawarte są w załączniku nr 2 do Programu.

Sekcja 9.2 Opis działań zmierzających do spełnienia warunków ex ante, wykaz instytucji odpowiedzialnych oraz harmonogram

Dotyczy jedynie niespełnionych lub częściowo spełnionych warunków ex-ante w momencie przedkładania programu do zatwierdzenia (zgodnie ze wskazaniem w tabeli 111).

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

SEKCJA 10. REDUKCJA OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH Z PUNKTU WIDZENIA BENEFICJENTA

Instytucje odpowiedzialne w Polsce za wdrażanie polityki spójności będą kontynuowały działania zmierzające do wprowadzenia jak najszerszego katalogu uproszczeń dla beneficjentów środków UE, zgodnie z sekcją 2.6 UP. Uproszczenia te polegają nie tylko na wprowadzeniu uproszczeń wynikających z rozporządzeń unijnych lub będących ich konsekwencją, ale także w obszarach podlegających uregulowaniom na poziomie krajowym. Zgodnie z zaleceniami krajowymi, przy opracowywaniu programu odpowiednie instytucje zaangażowane w jego przygotowanie były zobowiązane do umieszczenia w programie syntetycznej oceny najważniejszych obowiązków administracyjnych po stronie beneficjentów, związanych z jego wdrażaniem oraz do wskazania ich źródła.

Do uproszczeń we wdrażaniu funduszy polityki spójności w okresie 2014-2020, które nie wynikają bezpośrednio z planowanych regulacji unijnych, należą w szczególności:

- większa decentralizacja systemu wdrażania poprzez zwiększenie udziału regionalnych programów w alokacji ogółem.
- wprowadzenie do programów mechanizmów wsparcia zintegrowanego, których wdrażanie powierzone zostanie ośrodkom miejskim (ZIT),
- elastyczne formy finansowania projektów z rozbudowanym systemem zaliczkowym,
- zapewnienie szerszego tematycznie dostępu do wsparcia zwrotnego,
- zapewnienie łatwego dostępu dla potencjalnych beneficjentów do kompleksowej informacji za pośrednictwem rozbudowanej sieci punktów informacyjnych poszczególnych funduszy.

Z uproszczeń, które wynikają z możliwości wprowadzonych przez rozporządzenie ramowe, w warunkach polskich wykorzystane zostały m.in.:

- w zakresie projektów generujących dochód - możliwie szerokie stosowanie stawek ryczałtowych, w tym także obniżenie poziomu dofinansowania w ramach osi priorytetowej po uwzględnieniu dochodowości projektów realizowanych w ramach tej osi,
- możliwie szerokie stosowanie form ryczałtowego finansowania w ramach programów.

Podkreślić należy, że ww. uproszczenia zostały wprowadzone już na etapie programowania wsparcia. Natomiast w stosunku wszelkich innych obszarów problemowych,

zidentyfikowanych w trakcie realizacji programów, będą podejmowane bieżące działania eliminujące źródła problemów (wzorem minionych perspektyw finansowych).

SEKCJA 11. ZASADY HORYZONTALNE

Realizacja RPO WP 2014-2020 przebiegać będzie zgodnie z zasadami horyzontalnymi opisanym w sekcji 1.B Umowy Partnerstwa. RPO WP ze względu na realizowane cele tematyczne w sposób bezpośredni będzie przyczyniał się do realizacji następujących zasad:

11.1 Zrównoważony rozwój

Zrównoważony rozwój to rozwój społeczno-gospodarczy, którego zadaniem jest zachowanie równowagi w przyrodzie przy jednoczesnym kreowaniu warunków sprzyjających jej rozwojowi. Przy korzystaniu z istniejących zasobów naturalnych nie należy kierować się jedynie zaspokajaniem własnych potrzeb, ale też brać pod uwagę aspiracje rozwojowe przyszłych pokoleń oraz stan otaczającego nas środowiska. Rozwój zrównoważony ma zmierzać w kierunku budowania konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, która w sposób racjonalny i oszczędny będzie wykorzystywała zasoby naturalne. W celu ochrony środowiska, w tym m.in. w zakresie ograniczenia emisji gazów cieplarnianych czy też zapobiegania utracie bioróżnorodności, istotnym elementem jest wypracowanie inteligentnych rozwiązań technologicznych, nowoczesnych procesów i metod produkcji. Z drugiej strony zastosowanie inteligentnych systemów, w tym m.in. sieci energetycznych opartych na technologiach ICT, przyczyni się do poprawy warunków rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia przewag konkurencyjnych na europejskim rynku. Postępowanie zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oznacza zwiększenie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.

Mając na uwadze horyzontalny charakter zasady zrównoważonego rozwoju, przy określaniu celów i programowaniu działań RPO WP kierowano się koniecznością łączenia aspektów gospodarczych i społecznych z ochroną środowiska. Na etapie programowania, ze względu na możliwość realizacji operacji mogących mieć istotny wpływ na środowisko naturalne (przedsięwzięcia infrastrukturalne), zgodnie z *ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. Nr 199, poz.1227 ze zm.), uwzględniona została konieczność przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Dodatkowo w ramach zespołów zadaniowych powołanych do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020, włączeni zostali przedstawiciele organizacji działających na rzecz ekologii i ochrony środowiska.

W odniesieniu do przedsięwzięć infrastrukturalnych, w kontekście trwałości funkcjonowania procesów przyrodniczych oraz zachowania różnorodności biologicznej, ważną rolę pełnią zasady „użytkownik płaci” i „zanieczyszczający płaci”. Powyższe oznacza, iż w związku z koniecznością spełnienia wymogów środowiskowych kosztami obciążeni zostaną użytkownicy. Z kolei podmioty, które zanieczyszczając środowisko, powodują jego poważne

szkody, powinny zostać obciążone kosztami tych szkód lub ponieść koszty związane z ich zrównoważeniem. Mając na uwadze wysokie koszty przedsięwzięć chroniących środowisko i relatywnie niskie dochody społeczeństwa (np. gospodarka wodno-ściekowa), wdrożenie powyższych zasad możliwe będzie tylko częściowo lub w ogóle uniemożliwione. W związku z tym kwestia ta będzie rozpatrywana w sposób indywidualny przez IZ RPO WP.

Na etapie wdrażania stosowane będą kryteria wyboru projektów, które zapewnią przestrzeganie zasady zrównoważonego rozwoju. Priorytetowo traktowane będą przedsięwzięcia mające na celu:

- efektywne wykorzystywanie odpadów jako źródła zasobów,
- maksymalizację oszczędności wody i energii,
- ograniczanie zanieczyszczeń emitowanych do środowiska,
- zwiększanie efektywności energetycznej i pozyskiwanie energii z niskoemisyjnych źródeł przy jednoczesnym maksymalnym wykorzystaniu lokalnej bazy surowcowej,
- niskoemisyjny i zrównoważony transport miejski,
- poprawę wydajności energetycznej budynków (energooszczędne budownictwo).

Dodatkowo przy wyborze inwestycji do dofinansowania, promowane będą rozwiązania, które w perspektywie długookresowej będą brały pod uwagę koszty eksploatacji inwestycji, przez wybór wariantu inwestycji efektywnego energetycznie, minimalizującego koszty niezbędne do utrzymania powstałej infrastruktury.

W zakresie realizowanych w ramach Programu projektów uwzględniona będzie również kwestia łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu. Niniejsze będzie polegało na ocenie finansowanych przedsięwzięć infrastrukturalnych z punktu widzenia ich wpływu na zmiany klimatu, przy jednoczesnym uwzględnieniu aspektu łagodzenia skutków zmian klimatycznych, adaptacji do nich oraz odporności realizowanych inwestycji infrastrukturalnych na skutki zmian klimatu i powiązane z tym zagrożenia klęskami żywiołowymi.

W kontekście wsparcia z EFS, zasada zrównoważonego rozwoju będzie realizowana m.in. poprzez podejmowanie działań zapewniających odpowiednie wsparcie szkoleniowo – doradcze z zakresu ekologii i ochrony środowiska, dostosowanie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i tworzenie nowych miejsc pracy w sektorach związanych ze środowiskiem naturalnym i energią, podnoszenie świadomości ekologicznej beneficjentów.

Na etapie monitorowania i sprawozdawczości, przy wykorzystaniu systemu kategorii interwencji, zapewniony zostanie stały monitoring i raportowanie wydatków związanych z realizacją celów dotyczących zmian klimatu.

Na etapie ewaluacji badane będzie oddziaływanie RPO WP na realizację zasady zrównoważonego rozwoju, jak również efektywność wsparcia w kontekście zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz ochrony środowiska.

11.2 Równość szans i zapobieganie dyskryminacji

Mając na uwadze zapisy art. 7 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r, w trakcie przygotowania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, państwo członkowskie podejmuje odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkim formom dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub

pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, ze szczególnym uwzględnieniem osób z niepełnosprawnościami.

Polityka równości szans i zapobiegania dyskryminacji ma być wyrazem równego traktowania wszystkich obywateli i jednakowego dostępu do usług. Z uwagi na horyzontalny wymiar tej polityki będzie ona przestrzegana na każdym etapie realizacji RPO WP.

Biorąc pod uwagę sytuację społeczno-gospodarczą województwa podkarpackiego, na etapie programowania IZ RPO WP wzięta pod uwagę specyficzną sytuację grup najbardziej narażonych na dyskryminację, w szczególności na rynku pracy, do których zalicza się: kobiety, osoby po 50 roku życia, osoby długotrwale bezrobotne, osoby z niepełnosprawnościami.

W RPO WP podejmowane będą inicjatywy, których głównym celem będzie ograniczenie działań dyskryminacyjnych w odniesieniu do różnych grup społecznych, w szczególności tych najbardziej narażonych na dyskryminację i nierówne traktowanie, zaś oczekiwanym efektem wsparcia będzie przede wszystkim zwiększenie ich udziału na rynku pracy, jak również zwiększenie aktywności i integracji społecznej. W kontekście powyższego, w Programie zaplanowano szereg działań przyczyniających się do tworzenia warunków do równoprawnego uczestnictwa tych osób w życiu społecznym i zawodowym.

W osi VI skoncentrowane zostały działania o charakterze aktywizacyjnym, które poprzez różne formy wsparcia (kursy, szkolenia, indywidualne plany działania) pozwolą m.in. na aktywizację zawodową osób dyskryminowanych na rynku pracy (np. osoby bezrobotne, w tym długotrwale, kobiety, osoby starsze). Ponadto przewidziane wsparcie w zakresie godzenia życia zawodowego i prywatnego pozwoli, w szczególności kobietom, na powrót i większą aktywność na rynku pracy.

W ramach osi VII zaplanowano realizację kompleksowych działań, których celem jest integracja i włączenie osób wykluczonych bądź narażonych na wykluczenie społeczne, czyli takich, które ze względu na różne czynniki zostały wyłączone z udziału w życiu społecznym. Wsparcie ukierunkowane będzie na programy integracyjne obejmujące kompleksowe działania z zakresu edukacji, zdrowia, zatrudnienia, pomocy społecznej prowadzące do aktywizacji społecznej i zawodowej tych osób. Dodatkowo podejmowane będą inicjatywy zwiększające dostęp do dobrej jakości usług publicznych.

W ramach osi VIII podejmowane będą działania ukierunkowane na wyrównywanie dostępu do wysokiej jakości edukacji m.in. w zakresie upowszechnienia edukacji przedszkolnej, wyrównywania szans edukacyjnych uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz upowszechnienia różnych form kształcenia, w tym kształcenia na odległość (e-kształcenie), skierowanego m.in. do osób, które z różnych powodów np. stopień niepełnosprawności, nie mogą uczestniczyć w tradycyjnych formach kształcenia czy szkolenia. Rozwój kompetencji cyfrowych uczniów, nauczycieli, osób dążących do podniesienia swoich kwalifikacji w zakresie możliwości korzystania z nowoczesnych TIK przyczyni się do poprawy jakości życia i ograniczenia zjawiska wykluczenia cyfrowego.

W celu wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami, w Programie przewidziane zostały nie tylko działania aktywizacyjne zmierzające do zwiększenia aktywności zawodowej tych osób ale też wsparcie o charakterze integracyjnym. W kontekście powyższego oraz w celu zdobywania nowych umiejętności lub podnoszenia kwalifikacji zawodowych, osoby te będą miały zapewniony dostęp do szerokiego wachlarza usług w formie np. szkoleń, doradztwa, poradnictwa zawodowego, konsultacji, edukacji.

IZ RPO WP zapewni równy dostęp do finansowania wszystkim projektodawcom, bez względu na rasę, płeć, pochodzenie etniczne itp. zaś wspierana infrastruktura będzie wolna od barier architektonicznych i dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W celu promowania ww. zasady realizowane będą działania edukacyjne adresowane do instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu, jak również do projektodawców i beneficjentów.

Na etapie programowania, w prace nad tworzeniem zapisów programu w ramach zespołów zadaniowych włączeni zostali przedstawiciele instytucji działających na rzecz wyrównywania szans i przeciwdziałania dyskryminacji.

Na etapie wdrażania sformułowane zostaną odpowiednie kryteria wyboru projektów, uwzględniające potrzeby grup dyskryminowanych/ defaworyzowanych np. promowane będą projekty przyczyniające się do zwiększenia aktywności grup dyskryminowanych na rynku pracy, w tym również projekty zwiększające udziału osób starszych o niskich kwalifikacjach w kształceniu ustawicznym.

Poprzez odpowiedni dobór wskaźników w projektach monitorowany będzie np. udział osób z niepełnosprawnościami, wsparcie w podstacji dostosowania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Przedstawiciele instytucji działających na rzecz wyrównywania szans i przeciwdziałania dyskryminacji włączeni będą również w prace Komitetu Monitorującego RPO WP 2014-2020, którego zadaniem będzie m.in. rozpatrywanie i zatwierdzanie kryteriów wyboru projektów, w tym dla przedsięwzięć mających na celu promowanie równych szans i niedyskryminacji oraz dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Na etapie ewaluacji badana będzie efektywność wsparcia udzielonego grupom dyskryminowanym w kontekście realizacji zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji, jak również monitorowanie losów tych grup po zakończeniu udziału w projekcie. W ramach badań ewaluacyjnych opracowane zostaną tabele rekomendacji, zawierające informacje o charakterze, adresatach oraz sposobie i terminie wdrożenia rekomendacji. Rekomendacje poddane zostaną również konsultacjom z odpowiednimi instytucjami/organami, następnie zatwierdzone przez ZWP, zaś stan ich wdrażania będzie podlegał monitorowaniu. W celu aktualizacji stanu wdrażania rekomendacji będą one podlegały przeglądom. Rekomendacje oraz wnioski płynące z przeprowadzonych badań posłużą do poprawy skuteczności wdrażania zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji w ramach RPO WP.

Stosownie do zapisów Umowy Partnerstwa, szerszy opis zastosowania zasady równości szans i niedyskryminacji wobec osób z niepełnosprawnościami dla wszystkich funduszy realizujących politykę spójności przedstawiony zostanie w dokumencie pn. *„Agenda działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w ramach funduszy unijnych 2014-2020”*, który w sposób kompleksowy ujmować będzie obowiązki i zalecenia dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie programów operacyjnych.

11.3 Równość płci

Zgodnie z obowiązującymi zasadami horyzontalnymi każde państwo członkowskie Unii Europejskiej zobligowane jest do eliminowania wszelkich nierówności oraz promowania równouprawnienia pomiędzy kobietami i mężczyznami. Promowanie równości płci polega na

działaniach zmierzających do zwiększania trwałego udziału kobiet w zatrudnieniu oraz do rozwoju ich kariery zawodowej, ograniczenia segregacji na rynku pracy, zwalczania stereotypów związanych z płcią w dziedzinie kształcenia i szkolenia oraz propagowania godzenia życia zawodowego i prywatnego kobiet i mężczyzn.

Ze względu na swoje funkcje społeczne i rodzinne, to kobiety w dalszym ciągu są tą grupą, która narażona jest na większe bezrobocie i dyskryminację na rynku pracy, uzyskiwanie niższych zarobków czy też stereotypowe postrzeganie zwłaszcza w kontekście kobiet-pracowników jako osób mniej dyspozycyjnych i produktywnych. W województwie podkarpackim kobiety zaliczane są do grup będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy. W szczególności odnosi się do kobiet młodych, między 25 a 34 rokiem życia, które stanowią ponad 56% ogółu bezrobotnych w tej kategorii wiekowej. Gorsza sytuacja kobiet w stosunku do sytuacji mężczyzn na podkarpackim rynku pracy nie jest zjawiskiem nowym.

Zgodnie z przyjętą strategią programowania i wdrażania RPO WP zasada równości płci jako polityka horyzontalna realizowana będzie na każdym etapie wdrażania programu, zaś mając na uwadze dwufunduszowy charakter Programu oraz możliwość współfinansowania operacji z Europejskiego Funduszu Społecznego, jej wdrażanie zostanie wzmocnione działaniami specyficznymi np. w ramach *PI 8.8 Równouprawnienie oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego*, dla którego zaplanowano działania przyczyniające się do zwiększenia aktywności zawodowej kobiet na rynku pracy poprzez upowszechnienie usług opieki nad dziećmi do lat 3. Kwestia ta jest szczególnie istotna dla kobiet powracających na rynek pracy po urlopach macierzyńskich i wychowawczych oraz matek samotnie wychowujących dzieci.

W ramach osi współfinansowanych ze środków EFS przewidziane zostały również działania zmierzające do zwiększenia szans kobiet na regionalnym rynku pracy oraz zmiany ich pozycji w życiu społeczno-gospodarczym. Działania z zakresu aktywizacji zawodowej będą umożliwiać kobietom i mężczyznom korzystanie ze wsparcia szkoleniowo-doradczego ukierunkowanego na podnoszenie kwalifikacji oraz nabywanie nowych umiejętności, edukacji oraz szeroko pojętego kształcenia, co w konsekwencji przyczyni się do zwiększenia ich szans jako potencjalnych pracowników. W kontekście działań współfinansowanych z EFRR podjęte zostaną działania na rzecz zwiększenia udziału kobiet zatrudnionych w sektorze B+R oraz przedsiębiorczości.

Na etapie programowania, przy tworzeniu zespołów zadaniowych powołanych do prac nad Programem, zapewniony został równy dostęp kobiet i mężczyzn, a w prace włączeni zostali przedstawiciele instytucji działających na rzecz równości płci.

Na etapie wdrażania projekty przygotowane będą w oparciu o diagnozę sytuacji kobiet i mężczyzn w danym obszarze oraz ocenę wpływu na sytuację płci. W zakresie działań realizowanych z EFS ocena wniosku o dofinansowanie pod kątem przestrzegania zasady równości szans płci odbywać się będzie w oparciu o standard minimum - tzw. minimalne wymogi warunkujące przyjęcie projektu do realizacji. Dodatkowo kryteria wyboru projektów będą tak projektowane by uwzględniały potrzeby różnych grup tj. kobiet, mężczyzn. Podejście to pozwoli na odpowiednie dopasowanie wsparcia do sytuacji danej grupy, przy jednoczesnym uwzględnieniu aspektu równouprawnienia płci.

Polityka równości płci będzie również respektowana na etapie monitoringu i sprawozdawczości poprzez przyjęty system wskaźników. W programie wskaźniki dotyczące osób przedstawione będą w podziale na płeć (K/M), w związku z czym gromadzone dane

będą sprawozdawane również w podziale na płeć. Wymóg ten będzie obligatoryjny w przypadku wskaźników wymaganych załącznikiem nr 1 do rozporządzenia w sprawie EFS (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.). Dla projektów współfinansowanych z EFRR – w stosownych przypadkach, tam gdzie jest to możliwe. Ponadto w sprawozdaniach rocznych z realizacji programu składanych w 2017 r. i 2019 r. umieszczone zostaną informacje m.in. na temat konkretnych działań promujących równouprawnienie płci oraz zapobieganie dyskryminacji.

Przedstawiciele instytucji działających na rzecz równouprawnienia kobiet i mężczyzn włączeni będą również w prace Komitetu Monitorującego RPO WP 2014-2020. Ważnym elementem monitorowania ww. polityki będą działania prowadzone przez Komitet Monitorujący, którego zadaniem będzie rozpatrywanie i zatwierdzanie w szczególności projektów ukierunkowanych na promowanie równouprawnienia płci, równych szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Na etapie ewaluacji, w celu oceny skuteczności prowadzonych działań badana będzie efektywność wdrażania zasady równości płci. Mając na uwadze zasady systemu zarządzania wnioskami i rekomendacjami, opracowane zostaną tabele rekomendacji, zawierające informacje o charakterze, adresatach oraz sposobie i terminie wdrożenia rekomendacji. Rekomendacje poddane zostaną również konsultacjom z odpowiednimi instytucjami/organami, następnie zatwierdzone przez ZWP, zaś stan ich wdrażania będzie podlegał monitorowaniu. W celu aktualizacji stanu wdrażania rekomendacji będą one podlegały przeglądom. Rekomendacje oraz wnioski płynące z przeprowadzonych badań posłużą do poprawy skuteczności wdrażania zasady równości płci w ramach RPO WP.

Szerszy opis zastosowania zasady równości szans płci dla wszystkich funduszy realizujących politykę spójności przedstawiony zostanie w dokumentach pn. „*Agenda działań na rzecz równości szans płci w ramach funduszy unijnych 2014-2020*” i „*Zasada równości szans płci w programach operacyjnych na lata 2014-2020 – zalecenia dla instytucji zarządzających i pośredniczących*”, które w sposób kompleksowy ujmować będą obowiązki i zalecenia dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie programów operacyjnych.

SEKCJA 12. ELEMENTY DODATKOWE

Sekcja 12.1 Wykaz dużych projektów zaplanowanych do realizacji w okresie 2014-2020

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Sekcja 12.2 Ramy wykonania programu

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Sekcja 12.3 Lista partnerów zaangażowanych w przygotowanie programu

Lista partnerów zaangażowanych w przygotowanie RPO WP 2014-2020 obejmuje:

Wykaz podmiotów i partnerów uczestniczących w pracach Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020:

1) Zarząd Województwa Podkarpackiego,

- 2) Sejmik Województwa Podkarpackiego,
- 3) Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego (Departament Rozwoju Regionalnego, Departament Wspierania Przedsiębiorczości, Departament Wdrażania Projektów Infrastrukturalnych RPO, Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich, Departamentu Ochrony Środowiska - Koordynator do spraw Środowiska w ramach Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013),
- 4) Miasto Rzeszów,
- 5) Gmina Grodzisko Dolne,
- 6) Miasto Jasło,
- 7) Powiat Stalowowolski,
- 8) Gmina Jarosław,
- 9) Powiat Przemyski,
- 10) Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie
- 11) Pełnomocnik Wojewody Podkarpackiego ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych,
- 12) Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju,
- 13) Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
- 14) Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej,
- 15) Ministerstwo Sportu i Turystyki,
- 16) Ministerstwo Zdrowia,
- 17) Uniwersytet Rzeszowski,
- 18) Politechnika Rzeszowska,
- 19) Izba Przemysłowo-Handlowa w Rzeszowie,
- 20) Podkarpacka Rada Organizacji Pozarządowych,
- 21) Galicyjskie Stowarzyszenie Edukatorów PROM Brzozów,
- 22) NSZZ „Solidarność” Region Rzeszowski,
- 23) NSZZ „Solidarność” Region Ziemia Sandomierska,
- 24) Podkarpacki Związek Pracodawców,
- 25) Federacja Związków Zawodowych „Metalowcy” Oddział Rzeszów,
- 26) NSZZ Pracowników „ELTOR” Sp. z o.o., członek Rady OPZZ Województwa Podkarpackiego,
- 27) Podkarpacki Klub Biznesu,
- 28) Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów,
- 29) Agencja Rozwoju Regionalnego MARR S.A,

Wykaz podmiotów i partnerów uczestniczących w pracach zespołów zadaniowych do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020

I. Zespół ds. konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki

- 1) Departament Wspierania Przedsiębiorczości UMWP,
- 2) Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich UMWP,
- 3) Sejmik Województwa Podkarpackiego,
- 4) Urząd Statystyczny w Rzeszowie,
- 5) Departament Rozwoju Regionalnego UMWP,
- 6) WSK „PZL - Rzeszów” S.A.,
- 7) Centrum Zarządzania Podkarpackim Parkiem Naukowo – Technologicznym, Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.,

- 8) Podkarpacki Urząd Wojewódzki,
- 9) Izba Przemysłowo – Handlowa w Rzeszowie,
- 10) Uniwersytet Rzeszowski,
- 11) Departamentu Promocji, Turystyki, Sportu i Współpracy Międzynarodowej UMWP,
- 12) Stowarzyszenie Dolina Lotnicza
- 13) Politechnika Rzeszowska

II. Zespół ds. środowiska i energetyki

- 1) Departament Ochrony Środowiska UMWP,
- 2) PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A., Oddział Elektrociepłownia Rzeszów,
- 3) Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. Z o.o. w Dębicy,
- 4) Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Rzeszowie,
- 5) Stowarzyszenie EKOSKOP,
- 6) Podkarpacki Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska,
- 7) Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego,
- 8) Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych,
- 9) Departament Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego UMWP,
- 10) Podkarpacka Agencja Energetyczna,
- 11) Podkarpacki Klaster Energii Odnawialnej.

III. Zespół ds. infrastruktury komunikacyjnej

- 1) Departament Dróg i Publicznego Transportu Zbiorowego UMWP,
- 2) Zakład Linii Kolejowych w Rzeszowie PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.
- 3) Podkarpacki Zakład Przewozów Regionalnych,
- 4) Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Oddział w Rzeszowie,
- 5) Port Lotniczy Rzeszów – Jasionka Sp. z o.o.,
- 6) Departament Wdrażania Projektów Infrastrukturalnych RPO UMWP,
- 7) Departament Rozwoju Regionalnego UMWP,
- 8) Podkarpackie Biura Planowania Przestrzennego,
- 9) Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich,
- 10) Podkarpacki Urząd Wojewódzki.

IV. Zespół ds. społeczeństwa informacyjnego

- 1) Departament Społeczeństwa Informacyjnego UMWP,
- 2) Zarząd Województwa Podkarpackiego,
- 3) Departament Wspierania Przedsiębiorczości UMWP,
- 4) Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie,
- 5) Informatyk Wojewódzki Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego,
- 6) Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego,
- 7) Sejmik Województwa Podkarpackiego.

V. Zespół ds. rozwoju Rzeszowa i ośrodków subregionalnych

- 1) Departament Rozwoju Regionalnego UMWP,
- 2) Sejmik Województwa Podkarpackiego,
- 3) Departament Edukacji i Nauki UMWP,
- 4) Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego,
- 5) Miasto Rzeszów,
- 6) Miasto Przemyśl,
- 7) Miasto Sanok,
- 8) Miasto Mielec,
- 9) Miasto Przeworsk,
- 10) Miasto i Gmina Lesko,

- 11) Miasto Ropczyce,
- 12) Miasto Tarnobrzeg,
- 13) Miasto Krosno,
- 14) Miasto Dębica,
- 15) Miasto Stalowa Wola,
- 16) Miasto Jarosław.

VI. Zespół ds. kapitału ludzkiego i społecznego

- 1) Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie,
- 2) Departament Ochrony Zdrowia i Polityki Społecznej UMWP,
- 3) Stowarzyszenie na Rzecz Kobiet „Victoria”, Rzeszów,
- 4) Sejmik Województwa Podkarpackiego,
- 5) Departament Edukacji i Nauki UMWP,
- 6) Podkarpacki Urząd Wojewódzki,
- 7) Koło Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Jarosławiu,
- 8) Podkarpacka Rada Organizacji Pozarządowych,
- 9) INNpuls Sp. z o.o.,
- 10) Zrzeszenie Studentów Polskich, organizacja członkowska Polskiej Rady Organizacji Młodzieżowych,
- 11) Kuratorium Oświaty w Rzeszowie,
- 12) Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie,
- 13) Departament Rozwoju Regionalnego UMWP.

Wykaz podmiotów i partnerów aktywnie uczestniczących we wstępnych konsultacjach społecznych:

- 1) Gmina Miejska Mielec,
- 2) Gmina Miasto Rzeszów,
- 3) Gmina Miejska Przemyśl,
- 4) Gmina Miasta Sanoka,
- 5) Gmina Radomyśl Wielki,
- 6) Miasto Krosno,
- 7) Miasto Stalowa Wola,
- 8) Miasto i Gmina Lesko,
- 9) Miasto i Gmina Nowa Dęba,
- 10) Powiat Lubaczowski,
- 11) Powiat Mielecki,
- 12) Powiat Przeworski,
- 13) Powiat Sanocki,
- 14) Powiat Strzyżowski,
- 15) Powiatowy Urząd Pracy w Tarnobrzegu,
- 16) Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie,
- 17) Sejmik Województwa Podkarpackiego,
- 18) Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju,
- 19) Ministerstwo Środowiska,
- 20) Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów,
- 21) PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.,
- 22) Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie,

- 23) Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Rzeszowie
- 24) Izba Celna w Przemysłu,
- 25) Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krośnie,
- 26) Uniwersytet Rzeszowski,
- 27) Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Pigonia w Krośnie,
- 28) Izba Przemysłowo-Handlowa w Rzeszowie,
- 29) Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział W Mielcu „SSE EURO-PARK MIELEC”,
- 30) Przemyska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.,
- 31) Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego w Sielcu,
- 32) Stowarzyszenie EKOSKOP,
- 33) Stowarzyszenie HUMANEO,
- 34) Stowarzyszenie na rzecz Innowacyjności i Transferu Technologii „Horyzonty”,
- 35) Stowarzyszenie Rowery.Rzeszow.PL,
- 36) Polskie Stowarzyszenie Energetyki Wiatrowej,
- 37) Fundacja Centrum Rozwoju Innowacji,
- 38) Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Sanoku,
- 39) Telewizja Polska S.A. oraz Telewizja Polska S.A. Oddział w Rzeszowie,
- 40) Uzdrowisko Iwonicz S.A.,
- 41) Diecezjalny Instytut Akcji Katolickiej Archidiecezji Przemyskiej,
- 42) Firma B-Consulting Bartłomiej Gębarowski,
- 43) Forum Młodych Prawa i Sprawiedliwości w Rzeszowie,
- 44) Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- 45) osoby fizyczne.

Wykaz podmiotów i partnerów aktywnie uczestniczących w konsultacjach społecznych:

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU WPROWADZANE DO SYSTEMU SFC2014

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

WYKAZ NAJWAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW

B+R	Prace badawczo-rozwojowe
CEF	Connecting Europe Facility
COSME	Programme for the Competitiveness of enterprises and SMEs
CSR	Zalecenia Rady dla państwa członkowskiego
CT	Cel Tematyczny
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EFSI	Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne (ang. European Structural and Investment Funds (ESI Funds))
ePUAP	Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej
EWT	Europejska Współpraca Terytorialna
FS	Fundusz Spójności
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IA	Instytucja Audytowa
IK	Instytucja Koordynująca
IP	Instytucja Pośrednicząca
IZ	Instytucja Zarządzająca
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KEW	Kluczowe etapy wdrażania
KK	Komitet Koordynujący
KM	Komitet Monitorujący
KPR	Krajowy Program Reform
KPOŚ	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KPZK	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2020
MOF	Miejski obszar funkcjonalny
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
OP	Oś Priorytetowa
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji Państwa

OZE	Odnawialne źródła energii
PI	Priorytet inwestycyjny
PO IR	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój
PO IŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PO PC	Program Operacyjny Polska Cyfrowa
PO PT	Program Operacyjny Pomoc Techniczna
PO PW	Program Operacyjny Polska Wschodnia
PO RPW	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013
PO WER	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
POŚ	Prognoza oddziaływania na środowisko
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PSeAP	Podkarpacki System e-Administracji Publicznej
PSIM	Podkarpacki System Informacji Medycznej
PSCI	Program na rzecz Zmian Społecznych i Innowacji
RCIM	Regionalne Centrum Informacji Medycznej
REGON	Rejestr Gospodarki Narodowej
RIT	Regionalne Inwestycje Terytorialne
RLKS	Rozwój lokalny kierowany przez społeczność lokalną
ROF	Rzeszowski Obszar Funkcjonalny
RPO WP 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020
SFC 2014	Structural Funds common database
SOOŚ	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
SRK	Strategia Rozwoju Kraju 2020
SRWP	Strategia rozwoju województwa PODKARPACIE 2020
SUE RMB	Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego
TEN-T	Transeuropejska Sieć Transportowa (Trans-European Network - Transport)
TIK	Technologie informacyjno-komunikacyjne (ang. ICT - Information and Communication Technologies)
UP	Umowa Partnerstwa
WCAG 2.0 Web	Content Accessibility Guidelines
WDB	Wartość dodana brutto
WLWK	Wspólna lista wskaźników kluczowych
WRS	Wspólne Ramy Strategiczne
ZIT	Zintegrowana inwestycja terytorialna